

HÁROM VILÁG

809575

Regény három részben:

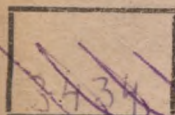
BÉKÉBEN
HÁBORÚBAN
FORRADALMAKBAN

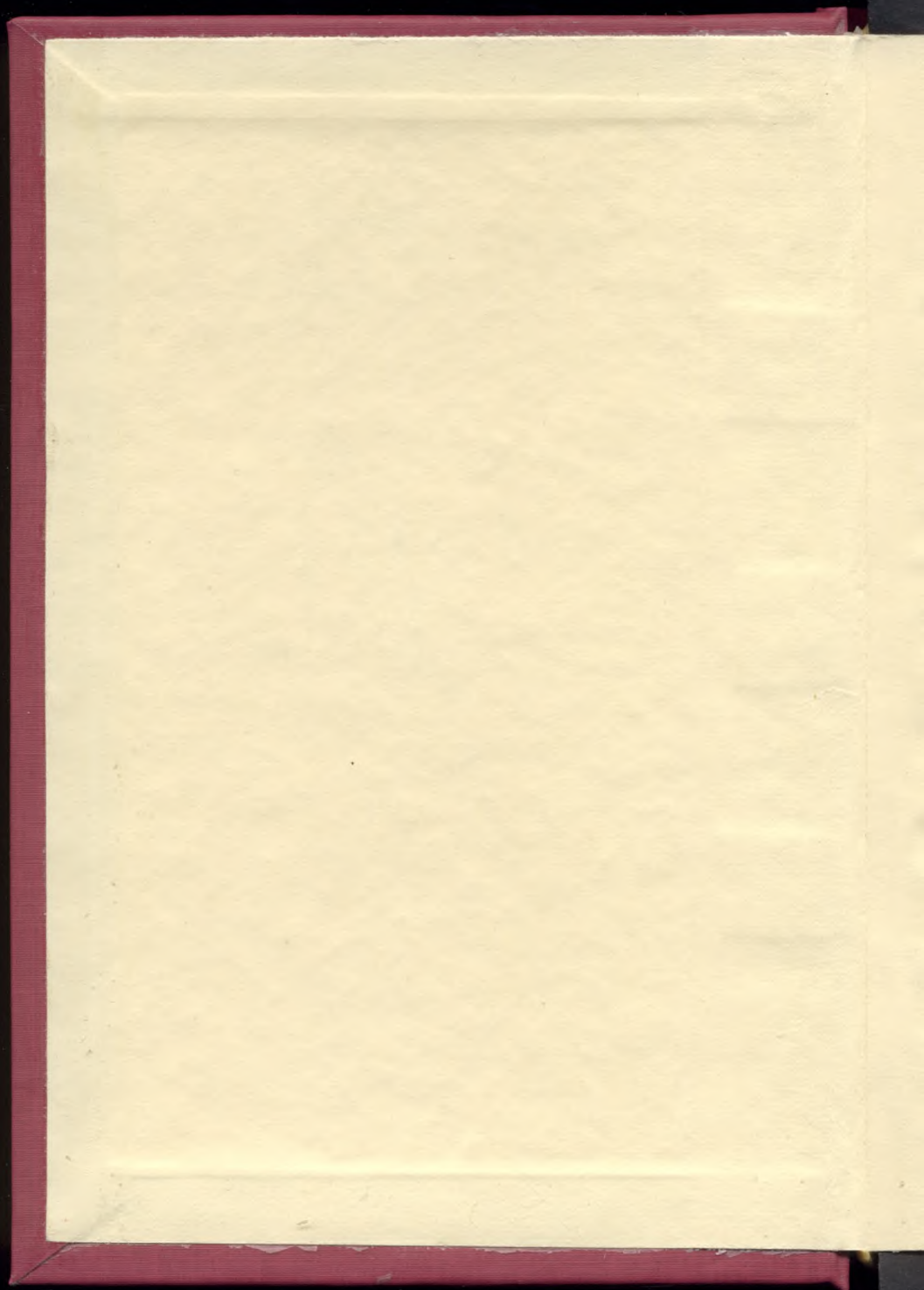
ÍRTA:

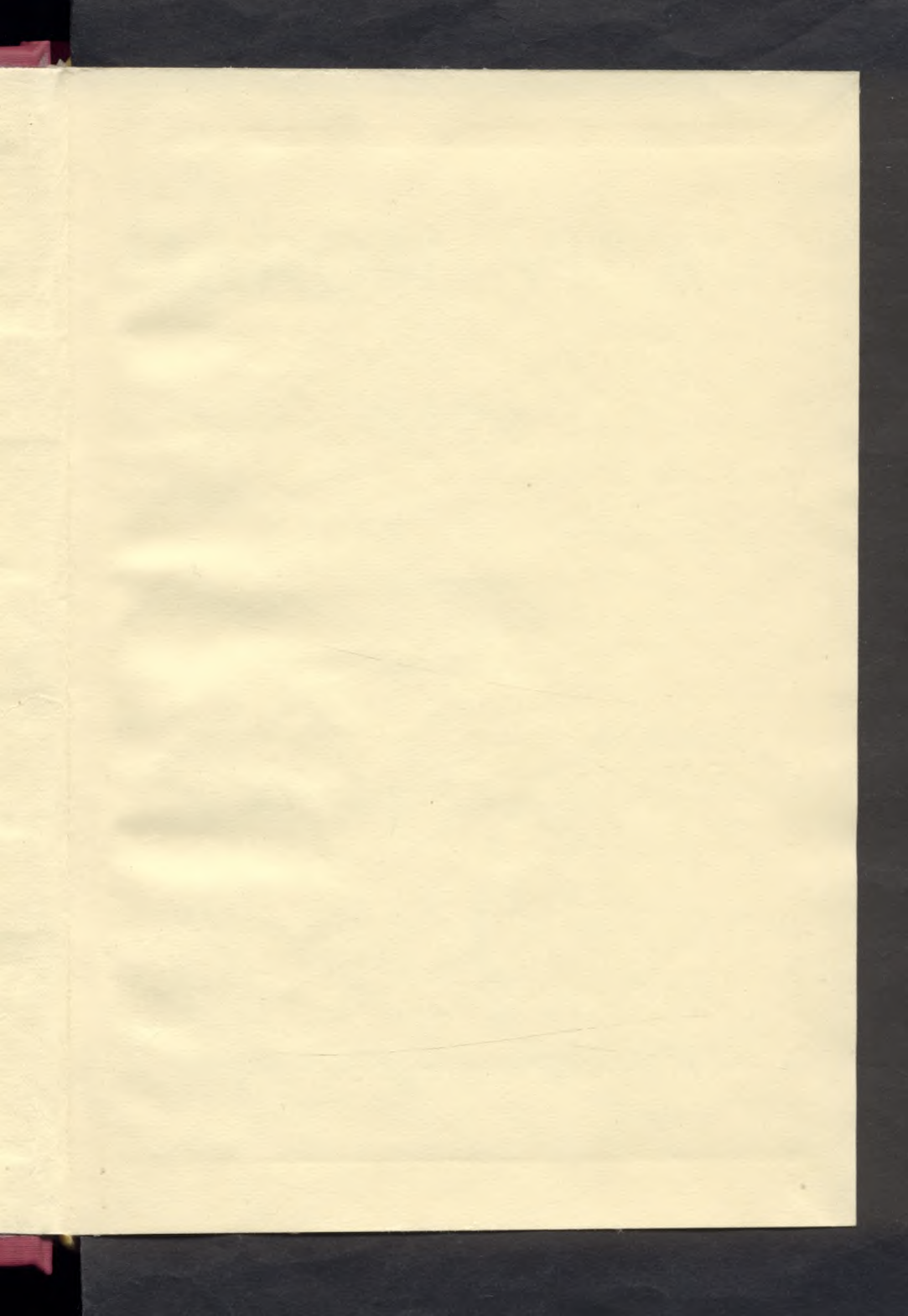
GY. CZIKLE VALÉRIA

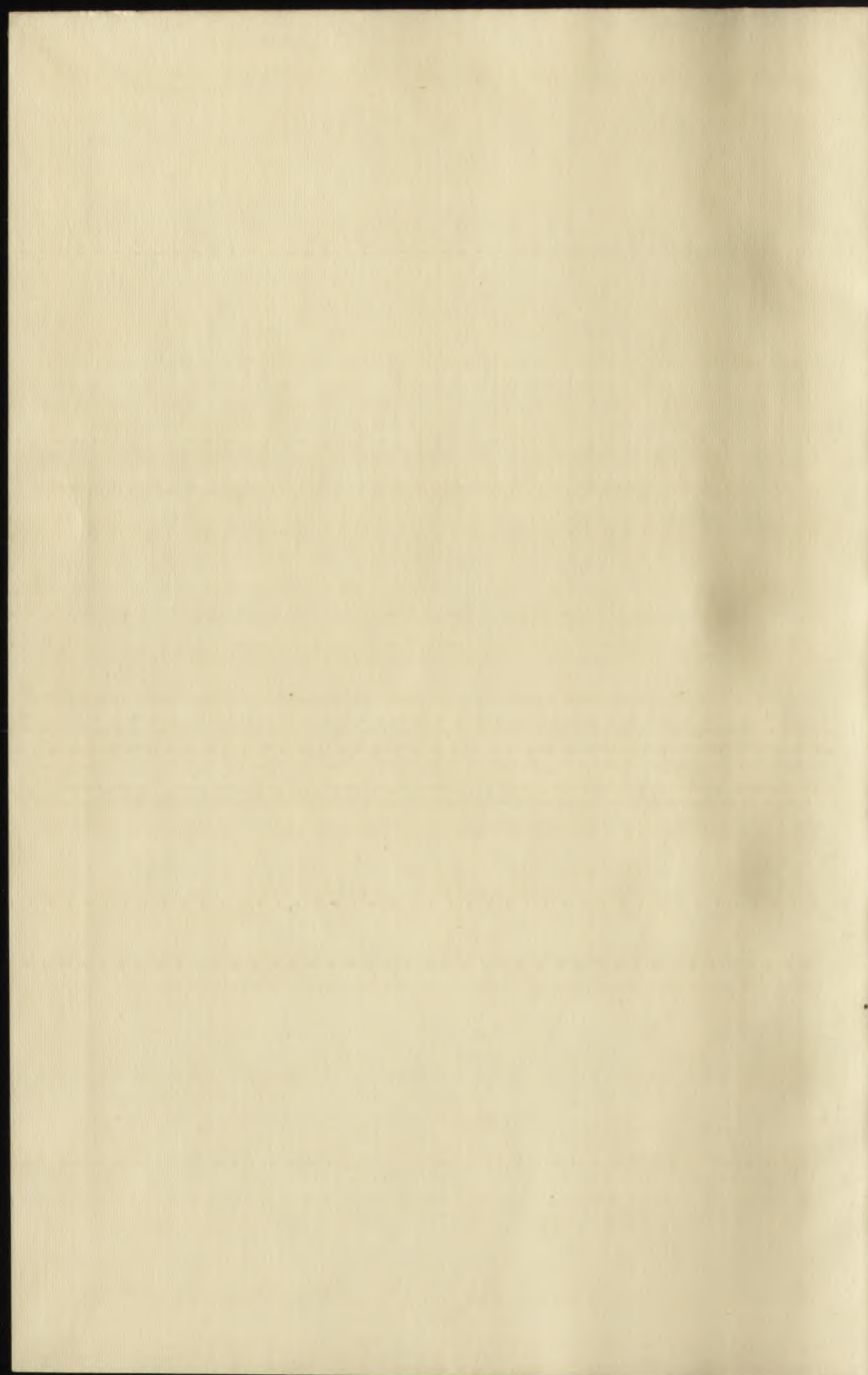
Az Orsz. Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság kiadása.

1 9 3 0

HÁROM VILÁG

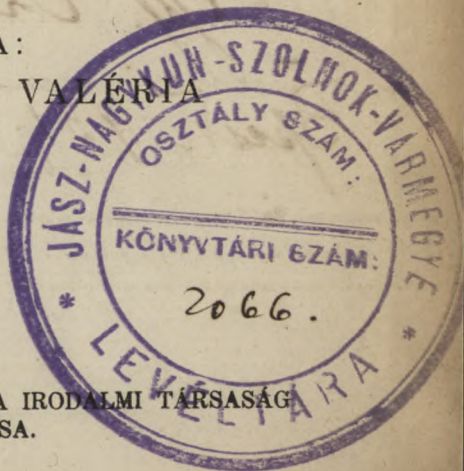
REGÉNY

HÁROM RÉSZBEN:

BÉKÉBEN
VILÁGHÁBORÚBAN
FORRADALMAKBAN

IRTA:
GY. CZIKLE VALÉRIA

ORSZÁGOS GÁRDONYI GÉZA IRODALMI TÁRSASÁG
KIADÁSA.

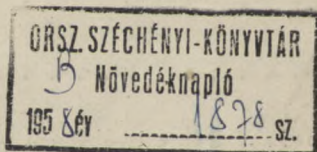
Magyar Királyság - Szolnok
vármegye levéltárána:

Gy. Czike Valéria

Bpest, 931. I. / 14.

~~3434~~

(R
2)

2196
R1965

809574
~~2196~~

ELŐSZÓ.

A mélyen tisztelt szerző előszót kért tőlem. Csak reám nézve tisztesség, ha a szerző karján léphetek az ő bizonynyal lelkesedő közönsége elé s elmondhatom benyomásaimat leendő olvasótársaimnak.

A regényt még kéziratban olvastam s mondhatom nagy érdeklődéssel. Meglepett benne lírikusnál az ember- és világismeret, valamint a tárgyi valóság ábrázolásának biztossága. Csakugyan a szerző művészi felvételt ad nekünk, egy történeti értékű milieu-szelvényt a béke, a háboru és a háboru utáni kor magyar társadalmáról. Alakjai változatosak, az életből vannak véve, nem más regényekből másolva s lélektani valószínűséggel élik a maguk egyéni adottságából és az általános viszonyokból folyó életet. Erkölcsi szempontból vegyesen jók és rosszabbak, aminők az életben. Erkölcsi világa pozitív és eszményies minden realizmusa ellenére is. Egyik főalakjában, egy bódító szépségű urinőben, — talán a divatnak hódolva, — bizonyos érzékies tipust testesített meg; de ennek a nőnek a lényébe is olvasztott nemesebb vonásokat és egyéniségének félig öntudatlan démonizmusát bizonyos varázsba tudta burkolni. De akik tudjuk, hogy az ily szírének uralma nem tipikusan jellemző a magyar társadalomra, azokat is lefegyvereznek a regénynek más, finoman rajzolt úriasszonyai és lányai, az önfeláldozó, a tiszta, a nemes és munkálkodó lelkek. A társadalmi szellem tiszta, a megtévedések egyéniek; a szerző erkölcsi érzése továbbá magyar érzése mindenütt biztos és határozott; e tekintetben a regény mai elbeszélő irodalmunk tisztulási folyamatának egyik öröndetes záloga.

Tetszett nekem az is, hogy a regény minden létszerűsége mellett sem köznapi, hanem költői; realizmusa mellett sem száraz, hanem érzéssel van áthatva, eleven és lendületes. Jelentős értéke a regénynek a költői érzés, általában is az érzés igazsága, az író bensőséges hite abban amit ír, olykor

egészen az elfogultságig. Ahogy a szerző a háboru hangulatát, azután a levezetés és a proletárdiktatura, majd a törvényes restitúció hangulatát festi, abban a hazafias és a költői érzés ereje a monumentalitás jellegét ölti fel. Az oláh hadseregnek Budapestre való bevonulásáról és ez esemény lelki hatásáról irt lapok a döbbenet lenyűgöző erejével hatnak.

Mondom, nem mint kritikus írom e sorokat és nem bocsátkozom kritikai elemzésbe. Csak benyomásokról beszélek. Olvasás közben sokszor megkapott a szerző lírai ékesszólása és bensősége a lélekállapotok festésében, a személyek hangulatának összefolyása az őket körülvevő természettel, tárgyakkal és jelenségekkel. Ezek a képek sokszor igazán poetikusak. A stílust is érettnak, színesnek, elevennek és jellemzőnek érztem és olyan biztosnak, hogy ritkítja párját.

Legfőbb az, hogy az író nem utánoz senkit, hanem a maga szemléleteit, gondolatait, szívét adja.

Hiszem, hogy minden olvasó époly jól fogja érezni magát az ő társaságában, mint én éreztem.

Dr. Négyesy László.

ELSŐ RÉSZ.

BÉKÉBEN

1914.

I.

A juliusi nap izzó melege lassanként engedni kezdett. Alkonyi szél kerekedett és hűsen borzolgatta a Zsombódy kastély nagy parkjának ősi fáit s gondozott virágágyait. Lankás hegyoldalon terülő vidéki város végén állott e régi, nemesi porta, melyben a gyermektelen, özvegy Zsombódy Dánielné lakott. Az idős urnő kora dacára nyílt házat vitt s nemcsak a város előkelőségei, de az egész vármegye úri familiái is sűrűn látogatták. Barátai nagy tisztelettel és szeretettel vették körül.

A magas jegenyékkal szegélyezett főúton, mely a park bejáratától szabályos ívben a kastélyhoz vezetett, jól öltözött, kissé korosabb, könnyed járásu hölgy haladt. Kelemen Pál alispán felesége.

A kastély bejáratához ért.

— Mari, itthon van a nagyságos asszony?

— Igen, kérem. A nappaliban van. Egyedül, — tette hozzá a Zsombódy-ház szolgálatában megöregedett, benfentes szobaleány kedveskedő arccal.

— Hagyja a bejelentést Mari, tudja, hogy nekem itt szabad járnom, kelnem, ahogy tetszik.

S utolsó szavainál az alispánné lépteit már a szobák vastag szőnyege fogta fel. Zajtalanul jutott a nappaliig, hol a háziasszony feltekintett kézimunkájáról s elébe sietett az érkezőnek.

— Te vagy Linám? Na, ez igazán pompás! Isten hozott! Eppen read gondoltam... Ugy elfogott a vágy, hogy lássalak s beszélgessünk kissé szívünk szerint. Ha még sokáig késel, én indultam volna a portád felé.

— Telepáthia kedves Verám, ami úgy látszik, nálam még erősebb volt . . . mert már itt is vagyok!

— Jőjj Linám, telepedjünk a verandára. Elfáradtál? Egy kicsit hosszú séta otthonodtól idáig.

Kényelmesen helyezkedtek el egy színes, szalmából font kis asztal mellett két párnásan béelt szalmazsölylyében, mely a nyitott, széles verranda egyik lefüggönyözött sarkában állott.

— Már valamivel hűsebb a levegő, — csevegett Zsombódyné, — én még mindig hadilábon állok a meleggel. Nem értem azokat, akik vénségükre beleszeretnek a kánikulába és sütkéreznek a napon, mint a gyíkok. Én, — korom dacára, — kizárólag a hús szobákat kedvelem a nap izzó órái alatt. Amilyen nagy gyönyörűségem harmatos kertben a reggeli séta, éppen olyan kellemetlen a déli verejtékezés. S az alkonyok és esték? Óh, olyan jó itt, a verandán, ezekben a mély szalmazsölylyékben, puha vánkosok között. Egy-két cigaretta, jó könyvek s holmi idejéltmulta ócskaságok fölelevenítése lelkemben. Emlékezés . . . Linám, édes, ez az, ami ma már nekünk kell és — elég.

— Mondd úgy: ami maradt, — Vera. Ami kell és elég, no, arról lehetne csevegni . . .

— Hálátlan! Hát nem voltál sokáig fiatal, csinos, hódító?

— Ez az, hogy sokáig! — nevetett Kelemenné s a gonosz szarkalábak, melyek arcának hajdani szépségét felszántották, mély barázdákban futottak össze szeme körül. — Olyan sokáig, hogy elvesztettem a határvonalat s egyszerre csak úgy meglepett az elragadtatás helyett az udvariaskodás, hogy holtig nem nyugszom bele az öregségbe. Képzeld, még mindig lázadozom tükröm ellen! Szörnyű hiba, hogy nem vesszük észre a dolgok keletkezését. Az első ráncnál tudnunk kellene, hogy boszorkányok tánca kezdődik s nincsen vége a nótának. De nem! Mi versenyre kelünk és jőjj, óh, szent kozmetika! És ez mindig a magunk áztatása. Pepecselés köz-

ben azt hisszük: művészet, tökély s az utolérhetetlenségig csalóka. Maga a természet. Ez az a bizonyos strucc politika, mely kizárólag magunkat vezet félre. Ellenben hasonló szenvedélynek hódoló kortársainknál milyen jól látjuk az efféle kölcsönként fiatalságot, mely kamatok kamatjával visszajár... És ezen felül szörnyű rossz májúak vagyunk. Nincs bennünk e téren semmi szolidaritás. Magunk mulatunk a legjobban rajta, ha egyik-másik lelkesülő, — hogy is mondjam csak? — egy kicsit mellé igyekezik a dologknak, vagy nagyon is alaposan bele-nyúl a csodaszerekbe. Erről jut eszembe... te, Vera, emlékezel a Ráthóthy leányokra a somosi bálon? Mi fruskák voltunk, ők meg nagyon is pártában. Roppant hosszúak, soványak és haloványak voltak. Nem emlékezel?...

— Nagyon homályosan, — tűnődött Zsombódyné, — alig... Ellenben a somosi bál feledhetetlen maradt. Most is előttem a falusi iskola, ahol tartották. Az apró ablakok, az alacsony mennyezet, a két petróleum lámpa füstös üvegeivel, meg néhány szál gyertya. A felkavart por, a rekkenő hőség. És a tánc... A boldog izgalom, az öröm, a kipirult arcok. Mi mindenre képes az ifjúság! Csak azt nem értem, miért nevezték ezt a kis nyári heccet Somoшон bálnak?

— Mert falun, ha egy cigány hegedül s két paraszt ugrál, már az is bál, — tréfált Kelemenné. — Hát még ez! Itt legalább is három szál cigány húzta s vagy tíz gentry család ifjú sarja járta. Érthető. A Rátóthy lányokkal történt bolond história is éppen beleillett ebbe a bálba.

— Mi volt az, Lina? Meséld el, — érdeklődött Zsombódyné s megkínálta barátnőjét cigarettával.

Mindketten rágyújtottak.

— Tudod, ma éppen elegikus hangulatban vagyok, — folytatta — csak a múlt érdekel, a jelen alig. Öreg emberek rossz szokása az ilyesmi. Na, meséld!

— Nevetséges kis történet az egész a kozmetika jegyében, — mondta gúnyosan Kelemenné. -- Csak

igazsága miatt marad krónika. S éppen eszembe ötlött. De ki csinálta velük a bolondságot a rózsaszínű fogporral? Titok. Puder helyett adta nekik valaki s magukra kenték a szerencsétlenek. Persze, tánc közben, ahogy kimelegedtek, a fogpor vörös csomókban futott össze az arcukon. Micsoda keserűség és blamázs! Meg kellett mosakodniok ott, a bálon . . . Apropos! Ez a somosi bál különben reád nézve is nevezetes volt Verám. Ha hódításaid naplóját valaha megírod, úgy az én tudomásom szerint, itt kell kezdened. Emlékezel bizonyára arra az öregedő báróra, ki azonnal „beléd bolondult“, ahogy egy vén asszonytól a hely színén melegében hallottam.

— Igen, igen, emlékezem, — nevetett Zsombódyné. A báró hosszú volt, sovány és vörhenyes kecske szakálla volt. Szent Isten! de réges-régen volt, volt, volt... mindez.

— Hát azt tudod-e, — folytatta tréfásan Kelemenné, — hogy miért emlékezem én erre az esetre olyan élénken? Hja, akkoriban még csitrik voltunk s a te ilyen nagyarányu sikered fölkelte az én ambíciómat is. Innen datálódik minden hiúságom és hódításom a szerelemben. Valahogy ennek az epizódnak a tanulsága volt a sarktétel, melyre állandóan az az igyekezetem épült, hogy le ne maradjak a versenyről! Hidd el, kedvesem, legtöbbször hajszál dolgok mozgatói a cselekedetek nagy lendületének. Verám, még azt is tudom, hogy a somosi bálon magyar ruha volt rajtad. Szoknyád valami lenge sárga krepe volt, pruszlikod meg vörös selyem . . . Nagyon szép voltál. Na, híred aztán e téren egyre nőtt. Istenem, milyen gyorsan tűnő bolond história is ez az egész élet!

— És milyen felettébb szomorú édes Linám, hogy éppen a legszebb dolgok a legnagyobb bolondságok benne!

Pár pillanatnyi csönd állott be.

— Zsombódyné a park fáit nézte. Keze ölébe csú-

szott a zsöllye támlájáról. Kelemenné elmerülve tekintett maga elé. Valamikor ragyogó kék szeme volt. A kor kissé elszürkítette s a csillogásából hideg, átható tekintetet formált. Energikusan pillantott fel és szólt:

— Tudod, ha az asszonyok őszinték mernének lenni! Ha akadna közöttük néhány, ki leplezetlenül leírná érzéseit, gondolatait, lelke formálódását, cselekedeteinek titkos rugóit: micsoda könyvek lennének ezek! A leghasznosabb tantárgy mindnyájunk számára: önmagunknak ismerete. Mennyi könnyet takarítana meg azok részére, kik belőle okulnának.

— Úgy van. De ne feledd, Linám, hogy ezzel megszűnnék a nő rejtélyessége, elszállna nimbusza. A férfi annak szereti őt, amilyennek látja, nem annak: aki. Az asszony függő helyzetében holtig alárendelt, így tehát fegyverei mindig titkosak. Taktika az egész vonalon. Hogy fedje ezt fel?

— No, nem úgy értem, hogy ama — „szolj igazat” — közmondás szerint, betörjék a fejét, — érvelt Kelemenné, — hanem, hogy önmagában tiszta tudatával birjon cselekedeteinek. Mennyi rengeteg lelki dilemma oldódna meg így, az értelem világos jegyében. Mennyi forró könny találna vigaszt a logikában.

— Tévedsz kedvesem! — melegegett a vitába Zsombódyné s egészen neki hevült. A viharos érzéseknek nem levezető útja az elme és logika: csak a tombolás! Gyönyörűségben és szenvedésben egyaránt. Tudod, előbb a csók, azután a könny. Minden nagy regénynél körülbelül ez az asszony része, a többit a férfi intézi.

Aztán csendesebben folytatta:

— A nyugodt boldogságról ne beszéljünk, az nem vita tárgya. Az olyasmi, mint a királyi korona. Nem forog közkézen. Szent és sérthetetlen. Van. Az övé. A kivételesé, akinek megadatott. Bocsáss meg hát édes Linám, ha receptedet csak azon esetekre találok alkalmazni, melyek egyszerűek és világosak. Amúgy is gyógyulnak. A többi? . . .

És özvegy zsombódi Zsombódy Dánielné halkán sóhajtott. Gyűrűs, puha kezét végigsimította homlokán. Az apró, fehér fürtöcskék könnyedén meglebbentek arca körül.

— A többi? . . . — ismételte elmerülve lassu, fáradt hangon és a park fái fölött az alkonyi égbolt messzeségébe nézett.

Hallgattak.

Mindketten olyan dolgokra gondoltak, melyekről sohasem beszéltek egymással.

Zsombódyné szólalt meg először.

— Te, Lina, ha úgy előlről kezdhetnénk mindent... az egész életet.

— Nem, nem! Az Istenért, dehogy! Még egyszer ugyanigy?! — védekezett Kelemenné energikusan.

— Ellenkezőleg! Előlről — egészen másként.

— Sehogy, kedves barátnóm, sehogy! Én nem hiszek abban, hogy másként is jobban járnék. Valahogy én mindig mindenképpen rosszul járnék. Bennem a hiba. Vágyaim . . . fantáziám . . . izlésem . . . Ma már holmi együgyűségeknek tetszenek ezek is. De virágjában! . . . Hej, sok csetepatét okoztak lelkemben. Sokszor meghasonlottam önmagammal. Aztán . . . a fiam kibékített mindennel és az uramat megszoktam — idegennek. Ez a fővonala az én történetemnek. A tied nem ilyen egyszerű.

Zsombódyné mosolyogva felelt:

— Talán! . . .

A szobaleány régiveretű, nehéz ezüst tálcán málnát hozott a verandára. A nagyszemű, zamatos gyümölcs lapos, metszett üvegtálban zöld levelek között kínálga-tózott. Kis kanna tejszín állott mellette s ezüst porcu-kor hintő. Mari a szalmaasztalra tette a megrakott tál-cát s eltávozott.

— Parancsolj Linám, kedvenced, — kínálta Kele-mennét a háziasszony. — És most beszélj valamit fiad-ról, a te boldogságodról. Milyen öröm, hogy melletted van, úgy-e?

— S mint minden öröm és boldogság, ez is rövid. Verám, hat hét! Aztán a tudomány, az ambíció, a jövő. Ugy indult, hogy híres ember lesz valamikor. Nemes és önfeláldozó pályát választott. S ő valóban hivatásos orvos. Csak féltem...

— Mitől? — kérdezte meglepődve Zsombódyné.

— Szerelmes. Szeret... — szólt leverten az alispánné.

Zsombódyné elmosolyodott barátnője aggodalmán.

— Úgy teszel édesem, mintha holmi romántikus hajlamú tacsakóról lenne szó. Hiszen férfi. Huszonhat éves, daliás, szép. Természetes, hogy szeret s még természetesebb, hogy szeretik. Lina, te ebben az esetben nem annyira félsz, mint inkább féltékenykedel! — nevetett jóízűen Zsombódyné. — Persze, — folytatta kötekedve, — miért tölti az idejét mással is, mint hogy anyámasszonynak szépelegjen? Te irigy!

— Nem tréfa Verám, komolyan, nem az.

— Kelemenné összerándult szemöldökkel folytatta:

— Veszedelmes asszonyt szeret.

Egy pillanatig gondolkozott, vajjon, mondja-e tovább? Majd gyors elhatározással folytatta:

— Barátné nem azok közül való, akikkel játszani lehet: ő játszik.

— Hanna? — kérdezte Zsombódyné s nagy, barna szemei érdeklődve felragyogtak.

— Ó.

— Honnan tudod?

Kelemenné éles tekintettel, hevesen folytatta:

— Álúton járjak? Azt mondjam, találtam véletlenül egy szerelmes levelet? Jobban hinnéd? Nem, nem! Őszinte leszek. Leleplezem a megfigyeléseimet, melyekből kitűnik a bizonyosság, a keserves való. Nos, Baráthéknál egyre-másra muri járja. Béla mindig ott van! Oh, máskor is, sőt... hajnalonként csöndes lódobogás... Hogy föl ne ébredjek! Persze, hogy hallom!... Valahonnan Béla jön haza. Honnan? A városból való haza-

térésre nincs szüksége lóra. Ellenben Baráth-pusztáról csakis így jöhet. És egyebek. Sokszor látok egy suhancot — lovásziú, — ólálkodni déli órákban a házunk körü. A multkor megkérdeztem: honnan jössz? — Baráth-pusztáról, — felelte. — Mit akarsz? — kérdeztem. — A doktor urat keresem. — Miért? — faggattam. Kissé vonakodott a felelettel, végül kibökte: — Levelet hoztam. — És sok minden! Béla szórakozott, rosszkedvű, ideges. Velünk a szokott módján gyöngéd, de mindentől látom lehangoltságát. Apjával nem beszélek a dologról, hiszen tudod, hogy sohasem lehet vele semmiről sem beszélni. Első a hivatal! S ami ideje marad: olvas, halászik a nagy pataokban, vagy sétál a felső erdőben. De nem cseveg! Fiával is csak futólag beszél. Legföljebb tudományos kérdéseket analizál. Különbne neki minden mindegy. Ellenben én! Én fiam boldogságát akarom!...

Kelemenné tekintete villámlott ez utóbbi szavaknál.

— És mennyiben volna boldogtalan Hanna miatt? — kételkedett Zsombódyné.

— Bélteky Hanna? — szökött fel ültéből haragosan Kelemenné s hangja élesen csengett. — Hát nem olyan bolond ő is, mint egész familiája? Azonkívül szép! Zsarnok, szeszélyes, kiszámíthatatlan, merész. Együtt van benne minden tulajdonság, ami végzetessé tegye. Mondd, milyen teremtés az — lépett közelebb Zsombódynéhez, — aki húsz éves korában az ő szépségével hozzámegey a gazdag, részeges, vén Baráthhoz? aki eladja magát...! — S az alispánné minden szót erősen hangsúlyozott.

— Na, na, ez túlzás édes Linám! — csöndesítette jóságosan barátnőjét Zsombódyné. — Miért nem mondd inkább úgy: akit eladtak. Hiszen ő volt a cheque, amivel az apja a kártyaadósságát Baráthnak kifizette. Különben már ellicitálták volna az ősi házat, az egyetlen fedelet fejük felől, ami vagyonukból még megmaradt. Édes Istenem! Hanna fölött pálcát törni ezért a

lépésért nem lehet. Inkább: ahogy azóta szórakozik...

— Ha csak szórakoznék! — heveskedett Kelemenné, — de duhajkodik! Azok a hírek, amelyek Baráth-pusztáról kiszivárognak... Szent Isten, ha csak fele igaz...

— Légy nyugodt, fele sem igaz, — mondta fölényesen Zsombódyné. — Vagy az igazság mindennél több és egészen más. Én nem adok a mendemondákra.

Kedvesen fordult az alispánné felé és gyöngéden folytatta:

— Nem akarom ellenedben védelmezni Hannát, akit különben eléggé kedvelek. Ha betoppan néha hozzám, valami kedves üdéséget hoz e vén falak közé. Igaz, hogy egészen apja, nincs benne semmi szelid, jó anyjából, ki ha életben marad, Hanna jelleme talán egészen másként fejlődik. Gondold meg hat éves kora óta anya nélkül... Az intézeti évek után az a rettenetes otthon. Apja vad mulatozásai, a gazdasszony szeretők váltakozó sora. Végül mindezt betetőzte nagynénje, a szegény hóbortos Bélteky Ágnes gardedamkodása, ki, — az Isten nyugtassa, — a familia legbolondabbjai közül való volt és a főbűnös ebben a házasságban. Az ő üdvös tanácsai boronálták össze Baráthnal Hannát, ki legnagyobb szerencsétlenségére vérbeli Bélteky is. Gógös, heves, szenvedélyes. De lásd, olyan szép a hangja, lágy és mégis csengő. Mindig kedvesen szól és olyan egyéni mindenben. Engem elszórakoztat. Mondjuk ki, — pompás szerető lehet. Ruhaszámláit azonban nem szívesen fizetném. Ez már pazarlás, örültség.

— Hát azt tudod-e, — mondta Kelemenné a heves támadásból gúnyba csapva át, hogy kártyázik? És pedig hazardul! S hogy többek között: versenyt iszik a férfiakkal. Tiszta szerencse, hogy részegségéről még nem beszélnek. Na és a vadászatok? Csak nem gondolod, hogy azokat a szívbajos, vén, korhely urának kedvéért rendezik, aki dagadt lábaival már régen nem ül lóhátra, sőt kocsira is alig kapaszkodik. A szépséges amazon persze vágat és mulat. Hopla!... Szabadjára

a kantárszíjj... Baráthtól teheti, annak a sok dőzsöléstől meghibbant az esze. Különben úgy hallom, a guta kerülgeti, birtokát meg az árverés. A mély gyász igen érdekesen fog állani Hanna asszonynak, a szegénység ellenben kevésbé... Ezek után, — mondta mérgét kiadva, keserű csillapodottsággal Kelemenné, — nem kívánhatod Verám, hogy el legyek ragadtattva ettől a regénytől. Hogy gyönyörködjem abban, hogy az én egyetlenem, az én komoly, okos fiam ilyen asszonynak udvarol?

Kelemenné fáradtan ült vissza a párnázott zsöllyébe.

— Na, na, édes Linám. — szólt Zsombódiné enyhítő hangon, — nem lesz ez a história olyan veszedelmes, ahogy képzeled. Nem vág az ilyesmi mindig mélyre. Lobog... Lobog! Kialszik... Szeretők...! Oh, Uram Isten, hát... Mintha nem tudnád, milyen lazán fűződik s könnyen bomlik az efféle röpke nász. Csak idő kérdése az egész. Az előbb azt mondtad, ha az asszonyok mernének őszinték lenni... nos, kedvesem, ha Hanna írna könyvet érzéseiről s cselekedeteinek titkos rugóiról, mit gondolsz, okulna-e ebből valaki, vagy — ellenkezőleg?

Kelemenné elmosolyodott.

— Erre levendulaillatú mondással felelek a régi időkből. Anyámtól hallottam, ő meg nagyanyjától. „A pók mindenből a mérget, a méh mindenből a mézet szívja magába,” — citálta Kelemenné az ősi bölcselkedést. Ki amilyen.

— Kivágtad magad Linám, — mulatott Zsombódiné. — Hiába, a szócsatákban mindig te maradsz győztes. Érted a módját!

S bizalmas kedvességgel halkan összenevettek.

Az alkony egyre jobban szürkült. Itt-ott a sűrű bokrok között már sötétbe mélyedt. A hűvös este üdítően áradt. A forró napon elbágyadt virágok újra éledtek. Kelyheikből erősebben csapott ki az illat. Olyan békés, csöndes és szép volt a nagy park nevető virágaival a szürkülő homályban, mint az öreg emberek rövid öröme. Ime, még látszik a lüktető élet, de egyre jobban

terül a homály, ereszkedik az éjtszaka s mindjárt itt a vég.

Zsombódyné és barátnője amint karöltve jöttek ki felé a széles, jegenyesor szegte, homokos főúton, úgy beleillettek e csöndes, nyáresti hangulat keretébe, mint amilyen igaz képet csak az élet tud festeni.

Zsombódyné a verandáról kis kertészollót hozott magával. Itt-ott letért a főútról s néhány rózsát vágott vele.

— Linám, várj csak! ezt még, meg ezt, — mondogatta s csinos kis csokrot szedett össze hamarjában.

Kelemenné átvette a hosszúszerű, remek rózsákat s élvezettel szagolgatta.

— Pompás illatuak, — szólt gyönyörködve. — Köszönöm Verám.

— Nini, majd elfelejtettem a nagy újságot, — kezdte vidám hangon Zsombódyné, — holnap érkezik Erzsí. Horvát Erzsí. Emlékszel még reá? Nyolc évvel ezelőtt töltött pár hetet nálunk édes anyjával. Akkor még szegény Danim is élt s kicsit összekülönböztek Horvát-néval. Ő az a szerencsétlen Zsombódy Lilla, akit házassága miatt a familia lenézett s úgyszólván kiközösített. Valami szegény zenészhez ment férjhez, ki pályáját, mint szinpadí karmester végezte. Már nem élt, mikor Lilla bennünket Erzsível meglátogatott. Danival is az ura miatt esett pár szó közöttük, ami Lilla hihetetlen érzékenységét alaposan megbántotta. Nem is jött el többé. Két éve körülbelül, hogy Lilla meghalt. Azóta Erzsível néhány levelet váltottunk. Olyan furcsa fruska volt akkoriban az a leány, mikor itt járt. Zárkózott, komoly, merengő... Afféle büszke szegény. Érdekel, hogyan fejlődött. Meghívtam a nyárra. Kérdés, hogy mulatunk majd. Egy huszonhárom éves leány, meg egy vén asszony.

— Bókot akarsz? — kötekedett Kelemenné. — Vén asszony! Mintha valaha az lehetnél a te lelkeddel! Lilla történetét úgy féligmeddig tudtam. S miből él a leány?

— Fővárosi tanítónő. Lilla a Zsombódiak szegény

ágából való volt, alig örökölt valamit. Úgy lehet, abból már nincs is semmi.

A park kijáratához értek. szeretettel búcsúzkodtak.

Zsombódiné lassú léptekkel tért vissza a házba. A verandán ragyogó damasztton nehéz ezüsttel csillogott a magányos teríték.

A szürke est feketébe borult. Aztán elhalkult minden zaj, csönd lett. Beszédes, életteli, kedves csönd, amilyen a nyári éjszakák csöndje szokott lenni. Bogárzümögés, tücsökciripelés, egy-egy madárhang a lombok sűrűjéből; éber kutyák hangos vakkantása, s messziről, a mocsaras vizek felől, elvesző halkán a békák szerelmi dala. Egész zenekar. Mégis altató nyugalom azoknak, kik munkájukat végezve, pihenni térnek. Viszont egyforma, ritmikus, békéltető összhang a többieknek, kiket szenvedély, ábránd, vagy keserűség nem zaklat, kiket kőszang, verődő fény, — talán emlékek kísértete, vagy jövődők látomása, — e nagy összeségből ki nem von; kiknek lénye egyénileg nem sajátít tulajdonul e harmóniából semmit, hanem osztatlanul beleolvad a természet hangulatos csöndjébe. A költők, a szerelmesek, a vágyódók, pedig benne üdvözlik az ihlet óráit.

Zsombódyné elköltve vacsoráját, sokáig tűnődött a verandán. Szórakozottabb volt, mint máskor s cigarettái sűrűbben fogytak. Ma valahogy nem volt olyan szelid az emlékezése, ahogy rendszerint barátkoztak egymással. Hanna és Béla, — gondolkozott, — vajjon... És vajjon boldogok-e? Az a hajnali lódobogás, amiről Lina beszélt... Régen eltemetett gondolatok keltek életre lelkében s vonásaira élénkség ült. Oh, a hajnali lódobogás... Istenem! Amikor én... amikor ő... Oh Istenem!... A szerelem örök ifjú, tüzes, gyönyörű marad, csak figurái váltakoznak. Új, meg új emberek... Az őserő kiapadhatatlan.

Hirtelen gyűrűs balkezére pillantott.

A különféle kövek közül vékonyfogalatú, nagy briliáns szikrázott elő izzó, fehér fénynyel. Tekintete gyön-

géden tapadt reá. Fölelevenült lelkében egy imádott férfi arc, egy régen meghalt, elporladt, nagy, nagy érzelem . . . A messze mult ködéből úgy csengett elő néhány kedves, forró szó, mintha mostanában esett volna . . . Pedig! a vékonyfoglatú, szikrázó briliánst olyan régen hordja . . . Óh, a hajnali lódobogás félő hal-
kan, — mikor jött, mikor ment, — susogta maga elé, — a titok, a gyűrű, ő és én . . . Mese, álmom . . . Hogyan? Hogyan is? — merengett. Hol van a remegő, sóvárgó vágyakozás, a gyönyörűségecs hevület? Hol van a csókok szilaj tüze, a mámor extázisa? Immár a nyári éjek mind oly szelidek. Az ember elálmosodik. Hol vannak azok, melyeknek hűse forróbbá tette a szenvedélyt, azok, melyeknek csillagos sűrűjéből a képzeletre mistikumok varázsa szállott? Mikor a hold a ragyogó napnál szebben tündökölt . . . Hol, hol van mindez? . . .

Sóhajtasát úgy nyelte el a gyönyörű júliusi éjszaka, mint tenger a fővény homokszemét.

Zsombódiné kissé ijedten simította végig homlokát. Hirtelen jutott tudatára egy pótolhatatlan veszteségnek. Ifjúság . . . ! !

Hol, hol van mindez? . . .

Ott, ahol a titkos lódobogások pirkadó hajnalon, — pontakozott lelkében a felelet. Ott, ahol az ifjúság és erő egyesül a szerelem hatalmas ígézetében.

Szempillájára könny tolakodott.

Ajkáról halkan rebbent a szó:

— Óh, régen és most . . .

Fölkelt a párnázott zsöllyéből és fáradt, öreges lépéssel indult kényelmes hálószobája felé.

II.

Baráth Elek ötezer holdas ősi dominiuma már akkor is alaposan meg volt terhelve, mikor a vén gallér a szép Bélteky Hannát feleségül vette. Azóta meg

ketten prédáltak, egyforma léhasággal szórva a pénzt. Valóban nem kis gondot adtak a jóindulatú Barabás fiskálisnak, hogy a birtok egészben maradását s a kötelező törlesztéseket valahogy biztosítsa.

Ő volt a Baráth-ház mindig mindenre kész, alázatos prókátora. Ha nagyobb összegek úsztak el a kártyán, a bankterhek a birtokon megfelelőleg szaporodtak, sőt — amint rebesgették, — már veszedelmes árnyokat öltöttek. Baráthné ruhaszámláit is Barabás rendezte. Ezek tetemesek voltak.

Néha leszámoltak a vén Baráthral, aki ilyenkor azal nyugtatta meg magát, hogy holtáig valahogy csak lesz. Aztán pedig, — aki hátul marad, húzza be az ajtót, — gondolta léha nemtörődomséggel.

Ezzel a példabeszéddel szépséges feleségére célozott. Fiatal, el kel még egy párszor, — gondolta maliciózan. Azt a vásárt értette alatta, ahogy ő jutott hozzá.

Igy aztán, — saját véleménye szerint, — Istennel emberekkel békében dorbézolt tovább, rendületlenül. A halál vigyorgó kísértete pedig ott ólálkodott körülötte . . .

Gazdasága alig érdekelte.

Ment minden valahogy, Isten nevében. Varga János, ispán uram szépen tollasodott mellette. Kezdett földet vásárolni a környékben, majd telket a városban, stb. Holtig csak nem húzza másnak az ígát, majd úr lesz a magáéban, — gondolta nyugodt lelkiismerettel, s már feleség után is nézegetett a vagyonosabb polgári házaknál. Eme sok irányú elfoglaltsága közepett a Baráth-vagyon egyre több oldalon csorbult a kezén.

A nagyobb érvágásokat meg az uraság tette. Ezeket Barabás ügyvéd tartotta számon, — szintén szép haszonnal.

Baráth-pusztá belső cselédségére is ragadós volt a rossz példa. Immel-ámmal dolgozott mind, ahány és annyit, amennyit éppen kedve tartotta. Senki sem kérte komo-

lyan számon. Reggel kilenc óra körül kezdték a házi teendőket, ami pusztán annyit jelent, mint városban a déli harangszó.

Ma Baráth felesége a szokottnál jóval korábban kelt. Elhagyta a kastélyt és végigsietett a vadgesztenye fasoron a hátsó udvarig. Az istállók felé tartott s belépett azok egyikébe.

— Te, drága, bolondos jószágom, te! — szólott vidáman s becézve simogatta sötét pej hátlova karcsú nyakát. Megveregette, cukrot adott neki. Rózsás arcát pár pillanatig az állat fejéhez szorította, úgy, hogy átetsző bőre azon a helyen pirosabb lett tőle. Majd gondosan szemügyre vette kedvencét.

— Ejnye, János, — kezdett pörlekedni, micsoda hanyagság ez? Kilenc óra és Caesar még nincs megkefélve! Hátha eszembe jutott volna korán reggel a hűvösön kilovagolni?! Itt senki sem törődik semmivel, mindenki csinálja, ami neki tetszik. Többet ez meg ne történjék! Értette?

A szapora szóáradat alatt a szélesvállú, markos lovász felelet nélkül lapult. Gondolta, — a szidás: akár az eső, majd elmulik... Fejét leszegte, az arca alig látszott, csak pomádés lesimitott szőke feje tündöklött jobbra-balra, míg serényen tett-vett az istállóban.

Baráth-pusztán semmiben sem volt rend. Fejten állott minden munka. Nemcsak a kastélyban csinálta mindenki, ami neki tetszett, hanem a külső gazdaságban is. Kezdve az ispántól le, a béresig.

Baráthné tovább zsörtölődött:

— Pali, merre vagy? Az istálló csupa szemét. Áhá, itt bujkálsz betyár? Hátadon kellen megforgatni a söprűt. Mit csináltál mostanáig, te naplopó?

Az utolsó, szigorú szavak elnéző tréfásan peregtek Baráthné ajkáról. Keztyűs kezét kinyújtotta s hirtelen mozdulattal megfogta a nyurga lovász fiú alaposan előreálló balfülét.

— Nem félsz, hogy megtépem? — és nevetve már

el is engedte. — Hallod-e, megjavulj! Most pedig siess dolgozdra. Ha a tejes kocsi indul, a városba mégy vele s ezt a levelet elviszed Kelemen doktor úrnak. Jól vigyázz reá! Választ nem hozol.

Baráthné az ajtó felé indult. Alig tett pár lépést, hirtelen megállott.

— János, nézzen csak ki! Mintha lovas jönne...

— Igenis.

Hanna az istállóban maradt. A lovász rögtön visszatért.

— A méltóságos úr jött kérem alássan.

— Siessen hozzá! Ha vizes a lova, csutakolja le, — parancsolta Hanna és kilépett az ajtón.

A főispán nem vette észre Baráthnét, a leszállással volt elfoglalva. Osváth Emil, dacára ötvenhat esztendejének, fiatal könnyedséggel ugrott le a nyeregéből. A kantárt a lovásznak dobta. Elegáns, szürke lovaglő öltönyén gondosan végigpillantott. Semmi kifogásolni való nem akadt rajta. A gyors és hosszú lovaglás meg sem gyűrte.

— Jó reggelt, Osváth! — csendült nevetve Hanna hangja, s az épület sárga fala mellől fehér ruhás alakja előre lépett a reggeli ragyogásban.

A főispán boldogan lepődött meg s mosolyogva sietett Baráthné felé. Kis kezét alázatosan meg csókolta.

— Hogy ön már fenn van nagyságos asszonyom? És intézkedik? Nagyszerű! Nem is tudtam, hogy ilyen jó gazdasszony. Azt hittem, hogy ebben a korai órában, legfőlőbb éjjeli zenét adatok Önnek. S várhatom, lehetem, mikor nyílik ki ablaka?...

— Osváth halkította hangját:

— Hogy mégis banda nélkül jöttem, — pauzát tartott. Majd nyomatékkaal ismételte:

— Hogy mégis banda nélkül jöttem... Nos, Hanna, mit gondolsz?

— E szavaknál már a széles vadgesztenye fasorban haladtak, mely az istállótól a kis parkhoz vezetett.

Ott egy kanyarulattal folytatódott a nagy ház főbejárataig.

Barátné gúnyosan felkacagott.

— Mit gondolkodok? Egyszerűen azt hitte kedves Osváth, hogy a bandát már, vagy mondjuk: még itt találja!

— Ellenkezőleg szép asszony! — tiltakozott a főispán. — Azt hittem, hogy a banda egyetlen tagja sem lesz itt ilyen korán reggel és egyedül beszélhetünk.

— Ah, vagy úgy, — a fiúkat érti! — s Hanna hanyagul pillantott kísérlőjére.

— Igen, a fiúkat, meg a vén szamarakat, ha megengedi. Szóval: az összes bolondokat, akik maga után futunk.

Osváth tréfás hangja egyszerre elkomolyodott. Az asszony szemébe nézett:

— Mondja, Hanna hát nincs magának lelke? Egy csöpp sem? ...

— Barátné indulatosan felkapta fejét:

— Mire való volna? — fakadt ki hevesen és szeme bevillámlott a férfi tekintetébe. — Kereste Baráth? Keresem én, vagy a többiek? Csak életem van, erőm és ifjúságom. Tűz a szivemben, ennyi az egész. És mulatni akarok drága barátom. Mulatni holtig! Érti? egyszerű program úgy-e bár?

— De rosszul csinálja Hanna! — szólt erélyesen Osváth. Hát nincs senki, aki megmondja magának az igazat.

— Nem is tűrném! — makacskodott az asszony. — Mire való volna? Meddő alkalmatlankodás az efféle. Unalmas lárifári. Éppenséggel nem érdekel a mások igaza, sem kodexe az illik és nem illik felől. A magamét meg pontosan tudom.

Hanna dacosan szegte hátra büszke fejét. Nagy, ragyogó, sötét szemei kitágultak, rózsás arca egy árnyalattal pirosabbra gyult. Indulatosan beszélt tovább.

— Osváth, maga elfelejti, hogy apám lánya vagyok: zsarnok Bélteky izig, vérig ...

A főispán gyönyörködve nézte. Olyan kíváncsi volt ebben a merész, vad formájában. Gömbölyű keble gyorsan emelkedett a csipkéekkel áttört, lenge köntös alatt. Széles kerti alapja alól előhullámzott kissé vörösbé-játszó, sötétbarna haja és finom orrcimpái megreszkettek. Osváth mámorosan szívta magába Hanna élettel, gőgös szépségét. E percben az asszony mintha a dzsungel félelmes fenevadja lett volna s a férfi a kitartó, türelmes, szenvedélyes vadász...

Rövid csend után Osvát keserűen szólott:

— Hanna, nem akarok jeleneteket rendezni, de kérem, halgasson meg. Egyszer beszélnem kell! Így nem bírom tovább. Egy éve már, hogy eltaszított magától... s tart minden módon távol. És vonz mégis... Rabjává tesz. Egyre itt hajlongok elutasítva a lába előtt és lesem kegyét a messze jövőben. Érti a férfibolonditást, mondhatom!... Hanna, feleljen, mit akar velem?

Osváth megállott az asszony előtt. Arcvonásai megkeményedtek. Keskeny szája hidegen összezárt. Várt. Tekintete Hanna szemét kutatta. Keze idegesen markolta lovaglóstórának ezüst-fogantyuját.

Az asszony dévajul felnevetett.

— Ej, kedves barátom, — szólott incselkedve s kezét könnyeden végighúzta a férfi vállán, — mi akar ez lenni? Lecke? Nagykorú vagyok! Régen kinőttem az iskolapadból. Vagy számadás? Oh, hiszen maga tudhatná legjobban, hogy ehhez nem értek. Avagy bölcselkedés talán? Istenem, soha életemben nem fűztem a tegnapi napot a maihoz és nem gondoltam ma — a holnapra...

Osváth még mindig nem lépett tovább és arckifejezése nem enyhült. Szemben állottak egymással a vadgesztenye fasorban.

Hanna melegebb hangon folytatta.

— Drága barátom, csak nem szerelem? — s szemében pajkos ördög bujkált. Közelebb hajolt a férfihez s kedvesen suttopta:

— Úgy tudom, erre vonatkozólag a mi titkos szer-

zódésünk meg vagyon írva és így szól: maga szerethet engem . . .

— És maga kacaghat rajtam! — vágott közbe élesen Osváth.

— Azt nem teszem. Rágalom. — Hangja behizelgően csengett.

— Soha, a legkevesbbé sem tenném, abban az értelemben, ahogy mondja. Amugy pedig kacagni? Istenem, igazán nem bűn. Tudja, úgy szívből kacagni mindenén: a leggyönyörűbb dolog a világon! De az álmodozók ezt nem tudják, ez nekik léha együgyűség. Ők mennek vakon, komoran, hívó hittel. Pedig az eszményi boldogság rendszerint hitszegő fantom. Gúnyt űz velük . . . Az útok csupa könny. Hát nem bolondság ez? Szerintem a kacagás az aprópénze az összes létező boldogságnak és minden örömnnek, amit az élet ad . . . Igaz?

— Maradjunk a tárgynál, — szolt még mindig kedvetlenül a főispán. — Feleljen kérdésemre Hanna!

— Hiszen azt tettem! Vagy nem kedveli a képleteket? Osváth, maga nagy, nagy gyerek . . . Itt játszadozik körülöttem és búsul mellé, mint a bojtár, ha teli hordó mellett üres marad a kupája. Mire való ez? Másnak ismert valaha? Voltam jobb, gyöngédebb? . . .

— Igen. Egyszer . . . Pár hétig Lomniczon, — mondta halkan a főispán

Pár pillanatnyi csend állott be. Osváth és Hanna újra elindultak a fasorban.

— Ne juttassa eszembe ezt az időt, — védekezett zavartan Baráthné. — Rettenetes elgondolni is, milyen könnyelmű voltam. De az az átkozott kártya! . . . meg a szenvedelmes természetem. Különben ez családi terheltég, — folytatta kedvetlenül. — Könnyelműséget könnyelműségre, — szól az ősi krónika. Egyik ősapám három falut adott egyszer egy lóért. Nekem eddig — Lomnicz a legsötétebb pontom. Egek! Ha maga véletlenül nem dúsgazdag és nem jószívű, . . .? Mi is történt volna velem!? Legfeljebb magamat licitálhattam volna el, mint

holmi lecsúszott gavallér a verseny-paripáját. Ki ad többet? Igazán, fogalmam sincs, mennyit veszítettem akkor összesen? Csak maga tudja. Ugy-e, rengeteget? Szegény, jó barátom, mindig hálásan gondolok önre. Óh, csak tudnám abban hagyni ezt az átkozott kártyát, de nem megy! Minden nagyobb szünet után fokozottabb vágyakozásom... Szinte betege vagyok.

Lopva a férfira pillantott. Valami kibúvón törte fejét, hogy ezt a kellemetlen témát könnyeden elejtse.

— Apropos! — mondta élénk sietséggel, — mi van azzal a kerti mulatsággal a város szegényei javára? Mondjon valami részletet. Vera néni pár sorban melegen meghívott. Táncolunk? — kérdezte s szeme sürgősen nevetett a férfiéba.

Osváth feladta a harcot. Láta, hogy ma sem megy semmire. — Jól van, — gondolta, — vár. Majd elmosolyodott és kedélyesen felelt:

— Hogy táncolunk-e? Maga bizonyára! Csak hajba ne kapassa lovagjait. Elég volt egyszer. Párbaj... India... stb. Vajjon meddig vadászik még Miklós gróf a tigrisekre?... Remélem tudja, hogy a Balázs fiuk maga miatt fenik fogukat egymásra és közösen Kelemen doktorra. Őreájok meg a szolgabíró. Én rám valamennyi. Én pedig mindenkire! És így tovább. Ama bizonyos hólapda története...

— Lásza, így szeretem magát! — kacagott kipirult arccal, ragyogó szemmel Hanna. — Így! tréfásan, vidám könnyedséggel. Semmi harag, semmi szomorkodás. Jöj-jön, térjünk fedél alá, erősen tűz a nap. Pihenjen kissé a lovaglás után. Hozzatok frissítőt és együtt villásreggelizünk.

A ház elé értek.

A Baráth-porta hosszanfutó, kastélyszerű épület volt. Bádogfedélzetének középső részén, a főbejárat fölött csinos tornyocska ékeskedett. A főbejárat tágas előcsarnokba vezetett, honnan két oldalt a szobák sora nyílt. A magas, földszintű épület jobb szárnyához, szel-

lős, minden oldalról nyitott, gömbölyű oszlopokon nyugvó, nagy veranda támaszkodott, melynek lépcsőzetén Hanna és Osváth felsiettek.

— És Elek barátom? — érdeklődött a főispán a házigazda iránt.

— Nagyon rossz éjtszakája volt szegénynek, — mondta szánakozólag Hanna, — reggelig kínoztá aszthmája. Most alszik. Csak az ebédhez jön ki szobáiból. Így rendelkezett.

Az ebédlőben voltak. Az asszony a dohányzó ajtajára nézett, mely ide nyílt. Csukva volt. A dohányzót Baráth szobái követték. Semmi nesz, csakugyan alszik, — gondolta és megnyugodott.

Asztalhoz ültek. Az inas halkán szolgálta ki ketőjüket. Társalgásuk a napi kérdésekről folyt.

Baráth Elek Hannának, mindenben teljes szabadságot adott. Különben is, ez létfeltétele volt együttes életüknek. Házasságuk első éveinek tüzes perpatvarai mindkettőjüket kölcsönösen meggyőzték arról, hogy kizárólag csak ilyen módon élhetnek egymás mellett.

Hanna sem avatkozott Baráth dolgaiba. Életmódját, szeszélyeit, durvaságait, gáncs nélkül, de gúnyos fen-sőbbiséggel tűrte. Jobban mondva, alig hederített rájuk. Baráth élt, — tehát volt. Egyébként számba sem vette. Soha a legcsekélyebb gyöngédséggel nem kedveskedett neki. Baráth jól túl a hatvanon, betegen, vágy nélkül, fiatal feleségének már régen nem alkalmatlankodott szerelmi jelenetekkel. Délben és este egy szokásos, hűvös kézesók, ennyi volt a leszorossabb érintkezés közöttük. Megbeszélni valójuk alig akadt. Az ispán belátása szerint vezette a gazdaságot, Barabás ötletesen rendezte a zilált pénzügyeket, s így a házastársak, — kiki magának, — ritkán került összetűzésre a sor. Baráthné mulatott, legalább is ezen igyekezett a nap minden órájában.

Most is. Poharáth vidáman kocintotta az Osváthéhoz.

— A legkedvesebbre! — szólt kacér tekintettel s egész tartalmát kiitta.

Az inas leszedte a terítéket s eltávozott.

Egyedül maradtak.

A fehér damaszt abroszon a karcsu kis poharak újra megteltek finom francia Cognaccal. A főispán neki-lendült Fiatalos hévvel ezer badarságot mondott. És Hanna nevetett. Nevetett édes, csengő, ingerlő kacagással.

Osváth hirtelen megfogta az asszony kézcsuklóját. Olyan erősen, hogy körme szinte árkot vágjt a fehér húsban.

— Hanna! . . . elvesztettem fogadásomat, — mondta kissé rekedtes hangon a belső izgalomtól.

— Miféle fogadását?

— Azt, hogy ma dülőre jussak magával.

Osváth szemei villogtak.

— Kivel fogadtott? — kérdezte Hanna éles nyugtalansággal.

— No, no, jobb kezem a ballal, — nevetett hal-kan Osváth, — ne féljen, semmi indiszkrétio édes szé-pem! Hova gondol? . . .

Kinyitotta arany cigarettatárcáját. Abból kínálta meg az asszonyt.

— Parancsoljon! Éppen tegnap kaptam: Dimitrino. Pompás.

Rágyújtottak.

— Tudja, Hanna, — sóhajtott Osváth, — ha ma újra az enyém lett volna . . . minden bolondot meg-teszek magáért, amit kíván! De már a fasorban . . .

Az asszony szeme hirtelen megrebbent.

— De maga nem akar Lomniczra emlékezni, és én elvesztettem fogadásomat.

— A férfi halovány, fáradt vonásai kigyulladtak. Nagyon melege lett. A Cognac merészebbé tette sze-relmét. Érzéki vágya kevésbbé válogatta a szavak for-máját. Közelebb hajolt az asszonyhoz.

— Vesztesé a költség . . . azonnal kijár . . . előre

kijár . . . Hanna . . . a régiért . . . meg az újért . . .
ami ezután . . .

Az asszony elhúzódott és egyetlen szót sem ejtett.

A főispán kabátja belső zsebéből aranyláncból fonnott, meglehetősen nagy pénzerszényt vett elő.

— Ez a tokja, — mondta tréfásan, — tetszik? Az eredeti igen nagy. Alkalmatlan lett volna magammal hozni lóháton. — Kinyitotta.

Két sor nagyszemű igazgyöngy csillogott Hanna előtt az abroszon. A csattja régi ötvös munka volt szikrázó gyémántokkal.

Barátné egy pillanatig gyönyörködve nézte. Majd hirtelen Osváth felé tolta.

— Menjen! Igazán, nem értem. Ez egy kis vagyon . . . gyönyörű szemek. Milyen bolondos maga Osváth. — Az asszony hangjasimogatott, míg ezeket mondta. Szempillái félig lecsukódva rejtették tekintetét. Az ajkát hirtelen, göggel felvetette.

— Nem kell! Vigye! — szólott gyorsan és hevesen. Közben leeresztett, sűrű szempillái mögül figyelte a férfit: vajjon visszaveszi-e?

Az megint keze után kapott és a bőujjú köntös csipkéi között feltolakodott könyökéig.

— Hanna, megbánt . . . — suttogta.

— Maga bánt!

Barátné elkapta a karját:

— Hagyjon!

Szemei tágranyilva villámlottak. Lássuk, — gondolta magában, — mennyire szeret? Csak úgy fogadom el, ha nagyon erőltet és jóformán meg sem kell köszönnöm. Fejét dacosan félrefordította.

— Haragszik? — kérdezte gyöngéd aggodalommal a férfit.

— Persze, hogy haragszom! — duzzogott Hanna s a cognacos poharát is eltolta maga elől.

Osváth meghökkent. Ez volt az első ajándék Lomnicz óta, amivel kísérletezett. Vajjon megbántottam? —

gondolta tájékozatlanul, — olyan kiszámíthatatlan és gőgös, olyan elutasító és bilincselő... Szeretem... Becéző szavakkal kérlelni kezdte:

— Hanna, szépséges szerelmem, bocsásson meg. Értsen meg engem!... Hiszen nem vagyunk idegenek: a múlt mindig múlt marad... Kérem, fogagja el a kedvemért. ...

A szó, a hang alázatos volt.

Hannának tetszett. Ezt akarta. Csakis így kell, — gondolta, — ezen a módon. Nyájasan Osváthoz fordult.

— És szerződésünk? — kérdezte halkán. — Megint így szól: maga szerethet engem... Ellenben én...?

— Amint akarja, — felelt megadással a férfi. — Allom.

— Rendben van. A béke pecsétjéül tehát... nem bánom...

Hanna a tükörhöz lépett. A nagy gyöngyszemek ott csillogtak telt nyakán, ahogy újra az asztalhoz jött.

Gyönyörű volt. Szeme szilajul égett, nagy vörhenyesbe játszó, sötét haja kissé összezilálódott. Vérvörös ajkai közül úgy villant elő fehér fogsora, mint a ragadozóké szokott a zsákmány biztos tudatában.

— A békére kedves barátom! — szólt ígéző kihívással s teletöltötte a poharakat.

— A bolondod vagyok Hanna!

A kocintás alig zörejlött. Az asszony csókra nyújtotta finom, fehér kezét. Osváth hosszan tapasztotta rá ajkát.

Az inas lépett be.

— A méltóságos úr tizenegy órára rendelte a nyergelést. Parancsára, készen van.

— Megyek — szólt a főispán.

Az inas elment. Osváth készülődött. Feje kicsit kaptos volt a szesztől, szíve meg mámoros a szerelemtől. Búcsúzkodás közben hirtelen megcsókolta a köntöst Hanna jobb mellén, ott, ahol az a legingerlőbben kiemelkedett.

Az asszony visszaugrott.

— Nincs a szerződésben! — kiálltott nevetve, — szót fogadni! — ujjával tréfásan megfenyegette Osváthot s hátrálva menekült.

A férfi követte:

— Elfoglak!

Hanna kacagott:

— Haramia, merénylő, orgyilkos! — hangjában parancs volt, elutasítás és incselkedés.

Osváth sóváran az asszony után kapott. Majd hirtelen mást gondolt: nem! Megállott. Hiúsága fogta meg. Azt akarta bizonyítani Hanna előtt, hogy mennyire ura önmagának. Pár lépést hátrált, kezét -- török szokás szerint, — előbb homlokát érintve szívére tette és mélyen meghajolt:

— Szalem alejkum!

Hanna kitörő jókedvvel kacagott.

A lovász a verenda lépcsőjénél tartotta kantárszáron a remek paripát. Osváth fürgén a nyeregben termett.

— A dieu! — intett kezével búcsút Hanna.

A főispán elporoszkált. A kis parkon át a vadgesztenye fasorba kanyarodott, honnan balról Baráth-pusztá dülőlő útja szakadt az országútig. Osváth a fasorból ideérve, gyorsabb tempóba kapta lovát s ügetve haladt. Egyre-másra maradoztak mögötte a tarlók, meg a mélyzöld lucerna táblák. A nap erősen tűzött a termőföldek fölött. Osváth mélyen szemére húzta sapkáját. Kellemes gondolatok foglalkoztatták. Egy kicsit remélt, egy kicsit boldog volt. A lomniczi napok édes emlékét idézte, gyönyörűségének feledhetetlen perceit . . . Eh, mit, — fűzte tovább, — ha kétszer akkora lett volna az az adósság, akkor is! Öreg ember vagyok . . . Egyengetnem kell vágyam útját. A gyöngyöt nyakára tette . . . Talán nem hiába várakozom. Ebben az esetben nem törődöm a pénzkérdésekkel. Ő kell! Forró, puha szája . . . gömbölyű, fehér teste . . . A gonoszsága . . . a lángolásom. Az én utolsó gyönyörűségem. Egyedül ő. Még

egyszer egy teli kehely a szerelem üdvöztető nektárjából. Párduc ez az asszony és én imádom . . .

Osváthot gyors tempóban vitte lova a város felé.

A főispán a vármegye leggazdagabb embere volt. Előkelő, régi, nemes családból származott. Birtokai bérben voltak, csak a városban tartotta fenn ősi kastélyát fényes háztartással. Vidám aggregény életet folytatott. Különben gyermektelen özvegy ember volt. Feleségét még fiatal éveiben elvesztette, házasságuk elején. A gyászeset után évekig utazott. Világot járt feledést keresni. Külföldi tartózkodása hosszú idejéből vigasztalódva tért haza. Nehány évig Pesten élt, később vármegyéjében a főispánságot vállalta, melyet nem csupán előkelő személyiségével reprezentált, de gondos tevékenységével is szolgált. Megyeszerte tisztelték.

Az öreg nénikék azonban uzsonna kávéjuk mellett gyakran szapulgatták javíthatatlan csökönyösséggel.

— Hja! Osváth, — mondogatták sóhajtozva s elmerültek a régi idők emlékébe. — Hogy szerette a feleségét! Az ember azt hitte volna, utána hal . . . De jó is az a külföld búfelejtőnek. Azóta olyan vidám, mintha hírből sem ismerte volna a szomorúságot. Hiába, na, szent igaz a példaszó: „gombház . . .“ — Majd néhány szerelmi kalandjáról suttogtak igen kiméletesen, amennyiben a nénikék is szemrevaló menyecskék voltak akkoriban s az ember nem tudhatja . . . Állítólag az ördög nem alszik a világ teremtése óta. Végül Baráthné boronálták össze a nevezetes férfiúval minden lehető és lehetetlen módon.

— Hja, Hja! Persze, persze: „nem zörög a levél . . .“

III.

Hanna szobái a Baráthkastély balszárnyának végében voltak. Azért választotta Hanna a maga számára ezt a félreeső részt, mert ha megunt a tivornyák zaját,

előlük ide menekült, vagy ha kifáradt bennük, itt zavar-
talanul pihenhetett. Azonkívül — és Hannának ez min-
denek felett fontos volt, — innen külön kijárat vezetett
a nagy parkba, mely a szabadon álló kastély mögött
szélesen terült el a kis erdő aljáig.

Hanna külön szalonja XVI-ik Lajos korabeli butor-
zattal pompázott. Innen nyílt kényelmes, nagy háló-
szobája, melynek egyik sarkában rézsut, előrenyúlva,
fehér selyem és csipke drapériák lenge hulláma között
állott a hatalmas rézágy. Előtte, az ablakig, gyönyörű
jegesmedvebőr terült el. Miklós gróf vadászsákmánya,
Néhány fauteuil, egy kényelmes kerevet mélyvörös sző-
nyegének tompa színe árnyalta a szoba másik felét,
melyből magas, márványtálpazaton álló bronz lámpa
sárga selyem, dudoros ernyője emelkedett ki. Apró asz-
talok, nappelkkel megrakott üvegszekrény, sok kedves
apróság tette széppé és lakályossá az egészet. A falon
képek, köztük néhány arckép. Két széles, ovális, ara-
nyozott keretben egymás mellett Hanna szülei. Bélteky
Gáspár meg a felesége. Szép vonású, kemény férfiarc
s egy bájos mosolyú, szelid asszonyfej.

Hanna sokszor elnézte ezt a két képet vegyes ér-
zelmekkel.

Az a pajtási viszony, amiben apjával volt s annak
— nem éppen tiszteletreméltó cselekedetei, — közöttük
inkább cimboraságot, mint odaadó szülői és gyermeki
szeretetet teremtett. Ellenben, anyja felől Hanna áhi-
tattal őrzött szíve mélyén apró gyermekkorából gyöngé
kis emlékezést. Egy szentté tisztult képet, melynek föl-
idézése lelkében imádkozás volt. Elevenülni látta . . .

Igen, nagy karosszékekben ült a halovány, beesett
arcú, szomorú tekintetű asszony és kezének finom bő-
rén áttetszetek az erek . . .

Mikor őt bevitték hozzá, kedvesen mosolygott.
Hanna, — anyjának pihenő lábai elé, — a párnázott,
széles zsámolyra ült és bábuját öltöztette. Az erőtlen
kezek puhán simogatták rakoncátlan fürteit. S egy-egy

csók, mint röpke lehelet . . . Csak annyit tud, hogy anyja följe hajolt . . . néha.

Ha mozgolódni akart, intették: „csöndesen, mamszka beteg“ . . . S csakhamar távoznia kellett.

Hanna élénken emlékezett arra a leverő érzésre, mely gyermeklelkét megülte, mikor a halovány, kedves arc — eltűnt s mögötte az ajtó becsukódott.

Később, mulatós asszonylété sivar perceiben, sokszor gondolt arra, hogy a szomorú tekintetű asszony lett volna az egyetlen lény a világon, kit igazán tudott volna szeretni. Ilyenkor megállott anyja arcképe előtt és eltűnődött.

— Istenem, hát ez a szelidlelkű asszony hordozott engem a szíve alatt? Hogy is lehet véréből vér az én szilaj, szenvedelmes természetem?! Vágyom a csókok változatát és kergetem pompába fojtott, meddő életem üres lobogásának gyönyöreit . . . Egy gyermek, — lágyult el ilyenkor Hanna szíve, — akinek anyja lennék . . . Két kedves kis kar bízó, meleg ölelése. Talán ez . . . Ez más utat jelölt volna. Talán ez pótolhatta volna azt a nagy, nagy úrt, amit kacagással akarok át-hidalni s ami mégis vaksötétben tátong körülöttem. Egy gyermek . . . Vágyom reá. Majd hirtelen eszébe ötlött: milyen rettenetes volna, ha ez a gyermek házasságomból származnék! Baráth vonásai a kedves arcon . . . Őh, gyűlöletessé tennék, — gondolta borzongva Hanna, s ilyenkor a gyöngéd érzések egyszerre elröppentek a lelkéből.

A tágas hálószoza kerevete mellett világos fából készült, díszes faragású faliállvány húzódott. Sikamlós francia regények sorakoztak rajta. Hanna eredetiben olvasta a csiklandós bizarrságokat. Az állvány fölött, keskeny ezüst keretben elegáns lovaglóruhába öltözött, középkorú férfi fényképe függött. Hannának nem régi-ben nagy port vert szerelmi regényének hőse volt: Daróczy Miklós gróf.

Odább, az egyik kis asztalon, tömör, fehér üveg vázában nagy, viruló rózsaaág illatozott.

Keskeny tapétaajtó kötötte össze a hálósobát az öltözővel, hol hatalmas ruhaszekrények állottak, majd ezüsttel dúsan megrakott toiletteasztal, nagy állótükör, fürdő és mosdó készletek sorakoztak. Ebből a helyiségből nyílt külön kijárat a nagy parkba, melyet kettős, vaspántos ajtó zárt el és belülről rézrudon vastag szőnyeg takart. Hanna szobáinak a szabadba vezető eme kijáratát a park hosszában futó, keskeny sétány a Baráth birtok kis erdejével kötötte össze. Rejtve avatatlan szemek elől sokszor teljesített titkos szolgálatot ez a bokrokkal szegett, porondos út...

Osváth távozása után Hanna a verendáról öltöző-jébe sietett.

A remek kettős gyöngysort lekapcsolta nyakáról s lazán tartva ujjai között néhány percig gyönyörködött benne. Egyik szekrényből elővette ékszeres ládikáját s abba zárta.

— Vén bolond, -- gondolta mosolyogva, — igazán kár lenne összevesznem vele holmi badarságért... Csak hadd szeressen. Azonkívül az eset mulatságos is. Szerelmének annyi a variációja, amennyit szeszélyem hóbortja kíván. Remekül paríroz. És végül, — neve, vagyon... cheque a kezem ügyében. Minden percben úgy töltöm ki, ahogy nekem tetszik. Esetleg, ha...! No, és ez a „ha” könnyen megeshetik. Úszunk... Vagy az ár ragad? Eh, mindegy, érzem az ingást. Egyelőre: a gyöngyökigazánszépek. Oh, Osváth, te nagy, nagy csacsi, — végezte Hanna elmélkedését és csöngetett.

A szobaleány siető léptekkel jött.

— Kati, a fürdőmet! — parancsolta Baráthné. — Öltözködéshez a fehér ruhám készítsd elő a rózsaszínű szalagokkal.

És Hanna kényelmesen kezdett szépségének gondos ápolásához, mely művelet nála rendszerint reggeli sétáját követte.

Az urát ma még nem látta. Majd az ebédnél találkoznak. Eszébe sem jutott, hogy érdeklődjék, vajjon

csakugyan alszik-e Baráth, vagy esetleg aszthmájának újabb rohama kínozza.

Ők ketten inkább ellenségek voltak, mint barátok.

IV.

A forró nyári nap leáldozóban volt. A pusztán a gulyát a széles karámba terelték a bojtárok. A kolompok mélabús zengését fütyyszó, káromkodás, meg egy-egy nóta töredéke kísérte.

A külső gazdaság messze legelőiről nem hallatszott a Baráth kastélyig a karám zaja, ahol a sok, egymás mellé sorakozó béresház mellett a baromfi udvarokban sipogva ültek el a szárnyasok, s a cifra ducokban kedves, bűgő hangon altatták egymást a galambok.

A kis parkban a tikkadt virágágyakat öntözni kezdték. A locsolókból permetező víz ritmikus zuhogása hirtelen, koppanva ütődött a nagyobb leveleken. A hőségtől ellankadt növények éledni kezdtek. A külső udvarokban munka után hazatért a cselédség, s csakhamar felhangzott a harmonika, meg a furulyaszó. A fiatalabbak összezeveődve nótázni kezdtek. Egy csoport viháncolva fogócskát játszott s vidáman csengett a fölvert hangzavar összefutó lármája: a puszták alkonyi hangversenye.

Baráth Elek a kockázott, keramittal kirakott nagy verandán kvaterkázott a plébánossal.

A szellős helyiség oszlopait kívülről kúszó növények futották körül. A párkányzatokon tömött sorban viritottak az élénk színű, nyári virágok.

A bűcsúzó nap sugarai egyre bágyadtabban, majd erősen rézsút verődtek a két férfiúra s az asztalon álló poharakat szivárványos színbe vonták. Baráth kopasz feje fénylett. Kurta, kövér nyakán a puha gallérra petyhüden fittyent le széles tokája. Piquét játszottak. Baráth kissé hunyorgott a fényben. Szeme különben is

állandóan véreres és gyulladt volt a sok dözsöléstől. Éjszakánként jóformán alig aludt. Egyrészt krónikus álmatlansága miatt, mely hosszú éveken át folytatott lump életének mérgező következménye volt, másrészt a megszokott életmódjához való göresös ragaszkodása tartotta ébren: a kártya és ivás hajnalig. Viszont egyre gyarapodott azoknak az éjtszakáknak száma, melyeket asztmájával gyötrődött keresztül. Ilyenkor fulladozott, köhögött, — néha verejtékezve közben, — legtöbbször reggelig. A társaság meg zavartalanul mulatott Hannával tovább.

Farkas Lőrinc, a közeli város plébánosa derült kedélyben osztott újabb partiet. A két férfiut teljesen elfoglalta a kártya s a piquet taktikáját fejtegetve, tréfásan kötekedtek egymással. A jó pap különben szent kötelességének tartotta néha az Istentől elrugaszkodott vén Baráth lelkére beszélni. Jövetelének mindig ez volt a magasztos célja. A kivitel azonban a bor, a kártya és a tréfák sülyesztőjébe veszett. S a pap, — bár eme tervezett, áldásos munkájának gyümölcéséhez sohasem juthatott, — mégis folyton próbálgatta elérni célját. Minden kudarc után újra kezdte a csatát. Rendszerint már az első kenetteljes szavaknál Baráth hahotába tört ki s olyan bizarr anekdotákat kezdett sorjázni, hogy végül is tisztelendő uram, megbotránkozva bár, de jól mulatott felettük.

Igy öntötték lassacskán ketten egy zsákba azt a lisztet, amit külön malomban őröltek.

Azonkívül Farkas Lőrinc részére volt még egy nagy varázsa Baráth-pusztának: Hanna asszony. Az ő lelkét is szerette volna a jó pap gondozásba venni. De itt sem volt nagyobb szerencséje. Amint bibliai példával előhozakodott, Hanna nyomban valami tréfás megjegyzést tett. Jó békétűrő szenvedései s Ruth erénye nem diadalmaskodhattak a léha élcek fölött.

A pap azonban rendületlenül kitartott az ostromban. Ez állandó lelkesülés főként saját örömét szol-

gálta. A szép asszony közelében vén szive boldogan melengetőzött s homályos álmodozások ejtették rabul... Merengő áhitattal szívta magába Hanna ruganyos, ifjú szépségét s könnyed, lebilincselő lényét. Szóval a kirándulások — döcögős csézáján — Baráth-pusztára, legkedvesebb órái voltak Farkas Lőrinc főtisztelendőnek.

A verandán gyorsan ürültek a poharak. A kártyát abbahagyták. Sötétedett.

— Félő, hogy háború lesz, — kezdett politizálni a pap, s húsos tenyerét végigsimította erősen őszi, de még mindig dús haján.

— Ferenc Ferdinánd meggyilkolása kavarja a port, — folytatta okoskodva, — felhők gyűlnek... Vihar szelét érzem. Ki tudja? Háború van a levegőben...

— Ha lesz, lesz! — rándított egyet a vállán Baráth. — Üsse kő! Felőlem hajba kaphatnak. Minket már úgy sem visznek a csátába szent atyám. Mi majd a padkáról nézzük, hogy tolakodik, csörtet előre a fiatalság. A háború az ő dolguk.

— Hja, hja! mégis csak félő, félő, — sóhajtozott a pap. — Nagy gabalyodás lehet belőle. Az bizony. Ha a szerajevói merénylet vizsgálatának szálai Szerbiába nyúlnak... kész a baj. Bár a képviselőházban az interpellációkra a kormány óvatosan és mérsékeltlen nyilatkozik, meg kell várni a végeredményt. Az is lehet, hogy a hullámok elsímulnak, — kombinált tovább a pap, — majd kisül, hogy Cavrilo Princip egyszerűen magánbolond, valami veszett anarchista... akár Luccheni.

— S végül elmondhatjuk szent atyám, — szólt Baráth, megtöltve a poharakat, — nagy hűhó semmiért, verébre ágyuval!...

Finom szivarjuk füstje alig gomolygott elő, már el is kapta a légáramlat. Nyomtalanul eltűnt, akár gondolataik bizonytalan tapogatózása a jövő méhében szunynyadó, nagy és ismeretlen események felől.

Az ereszkedő sötétség egyre fakóbbá tett mindent. A nyugoti égbolt pereméről letűnt az utolsó, keskeny, visszfényben égő, vörös szegély is. Csillagok gyultak. A szabad pusztá láthatára rövidre szűkült. Az inas kerti lámpákat hozott. Jövés-menés keletkezett, edények halk csörrenése. Vacsorához terítették.

A dülőlőről két könnyű jármű fordult a vadgesztenye fasor kanyarulatába s a kastély bejárata helyett, egyenesen az istállók felé tartott.

Ez a hosszú, cserépfödeles épület a külső udvaron húzódott, melynek hatalmas területén külön elkerítve állott a pár szobás, csinos ispánlak. Odább a különféle gazdasági épületek sorakoztak a sok béres házzal.

A lovász az érkező fogatok elé sietett.

Az első, egy elegáns hajtókocsi volt. A Balázs fiúk ültek benne a kis sovány, kopasz Natyi báróval. Balázs Dénes maga hajtott. Ezt követte egy sárgára festett, féderes bricska, melyben a fekete, fürtös fejű Bodrics, az ismert, fiatal cigányprimás, meg a vén, elhízott gordonkás kényeskedtek. Már hogy is ne? Az urasággal jöttek.

A kocsik megállottak.

— Bizonyos vagyok benne, hogy senki sem vette észre jöttünk, — szóló vidáman Balázs Dénes. Jó tréfa lesz, ha gyalogosan bukkanunk ki a sötétségből.

A gyeplőt a lovásznak dobta.

— Kapd le Nattyit Sándor! — indítványozta öccsének tréfásan s könnyed ugrással daliás alakja már lenni is termett. Széles vállán kevélyen feszült a huszártiszti zubbony s élénk, kék szemében az életkedv ragyogása ült.

— Bodrics, ide figyelj! — fordult a primáshoz, — egy óra múlva a veranda mellett a bokrok mögé álltok s nagyon halkan, ahogy én szeretem: „Két lánya volt a falunak . . .” Addig maradtok, ameddig mi. Együtt megyünk. Szervusz!

A primás alázatosan mosolyogva meghajolt s a két cigány félrehúzódott. Mint jól nevelt kíséret.

Ez alatt Natyi báró elhárítva Balázs Sándor ijesztő

előzékenységét, — tudniillik, valami csínyt sejtett mögötte, — lassan a földre kecmeredett a kocsiról és szapora nyafogásba kezdett:

— Te, Dani! Jajj . . . a térdeim . . . egészen megémberelek a híres hajtódon. Most mit csináljak? Halod-e? Óh jajj! hogy fogok egyenesen állani a szép várasszony előtt?

— Pedig az szent törvény, Natyi! — kiáltott Dénes. Na, majd megoperállok!

— Villámgyors mozdulattal kapta hónaljra a sópánkodó bárót és himbálva a levegőbe emelte.

— Így Natyikam, így ni, most kivasalhatod drága térdeidet! Lóbázd kedvedre, az majd helyrehozza. Így, la!

— Az Istenért! Ember, mit művelsz? — siránkozott most már végképpen kétségbeesve a boldogtalan áldozat. — Egek! Segítség! Ropog a kabátom ujjja, össze-görbül a gallérom! Jajj . . . tönkre akarsz tenni? Bocssáss . . . drága Dani pajtás, na, na, na . . . Nincs már semmi baja a térdemnek! Jajj . . . Halod? Eressz . . .

A két Balázs fiú harsány hahotába tört ki a báró megrökönyödése felett. Dénes a földre tette Natyit s engesztelésképpen egyszerre fogták kétoldaltól karon.

— Gyerünk! Ne busulj öreg, amig minket látsz! — biztatgatták vigan, vállveregetve s derült hangulatban indultak a vadgesztenye fasorban a kastély felé.

— Hajad szála sem görbül cimbora! Halál fia, aki érinteni mer! — zúgták fülébe jobbról, balról.

— Szép, szép, drága pajtikáim, csak egy kissé nagyon is vigak vagytok és tulságosan bizalmasak, — motyogta megadással Natyi, kit vitéz ősei után, becsületes nevén báró Radák Nándornak tiszteltek a gentyektől lefele, innen fölfele pedig röviden és egyszerűen Natyi volt. Natyi: mint fogalom. Natyi: az a bizonyos ötödik kerék. De ha már mulat az ember, miért ne guruljon ő is? Natyi tehát állandóan gurult. Hol egyik, hol másik főuri kastély, vagy nemesi porta kényelmes vendégszobájában ütötte fel sátorfáját s helyezkedett

el otthonos kényelemmel. Mindenütt tárt ajtóval fogadták. Összes vagyona a jó pajtások szivessége volt. Kévé évjáradéka éppen csak legszükségesebb kiadásait fedezte. Ő volt a környék uri házainak megbízható hírmadara s olyan csodálatos ügyességgel bogozta eme tudományának szakadós, kusza szárait, hogy zsákutcába sohasem rekedt.

Az idősebb hölgyeket mende-mondákkal mulattatta, a fiataloknak állandóan hízelt a megértés, vagy félreértés minden komolyabb veszedelme nélkül. Az öreg urakkal tartlit játszott, a fiatalokkal végig gíbicelte a mulatozásukat.

Balázs Dénes és Sándor Baráth-pusztával szomszédos kétezer holdas birtok urai voltak. Dénes az egyes honvéd huszároknál szolgált úri passzióból, Sándor meg a gazdaságot vezette s becsületes, egyszerű lelke rajongással csüggött hódítókülsejű, vidám kedélyű fivérén. Dénes két évvel volt idősebb Sándornál. Balázs Sándor, — csinos külsejét leszámítva, — halgatag, szelid természetével mindenben teljes ellentéte volt kevélykedő bátyjának. Közös szerelmük Hanna iránt békésen meg egyezett. Sándor szerénysége a tartózkodó álmodozásnál maradt és minden irigység nélkül nézte bátyja térfoglalását, kinek ellenállhatatlan voltában szentül és ebben az esetben lemondó megadással hitt.

Igy Osváth részben tévesen elemezte Hanna előtt a Balázs fiuk egymáshoz való viszonyát, ama hólabda történetben, mely Baráthné vetélykedő lovagjait irigy féltékenységgel összebonyolította.

Főtisztelendő Farkas Lőrinc sasszeme vette először észre az érkezőket. A három gavallér már meglehetősen közel volt a kastélyhoz.

— Nini, Baráth uram, vendégek, — győződött meg a pap előre nyújtott nyakkal nézve az elsötétedett környezetből szélesen kivilágló, porondos útra.

— Kik? Hányan? — élénkült Baráth Elek mulató kedélye.

— Úgy nézem a Balázs fiúk, meg báró Radák Nándor úr, ha nem tévedek, — mondta tetsző mosollyal a főtisztelendő s meglelégedéssel fonta egymásba kövér ujjait kissé terjedelmes hasán.

— Vivát! Szaporán fiúk! — harsogta a házigazda a közeledők felé. — Még nem késtetek el a vacsoráról. Szervusztok! Sikerült a tréfa, mondhatom: akár a kéményen pottyantatok volna be!

A vendégek gyorsított léptekkel siettek a verandára.

A társalgás kocsiról, lóról, kártyáról, borról, meg az idei termésről a legélénkebb összeviisszaságban folyt, mikor az inas a vacsorát jelentette s Hanna asszony szépséges formája a kerti lámpák gyertyafénye mellett a verandán megjelent.

A négy férfi egyszerre ugrott fel.

Hanna először a papnak nyújtott kezett, aztán Déneshez fordult. Eközben balját Sándor és Natyi olyan egyszerre ragadták meg, hogy majdnem összeütköztek az alázatos csókban csillogó gyűrűi felett.

— Rég' láttam, fiúk, — szólott Hanna, — ezer esztendeje! Azaz: tegnapelőtt. — Tekintete Dénesre tapadt. — Nos, meddig marad itthon? Meghosszabbították szabadságát?

— Két egész héttel. Ma kaptam az értesítést. Ugy-e bár, pompás? Ez alatt úgy betanítom Rigót, hogy nem lesz annál gyorsabb sárkány a vármegyében. Csak Natyi fogja kívülem megülni, senki más!

Az egész társaság maliciozusan nevetett a báró rovására.

Dénes karját nyújtotta Hannának s a verandára nyíló szárnyasajtón át az ebédlőbe vezette. Közben, míg a többieket pár lépéssel megelőzték, holmi szerelmes csacsiságot suttogott az asszony fülébe, amit az jóformán észre sem látszott venni. Hanna kissé szórakozott volt. Bosszantotta, hogy éppen most jöttek a fiúk, mikor ő rövidre akarta szabni idejét az asztal-

nál. — Hogy szököm meg? — tépelődött. Szokott élénksége helyett hallgatagon ült és figyelte a többieket. Máskor ő vezette a társalgást, most átadta a teret másoknak, azt remélve, hogy így könnyebben szabadul.

A főtisztelendő Natyival mélyedt el, teljes tisztelettel adózván hétágú koronájának. A vén gyereket ez az őszinte hódolat kellemes izgalomban tartotta s kékvére kevélyebben kezdett lüktetni ereiben. Az örökös Natyi helyett, ime, reverenciával hallja: báró úr. Azonkívül nem holmi kopott viccek, bolond tréfák járnak, hanem politika. Az ország jelen izgalmas helyzete. A pap őt, mint komoly férfiút, komoly szavakkal becsülte meg. Natyi feleletei mindenben egyetértőek voltak Farkas Lőrincével és körülbelül úgy érezte magát, mint a tapasztalatlan ifjú a bölcs öreggel szemben. Dehogy mert volna ellenkező véleményt nyilvánítani.

Baráth és Sándor gazdasági kérdésekbe merültek az aratás és cséplés kimeríthetetlen témája körül.

Dénes Hanna balján ült. Az általános elfoglaltságban társalgásuk intimebb fordulatot vett. Balázs Dénes szép szál fiú volt. Abból a „jöttem, láttam, győztem“ fajtából. Mindíg felületes, holtig könnyelmű. A szerelemben nagyobb, vagy mélyebb arányú sikerek nem izgatták kedélyét. Kis nők, könnyelmű nők, — úgy léhán, — egyre, másra, — ez volt kedvtelése. Hogy Baráthnét mégis állandó kitartással ostromolta, ennek oka sem érzéseinek mélységében rejtett, hanem az asszonynak Dénes számára való elérhetetlenségében. Ezen irányú töprengéseiben csak azt nem értette: miért nem ő? És mikor már ő? Hogy „kutya van a kertben,“ ezzel csálhatatlan szimatjával régen tisztában volt. De ki? Nagyon bajos volt megállapítani. Flörtölt, kacérkodott, mindenkit egyformán bolondított ez a veszedelmes asszony, aki útjába került. Dénes tehát, ha Hannával négy szem között volt, teljesen jogos alapon, hol duzzogott, hol kesergett, majd hizelgett és heveskedett. Az ostrom azonban mindig megtört Hanna vidám élcei-

nek hálózatán, mellyel a leghevesebb támadást is azzal a sikeres taktikával fegyverezte le, hogy a reménységben valahogy hiba ne essék. Majd! . . . Egyszer! . . . Türelem! Kecsegtető biztatások peregetek piros ajakáról. Tehát Dénes is hitt és várt, mint a többiek.

Halk, bizalmas hangon suttogott az asszonnyal:

— Hanni, milyen rosszkedvű ma. És éppen ma! Mikor én holdog vagyok, hogy néhány nappal tovább lehetek közelében. Meghosszabbított szabadságomba belesik Anna napja. Bált csapunk, ugy-e? Na, Hanni, drága, mondja, mi bántja?

— A fejem fáj. Egész egyszerűen: migrén. Már dél óta kinez. Az asztalhoz sem jöttem volna, ha nem jelentik, hogy maguk vannak itt.

Az utolsó szavakat olyan behizelgő, lágy hangon mondta, látszólag annyi meleg őszinteséggel, hogy a nagy fiú el is hitte annak gyöngéd vonatkozását.

E percben a bokrok mögül halkan szűrődött a muzsikaszó: „Két lánya volt a falunak . . .“

— A nótám, Hanni, ha bántja elparancsolom, — mentegetőzött Dénes és indulni akart.

— Nem, nem! Hagyja, akadályozta meg az aszszony. — Meggyógyulok tőle. Tudja, még a koporsómban is szeretni fogom a nótát, a muzsikaszót meg a szerelmet . . .

— Prosit! — kocintotta poharát a Hannáéhoz Dénes.

Nehéz vörös bort ittak. Az urak serlege gyorsan telt, ürült. Hanna is többször kiitta a magáét. Arca kigyulladt s alabástrom bőre még fehérebben világított a forró piros, rózsák körül. Szemében pajzán tűz lobogott. Érezte, hogy nagyon jó kedve kerekedik s nem sokáig tudja tettetni a fejfájás lehangoltságát. Alig várta, hogy már ott is legyen, ahova szökni akart. Csókok . . . — gondolta s a vágyott gyönyörűség kéjes borzongása futott végig testén. Csókok hajnalhasadásig az erdei

lakban . . . Béla vár . . . Mindjárt indulnom kell! Hogy csináljam gyorsan, ügyesen? Itt senki sem veszélyes, elillanhatnak annak az izenetnek a hátrahagyásával, hogy rosszul vagyok . . . De Dani belémkapaszkodik. Hogy is . . . hogy is hát? Közben az általános hangulat egyre emelkedett. A nőtákat hangosabbra, a cigányokat meg a verandára parancsolták.

Balázs Sándor érdeklődése teljesen lecsúszott az idei termés fogas kérdéseiről s csöndes természetét a szesz ereje kissé hangosra forgatta. Halkan egy-egy nőtát kezdett dudorászni s poharát hangos zajjal kocintotta a többiekéhez.

Natyí végképpen elszomorodott a haza kritikus helyzetén, melyre vonatkozólag Farkas Lőrincsel folytatott párbeszédéből csak annyi maradt eszében: háború . . . Sötét szó, kínból kovácsolt fogalom, melynek útvesztőjében csekélymedrű gondolatai megbénultak. Natyí magatartása, — mellyel a báró minden szóbakertült kérdést ellenvetés és megvitatás nélkül azonnal bólogatva helyeselt, — a papot nem tüzelte további eszmecserére s csakhamar kifogyott kedvenc beszéd tárgyából. Egyre az órát nézegette s állandóan készülődött, persze kocintgatva s egyhelyben maradva. A vén Baráth fulladozásai megújultak, de erősen tartotta magát. Cifra káromkodások között, — melyhez vendégei már szokva voltak, — az összes orvosok tudományát leszapulta s a dohányszókból kis kártyaasztalt hozatott maga elé.

— Csak azért is! A teremburáját ennek a gézen-gúz világnak, — pörlekedett, — nem hagyom magam.

És keverte a paklit. Sándor emelt. Egyelőre tartliba fogtak.

Dénes szerelme is egyre reményteljesebb lett. Szemei csillogóbbak. Most . . . most . . . — tüzelte magát. — Lássuk! Hátha? Hátha igent mond már egyszer! — sarkalta érzékeit vágya s akaratát sértett hiúsága.

— Hanni, az is meglehet ám, hogy sohasem lát többé, — tréfált halkan. — Majd megbánja, hej! vissza-sírna még...

— Abban az esetben maga után megyek, — incselkedett Hanna.

— Oda bajosan. Ugy áll a bál, hogy könnyen megeshetik: táncolni megyünk Szerbiába.

— Brr!... Ne udvaroljon nekem azzal az esetleges háborúval. Fázom tőle. Badarság olyasmiről beszélni, ami nincs s ami talán nem is lesz. Hagyja a politizálást a papnak. Inkább Danikám...

Féltizenegy... — látta közben Hanna a nagy ingaórán. Tovább nem várhatok, — gondolta. Hopp! az egérút már megvan! És kezdte újra:

— Inkább édes Danikám, segítsen, hogy feltűnés nélkül távozhassam. — Bizalmas kedvességgel hajolt közel a főhadnagyhöz:

— Azonnal le kell pihennem, — suttogetta. — A fejem... megbolondít! Bánt, hogy éppen ma esett így. De holnap délután kárpótolom magát e rossz estéért. Megegyezünk?

Dénes szorongva leste a szót az asszony ajkáról, ki nagyon halkan folytatta:

— Délután ötkor kilovagolok. Várjon reám a fűzesben. Félóra alatt odaérek. Majd intimen elcsevegünk. A dieu! Legyen jó barát, hű barát... Kérem!...

A főhadnagy alázatosan intett igent szemével.

— Most eltűnök, — folytatta Hanna, — ha keresnének, mentsen ki és magyarázza meg távolléteimet. Köszönöm édes Dani, maga jó gyerek. A viszontlátásra holnap!...

Melegen nézett a férfi szemébe s mikor látta, hogy ügyének teljesen megnyerte, a dohányzón át föltűnés nélkül távozott s szobáiba sietett. Barátné elkülönített fészkének ablakai csakhamar kigyúladtak. Hanna öltözőjében volt. Felső ruháit már levetette. Meztelen váll és karja gömbölyűen fehérlett vissza a nagy állótükör-

ből, mely előtt füzőjét sietve szétnyitotta.

Kati mögötte leste parancsait alázatos szemlélődéssel. Ez a pirosposzsgás, parasztszármazású szobaleány rajongott asszonya szépségeért, s mindig lelkesült bámulattal forgolódott körülötte.

— Kati, elmehetsz, — szólott Hanna barátságosan. — Fáj a fejem, azonnal lefekszem. Semmiért ne zavarj! Értetted? Te is lefekhetsz. Az urak ha megunják a kártyát meg a nótát, majd elmennek. Az inas fennmarad velük. A teám reggel kileréckor hozod be. Szidi kisasszonynak mondd meg, hogy ő is csak reggel beszélhet velem. Na, most menj.

A szobaleány távozása után, Hannagyorsan ráfordította a kulcsokat az ajtóknban és lázas sietséggel készülödni kezdett — a találkára.

V.

És . . .

Kontyba formált, nagy vörhenyes haját pár pillanat alatt lebontotta s vaskos, laza fonatban hátára engedte. Arca körül az apró fürtök előrakoncátlankodtak. Bronzba játszó fényük, mint a szépség glóriája övezte márvány homlokát. Szeme úgy csillogott, mint a drágakő. Sötét mályvaszínű, könnyű pongyolát vett magára s annak tapadó puhasága fölé selyemköpenyt öltött. Az öltöző asztal egyik elzárt fiókjából két összefűzött kulcsot vett elő. Kabátja zsebébe tette. Most nagyon halkán fölnyitotta a parkba vezető kettős ajtót s egy pillanatig hallgatózott . . . Semmi zaj. Ekkor visszalépett a szobákba s eloltotta a világosságot. Indult. A kettős ajtó külső felét lezárta s a kulcsot magához vette. A szabadban óvatosan körülnézett. A belső cselédség szobáinak külön épülete a kastély másik szárnyához feküdt közel a nagy parkba nyulva. Ablakaiban világosság égett. Hanna várt. Senki. Semmi nesz. A teli

hold a fák sudara fölött ragyogott. Gyönyörű éjtszaka terült...

Hanna élvezettel szívta a pompás, hús levegőt s gyors léptekkel a park amaz oldalra futó, keskeny útjára tért, mely a Baráth birtok kis erdejéhez vezetett. Az út két oldalát szegélyező fagyal bokrok ága, meg az apró tuják lemezes levele itt-ott végigsiklott köpenyege selymén. A homokos út halkan recsent könnyű léptei alatt. Körülötte riadt békák szökdöstek fel, gyík, meg egy-egy tücsök.

Csönd.

A házból a muzsikaszó csak halk töredékben, nagyon elmosódva verődött idáig. Bizonyára már az ebéd-
lőben húzták a cigányok azóta. Hanna egy lécajtóhoz ért, mely a park kerítésébe volt vágva. Ember sehol... Köpenyege zsebéből az összefűzött kulcsokat kivette. Egyik ezé az ajtóé volt. Kinyitotta. Aztán átlépett a kis erdő gyalogösvényére, mely idetorkollott. Néhány percig irtás mentén járt, hol a vadul nőtt bokrok az embermagasságot meghaladták. Egyszerre csak Hanna előtt sötétlett a kis erdő a belevesző úttal.

Szívét forró izgalmak dobogtatták. Nem riasztotta félelem a magánytól és sötétségtől. Ismert jól minden fűszálat Nem először járt itt éjtszaka. A nagy szálfák mélye előtt egy pillanatra megállott, s feszült figyelemmel hallgatózva nézett szét.

Léptek reccsenése hallatszott belülről.

— Hanna! — fogadta melegcsengésű, mély férfi hang az asszonyt, s a sűrűségből deli ifjú lépett ki. Az erős karok az asszony körül fonódtak s forró, szerelmes csók tapadt ajakára. — Hanna, csakhogy itt vagy végre! — És csókolta az asszony szemét, arcát, nyakát. — Gyötört a nyugtalanság, féltem, hogy el sem jössz. Olyan nehezen vártalak szívem...

— Bolondosom, hiszen úgy is tudod, mindig eljövök, ha megigérem. De hamarabb lehetetlen volt, vendégeink vannak. Most is szöktem.

Fejét a férfi vállára hajtotta. Szorosan átkarolták egymást és biztos léptekkel haladtak be az erdő sűrűjébe.

— Régen vársz? — kérdezte csókok között az asszony.

— Tíz óra óta.

— És a lovad? ...

— Türelmetlen az is, mint gazdája. Kikötöttem a ház mögé.

— Szegény. Óh, ti szegények! — kacagott Hanna, — no, majd megjutalmazlak benneteket. Csókkal téged, cukorral meg Fecskét. Jó? Akarod? ...

Kedveskedő puhasággal simította arcát a férfiéhoz s míg hajának kiszabadult, apró fürtei csiklandozva röpökdték szerte, szívében remegő gyönyörűséggel sottogott a férfi:

— Szeretlek Hanna, végtelenül ...

És doktor Kelemen Béla igazat mondott. Ifjú szívének forró és teljes rajongásával csüggött ezen a gyönyörű asszonyon, kinek érzékeit a szerelmi mámor bódulatával magának lefoglalta. De csupán az érzékeit, mert Hanna lelke a legtalányosabb valami volt önmaga előtt is. Cinikus megjegyzései legtöbbször magukon hordták a romlottság bélyegét. De ragyogó szépsége vonzott, csábított. Útja a diadalok örömén csupa kacagás és könnyelműség volt.

Hanna és Béla előtt a széles ösvény egyre sötétedett, majd alig volt megkülönböztethető a fáktól. Ez a körülmény nem látszott zavarni a szerelmeseket. Teljes biztonsággal haladtak előre. Útjuk célja nem messze volt. A kis erdő közepe táján, nagyocska tisztáson épült takaros erdei lakhoz siettek. A vén Baráth Hannának még házasságuk első idejében kedveskedett e lak építésével. Az erdészház egyetlen nagy szobából, pár mellékhelyiségből s széles, fedett, négyszögű verandából állott. Baráth-pusztá vendégeinek nemcsak kedvenc kiránduló hely volt az erdei lak, de innen indult hosszabb

vadászútra a társaság. Itt pakkolt le, vagy szedelőszkődött össze szükség szerint. Zivatar elől gyakran menekültek ide az erdőben mulatók. Nagy vadászatok alkalmával hazatérőben rendszerint itt tombolták ki örömeiket a dús zsákmány felett. Ilyenkor útszéli csárdává vedlett a kis erdei lak, hol nóta, cigány, szilvórium, meg forralt bor járta.

A rejtőzők előtt az erdő mélye lassan derengeni kezdett, majd világosodott az út s csakhamar a tisztáshoz értek.

Igézetes kép tárult eléjük.

A teli hold kékeszöld fénye, mint bűvös varázsló, opálszínű, delejes ragyogással vonta be a hatalmas fák fekete öléből bontakozó helyet. Szinte nappal volt itt az erdő vaksötétségéhez képest. A kis vadászlak fehér falai úgy csillogtak, mint valami mesebelicsoda ezüst pikkelye, mely fölé hullámos, rőt hajzatként borult a palafedél sorakozó lemeze. A csukott ablakok rejtélyesen hallgattak. A verandára vezető néhány lépcsőfok szinte előre szökött az erős holdfényben. A térség füve, a buja, melegtől fáradt pázsit, mintha szálanként nyújtózkodott volna büszke egyenessé a hűs, éji varázsló karjaiban a forró nap után. A mélységes csendben csak a kikötött paripa mozgolódása hallatszott, ahogy maga körül a fűvet ropogtatta, s egy-egy apró horkantása volt az egyetlen életjel.

Az asszony és a férfi néhány pillanatig gyönyörködve állottak meg a tisztáson. Majd könnyű léptekkel felsiettek a világos lépcsőfokokon a verandára. A két összefűzött kulcs közül most a másikra került a sor. A zár könnyen engedett. A kis lak ajtaja kitárult. Széles sávban becsapott nyílásán a holdfény és frissen, kavarogva ömlött a szobába az erdő üdítő, ózondús levegője. A beszűrődő világosság mellett a férfi otthonos ügyességgel nyitotta fel a zsalukat. Most a két felszabadult ablak örvényén és a nyitott ajtón át három széles kévében áradt a sárgás, ezüstös fény. A sötétséghez

szokott szem előtt kellemes félhomályban bontakoztak a butorok, melyek csinos egyszerűséggel s takaros renddel raktak puha fészket a tilos öröm e lopott órájára.

Ódivatú pohárszék, megrakva különféle edényekkel, két ruhaszekrény, mosdó; nagy négyszögű asztal, körben sorakozó nádszékekkel s széles, szőnyeggel borított kerevet néhány puha, barna szarvasbőr vánkossal alkotta a szoba butorzatát. A mosdó fölött nagy tükör függött fafaragású rájában. A falakon szarvas agancsok ékeskedtek. A mennyezetről kitömött madarak csüggtek alá rövidebb, hosszabb zsinórokon. Hanna az asztal előtt állott. A férfi lesegítette köpenyegét. Az asszony testéhez tapadó, puha pongylájában görög szoborhoz volt hasonló, melynek klaszikus szépségét igazán sejtetik a leomló redők. Keblének teli halma gyorsan emelkedett. Fehér nyaka márványos szépségben csillogott sötét köntöse kivágásából.

A férfi égő vággyal szorosan ölelte magához.

— Hanna, édes, nagyon komoly dolgot akarok mondani neked. Meghallgatsz? — kérdezte Kelemen s hangjában szorogott egész lelke. Férfias, szép vonásain kemény elhatározás komolysága ült.

— Rajta fiú, rajta! — szólt vidáman az asszony. — Nos? ... Figyelek. — Hanna előre lépett a kerevethez. Félig ülve, félig fekvé, a puha vánkások között elhelyezkedett.

— Na, mondd!

A férfi az asszony mellé ült. Két kezét kezébe fogta gyöngéd szorítással.

— Hanna, amit mondani akarok neked, az sorsdöntően komoly. Már régebben szerettem volna erről beszélni veled ... A hallgatást nem bírom tovább. Ugy-e, tudod, hogy jobban szeretlek életemnél? Azt akarom Hanna, azt kérem tőled, bontsd szét ezt az áldatlan frigyet, amelyben élsz és jöjj hozzám feleségül. Igaz, hogy nem ígérhetek és adhatok neked ma még olyan pompát és kényelmet, mint jelened, de boldoggá teszek

Hanna, higgy nekem! Az életem célja te vagy. Minden vágyam és boldogságom a te kedved keresése. Nem vagyok szegény ember, anyai ágon nagy örökség is vár rám és érted többre viszem. Sokra. Válj el Hanna! Nem birom tovább nézni, hogy ebben a duhaj, dőzsölő környezetben sorvadjon el lelked. Szeretlek . . . Határozz!

A férfi mélységes, forró szavai alatt az asszony mozdulatlan maradt. Lecsukta szemét és szája édes mosolygással megnyílt.

Egy pillanatig csönd volt.

Amit a férfi mondott, úgy hatott Hanna lelkére, mint mikor a nyugvó, mély vízbe nehéz súlyt dobnak. A hullámgyűrű felverődött. Gyorsan fölemelte ragyogó tekintetét és a férfi szemébe mélyesztette hosszan, áthatóan.

— Késő, — mondta halk, komoly hangon, — már minden késő édes, drága barátom. Elvesztem. Azaz: sohasem voltam.

— Hogy érted Hanna? — kérdezte tompa hangon az ifjú.

A nő odakúszott a férfi ölébe. Karját annak nyaka köré fonta s szívéből őszintén fakadt a szó ajakán:

— Tudod, akkoriban, mikor Baráthhoz mentem, hogy a dob meg ne perdüljön az ősi Bélteky-ház előtt, — akkor talán . . . Talán, ha akkor jössz ilyen igaz szerelemmel, — egyszerű, jó asszony lett volna belőlem. Érted? Talán . . . Ma már késő. Az ember bizonyos dolgokat átörököl, melyek előbb, utóbb kitörnek és elhatalmasodnak. Apám . . . Szegény! Hiszen tudod. Anyám lemondó szelídségéből semmi sincs bennem. Tűz, dac, szenvedély vagyok. Égő veszedelem . . .

Az asszony arca merész kifejezést öltött. A férfi meglepődve nézte s egyszerre két érzés ragadta meg. A ~~sérelem~~, mely szerelmét érte és a csodálkozás, hogy e percben olyan más volt kedvese, mint amilyennek eddig ismerte. Új, idegenszerű, rejtélyes.

Hanna hevesebben folytatta:

— Óh, azt hiszem, a szüzi évek titkos fátyol, mely mögött mi magunk rejtőzködünk önmagunk előtt: az asszony a leány mögött. Aztán kibontakozunk egészen másmilyennek, mint gondoltuk volna. . . Ki, ahogy. Gubóból a pillangó. Minden attól függ: hogy állunk a szerelem kérdésével? Ez csak aztán az igazi „rouge et noir“. Megleljük, vagy elveszítjük benne lelkünket. Eh, bolondság . . .

Kelemen lelkébe szívta az asszony minden szavát és arra gondolt, minő tapasztalatokból fakadhatnak eme következtetések. Milyen percek és órák rejlenek e tudás mögött? Ki? Ő csupán? Vagy más is? . . . A féltés éles karmai szívébe vágtak. Feszülten hallgatott. Nem akarta megszakítani az asszonyt őszinteségének áradatában és remegve figyelte hangjának legkisebb árnyalatát is, mint egyetlen útmutatást, ami e hirtelen szakadt örvénybe bevilágíthat.

Hanna végig simította a férfi dús, sötét haját és gyöngédebben szólott:

— Ne haragudj Béla, nem tehetem meg, amit kívánsz. És neked ez jobb is így. Nekem? . . . Barátom, késő; hidd el . . .

A férfi vonásaira sápadtság ült, amit a holdfény még fokozott. Szerelmén rést ütött Hanna szava s bedült nyomán a keserűség. Még mindig hallgatott. Úgy érezte, minden szó, amit mondhatna, csak növelné kinját. A beállott csendben Hanna érezte, hogy valamivel még adós, valamit még mondania kell — becsületesen.

— Béla, érts meg, — folytatta energikusan, — nem azért nem akarok elválni Baráhtól, mintha valamelyes testi vagy lelki közöm volna hozzá, óh, nem! És ezt ő tudja. Házasságunk üzlet volt és marad, — beszélt tovább cinizmussal. — Eladtam magamat, mert kellett. Ő megvette szépségem és ifjúságom. Holtig fizet. Azaz: ameddig vagyona futja. Az ember ilyen bolond életmód mellett, aminőt mi folytatunk, egészen bizonyosan nem tudhatja . . . ? Egy év? . . . Holnapután? . . .

A férfi kebléből mély sóhaj szakadt fel. Az özönlő vallomás, mellyel az asszony minden álarcot letépett magáról, a meztelen igazság, a szavak kegyetlen ereje: megdöbbsentették. Lehullott előtte az élet formákba nevelt minden cafrangja. A pusztá való szakadt reá, az emberi nagy, nagy nyomerúság, mely a legkülönbet is gályarabként láncolja a föld kicsinyes, örök szennyéhez. Nem az asszonyban látta a hibát és nem kereste bűnös voltát; jósággal nézett reá, sajnálta, szánta, mint társát a földhöz ragadt küzdelemben.

Hanna már beszéd közben elhúzódott kedvese öléből s mellette dült végig a kereveten. Most hevesen gyűrte könyöke alá az egyik szarvasbőr vánkost s homlokát tenyerébe hajtotta.

— Lásd, — szólott engesztelő hangon, — nagyon csúnya és szomorú igazság mindez, amiről beszéltem. Hogy miért mondtam mégis meg neked? . . . Magam sem tudom. Talán azért mert különb vagy mint a többiek. Egészen más mint ezek a vidám, de üreslelkű cimborák, ezek a kedves haszontalanok, kikkel napjaimat töltöm. A te világod nem a bor, a ló, a kártya; amit szeretsz, amivel foglalkozol olyan teljesen elütő ettől, olyan bizarrul ellentétes. Gyógyítás, szenvedő emberek . . . Megvallom, nekem ez lelkeimtől idegen fogalom, de becsüllek érte. És szeretlek, — folytatta kedves melegséggel, s újra szorosabban simult a férfihez, — szeretlek . . . Azzal a boldog hittel, hogy te forróbban szeretsz engem mindenkinél, akik szerettek és szeretnek. Hogy a te érzésed egészen más. Gyönyörű, hatalmas. De lásd édes, én nem az vagyok, akinek te gondolsz! . . . Én a szép Hanna vagyok, a léha, a könnyelmű, a kegyetlen, a csábító . . . A gonosz. És semmi több. Tudod Béla . . .

Kelemen szavába vágott:

— Keményen ítélsz Hanna. Én . . .

— Egy szóval se' ments — folytatta komoran az asszony. — Igazat mondok. Lásd, beszélnem kell, —

hangja ellágyult. — Gyónás ez . . . Olyan jól esik, mint mikor gyermekkoromban anyám megsimogatott. Hidd el, nincs lelkem. Néha magamnak is eszembe jut: miért? Miért nincs? Volt valaha? Vagy ezután nyilatkozik meg? Kell nekem? Vagy egyáltalán nem is akarom? Felesleges lim-lom?

— Ne beszélj így, Hanna, kérlek, ne, ne! . . . — tiltakozott Kelemen, — szilaj, vad dolgok ezek, metsző keserűség. Tévedsz önmagaddal szemben. Nem, nem hihetek bennök . . . — A férfi hangja könnyörgött. Fürös feje az asszony keblére siklott. E mozdulattól Hanna vállán a pongyola bősége könnyen engedett, s a finom csipkék közül fehér husa nagy darabon előtűnt. A férfi hangtalanul tapasztotta forró ajkát annak illatos szépségére.

Rövid csönd után suttogva folytatta Kelemen:

— Hanna, szíved mélyén jó és nemes vagy, ismerlek. Egyszer önmagadra lelsz. Űzd el ezeket a fekete gondolatokat. Ne foglalkozzál ilyen sivár képtelenségekkel.

— De kell! — szólott tompán az asszony. — Valami kényszerít. Akarom, hogy megismerj. Tudnod kell Béla, hogy rossz vagyok. Érzem ezt minden gyönyörűségemben, amit olyan önzően, csak magamra gondolva, sajátítok ki az életből. Mi magyarázná meg különben, hogy Baráth felesége lettem? Hogy fedele alatt idegenül élek mellette és inkább szeretőd akarok lenni, mint feleséged? Óh, másképpen is meg lehetett volna oldani az életet, ha én nem vagyok — én, ha apám nem az, — aki. Hadd pusztult volna a Bélteky vagyon romja, hiszen dolgozni is lehet! A munka: kenyér. De nekünk Baráth pénze kellett korlátlanul. A pompás, könnyelmű élet. Apámnak a szeretők, nekem az imádók. Úgy, ahogy Ági tante magyarázta: „Te csinálj bolondot a férfiakból, ne azok belőled!” Bár szegénnyel éppen ellenkezője esett örök pártájában.

Hanna mosolygott.

A férfi elmerülve nézett maga elé. Gondolatban kedvesét védelmizte a halmozódó vádak ellen, melyeket az önmagára szórt. Léha, rossz példákat látott, — egyengette szerelme az asszony multját, mely olyan siváran táródott eléje. Emez őszinte megnyilatkozás: meghasonlás eddigi életével. Összegyült keserűség. Önkéntelenül vágyódik nemesebb célok után. Erélye dacos, büszke. A gúny ostorcsapás, mellyel önmagára sujt. Lényében szép, nagy dolgok rejlenek. Eljön a nap, — reménykedett az ifjú, — s ő megtér, megtér... Feleségem lesz. Várok.

Az asszony újra beszélni kezdett. Hangja lágy, dalamos volt.

— Lásd, talán sohasem tettem jót, csak ebben a percben: azzal, hogy mindent őszintén megmondtam neked. De ez sem nemes cselekedet, — folytatta hevesen. — Ebben is az önzésnek az a vak szélsősége vezet, hogy *olyannak* szeress, *amilyen* valóban vagyok. Azt akarom, hogy ne a komédiásnő mesterkedései kössenek hozzám, hanem én! A pusztá mivoltomba szeress! Ez lesz a próbatétele az én asszonyi erőmnek. Szépségem hatalmának, csókom gyönyörűségének. Szeress gonosznak, bűnösnek, hitványnak, — a szeretődnek!

Hanna hangja ércesen csengett. Szemei lángoltak. Hirtelen fölemelkedett a kerevetről. Hátán a dús, laza fonat felbomlott. A szétszabadult fürtök buja hulláma csupasz vállaira esett. Gyönyörű volt. A férfi elbűvölve nézte s arcán a vágy forrósága égett. Hanna dacosan vetette hátra fejét. Indulatosan beszélt tovább.

— Béla, neked meg kell értened, ha én kártyázom. Ez éppen úgy véremben van, mint a szerelem szomjazása. És hazard vagyok mindkettőben. Tudnod kell, hogy az én elemem a pompa és a kényelem. Ez nekem a levegő, e nélkül megfulladok. Nincs számomra lét! És azt akarom, hogy mindig így legyen. Az árával nem törődöm. Mindebből, amit elmondtam neked, láthatod, hogy késő... Elvesztem.

— Nem! nem! — tiltakozott a férfi, kit szerelme és optimizmusa derült tájakra ragadt, — nem, nem! Én megmentelek.

— Soha, soha, — kiáltott az asszony, — lehetetlen!

Mély csönd állott be. Hanna valamilyen feleletre várt. Idegei fel voltak korbácsolva. A megoldódott köntös félig lecsúszott testén. Keblének két ruganyos halma a csipkés, lenge ing alatt feszesen emelkedett a gyors lélegzéstől. Kelemen Béla lesujtva, mozdulatlanul hallgatott. Az asszony tiltakozó szava pörölyütés volt szerelmére. Vére lázasan száguldott ereiben. Égett. Lelke, teste. Ez volt az a tisztító tűz, aminek a lobogásán és szenvedésén keresztül újra oltárt emelt ennek a gyönyörű démonnak — és tovább szerette.

— Haragszol? — kérdezte Hanna s puha mozdulattal ismét kedvese ölébe csúszott, — mondd...

A férfi még mindig hallgatott. Lelkében mélységes áhitattal érezte urrá lenni maga fölött a mindenható szerelmet. Megbocsátott és megbékélt. Hangtalan, néma zárkózottságában úgy zajlottak le lénye bensejében e nagy dolgok, mint ahogy sötét éjszakákon virágok fakadnak és a felkelő nap üdvözli tárt kelyhüket.

— Béla, felelj! — unszolta az asszony. — Azok a kínos igazságok, amiket mondtam, teljesen függetlenek szerelmemtől. Az... az egészen tied...

Csupasz karjaival szorosan átfonta kedvese nyakát. Halkan, szenvedélyesen suttocta:

— Hát nem jövök éjszakákon ide? Hát nem izzik a vágytól csókom? Szívem, hát mondd, nem remegek-e a gyönyörüségtől két karodban?...

A férfi boldogan szívta magába a forró szavakat és a hozzásimuló asszonyi test édes, ingerlő melegét. És itta, itta szomjas mohósággal, mint tikkadt föld a harmatot. Hallgatott. Mámoros, vágyakozó, makacs el-lentállás, szilajult benne. Hadd kérlelje az asszony, hadd érezze hangjából áradni a szerelmet, a bódulatot, a gyönyörűséget. Vágya nőtt és magával ragadta. Két halántékát előntötte a forróság...

Összesimultak.

Hanna ereiben lobogó tűz nyargalt. Arca forrón lángolt. Teste a nagy, benső izgalomtól meg-megremegett szerelmese ölében, ki vágyó és gyors lélekzettel szívta magába szenvedélyes kitörésének perzselő szavait, ahogy folytatta:

— Hát nem vagyok-e és akarok tovább is a szeretőd lenni? Az igazid... — Hanna lázas szava, remegő hangja egyre halkult abban az égő lobogásban, melyet ifjú, erővel és életteli szerelmük mámorá gyújtott. — Felelj!... te... te... hálátlan... — röpködtek szaggatottan a suttogó szavak, — Béla, felelj...

Ajkuk összeforott.

A teli hold magasra hágott az égen. A szobában a sugarak kévéje kissé megrövidült. Az árnyékok mélyebbek lettek. Hannáról a csókközönben leomlott a csipkés lengesség is... Kis cipellője ott hevert a kerevet előtt. Ahogy feküdt, gyönyörű teste habfehéren vált ki a szőnyeg sötétségéből. Nagy hajának szétbomlott fürtei, mint feketéllő kigyók tekergőztek körülötte. A holdfény kékeszöld ragyogásában Hanna olyan volt, mint valami csodás ígézet, mint a szerelem földi életre varázsolt bűbájos istennője.

— Felelj... — könnyörgött bugva, halkan, forrón...

És végre felelt a férfi. Egyetlen szót mondott, a gyönyör tomboló extázisának minden mámorával — ki tudja, hanyadszor ismételve már:

— Imádlak!...

VI.

Teltek az órák. A Baráth-házban vége fele járt a dáridó. Jóformán nap-nap után így, hajnalfele hagyták abba a mulatozást. Baráth kívánta, ki rendszerint csak reggel álmosodott el s nagyrészt az egész délelőtötátaludta. Legtöbbször csak az ebédhez került elő szobáiból.

Semminemű orvosi rendeletre nem változtatott duhaj életmódján.

— Minek? — szokta mondani vállrántva, — ha kevés van hátra, akkor pláne jól kell eltölteni. A munka a parasztnak való, a számadás meg a fiskálisnak, — végezze hát az ispán és Barabás. És ő dőzsölt gondtalanul tovább. Cimbora mindig akadt. A poharak mindig csendültek. S mint rendesen, a vörösbor gyors töltögetése ezuttal is alaposan megviselte a társaságot. Hajnalderengésre a vén Baráth nyelve már alig forgott. Az asztmája gyötrően kezdte kinozni. Inasa a hálószobába vitte. Baráth felnyitatta az ablakokat, beleült nagy karosszékébe s hol szunyókált, hol meg fulladozott a hűsen áradó, hajnali levegőben. Ilyenkor nem birt ágyban feküdni, míg rohamra le nem csendesedett.

A fiúk is szedelőzködtek. Natyi régen a búskomorságig ázott, a csöndes Sándor egyre hangosabb és kötekedőbb lett. Dénes meg teljesen belekeseredett szerelmébe és egyre-másra húzatta Bodriccsal kedvenc nótáit.

— Na, gyerünk . . . gyerünk, — biztatták egymást s szép lassacskán lesorakoztak a veranda lépcsőjén. Szerencsére nem esett hiba az egyensúlyban. Bodrics meg a gordonkás utánok kullogtak nem kevésbé átszellemülten. Pittymallott. A telihold fényét elsápasztotta a szürkület.

— Pszt! csöndesen . . . erre . . . erre . . . Vigyázatok! — dirigálta Balázs Dénes a kis társaságot.

— Hopp! hopp! Te, Natyi, valamit fel ne boríts, — kapta meg a kissé oldalra lendülő vén gyereket Sándor izmos karja. — Vagy úgy, egy téglá volt. Sebaj öregem, nagyot nőjj! Semmi az egész. Éppen hogy ároknak nézted . . . Hm? mi?

— Virágcserepnek Sasikám, virág . . . cserépnek, — motyogta Natyi, — virágce . . . cse . . .

— Nini! hol van a főtisztelendő? — nézett körül harciasan Dénes. — A fűzfánfűtyülőjét . . .

— Megugrott misézni, — dörmögte Sándor csipősen a bajusza alól.

— Az ám! kuncogott Natyi, — mi . . . mi . . . misézni . . . Derék, derék . . . Az ám . . .

A kis társaság végre minden baleset nélkül céljához ért.

Egyik rezedával szegélyezett verbénia virágágynál állapodtak meg, melyet széles sétaút választott el a falmentén ültetett sűrű orgonabokroktól. Hanna hálósobájának ablakai idenyílottak. Dénes a két cigányt az útra állította. Nótát parancsolt.

— Bodrics, vigyázz: „Szabad a madárnak ágról-ágra szállni . . .“

— Pszt! halkan . . . vigyázz!

A cigányok rákezdték. A három gavallér lassan az orgona bokrok elé húzódott, szorosan az ablak alá. Hátha kinyílik? . . . Hátha egy szál virág kiesik . . .

Cigarettára gyújtottak és mindenik a maga módja szerint epekedve gondolt arra, aki odabentt ébredszik . . . Talán még az ifjú Bodricsnak is kergetőztek holmi zavaros gondolatok lelkében, míg hegedűjét állá alá szorítva, lobogó szemmel vonta rajta a nyirettyűt.

Szerelmesen remegett a halk muzsika édes szava, de az ablaktáblák mögött a spaletta csukva maradt. Relytélyesen hallgatott . . .

A hajnalodó ég fakó szürkésege immár lilaszinbe olvadt s kelet felől, a legalján, apró, vörös sávok kezdtek rajzolódni, mikor a Balázs fiúk két kocsija Baráth-pusztáról az országútra futott. És mire az apró, vörös, sávok aranszinben játszottak s a lilaszínű ég kékké színesedett, — Hanna is pihenni tért nyoszolyája vánkosai közé.

Vágyta az álmot, de az átélt izgalmak még nem csöndesültek le lelkében. Képelete új, meg új gondolatokkal tartotta ébren. Béla komoly határozata, a válás eshetősége, az ifjú rajongó, tiszta szerelme, a vál-

tott csókok lázas gyönyörűsége, egyetlen kérdésben tömörült Hanna előtt:

— Miért nem a felesége? . . .

Emez ellágyulást, mint szelíd bárányt az éhes farkasok, mohó falánksággal ragadták torkon az önző indulatok.

— Jobb itt! A megszokott életmód egyelőre futja. Szinte elképzelhetetlen valami egyszerű, pesti lét, mint Béla felesége. Aztán, szeretem-e voltaképpen ezt a derék fiút? Talán . . . De nem úgy, ahogy kellene, ahogy megérdemelné. Csak amennyire én szoktam, hogy a szerelmet kedvemre szerethessem. Hogy vágyjam a csókot, érezzem a gyönyört. Állhatalan vagyok. Mindig mindent feledni tudok egy új lángolásban. Ennyire, csupán ennyire szeretek . . . Többre nem vagyok képes. Irigylem azokat, akik élni, halni tudnak egyetlen érzelemért. Hűségeseek, jók, önfeláldozóak, szentek. Irigylem azt az asszonyt, aki annak a férfiúnak gyermekét ölelheti szívéhez, akit mindenek felett szeret.

Késő . . . Hiába minden, késő . . .

Hanna gondolatai lassanként eltompultak s pilláira álom nehezült.

VII.

A Zsombódy nagy park egyik széles kanyarulatánál, néhány magas, lombos tölgy árnyékában, kis homokos térségen, takaros, vörös, kerti napernyő volt kifeszítve. Alatta fehérre festett, kerek asztal, meg néhány léces támlásszék állott. Beljebb, a fák alatti pázsiton, két kényelmes, pihenő kertiszek nyújtózkodott. A térség elejét a kastély jobboldali szárnyával tömött, bokrosan nőtt rózsasor kötötte össze, mely a veranda bejárata elé futott. Gyönyörűek voltak viruló pompájukban ez út egymásba-fonódó, egyszerű, kerti rózsái. A hó-

Ihértől a tűzpirosig, a halovány rózsaszíntől a vérvörösigtarkállott szirmaik pazar bujasága.

Zsombódynénak kedvenc tartózkodási helye volt a bájos, vörös napernyős, félreeső zug, hol a reggel és késődélutáni órák hűse üdítve várta. Ezuttal a kerek, fehér asztalon kívül, kecskelábú, gyalult deszkatetejű pótasztal is idetolakodott, melynek felületén apróbb és nagyobb csomagok és különféle holmik összevisszasága halmozódott. E kedves zugban a reggel frisse még nem csapott a délelőtti forróságába.

Tizenegy óra lehetett. Zsombódyné, Horváth Erzsi és Natyi báró a kerek asztalnál ülve szorgalmasan munkálkodtak. A két hölgy apró csomagokat készített s aranyos meg ezüstös fonállal kötözte össze. Natyi nagy ollóval elvagdosta a szálakat. A kész csomagokat a kecskelábú asztalra hordta, s onnan viszont a hölgyek elé a még pakolatlan holmikat. A báró ez egyszer hasznosan foglalatoskodott. A csomagocskák a holnap tartandó kertimulatság bazárjának részére készültek, melyet a város szegényeinek javára Zsombódyné rendezett.

A báró lelkesült. Nem győzte eléggé bámulni Horváth Erzsi karcsú ujjait a gyors munkában. Különben, mióta a leányt megismerte, érdeklődése egyre fokozódott irányában. Ez volt titkos indítóoka annak is, hogy a Balázs fiúknál sátorfáját hamarosan összeszedte s minden marasztalásnak ellenére Osváthnál ütött tanyát a városban. Így aztán sűrű látogatója lett a Zsombódy háznak, hol Erzsi vonzó ifjúságában kedve szerint gyönyörködhetett. A báró teljesen a leány hatása alatt állott, anélkül, hogy ennek még öntudatára ébredt volna. Figyelemmel leste Erzsi minden szavát, melyek, mint áldásos magvak hullottak lelke gondozatlan talajába, a kikelhetés nem minden eshetősége nélkül.

— Nos, Natyi, mi van a planétákkal? Hogy tetszik Osváthnak az ötlet? — kérdezte mosolyogva Zsombódyné.

— Emil el van ragadtatva! Kitünő tréfa. Még ma készen lesznek. Gépen írják s több száz példány lesz összesen. Hogy is jutott eszébe ez a huncutság ennek a kis lánynak?

Erzsi halovány, kreol arca kissé rózsaszínű lett. Csak futó mosollyal felelt a kérdésre. Zsombódyné ellenben felvette fonalát Natyi megjegyzésének.

— Hja, báró, ez nem csoda, ő a szegények barátja, bazárokon kívül is foglalkozik velük s találékonyságát mindig értékesíti érdekükben. Te, Erzsi, — fordult a leányhoz, — őszintén szólva nem értelek. Hát nem elég neked egész éven át az iskolában az a sok szurtos, ostoba apróság, akiknek ébredező elméjébe, nemes türelemmel bilflázod az abécét, hanem ráadásul még szünidőben is jószántodból foglalkozol velük?! Kedvesem, a te korodban tánc, udvarlók, toilette, stb. az, ami örömet ad, ami kell. Te meg folyton itt gubbasztasz velem, vagy vidám látogatások helyett, járod a szegények sorát a város végén. Miért?

Erzsi nagy sötét szemeit komolyan fölvetette. Tiszta fényük enyhítette sűrűn összenőtt szemöldökének komor, fekete ívét, mely élesen rajzolódott felettük. Siető ujjai pár pillanatra megállottak.

— Édes, jó Vera néni, — szólott halkán, — erre a miértre a felelet nem egészen egyszerű. Mindnyájan másmilyenek vagyunk, így mások az ambícióink is. Körülbelül ez ennek a miértnek az azértja.

Ismét munkája fölé hajolt és folytatta a csomagolást, de gondolatait benső erő kényszere szavakba öntötte. Hangja lágyan csengett:

— Legjobb, ha az ember igyekezik mindig hű maradni önmagához, — mondta inkább vallomásképpen, mint magyarázólag. — Ragaszkodjék érzéseihez és nézeteihez. Ez a lelki egyensúly egyedüli útja. Óh, nekem is tetszik, szép és vonzó a gondtalan, az ünnepelt fiatal leány sorsa, ki talán várományosa az élet minden lehető boldogságának... De szürke verebek is vannak.

Azok morzsákból élnek. Szeretni kell tehát az egyszerűséget és a munkát. Megérteni, istápolni a nyomort, ahova morzsa sem esik... Én így gondolom. Az én sorsom kereté ilyen. És én szeretem az élet küzdelmeit. Szeretem, hogy hasznos legyek a köznek és magam keressem meg kenyeremet. A munka verejtékében örömm van, a tudat, hogy nem hiábavaló az életünk. Minden szurtos gyermekesereg az én táborom tehát, hol sikeresen akarom megvívni csatámat. Szeretem őket. Így érthető, hogy minden időben kedvesek nekem.

Elhallgatott. Szavait rövid csend követte.

— Derék leány vagy Erzsi, — szólott nagyon komolyan Zsombódyné, — csak az a kár, hogy az energiád olyan szűk térre szorul, mint: gyermekek, iskola. Egyebet is tudnál.

Natyí nem kottyant bele a társalgásba. Érezte, hogy ez a talaj nem neki való. Előtte ismeretlen erő volt az, ami a leány szavaiból áradt s varázsával mélyebben hatott reá, mint máskor. A kastélyok és nemesi porták vidám dárídói, viszont, az ezeket követő unalom csöndes órái alatt megszokta, hogy az ifjú hölgyek szeszélyeskedjenek, követelőzzenek; az öregebbek meg állandóan fonják a hálót a szívek és vagyonok körül, de ilyen szavak... sehol sem estek. Ez valami új nyelv ismeretlen zenéje volt. Egy rejtett, titkos hangszer, ami ebben a fényes, úri környezetben ez a senki lánya hangot mert adni...

Hogyan? — tépelődött a báró, — hát így, minden keserűség nélkül is lehet gondolkozni, érezni egy szegény tanítónőnek, aki különben fiatal és csinos? Akinnek anyai ágon mégis csak Zsombódy-vér folyik ereiben?

Natyí életében először, úgy befele, egy kicsit elpirult. Szűkös agyvelejében derengeni kezdett az a nagy, nagy hiba, ami immár jóvátehetetlen volt. A henye élet, a kilincselés jobbra-balra; a hirhordások, a mulatozások, a gibicelések egész sora, melynek fejében kijárt: a lakás és ellátás. Pfúj, — gondolta Natyí, — mégis

piszkos volt ez így, ahogy volt. Ha dolgoztam volna, úgy, mint ez a leány... valamit, akármit! De csak a bohóc voltam, az udvari bolond... És ez csak most, ebben a percben világosodott meg előttem! Az egész históriában ez a „most“ a legnagyobb ostobaság és a legkeservesebb... S mindenki közül, akit valaha ismertem, miért éppen ez a leány vezetett erre az útra? Miért csak most látom mindezt? Mi az a hatás voltaképpen, amit reám gyakorol? Mióta ismerem, lassanként érzélgős kezdek lenni s holmi balga képtelenségek jutnak eszembe. Például: ha fiatal volnék... Tudom, hogy ez a leány szegény, mint a templomegere, de öntudatos zárkózottsága mégis különbbé teszi előttem a várkastélyok urnóinél. Jóformán gyermek és én tanulságot lelek szavaiban. Nem értem...

Natyi tiszteletteljes hódolattal nézett Horváth Erzsire. Az az érzése volt, hogy szeretné megcsókolni a kezét. — Furcsa! Milyen bolond hasonlat kergetőzik gondolataimban, — elmélkedett tovább, — így csak egyszer éreztem magam életemben, mikor Orloff Natália hercegnőnek bemutatott Miklós gróf. A bál ragyogó volt, a hercegnő gyönyörű és fenséges. Öltözékén csillogtak a gyémántok és sötét hajában sziporkázott a diadém. A nyaka még gyöngyeinél is vakítóbb volt... Ez az Erzsike meg... Ejnye, de furcsa, senki és semmi... Egyszerű pikéköntösben csomagokat kötöz a bazárra a Zsombódy kertben, a vörös napernyő alatt... Hogyan fűződik hát össze ez a kettő? Érthetetlen...

— Natty, az Istenért, mi van magával? szólott Zsombódyné kedvesen rátekintve. — Félórája hallgat és elmélkedik. Azt sem veszi észre, hogy a fonalakat magunk vágjuk. Ime, három csomagot elbliccelt! Ej, ej, Natty, ábrándozunk, mi? Délibábok?...

Radák erre kívülről is elpirult kissé s tünődve szólott:

— Eltalálta édes Vera: délibábok... Valahogy eszembe jutott Orloff Natália... Talán erről az aranyos

fonálról, vagy gyönyörű rózsákról, nem tudom... Emlekezik, mennyire lelkesültem érte? Sok téréfa esett akkoriban az én „nagy szerelmem” rovására. Régen volt...

A báró felkelt, öltre kapta a csomagokat, a kecskelábú asztalhoz vitte s ott lerakta a többi mellé. Ahogy visszafordult, a világosság egyenesen arcára esett s szomorú kifejezéssel törődött vonásain, a szokottnál jóval öregebbnek látszott. Egy kicsit lerívott róla a világos barna öltöny, a fehér mellény meg a fiatalos kissapka.

— Hja, bizony, azóta a szépséges Natália is öreg asszony lett, — füzte tovább a multba futó szálát Zsombódyné. — Most virulnak az unokák. A mi napunk meg hunyóban Natyi... Megyünk nemsokára.

— Jobb is, — tört ki a báróból a keserőség, — no már nekem. Magának egészen más kedves Vera, maga...

— Maga ma melankolikus! — vágott közbe kacagva Zsombódyné. — Félre a bánattal! Hozass likört Erzsi. Császárkörtét. Natyi még ebben is konzervatív. Ugy-e báró? Egyben kérnélek édesem, intézkedjél, hogy a csomagokat hordják a ládádba. Kezd meleg lenni, befejezzük a munkát.

Horváth Erzsi nyulánk, karcsú alakja eltűnt a rózsza alléban. Pár perc mulva Mari csillogó ezüst tálcán hozta az arany színű császárkörte likört és a finom pis-kótákat. Zsombódyné öntött a szögletes, apró poharakba.

— Proszt Natyi! a multakra... — s kedélyesen nyújtotta Radák felé a poharat.

— Éljenek a holtak! — toldotta hozzá a báró kocintás közben, s egy hajtásra kiitta arany színű kedvencét.

A rózsza alléban Erzsi közeledett. A viruló bokrok színpompájából itt-ott kibukkant síma, kontyba fésült fényes fekete haja s a nagyobb réseknél csinos, halovány, komoly arca is.

E percben a jegenyesor végéből örvendező kutya viháncolása hangzott.

— Sajó barátkozik, kedves vendég jött, — szólott Zsombódyné. — Szerencsére, dolgunkkal készen vagyunk.

Erzsivel együtt hamarosan öblös munkakosárba rakták a kerek asztalon heverő fonalakat, ollót s egyéb apróságokat. A zaj közeledett s egy dallamos hang tréfásan szólott:

— Lassabban pajtás, hallod-e? A csipkéimet összetéped... Sajó, a napernyőmön nem osztozkodunk ám!

— Ez Hanna! Gyere, gyere! — kiáltott élénk örömmel Zsombódyné. — Erre gyere édes Hannám, itt vagyunk a tölgyeknél a napernyő alatt. Erzsi lelkem, eredj Hanna elé.

A leány gyors léptekkel indult a jegenyesor felé. Rövid itt tartózkodása alatt többször összejött Hannával. A gőgös, szép asszony, könnyed kedvességgel bánt vele, mit Erzsi meleg rokonszenvvel viszonzott. Baráth Elekné s a leány egymás felé közeledtek az útvonalon. Hanna fehér, lenge ruhát viselt s fején nagy, virágos kalapot. Sajó körbe-körbe ugrálta az asszonyt és örömhangokat hallatott. Hanna egyre erélyesen védekezett a kutya kedveskedése ellen.

— Szervusz Erzsók! — viszonzta Baráthné meleg hangon a leány köszöntését s karját annak karjába fűzte. Befele pedig ekképpen gondolkozott: A zárda-szűz... Lám, lám! aki, — ha Osváth szeme nem csal és nem csupán gáncsot akar vetni nekem, hogy eláruljam magam, — Bélával sétálgat estenden a város végén. Na, majd kiugratom a nyulat a bokorból... Tervem kész.

— Te, Erzsók! — szólt hirtelen megállva, — tudod, hogy egy kicsit érted is jöttem ám! A többek között, meg akarom Vera nénit kérni, hogy engedjen hozzám egyidőre. Te olyan okos és komoly vagy, én meg olyan léha és örült... Vonzol engem. Tudod, az ellen-

tétek . . . Szeretnélek mélyebben megismerni. Érdekelisz Erzsók! Nos, jössz?

— Örömmel édes Hanna, ha Vera néninek ez kedvére van. Tekintettel arra, hogy az ő vendége vagyok.

A leányt kellemesen lepte meg e nem várt indítvány. A kerti napernyő alá értek. Zsombódyné kedvesen mosolyogva emelkedett fel a karosszékéből. Csipkével díszített, könnyű házi ruhájában, fehér hajával, jószágos tekintetével, még mindig szép és vonzó volt. Natyi felugrott. Nagy reverentiával köszöntötte Hannát. Sajó pedig, a ház kedvence, összevissza furakodott a társaságban. Túlesve a kölcsönös üdvözléseken, Baráthné minden komolyabb érdeklődés nélkül kérdezte a bárót:

— Hol fészkel jelenleg Natyi?

— Osváthnál vagyok, — felelte Radák, — Emil jó darabig el sem enged.

Hanna a báró feleletére ügyet sem vetve, a kecskelábú asztalhoz lépett:

— Mennyi kedves dolog van ezekben a kacér csomagokban! — szólott vidáman. — Ügyes ötlet! Mindeniknek felhajtva a sarka és kikandikál a titok. Legálább nem találós mese, ami benne van.

— Ellenkezőleg Hanna, — vágott közbe Erzsi, — éppen az a mese, ami kikukucskál. És milyen találós! Amelyiknek sarka mézeskalácsot ígér, abban bizonyára cseréppipa van. És így tovább. A legfurcsább meglepetések.

— Pompás! — nevetett Hanna. — Ez az ötletek Csimborásszója! Ugy-e Natyi? — kérdezte kedvesen a bárót, s mint szokása volt: nem törődött annak feleletével, időt sem hagyva reá. És tovább beszélt. — Hát ne szeresse minden ember Vera nénit? Hadjáratot indít a szívek ellen és mindig bizonyos diadala. Én, a régi rabszolga is újra, meg újra behódolok. — Hanna hangja síma, kedves, hízelkedő volt, mint szavai. Zsombódyné gondolkozott: Vajjon mi lehet mögöttük? Valamit akar, annyi szent . . . Ismerem.

— Erzsók, édes! — fordult Baráthné a leányhoz, — s helyet foglalt a kerek asztalnál, — valamire megkérnélek. Ha behozatnál egy csomagot a kocsimról. Igen? Nem haragszol?

Dehogy, dehogy, szólt Erzsi, — a legszívesebben! — s a ház felé sietett.

— Csókollak, édesem! — köszönte Baráthné.

— Tudniillik, aranyos Vera nénim, — folytatta a szép asszony, — ez a csomag az én bazári tartozásom. Bocsáss meg, hogy ilyen késve hozom. Szörnyű rendetlen vagyok és javíthatatlan. Bonbonok, dohány, szivar és cigaretta van benne.

— Köszönöm Hannám, a szegények nevében. Kedves volna, ha te is árulnál trafikunkban, mely az én sátram. Bizonyára jövedelmező lenne az ügyre. Megteszed?

— Szívesen, Vera néni, de... nekem is volna egy kérésem.

— Halljuk szépségem, halljuk! — Áhá, ez az — gondolta Zsombódyné, amiért olyan kedves.

— Erzsókot szeretném a bazár után a pusztára vinni. Megengeded?

Csönd. Meglepetés. Natyi, aki eddig a társalgásba csak egyszerű: persze, vagy: úgy van, — helyesléssel és megértő mosollyal vett részt, erre a kijelentésre komoly várakozással nézett a háziasszony válasza elé. Hogyan? a szirén és a galamb... gondolta, — mi ez?

Zsombódyné értelmén villámgyorsan átfutott a sok mendemonda Baráth-pusztáról. A büntanya... ahogy Kelemenné elmondta. A kacér, csillogó, szilaj, raffinált Hanna és a puritán Erzsi. Barátkozhatik-e ez a kettő? Lehetséges? — aztán sietve válaszolt, nehogy illetlen hosszúra nyulják hallgatása.

— Nagyon kegyes vagy Hanna, hogy így kitünteted kis rokonomat. Éppen jön! Erzsím, Hanna meghívott pusztájukra. Nagyon fogok örülni, ha vidáman töltitek az időt, — s az előkelő dáma e percben a leg-

csekélyebb jellel sem árulta el titkos gondolatait. Maga volt a mosolygó önfegyelmzés.

A leány nagy, sötét szeme egy villanásra mintha megtündöklött volna . . . Gyorsan lehajolt, megcsókolta Zsombódné kezét és halkán mondta:

— Köszönöm. Rövidesen visszajövök.

— Bravó, bravissimo! — tört ki Natyiból a hosszú hallgatás, — gyöngyéletet csapunk.

Hanna csomagját behozták. Az is a kecskelábú asztalra került. A szép asszony búcsúzkodni kezdett. Szédülőzködtek. Sajó hirtelen kiugrott a tölgyfa alól, ahol kedvére elnyulva hűsölt, s egy mordulással az előtérbe szökött. Majd barátságosan csaholni kezdett, s abban a pillanatban Osváth fordult be az út kanyarulatánál.

Csókolom kezeiket! — kiáltotta messziről. — Hozom a planétákat. Eredeti ötlet. Azt hiszem, nagy sikere lesz.

Kezet csókolt a két asszonynak, Erzsivel barátságosan kezét szorított s Natyit vidáman vállon ragadta.

— Van neked eszed öregem, — kezdte az évődést a báróval, — több, mint a vármegyének. Míg én holmi írott planétákkal rohanok a hőségben kétes jövődök jóslása végett, addig te a húsben kényelmesen ülve, üstökön ragadod a szerencsét! Ezért aztán őrizhetlek szárnyaim alatt, mint kotló a csirkét. Te vén zshivány, — mondta cirógató hangon, — te! Egyszerre három szép hölgy . . . Kinek adtad Paris almáját, mi?

Kacagtak. Natyi is. Ez volt a szokott mód és hang, amivel őt kezelték. Vagy az a másik, ahogy Hanna bánt vele. De most a Horváth leány jelenlétében kicsit röstelkedett. Erzsi szemében valami komoly kifejezést látott. Az zavarta. De mi volt az, feddés? . . . Sajnálkozás? . . . Radák nem tudott eligazodni rajta. A planétákat kiszabadították a csomagból. Zsombódné megelégedéssel nézte az apró lapocskákat.

— Nagyon jók, — hagyta helyben.

— De hol az egér vagy a papagály a művelethez,
— kérdezte kíváncsian Hanna.

— Hogy hol? — vette át a szót Osváth és ősi szokása szerint, széles lendülettel kanyarította ki mondkáját, — az az Erzsi kisasszony ötletében van! Éppen ez az, ami tekintettel a nevezett tudós állatok teljes hiányára, az egészben újszerű és fenomen. Tudniillik, Gyuri, egy helyes kis cigánypurdé van hivatva, mint a papagályok és egerek, valamint minden ezirányú jók bölcse szelleme, a bazáron mindnyájunk sorsát fürkészve, e lapokból kihúzgálni jövődönket. Ám, lássuk! Gyuri egyszerűen: csoda. Hat éves, született zseni. Erzsi kisasszony felfedezése. Tekintettel a tekintendőkre az attractio előtt eme Gyurinak nevezett egyén megfürösztetetik, felöltöztetetik, stb. Ami pedig a mi homályos jövődönkbe világító vezérsorokat illeti, annak bájos szerző Pythyája ugyancsak Erzsi kisasszony.

— Mulatságos, — nevetett Hanna, — én majd minden öt percben húzatok egyet Gyurival, hogy minden eshetőségre tudjam a tudnivalókat.

Zsombódyné megtöltötte a likőrös poharakat. Gondtalanul kocintottak és a kis társaság zajos kedvben indult. A háziasszony, tekintettel a tűző napra, a szobákba tért. Erzsi a jegenyesoron végigkísérte a vendégeket. Barátné kocsija a bejárat előtt várakozott. Osváth besegítette Hannát s még Natyi Erzsitől búcsúzkodott, halkan odasugta;

— Nem a planétákért jöttem, volt eszemben! hanem magáért . . . Láttam a kocsiját erre fordulni.

Hanna kedvesen nézett a férfi szemébe. Mosolyogva, csak foga között súgva a szót kérdezte:

— Mindíg Emil? . . . Mindíg? . . .

— Holtig, — felelt ugyanolyan halkan a főispán s az asszony keztyös kezét ajkához vonta.

A kocsí elrobogott. Osváth és Radák más irányba tértek. Erzsi a távozók után betette a cirádákba kovácsolt, kerti vasajtót s gondolatokba merülve, lassú lép-

tekkel tartott a széles úton a ház felé. A nap heve nem bántotta, sem a hiúság, hogy halovány, kreol bőre alaposan lesül. A gondtalan úri élet, melyben e pár hetet töltötte, sok új dolgot tárt eléje, melyet megfelelő tapasztalatok hiánya miatt, elméje gondosan igyekezett kellő világításba helyezni. — El nem veszthetem önmagamat sehol, semmiben, — gondolta szokott erélyével. — Az én sorsom a munka, az én erőm a küzdés. És mind a kettőt szeretem. Ez a fényes világ, melynek futó vendége vagyok, üres hivalkodás. Az emberek bábok benne a formák és hazugságok rabláncával összefűzve. Mosolyok, szavak, lelketlen léhaságok, üres felületességek, könnyedén csiszolt, kápráztatóan vonzó halmaza az egész. Sokszor szinte művészet.

Vajjon tudnak-e igazán szeretni ebben a világban? Vagy csak a gyűlölet ég s az önzés? Irigy szemfényvesztések csillannak álnokul? Nehéz kibogozni a szálakat. Vera néni az egyetlen, akit szeretek, becsülök. Ő különb mindeniknél. A többiek? . . . Idegen világ. Tarka látványosság. Sokszor azt hiszem, színdarabot nézek nagy érdeklődéssel s a függöny mindjárt legördül anélkül, hogy valaha megtudnám a történet végét. És mégis . . . furcsa! Vágyom néhány napra Hannához, pedig valamennyi között talán ő a legléhább . . . Mi vonz tehát e szép, hiú teremtéshez? Pedig vonz . . . Világosan érzem ezt, ha szól, ha rám néz . . .

A leány egy piros akác törpe fája mellett haladt el. Hirtelen eszébe ötlött valami. Leszakított egy levelet és tépdesni kezdte. — Szeret? Nem szeret? Csöppet sem! — jött ki a végén. Erzsi arcát egy percre pir futotta át. Tudhattam volna, — gondolta, — felesleges fáradság volt. Kár a levélért, amit összetéptem . . . S ujjai közül a kellemetlen igazmondó a földre csúszott. A kedves kép azonban, amit lelkében fölidézett makacs-kodott. Láttá az ifjút, amint először találkoztak Vera néni brokátzsöllyes szalonjában, hol komoly és férfias vonásait lelkébe véste. A közömbös szavak, melyeket

egymással váltottak, semmi jelentőséggel nem bírtak s mégis . . . a férfi mélycsengésű, érces hangja szívét megdobogtatta. Valami ellenállhatatlan forróság áradt e hang dallamából. Zene volt szöveg nélkül. Aztán találkoztak párszor, futólag, társaságban. Jóformán a köszönésre szorítkozva. Ellenben egy délután, mikor a város végén járt, Gyurit nevelendő a holnapi nagy eseményre, valami történt. Egy viskóból kilépett a doktor . . . és szembekerültek ketten az úton. Kölcsönösen meglepődtek. Aztán magyarázkodtak. Erzsi gondolatban újra átélte az együttváltott szavakat. Képzeletében élénken fölidézte, szinte látta, hallotta előlről az egészet, ahogy történt.

„Betegnél voltam. Földhözragadt, szegény asszony . . . Gyufa-oldatot ivott. Talán megmenthetem.“

Minden pose nélkül, közvetlen egyszerűséggel mondta el ezt a kis tragédiát Kelemen Béla.

„És ön Erzsi kisasszony? Miben fáradozik erre, ahol a madár sem jár, — értem, — mieink közül!“

Igy mondta. Ó, jól emlékezem minden szavára. A hangja udvarias volt, szíves és tartózkodó. Kérdésére feleletem kissé akadozott.

— „„Én, én . . . Gyurit tanítom.““

— „Ki az?“

— „„Hatéves kis fiú. Cigány.““ — Tudom, hogy lángvörös lettem.

— „Mire tanítja?“

Éreztem, hogy hangjában érdeklődés cseng. Gyorsan feleltem:

— „„Istenem, útam éppen ellenkezője a magáénak Kelemen doktor.““ — Aztán így folytattam: —

„„Az a szegény asszony halállal vívódik odabenn . . . én meg Gyurit mulatságra nevelem. Ő lesz a holnapi bazár egyik vidám programmpontja. Igaz, hogy végeredményben ez is jótett. Az összegből, ami begyűlik a a fázó szegényeknek téli ruhájok lesz.““

Szelíden nézett reám, megértéssel. Gondolataimat

tovább szóttem s mondtam, amint alakultak: — „„Látja, valahogy úgy van ezen a világon, hogy az öröm mögött a könny rejtőzik s a pompát a nyomor árnya követi . . . A baj ezekben a nagy ellentétekben az, hogy az emberi szívekben nincs annyi szeretet, ami a szélsőségeket kiegyenlítsé.”“

Szavamat érdeklődéssel kísérte s még néhány komoly kérdéstről beszéltünk hazajövet. Búcsúzáskor? . . . A leány szemlélődő gondolatai szétrebbentek. Valami hirtelen átvillant elméjén leszűrt kritika gyanánt. Sűrű szemöldökének egybenőtt íve kissé összerándult ettől az igazságtól.

— „Csöppet sem!” — röpönt el a szó alig hallhatólag ajakáról. Aztán egyszerre kisimult a két függélyes, töprengő vonal szeme fölött s a merész ívek alatt büszkén villant meg tekintete.

— Erős vagyok, — gondolta bátran s karcsú termete önérzetesen kiegyenesedett. A forró naptól kipirult arcán acélos akarat tükröződött. Horváth Erzsi megszépült ebben a percben. Lépteit meggyorsította s vidám könnyedséggel sietett fel a veranda lépcsőjén a hűs szobákba.

VIII.

Délután négyóra mult. A hőség már kissé engedni kezdett. A város népkertjében nagy volt a sürgés-forgás. Az ég haloványkéken, apró bodros, fehér felhőcskéekkel nyugtatta meg a vihartól aggódókat. A bazár megnyitása ótórára volt kitűzve. A rendezőség előkelő hölgyei, Zsombódynéval élükön, éppen az utolsó intézkedéseket tették. Sőt, tekintettel a nemes célra és hódolva az alkalomszerű sikknek, maguk is segédkeztek egyben-másban, ez úttal nem kimélve jól ápolt és féltett kezüket.

A népkertnek egyetlen tágas térsége volt a nagy

parkrészt, melyet széles sétányok szeltek át s virág-
ágyak díszítettek. E térségen nyolc vászonsátor volt ki-
feszítve, melyek egymástól egyenlő távolságban, mint
összefüggő kör sorakoztak a parkrészt körül. A többi
terület fák, bokrok és szétágazó utakból állott. A térség
közepén kerek kömedencéből szökőkút sugara lövelt a
magasba, melyet szélesen terülő lejtőben vörös pelar-
góniak öveztek. A hatalmas virágágyat a medencéhez
vezető utak metszették át. A rengeteg tűzpiros, égő szí-
rom vidáman rikított elő a sűrű, zöld pázsítból. Az utak
mindenfele megtisztogatva fehérlettek. A sátrak csino-
san voltak feldíszítve, hölgyeik izlése szerint. Mindenik
előterének felső részén nagyvirágú kartonból különféle
tarka drapéria húzódott, melynek redői között elszórva
rózsák pompáztak. A sátrak belsejében csinos lampió-
nok voltak felaggatva. A gondos hölgyek arról sem fe-
ledkeztek meg, hogy a sátrak falán jókora tükör is el-
helyezkedjék. Ellenőrzendő a szépséget, ha ne talán
abba hiba csúsznék. A sátrakban leterített, hosszú asz-
talokon különféle árúcikkek voltak fölhalmozva.

Jóval beljebb, a parkrészt tarka, élénk forgalmú
körvonalától, nagyocska térségen táncsátrat ütöttek.
Vastag, ponyva fedelét faoszlopok tartották. Oldalai sza-
badon állottak, s csupán egyik oszloptól a másikhoz ki-
gyózó lombokból font, tömör füzérek zárták körül, melyek
kettős sorban az oszlopok külső felére erősítettek. A meny-
nyezet ponyvájának belső felén vörös, virágos paraszt-
kendőkből, rikító drapériák csüggtek alá s tömött so-
rokban tarka-barka lampiónok. A sátrat tartó faoszlopok
belső falát, valamint a sátorbejárat széles nyílását illatos
virág füzérek díszítették.

Bodrics bandája is megérkezett. A cigányok az árú-
sátrak köröndjében telepedtek le s hangolni kezdték
hangszereiket.

A népkert bejáratánál takaros kis vendéglő állott,
hol a mulatni vágyó úri társaság minden igénye kielé-
gülést nyert. A vendégek gyülekeztek. Hosszú hintósor

kényeskedett a bejárat előtt az országuton. Az illetendő vendéglős állandóan hajkurázta az odagyült, bábmész gyermeksereget:

— Hess! menjeteK a pokolba!

A meztelen, szurtos kis lábak ijedten elfutottak. Azonban, alig hogy eltűnt a veszedelem s a vendéglős dolga után látott, már vissza is settenkedtek, mint holmi éhes madársereg a kenyérmorzsára. Maszatos kis arcukat odatámasztották a léckerítéshez, s a réseken át bámulták azt az ismeretlen Tündérországot, ami odabenn volt... Jóformán a nevét sem tudták semminek, amit láttak, de szemük káprázott a csodálatos szépségektől, fülük mohón itta a zenét, s minden, ami odabenn történt, nekik gyönyörű mese volt.

Kezdődött a vásár, élénkült a forgalom, a kasszákban gyült a pénz.

— Lám, lám, milyen jó szívük van az embereknek, — gondolták azok, akik semmi felett sem szoktak mélyebben gondolkozni. A város szépei irigyen kezdtek vetelkedni, ki árul többet?

Baráthné fehér csipkeruhában forgolódott Zsombó-dyné trafikjában. Karcsú derekát eperszínű bársony öv fogta körül, melynek lecsüggő szárnya hosszan simult szoknyájának habos fodraira. Köntöse kivágásából fehér nyaka pompázott elő két sor igaz gyönggyel. Nagyszélű, fehér tüll kalapot viselt halovány selyem rózsákkal.

A trafik előtt állandó tolongás volt. Mindenki kedvére akarta megbámulni a híres szép asszonyt. Hanna elemében volt. Élvezte szépségét, melynek hatalma mindig mulattatta. Osváth nem tágitott mellőle. Minden cigarettáért arannyal fizetett Baráthnének és gyűjtögette őket egyre-másra.

A gyávábbakat elijesztem, — gondolta az öreg gavallér, — ha állandóan őrzöm. Annyival is kevesebb darázs lesz a méz körül! — s leste Hannának minden mozdulatát.

Natyit, ki eddig Erzsi körül lebzelt, kituszkolták a

trafikból. Nézzen szét másutt is, hogy megy a vásár. A báró szedte magát, ment, s csakhamar ottrekedt tréfálkozva Kelemen Pálné sátrában. Ott, hogy ne lopja hiába az időt, rábízták a kassza kezelését. Vigyázat Natyi! — írta egyik pajkoskedvű nő egy papírlapra s a pénz közé csúztatta a kasszába. Majd rátalál a báró... s ők mulatnak az elképedésén. Az alispánnénál pezsgőt árultak, virágot és bonbonokat. A báró hatalmas vörös szegfűt tűzött gomblyukába. Imponálni akart a hölgyeknek s kevés költőpénzéből elegánsan megfizette. Majd bespórolja Natyi, — gondolta, — amit ilyen könnyen költ báró Radák Nándor. És teljesen meg volt elégedve önmagával.

Zsombódyné és Erzsi nyugtalanul várták Marit, a szobaleányt, kinek gondjaira bízták Gyurit, hogy kellőleg kicsinosítva idehozza: Késtek.

A Balázs fiúk a közjegyzőné sátrában mézeskalácsokat vásároltak s évődtek az elárusító szép hölgyekkel, hogy azok valami varázslatot űznek velük, mert ime: szemmel láthatólag, kézzel foghatólag — kalács! de mire az ember kibontja, egyikben számtalan papírburok mélyén radirgummi rejtőzködik, a másokban meg garasos bicska, vagy bajuszpedró. Viszont, ha a hiszékeny ember valami praktikus dolog után nyúl, ami a csomag nyitott sarkán, vagy finom dohányt ígér vagy illatos szappant, abban bizonyára mézeskalács van, vagy szerelmeslevél egy ismeretlenhez.

Ez a dolog sehogy sincs rendjén!

Balázs Dénes széles kedvvel előkerítette Farkas Lőrinc főtisztelendőt, kit egy könyvessátorban csábító mosollyal koppasztgattak az ifjú hölgyek, — úgy lehet, — az öregebbektől elszökött volna! — és fölkérte a lelkiatyát, hogy csináljon rendet e bűbájosságban. Pipa legyen pipa, kalács legyen kalács, stb. Űzze el az ördögöt, ha tudja. Tömjénnel, vagy szentelt vízzel, lássuk... Az ő hivatása megtörni a gonosz varázslatot.

Általános jókedv kerekedett.

— Parancsol egy pohár pezsgőt Hanna? — kérdezte a kipirultarcú asszonytól Osváth a trafikban.

— Jó lesz, gyerünk, — határozott Baráthné s kiléptek a sátorból.

— Valahol majd csak ráakadunk, — tekintgetett szét a főispán, s ahány bódé előtt elhaladtak, mindenütt vettek valamit. A tárgyakat otthagyták, hogy szolgálja tovább a jótékony célt. Egyszerre feltűntek a pezsgős üvegek, s mellettük Kelemen Pálné. Hanna a szokott-nál is büszkébb bájjal kapta föl fejét s legragyogóbb mosolyával szólott:

— Kezedet csókolom Lina néni! Halálosan megszomjaztam pezsgőre.

— Szerencsére! — szólott ugyanolyan nyájasan az alispánné, — különben erre sem jöttél volna. Isten hozott kedvesem!

Átható kékszeme fürkészve nézte Baráthnét, de nem tudott sehogysem kiokosodni. Hanna könnyed és közvetlen volt, a vele szemben való elfogódottságnak legcsekélyebb árnyalata nélkül. Ravasz, — gondolta, — minden hájjal megkent. Tudnia kell, hogy sejtem a dolgot . . . s adja az ártatlant. És ráadásul még Osváth is a szoknyája mellett, aki, ha igaz, már . . . Na, majd figyelek!

A főispán kezét csókolt Kelemennének, ki pár kedves szó után két karcsú pohárba gyöngyöző pezsgőt töltött s eléjük tette. Hanna és Osváth alig érintve össze poharukat, kiitták.

Ebben a pillanatban érkezett oda Kelemen Béla.

A doktor figyelmét nem kerülte ki a két pohár gyöngye s mégis meghitt érintkezése. A bal halántékán kiszökött az ér . . . Kelemenné fiára nézett. Amit Hanna viselkedése nem árult el, azt Béla arcáról leolvasta. Őh, jól ismerte egyetlen fiát, annak minden szemrebbenését. Csekélységre nem ugrik ki bal halántékán az az ér . . . Tehát igaz, — szűrte le megmásíthatatlan következtetését. A hajnali lódobogások . . . Nem hiába rezzenek fel

s megy ki tőle szememből az álom. Nem hiába égett agyam egyetlen gyűlöletes gondolat: onnan jön . . . Hálójában van . . . Bizonyos. És milyen észvesztően szép ez a démon. Mi lesz ebből a szerencsétlen históriából? Szegény fiam . . .

— Doktor, — fordult vidáman Hanna Kelemen felé, — ugy-e, a pezsgő nem árt? Szabad még egy pohárral?

— Hogyne! többet is . . . hármában, — tette hozzá az utolsó szót halkabban doktor Kelemen s ő is töltetett magának egy pohárral.

A doktor szavaiban a tendenciát csak az alispánné vette észre, Osváth nem, őt ebben a percben Natyi vörös szegfűje kötötte le.

— Kitől kaptad?

— Vettem! — egyenesedett ki a báró kevélyen s még szeme is kerekre nyílt.

— Vivát! Éljen Natyi! Azaz: éljen felső és alsó radáki báró Radák Nándor, a szegények gyámolítója! — harsogta Osváth s Natyinak is töltetett pezsgőt. A hármas után négyesben kocintottak, miközben Hanna jónak látta egy pillanatra legigézőbb tekintetével mélyedni a doktor szemébe, hogy lecsöndesítse. Mea culpa! — mondta ez a pillantás és megnyerte a föloldozást.

E rövid szemjátékot nemcsak az alispánné vette észre, hanem Osváth is. Résen leszek gondolta — a főispán féltékenyen.

A Balázs fiúk csörtettek elő nagy garra.

— Önt keressük nagyságos asszonyom, mindenfele, — bókoltak Baráthnének kézcsokkal.

— Már két aranyat ígertem szent Antalnak, ha megtalálom, — féktelenkedett Dénes jókedve. Azonban úgy nézem, a bájos rendező hölgyek teljesen ellefejtkeztek e kegyes szent áldásos és szelíd működéséről . . . Sehol sem látok perselyt.

— Istentelen! Pogány! Szörnyeteg! — zúgta a

társaság kórusban a nyalka huszártiszt felé, ki arany-sujtásos atillájában kevélyen feszítve, versenyt kacagott támadóival.

A zene játszott, a melódiák szépsége beleveszett a hangos szavak és kacagások morájába.

— Halló! halló! A trafikban jövődöt mondanak! — kiáltották össze-vissza az utakon és a sátrak előtt az ismerős vendégek egymásnak. És tódultak tömegesen Zsombódyné sátra felé. Hanna is indult.

— Lássuk! — mondta nevetve, — az ember nem tudhatja, mitől lesz okosabb?

Üdvarlói nyomon követték, köztük Kelemen is. Az alispánné, ki fiát állandóan figyelte, látta, hogy a bal halántékán megint kiemelkedik az a haragos ér... Hanna udvarlói bosszantják így, egycsomóban. Tehát ennyire!... szögezte le magában a keserű igazságot.

Akik már visszafele jöttek a jövődömondóságtól, kezükben apró fehér cédulákat lengettek. Fiatal leányok hangosan olvasták egymásnak: „Ha egészségére vigyáz, hosszú életű lesz“. Majd: „Sok küzdés után eléri a boldogságot.“ És: „Szerelmese szívét tegye próbára s csak akkor bízzék benne.“ Stb. stb. Ártatlan álmos-könyvi igék röpködtek szerte a levegőben. Itt-ott egy komor intelem is hangzott: „Lelkét ne áldozza fel a hiúság hamis oltárán, mert mindenki által megaláztatik.“ Vagy: „Bűnében bűnhődik a könnyelműség. Száljon magába, míg nem késő... És így tovább.

Menetközben Farkas Lőrinc plébánossal találkozott az illustris társaság. A derék papot karon csípték és magukkal húzták.

— Hohó! Vigyázat! Ez már az üzletbe vág, — tréfálkozott Farkas Lőrincel a főispán. — Jöjjön kedves, szent atyám, szüntessük meg karhatalommal a jövődömondást. Mi ketten tétlenül nem nézhetjük a népbolondítás eme szemfényvesztését. Gyerünk!

Mindnyájan jóízűen nevettek. Az asszonyok irigyen bámulták Hannát, amerre lovagjaival elhaladt.

A nevezetes attractio helye a trafikos sátor előtt a következőképpen volt elrendezve. A földre nagyocskaszőnyeget terítettek, melyen akkora divánpárna feküdt, hogy Gyuri lábait maga alatt keresztbe téve, azon törökös kényelemben ült. A gyermeket hosszú, redős fehér köntös fedte. Fejét szintén fehér turbánszerű csavarással díszítették, mely alól dúsan bokrosodott elő szénfekete, gyűrűs haja. A kis fiú nyugodt volt, derült, és meglepően öntudatos. Szép, barna arcocskájából ragyogva tündöklött elő sűrű pillákkal ékes, nagy fekete szeme. A planéták fadobozban heverték előtte a szőnyegen. A ládikának sarkos fedele volt. Gyuri minden egyes esetben a fedelet baljával ügyesen felemelte, az élükre állított, sűrű lapok közül jobbjaival könnyedén kihúzott egyet s kecsesen átnyújtotta a várakozónak. Úgy, amint ezt Erzsitől megtanulta. Néha mosolygott is hozzá. Ilyenkor apró egérfogai kikandikáltak s a körülállók megbámulták a purdé ügyességét.

Zsombódyné a sátor belsejében nagy megelégedéssel szemlélte Erzsí ötletének pazar sikerét. Hováth Erzsí Gyuri közelében állott egy kis asztal előtt, melyen tálcá feküdt. Ide fizették a planétákért járó tetszésszerinti összeget a jövődő homályába tekintgetők. A lányon csinos, egyszerű, rózsaszínű batisztruha volt. A fején fehér matrózkalapot viselt. Semmi ékszer nem díszítette, csak nyakát egy vékony aranyláncocská keresztel. Ez is alig tűnt ki a ruha szerény kivágásából. A gyermekhez csak ritkán szólott oda: „No, gyurikám, bátran!” Máskor meg szemével biztatgatta: ne félj! A kis fiú különben megtanulta dolgát, s minden zavar nélkül végezte a produkciót.

Hanna odaért lovagjaival. A tálcára nagyobb összeget dobott. Mosolyogva állott meg a gyermek előtt.

— Fiú, a jövődömet!

Gyuri élénken nézett reá, s a kis barna kéz felé nyújtotta a tréfás semmiséget. Hanna átvette, kissé hát-

ralépett s oldalra tért, hogy Osváthnak s a többieknek helyet adjon. Olvasni kezdte:

„Ön boldog, szeretik és nem szenved szükségét. A megpróbáltatásokat még nem ismeri, azonban az élet mindenkinek hoz gyásnapokat. Ha egyszer keserves órája lesz: fegyverhez ne nyúljon. Balsorsa lenne. Szeresse az Istent, ki jóban, rosszban mindnyájunk bölcs atyja.“

Baráthné egy futó pillanatra elkomolyodott, aztán derülten vetette fel tekintetét Eppen Farkas Lőrinc állott előtte.

— Prédikáció! — mondta a papnak könnyed vállrándítással. Az ilyesmi az ön dolga kedves főtisztelendő s lám, Gyuri gyerek belekontárkodik. Részemről egészen másfajta dolgokat várok és óhajtok jövődőtől . . . S a kis fehér cédula már összetépvé ki is hullott ujjai közül.

— Jövendőnk Isten kezében van s a magunk munkálkodásában, — felelt kenetteljesen a pap.

— No, hallja! részemre ez még rosszabb összetétel! — szólt Hanna cinikusan. -- Én bízom az Istenben, de igazán nem óhajtanám, hogy munkálkodásom szerint jutalmazzon. Sohasem dolgoztam és nem is szeretem a munkát. Tehát kedves főtisztelendő? . . . — kérdezte várakozásteljesen.

A pap boldog volt, hogy végre, — bár a bazári mulatozás közepette is, — valamelyes malasztot csöптөtethet eltévelyedett, kedves báránkjája lelkébe. Buzgóan kezdte:

— Óh, vannak nemes foglalatosságok, melyek Istennek tetszőek, anélkül, hogy a testet gyötrő fáradozással . . .

— Hol van a planétája nagyságos asszonyom? Messze jövődjének jóslata? — vágott hirtelen közbe Osváth a főtisztelendő fejtegetéseinek.

Hanna irónikusan felelt.

— Hol? Mindíg a következőben! — kedveseire

gondolt és nevetett szavain, melyeknek találó voltát ő maga tudta legjobban. Majd kacéran tovább fűzte:

— Nos, mi felett csodálkozik? Nem értett meg? Egy planétát már eldobtam! Most következik a második, a harmadik és így tovább . . . Gyuri öt percenként húzhat egyet, amíg a ládika tartalma futja. Ennyi az egész. Egyszerű. Tehát jövendőm: mindig a következőben!

Osváth könnyed bókkal meghajolt. Eppen fel akarta olvasni saját planétáját, mikor a Balázs fiúk Natyival odarobogtak és Dénes léha összevisszaságban kezdte föl-tárni a markában szorongatott intim sorok rejtelseit.

— Szemelvények! — mondta címül szónoki hangon, nagy pathosszal. — A Natyié! Már hogy ő:

— „Őn nemeslelkű, bátor és megbízható. Tehetségei útát törnek a magasba!”

— Emeljük fel! — indítványozta a főispán.

— Abcug! — védte meg Natyit Hanna az esetleges kitüntetéstől. — Le vele!

A báró hálásan nézett Baráthnéra a közbelépésért. Éppenséggel nem vágyott abba a magasba, hova — az erélyes védelem nélkül, — nagyon könnyen kerülhetett volna. Dénes zavartalanul folytatta:

— A Sándoré! Már hogy ő: — „Őn vidám és feletébb szereti a könnyelmű szórakozásokat. Ne vigye túlzásba! Ártalmára lesz . . .”

— Szent Kleofás! Ilyen csoda, — álmélkodott Dénes, — ő és könnyelmű szórakozások! Alig birom sokszor szóra kapni a morcosát. Naphosszat hallgat . . . a vidám! — És folytatta a szónoklatot.

— Az enyém pedig, — már hogy én: — „Őn tetteiben meggondolt, előrelátó és mindig számol a következményekkel.”

— Ha, ha! Egek, halljátok ezt? Csak lóhátról számtalanszor törhettem volna ki nyakamat, a többi bolondságot nem is említve . . . Óh, az én szép jövendőm! Előrelátó bölcsességem! Ha, ha! Hurrá! Gyerünk fiúk, újra! Húzassunk még néhány planétát, s a legrö-

videbb időn belül lefőzzük a világ összes bölceit: ismerni fogjuk önmagunkat!

Kelemen Béla lépett a társasághoz. Komoly magatartása erős ellentétben állott a többiek kipirult arcával s élénk mozdulataival.

— Hol a planétád doktor? — érdeklődött Osváth.

— Egy szép szempárban Emil bátyám, — szeleskedett közbekottyánva Dénes, — és hogy ne élesedjék ki célzata, tréfásan elcsavarta a dolgot:

— Láttam, mikor nagy bankjegyet tett Erzsi kisasszony asztalára planéta megváltás címén. Nos, mi következik ebből? — kérdezte várakozóan körültekintve és lesve a hatást.

— Hogy mi? Nos? Hogy mi? — reagáltak élénken a társaság tagjai. A doktor sötét szemében egy percre a harag éles pengéje villant. Hanna piros ajkai gőgösen összezárult. A főispán kapta el a szót mindenki elől:

— Amit mondtál Dani, abból nyilvánvaló és a napnál világosabb, — egy pillanatnyi feszült pauzát tartott, — hogy szemed és füled csalhatatlan kedves öcsém! Mindnyájan őszintén gratulálunk.

Osváth ezzel egy csapásra a helyzet magaslatára emelkedett elvéve annak minden élet. Finom gunyorosságán mindenki nevetett. Az is, aki megértette mire céloz a főispán; az is, aki nem értette. Csak a doktor mosolya mögött rejtőzködött sérelem. A társaság vidám hangulatban tréfálkozott tovább és a kedélyekben a már-már gyülemelni kezdő viharfelhőket a jókedv derűje csakhamar szétkergette.

A nap már jóideje leáldozott a népkert fái mögött. Langyos szellő siklott át az útakon s kissé megborzosolta a lombok sűrűjét. A mulatozók fölött az ég kékje fakulni kezdett s lassanként ereszkedett a szürkület. A sátrak holmiját összeszedték, a kasszákat felszámolták. Fényes siker. Több pénz gyűlt be a szegények javára, mintha azok hosszú esztendőig kunyeráltak volna a

gazdagok ajtajánál, — mondjuk, — eredménnyel. A társaság nagy része eloszlott. Csak azok a vendégek maradtak, akiknek programja a tánc volt. . . . A cigánybanda a kis vendéglő terrassza mellé huzódott. A muzikusok már megvacsoráztak s tereferélve, vonót gyanítva pihentek. Friss kedv kellett, meg új erő. Következett az urak vacsorája meg a tánc. A bámészkodó gyermeksereget nem kellett már hessegetni, az alkonyat a tündérvilágból a viskókba kergette őket. Talán folytatódik álmukban a szép mese . . .

A vendéglő tágas éttermeiben az asztalokat fehér abrosz fedte, s az egyszerű terítékeket virágdíszek élénkítették. Sokan már csoportokban helyet is foglaltak. Mamák és papák leányaikkal. Elszórva egész sereg vállalkozó ifjú, kiket az egyetemek nyári szünete boldog udvarlókká avatott s akik még csak ezután akartak kedvökre mulatni. Most jön a tánc! A zsenge ifjúság boldog mérközése a szerelem nagy színjátékának felgördülő függönye előtt.

A városnak úgy nevezett haute-voléjeja egyik nagyobb asztal körül gyülekezett s mindenki kedve szerint helyezkedett el. Az adott esetben nem volt kötelező az úri asztalok rang és kor szerint való szigorú rendje. A társaság: Zsombódyné, Kelemenné, Hanna, Erzsi s néhány előkelő hölgy, valamint Baráthné összes lovagjaiból állott. E gyűjtőnév a vármegye színejava férfiai foglalta magában, beleértve és mégis kivéve Farkas Lőrinc főtisztelendőt, ki titokban szintén lelkes hódolója volt a szép asszonynak. Az óvatos pap azonban gondosan rejtegette gyöngéd érzelmeit s féltve őrizte a kényes látszatot, különösen Osváth csipős nyelvétől. Nem akart nevetségessé lenni s ezzel híveit botránkoztatni. Mindíg megtartotta tehát a kellő mértéket. Résztvett a mulatozásokban s mikor a hangulat nagyon magasra hágott, a jó papnak már hűlt helye volt.

Zsombódyné meg Kelemenné maguk mellé intették Farkas Lőrincet.

— Ide, ide, kedves főtisztelendő! — És hárman belemérültek a bazár sikeres eredményének és a szégyenyek felruházásának megbeszélésébe. A komoly tárgy azonban nem akadályozta az alispánnét abban, hogy Hannát és fiát állandóan szemmel tartsa.

Baráthné jobboldalán Osváth foglalt helyet. Balja egy percig üresen állott. Dénes, vagy Béla? Melyik? A két férfi szemében vetélykedés villant meg. Hanna nem akart galibát. Mentő gondolatlanul Natyit jelölte oda:

— Jöjjön báró, maga örzi majd a legyezőmet!

Natyí, mint díszelefánt, boldog mosollyal bókolt a kitüntetésre és a sóvárgott széken olyan büszkén helyezkedett el, mint trónján a pütkösdi király. Szalonokban átfutott pályáján sokszor volt ő kártya közt a hat-szem, az a bizonyos kedves senki, akire néha okvetetlen szükség van. Natyí ezekben a helyzetekben mindig remekelt.

Igy ni! — gondolta Baráthné elégedetten a két vén gavallér között. Osváthot nem mellőzhetem s mint hivatalos főszemély: könnyen érthető is. Natyí se' árt, se' használ . . . Az a fő, hogy Dénes és Béla össze ne kapjanak. Óh, elég volt egyszer az a szerencsétlen história . . .! S Hanna képzeletében a mosolygó, vidám arcok között halovány kisértet elevenült meg a multból. Magas, karcsú, leányosképű ifjú . . . lovag Vorberg Tóni, a kedves ulánus hadnagy . . . Mulatozás volt akkor Baráth-pusztán . . . És másnap reggel a vidám fiút örökre elhallgattatta Miklós gróf pisztolya. Nem, nem! párbajt soha! Inkább Natyí . . . búcsúzott Hanna a szelíd kisértettől, akivel olyan jó barátságban állott, hogy a következő percben Osváthoz fordulva, valami semmi-ségen, amit az mondott, szívből kacagni kezdett s kedélyében nyoma sem maradt a síri látogatónak.

A Balázs fiúk, Kelemen doktor, a főszolgabíró, valamint néhány fiatal gentry Erzsi és a többi hölgyek körül foglaltak helyet.

Hanna szeme ahova pillantott, mindenütt rászöge-

zódó tekintetet talált. Lovagjai, — bár kényszerűségből másokkal beszéltek, — egyre őt nézték. A terem többi vendégei pedig olyan módon bámulták Hannát, mint valami kiállítási tárgyat szokás. Pontosan, tüzetesen. Bizonyára azt is tudták, hány gomb van a keztyűjén s hány cigarettát szívott el.

Bodrics bandája pompásan húzta a szebbnél-szebb magyar nótákat a széles terraszon, hova az étterem ajtaja s ablakai széttárva nyílottak. Izletes vacsorát szolgáltak fel s kitünő borokat. A pezsgőt is bontogatták már javában. A jókedv is nőttön nőtt. Az ifjúság tánc-heve asztalt bontott. A siető, ürge lábú pároktól a nehézkes mamák és papák el-elmaradoztak a népkert hosszú sétányán, mely a táncsátorhoz vezetett. A banda csárdással kezdte. Zsombódyné társasága is a sátor felé tartott.

A csillaggal telihintett ég mélykéken világított. Szinte feleslegeseek voltak a faoszlopokon égő, üvegfalú petróleumlámpák. A hold még nem jött fel. A táncsátor vidáman rikított az éjtszakában. Tarka lampionjaiban égtek a gyertyák s a köztük húzódó vörös, virágos kendők drapériája haragos meggyszínűre vált sárgás fényüktől. Az előkelő társaság a sátorba lépett. Az öregebbek leültek. Már a boszton járta. A fiatalok nyomban táncba kezdtek.

Végre! — lélekzettek fel boldogan Hanna lovagjai, — végre . . . És a szép asszony pihenés nélkül járta, járta . . . Karból karba . . .

Erről Osváth lemaradt. És nem tehetett egyebet, mint ahogy mondani szokás: igyekezett jó arcot vágni a rossz játékhöz. Kifele mosolygott, befele mérgelődött. A tánc az ifjúság tere volt s az ő korához sehogysen illett.

Kelemen Béla bal halántékán megint kiszökött az ér . . . Bántotta a sok férfikar a szép asszony dereka körül. Várta Hannát, hogy ő vigye táncba. Mikor benn forogtak az áradatban, szorosan magához vonta az asszonyt s fojtott indulattal suttogetta:

— Örület, amit csinál... Megbetegszik... Egyórája már, hogy le sem ült...

— Csacsi, — búgta az asszony kedvesen, — hát nem ismer? Csók: csók! Tánc: tánc!... Pihenés nélkül szeretem... Bolond vagy! — Hanna haja kicsit hozzáért a doktor arcához.

— Hazaviszlek! — fakadt ki a férfi. — Rettentes... Előbb Osváth, most meg a többiek.

Hanna nevetett.

— Osváth? Az vén ember... A többiek? Gyerekség... Ajkát gőgösen fölvetette. — Magdalénát akarsz belőlem csinálni? Hohó! Még nincs annyi bűnöm, hogy vezekeljek... Egyelőre várj barátom, majd, majd... Előbb még szeretni akarlak. Erted?... Szeretni, szeretni...

Néhány táncfordulat után Hanna megállott.

— Ültess le kedves barátom, valóban elég volt a táncból. Add válamra boámat s beszélgessünk kissé. Jó?

— Amint parancsolod. — Kelemen karját nyújtotta Hannának. A sátor egyik félreeső részében üres pad állott. Arra ültek. — És holnap éjjel Hanna? — kérdezte vágyakozással az ifjú.

— Holnap? Hiszen az már ma van! Alszom...

— S holnapután, — unszolta tovább Kelemen.

Az asszony tekintete félig lecsukott, dús pillái alól hosszan, relytélyesen mélyedt a férfi szemébe.

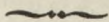
— Tízórára légy a vadászlaknál, jövök... — mondta halk, forró hangon.

Kelemen Béla megnyugodott. Osváth termett mellettük.

— Azt hittem, valamelyik táncosa úgy elröpíti, hogy sohasem látom, — duzzogott a főispán s megállott az asszony előtt.

Nem, nem! — kacagott Hanna, nem a táncosom, hanem a kocsim! Az valóban elröpít és pedig tüstént... Kérem, doktor, — fordult Kelemen felé, — rendeltesse elő. Hajnalodik, megyek.

A doktor pár pillanat alatt visszatért. Hanna a két férfi kíséretében felkereste társaságát s búcsút vett mindenkitől. Pompás hintójában egyedül ülve hajtattott a város „Arany Fácán” hoteljéhez.

IX.

Barátné felsietett a szálloda tarkaszőnyeges lépcsőjén az első emeletre. Kati ébren várta asszonyát, hogy minden pillanatban segítségére legyen az átöltözésnél.

— Lefekszem, — mondta a szobába lépve Hanna, — csak reggel megyünk. Kilenckor felkölthetsz, tízfele indulunk. Fáradt vagyok . . . Gyorsan, gyorsan!

S csipkeruhája már le is került róla. Kati gyakorta ügyességgel segédkezett.

Néhány órai pihenés után Barátné hosszú porköpenyben, fején kis sapkával és szélesen lengő, fehér fátyollal hintójába szállott. Kati szembe ült vele.

— Délfele otthon leszünk s ebédhez még át is öltözködhetem, — mondta szobaleányának. A puha vánkosok közt kényelmesen hátradült és gondolataiba mélyedt.

Ez a művelet Hannánál azt jelentette, hogy újabb szórakozásokat tervezett. Kirándulást óhajtott lóháton a csobi barlanghoz. Aztán a Balázs fiúk rendezzenek ferblitestet. Jó volna nagyot kártyázni már! — sóhajtott lelkében az ördög. Osváth meg üssön nyélbe egy teniszversenyt. A parkjában a pálya kitűnő, s a kastélya felettebb alkalmas nagy ricsajra . . . Osváth! — állott meg hirtelen ennél a pontnál. Ez a vén troubadour valóban terhemre van. Olyan, mint a bogáncs. Utálom! És mégis melegen kell tartanom. Ő a pénzes zsák, ha esetleg . . . Csínján tehát bogaraival. Azt kell hinnie, hogy nincs kedvesem. Akkor türelmesen vár. Elmosolyodott. Kelemen Béla daliás alakja tűnt fel előtte. Széles

válla, erős nyaka; érdekes, férfias, szép feje. Szívének kedves volt az ifjú igaz, nagy szerelme. A forró, mámoros órák az erdei lakban. Az imádat. És annak az a módja, ahogy érvényesült. Ó, a férfi! Vagy maga a szerelem...? — elmélkedett Hanna. Az a szerelem, ami az én bálványom és az ő szenvedelme... Ami tüzet szít véremben s én égek, lángolok a gyönyörűségben. Eltűnődött... Dénes kevésbé volna alkalmas. Okvetlen valami bolondságot mondana a legszebb percekben is... és én csak kacagnék, kacagnék!...

A hintó felhajtott fedele alatt Hanna legkevésbé sem érdeklődött a táj váltakozó képei iránt. Az unalomig ismert minden kanyarulatot és bokrot. Egyszerre csak könnyű bricskát látott kocsija közvetlen közelében feltűnni. Két férfi ült benne. Az egyik ismerős mosollyal szemlélte a Baráth-fogatot, a másik hideg egykedvűséggel nézett cvikkere mögül.

Barabás ügyvéd, — ismert rá Hanna a mosolygó arcra. Kissé kihajolt s a fiskális köszönését kedvesen fogadta. A másik úr is megemelte kalapját. Vajjon ki lehet? — gondolta Hanna, — sohasem láttam. Csak az a furcsa, hogy ebben az órában erre jönnek. Ez az út egyenesen Baráth-pusztába torkollik... De balról ide szakad Balázsék dülője... Honnan jöttek?

— Húzd meg Bálint kabátját Kati, akarok tőle valamit kérdezni, — szólott Hanna a szobaleánynak.

A kocsis odahajtotta fejét a hintó fedeléhez.

— Tessék parancsolni.

— Bálint, nem látta honnan hajtott erre Barabás ügyvéd kocsija? — kérdezte érdeklődéssel.

— A mi pusztánkról kérem alássan.

Hanna elmosolyodott a birtokragos feleleten. A vén Bálint húsz esztendeje kocsisa volt Baráthnak, így ragaszkodásának eme formája szeretet volt és nem tolakodás.

Hanna visszasüppedt a hintó párnáira és tűnődött az eseten. Az ügyvéd tehát Baráthnál járt. Ez mindíg

pénzkérdést jelent. Azaz: bajt. Csúszást lefele... Új kölcsön? De ki az az idegen? És miért jött? Nyugtalan lett. Derült, költekező életmódját mindenek felett szerette, s most valami fenyegető veszélyt érzett. Alig várta, hogy Baráthnál szóvá tegye az esetet. A percek óráknak tűntek fel. Kocsija röpitve vitte és ő mégis úgy érezte, mintha valami elátkozott csigaház dögögne vele, amit a vén Bálint öreg vállain roskadozva vonszol...

A kastély főbejárata előtt az inas várta. Sietve lépett ki a kocsiból.

— Volt itt valaki ma reggel? — kérdezte.

— Igenis, kérem. Barabás ügyvéd úr volt itt egy másik úrral. Nem rég' mentek el.

Baráthné egy pillanatig habozott, merre menjen. Aztán ahelyett, hogy az előcsarnokon keresztül a szobáiba tért volna, gyorsan előre lépett a ház előtti homokos úton és fölsietett a nyitott veranda lépcsőjén. Onnan hirtelen visszafordult.

— Hol az uram? — kérdezte az inastól.

— A dohányzóban van, kérem.

Hanna egyenesen arra tartott. Kopogtatott az ajtón s belépett.

— Jó reggelt Elek!

Köhögési roham fogadta, melynek csillapultával Baráth előregörbedő helyzetéből hátradült a nagy bőrfauteuilben, verejtékes homlokát letörülte s kidülledő szemmel bámult feleségére.

— Maga az Hanna? Jó reggelt! Foglaljon helyet.

— Nagyon hidegen nézett reá. — Parancsol valamit? — kérdezte hanyagul.

— Bocssáson meg, hogy ilyen szokatlan időben zavarom; — kezdte az asszony gyorsan ejtve a szavakat, — de ma reggel itt volt Barabás. Találkoztam vele az úton a városból jövet. Mi ujság? — Feszült figyelemmel nézte a férfit.

Baráth késett a felelettel. Lassan fölkel, pipája után nyúlt, megtömté. Aztán rágyújtott, mely művelet

ismét pár percig fullasztotta. Hallgatása az asszony idegeire kinosan hatott.

— Nos ? — sürgette.

A férfi kajánul felnevetett s Hanna elé lépett kihívó, szúrós tekintettel.

— Érdekli ? Nagyon kedves, hogy ennyire velem érez, — mondta gúnyosan, — igazán megható. Még fátyolát s köpenyét sem vetette le siettében. Úgy van, ahogy megérkezett... a mulatságból. Valóban, a Barabás eset megérdemli a fáradozást. De kérem, miért nem foglal helyet ?

Hanna kedvetlenül ereszkedett egy fauteuilba.

— Tehát, — kezdte Baráth és az asszonnyal szemben kényelmesen elhelyezkedett, — beszéljünk a tárgyról. Igyekezni fogok rövid lenni, hogy türelmét tulságosan ki ne fárasssam. Drága Hannám, — hangja nagyon cinikus volt és rövid pauzát tartott. Vérekes szemében gonoszság égett. — Drága Hannám, — ismételte, — fogy a dominium ! Akár a hold... Azzal a különbséggel, hogy ennek soha sem lesz telte... Még rövidebben : ma eladtam a nagy erdőt és a kis erdőt annak az izének... zsidónak, vagy minek... annak a pesti milliomosnak, aki az ügyvéddel járt itt. Barabás kerítette. Ehol, ni, névjegye : Róth Áron. Nos, meg van elégedve ? — A kártyát magas ívben hajította félre két ujja közül, úgy, hogy az messze esett az asztaltól a szőnyegre. És rövid, vad kacagásba tört ki.

Hanna elsápadt. Amint éppen könyökölt a bőrfauteuil széles kartámláján : fejét hirtelen tenyerében hajtotta. Mozdulatlan, hangtalan maradt. Lelkében kergegőztek a gondolatok. — Eladta !... a kis erdei lak és annak sok, sok rejtett, forró gyönyörűsége nincs többé !... Keserűség markolt szívébe. Csúszunk... bukunk... és ott, lenni, a lejtő legalján : Osváth... Ismét Osváth, mint Lomnicon. De, — addig nem ! És itt ez a kegyetlen ember, ki körül a halál ólálkodik, olyan, mint a

pokol szülöttje... Mulat a csapáson s fölényesen gúnyolódik balsorsán... Rettenetes.

Baráth mereven nézte feleségét és meg volt elégedve a hatással. Élvezte. Ime, tehát valamivel mégis tudott fájdalmat okozni ennek a könnyelmű, gőgös teremtésnek. Szinte megéri a veszteség ezt a diadalt. Fuccs. a pompás vadászatoknak, — gondolta kárörömmel, — nem úznak többé vaddisznót, rókát; nem lesnek fácánra, szalonkára a léhűtők a szép Dianával a Baráth erdőben, amíg a vén bolond házigazdának csak lármája jut. Fuccs, ha, ha!... Amíg élek, a birtok futja. Azután? Na, bizony! Nem lesz gazdag a szép özvegy. Ki mint vet, úgy arat, — elménckedett saját számlájára, — mindent megér ez a profit. — Baráth szeme sunyi módon hunyorgott. — Jól lesz ez így! Én nem kellek neki... Soha nem is kellettem! Se' baj... végén csattan az ostor...

Hanna már felemelte fejét. Nyugodt volt, büszke és dacos. Baráth legnagyobb elálmélkodására közömbösen csak ennyit kérdezett:

— Mikor adja át?

— Novemberben.

Hanna felemelkedett ültéből.

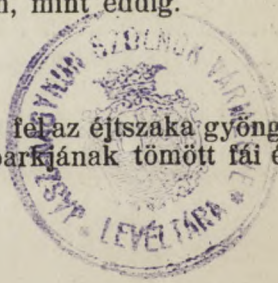
A dieu, kedves Elek, — mondta szokott könnyedségével. Arca előbbeni sápadtsága eltűnt. Szemei élénken ragyogtak. — Barátom, — folytatta, — mindjárt dél lesz, sietnem kell fürdőmmel és toilettémmel. A dieu!

Eltűnt. Parfümjének illata átlengte a szobát. Baráth megdöbbenve, komoran bámult maga elé. Előbbeni vidám gúnyorossága keserűségbe csapott. Halkan mormolta foga között, szinte gyűlölettel:

— Most még kevésbé értem, mint eddig.

X.

Ragyogó, nyári reggel szívta fel az éjtszaka gyöngeharmatát a Baráth-kastély nagy parkjának tömött fái és bokrai közül.

— Jó reggelt Erzsók! — kiáltott Hanna öltözője nyitott ablakából Horváth Erzsinek, ki a széles sétányokat már bejárva, e percben ért Barátné lakosztálya elé.

— Várj egy csöppet, azonnal megyek.

Erzsi mosolyogva köszönt vissza. Hanna ablakai alatt kertiasztal állott néhány székkal. Az asztalon még a reggeli maradványai rendetlenkedtek; vaj, gyümölcs, pár darab friss kalács. Odább hirlap és egy regény kötetek feküdt. Erzsi érdeklődéssel nyúlt a lap után. A vezércikk mellett a következő címet olvasta:

„Ausztia—Magyarország jegyzéke Szerbiához.“

A közlemény július 22-én kelt és tudatta, hogy: „Báró Giessel altábornagy, belgrádi osztrák-magyar követ, július 23-án fogja Pasics szerb miniszterelnöknek Ausztia—Magyarország jegyzékét átnyújtani, melyre a választ negyvennyolc óra elteltével a szerb királyi kormány köteles megadni. Európa feszülten várja a Monarchia és Szerbia konfliktusának elintézését, mely...”

— Egek! Micsoda komoly ábrázatot öltesz Erzsók, — csodálkozott tréfásan Hanna, ki szokásos fehér köntösében, fején szélesen fodrozott, kerti kalappal, könnyedén sietett lefele öltözője lépcsős kijáratán.

— Az ember azt hinné, valami tragédia, amit olvasol ... Pedig egyszerűen rakéta, humbug. Láttam! A jegyzékváltás riasztott meg, ugy-e?

— Kissé, — szólott Erzsi összehajtva a lapot. — Kiszámíthatatlan események követhetik. Lehet, hogy rossz szemüvegen látom.

— A pap ókuláréján Erzsók! — tréfált Hanna. — Meglásd, semmi az egész kavarodás, politika van mögötte, valami úri huncutság. A férfiak naphosszat lázasan vitatják az eshetőségeket. Ez most a kedvenc csemegéjük. Már unom. — Hanna az asztalhoz ért. Erzsit karonfogta. — Gyere, sétáljunk, — szólott kedvesen s a parkba indultak. Érdekel, mit álmodtál? Kár, hogy nincsenek gerendák a mennyezeten, hogy lefekvéskor megszámláltad volna. Tudniillik új szálláson így

kell cselekedni s amit az ember első étjszaka álmodik, az beteljesül. Nos?

Semmi érdekeset nem mondhatok, — válaszolt Erzsí felderülve. — Úgy látszik, a kastély nincs elátkozva. Sem álmok, sem kísértetek nem háborgattak. Kitünően aludtam. Ami azonban a gerenda historiát illeti, bocsáss meg Hannám, a babona nem kenyerem. Korán ébredtem s a gyönyörű reggel a parkba csalt. Szeretem a napkeltét, a harmatos fűvet, a levegőnek azt az üde, illatos frissességét, amit a nyári reggel lehel.

— Néha én is kilovagolok a reggeli búsben, — vette át a szót Hanna. — Az erdőszéli dűlön remek ilyenkor galopposzni. Az ember havasokban képzei magát... Erzsók, tegnap alig volt időm veled beszélni, ahogy megérkeztél, mindjárt jöttek a többiek. Ma délután Ginát várom és doktor Kelemen. Viszont, — jön bejelentés nélkül, akinek kedve tartja.

Hanna elhallgatott és erősen figyelte a leányt: örül-e Béla jöttén? Titkát akarta kilesni. Tisztába jönni azzal, hogy céltudatos mese volt-e Osváth részéről vagy valóság, amit rossz nyelve Béla és Erzsí felől a multkor sejtetett. A bizalmas séták kettesben a város végén... A leány meghívása és Hannának vele való foglalkozása egyedül ezt a célt szolgálta.

Erzsí azonban nem árult el semmit. Az a kép, melyet lelkében őrzött s mely Kelemen Béla vonásait viselte, a való élethez nem fűződött. Lehetetlen ábránd volt csupán, amit akarata még csírájában legyőzött és eltemetett. Legalább így hitte. Valahányszor reá gondolt, az az érzése volt, mint gyermekkorában a játékboltok dús kirakata előtt, hova drága ruhákban öltözött mamák léptek be becézett gyermekeikkel. Ő mindig künn maradt. Azok öröme neki elérhetetlen mennyország volt... Ők, ketten, odahaza, beteges édes anyjával gondosan számígtatták, hogy elseéig fussa a zsír, kenyér és a tüzelő. Most pedig arra kellett gondolnia, hogy nevetségessé ne válják érzelmeivel. El ne feledje ebben a fé-

nyes világban, hogy ő megint csak kívülről nézi a kirkakat, hol minden szépség és öröm másoké. Hogy az ő otthona magányos kis szoba egy bérkaszárnnyában. Az élete küzdés és munka. A leány acélos lelke nem volt tehát az az átlátszó üveg, aminek őt egyszerűségében — Hanna képzelte. Kelemen nevének említésére Erzsi kedves arcán a ragyogó napfényben egyetlen vonás sem rezdült meg. Szemét nyílt tisztsággal emelte Hannára.

Barátné folytatta:

— Gina gyermekkori pajtásom, együtt nőttünk fel a zárdában. Ő volt az intézet pajkos ördöge, az apácák réme. Szelid arcával mindig új, meg új csínyeken törte fejét. Egy tüzerkapitányhoz ment feleségül. Pesten laknak. Különben unokatestvére a Balázs fiúknak s most pár hétre birtokukra jött kis leányával. Az ura Pesten maradt. Nem kapott szabadságot s így odaköti szolgálati beosztása. Balázsék rendezik az Annabált vasárnap. Gina lesz a háziasszony s reggelig táncolunk. Orsody Géza, a Gina ura rokonságban van Kelemenékkal. Ugy tudom, a doktor Pesten sűrűn látogatja házukat . . . — Hanna hangsúlyozva tette hozzá: — Gina szép asszony, rózsás, aranyzóke. Szeret mulatni . . .

Megint figyelte a leányt: féltékeny-e? Erzsini nyoma sem látszott a burkolt, célzatos szavak megértésének. Amit hallott szószerint vette s nyugodt érdeklődéssel várakozott, mint gyermek a mese végére.

Hanna fordított a dolgon.

— Mondd, hogy tetszik neked a mi mulatós társaságunk? Osváth, Natyi, a két Balázs és Kelemen?

Erzsi mosolyogva felelt.

— Ellentétesek, de kedvesek valamennyien. Osváth figyelmes, akár egy középkori loyag. Natyi szegény, — ő maga a védtelen ártatlanság. És mindig áldozat. A Balázsok roppant eredetiek. Kelemen meg zárkózott, mint afféle tudós. Ez a pár hét, amit körötökben töltök, igazán szép és feledhetetlen maradt.

A nagy park végéhez értek, hol a fák és bokrok

összeverődő sövénye előtt magas, erős alkotású, gyalult fából készült kereszt emelkedett. Az idő és vihar sötét-szürkére verte. Még Baráth anyja csináltatta, az ájtatos nagyasszony, azzal a titkos és buzgó foházkodással Istenhez, hogy fia bűnös lelkét a pokolra ne vesse. Szidi kisasszony, a ház gondos vezetője fartotta rendben ezt a kerti imahelyet, s naponta friss virágokkal ékesítette. Szombaton délutánonként olajmécset is égetett a jó lélek a keresztre erősített rozsdás vastartóban. Két imazsámoly állott a feszület előtt. Kopott fájukat Szidi buzgósága időnként sötétbarnára festette.

Erzsi letérdelt a kereszt előtt. A fűben, a bokrok alján elszórtan vad harangvirág nyílt. Hanna letépett néhány szálát s az olajmécstartó vascirádáira tette. Nézte Erzsit. Milyen ájtatos, — gondolta s lassú léptekkel továbbhaladt az úton. A magas fák levele között az áttörő napsugár bujkáló fényfoltokat vetett rájuk. Az erdő felől rigók fütyje hangzott. A melegedő levegőben zümmögve röpködtek a bogarak és tarkaszárnyú lepkék. Szidi kisasszonynak a keresztre fűzött koszorújából a szegfű és verbéna illata erősen kicsapott... Erzsi felemelkedett a zsámolyról, utólérte Hannát s visszafele indultak.

Ezer semmiségről tereferéltek vidáman. Megvitatták a bazárt, terveket szőttek a legközelebbi napok kellemes eltöltéséről. Horváth Erzsi józan esze s alkalmazkodó természete ez új környezetben is meglegelte a helyes útát.

Hanna meglepődve érezte, hogy a kettejük között lévő nagy távolság, — melyet természetük és gondolkozásmódjuk különbözősége, valamint helyzetük és életmódjuk ellentéte támasztott, — mint hidalódik át a szimpátia meleg érzésével. Minden gyanúja eloszlott. Osváth csalafintaságát kellő színben látta. Valami véletlenről lehet szó, — gondolta, — aminek semmi háttere nincs. A leány önérzetes magatartása s önálló egyénisége Hannát teljesen megnyerte. Mint jó pajtások tértek a házba. Erzsi becsületes szívét is meghódította a Hannában rejlő

sok báj és ötletesség. Ő nem tudta és nem kereste, mi van e csillogó felszín alatt. Elfogadta szépnek és kedvesnek, amilyen volt.

Az ebédet hármásban költötték el Baráthtal, ki Erzsit előzékenyen kitüntette, mellőzve ezúttal rossz szokását, hogy az egyszerű sorsu idegeneket számba sem vette. S bár magában csodálkozott, hogy döllyös felesége holmi gouvernantetal barátkozik, ő is nyájas érdeklődéssel folytatott vele eszmecserét. Igaz, hogy a leány nem rendelkezett az említett kategória kellemetlen tulajdonságaival, nem ütötte az orrát semmibe s olyan szelíden nézett, annyi jósággal, hogy az ember szinte vágyat érzett becézve megsimogatni fényes, fekete haját.

A kora délután óráit a két nő Hanna szobáiban töltötte.

Baráthné megmutogatta Erzsinek pompás toilettejeit, ékszereit, könyveit s érdekes apróságait: egy nipp innen, egy emléktárgy amonnan. Szeretettel beszélt szüleiről, kiknek arcképe előtt Erzsivel hosszasan megállott. Kiválasztották, melyik ruhát viselje Hanna a vásárnapi Annabálon. Majd Erzsinek ajánlotta fel Baráthné ruhatárát, hogy válasszon a maga részére ő is egy öltözkéket a bálra.

— Szidi nagyon ügyes, majd hozzád igazítja, — mondta Hanna rábeszélően. — Ma csütörtök, vasárnapig van idő bőven. Na, melyiket akard?

Erzsi szerény gyöngédséggel háritotta el az ajánlékot.

— Köszönöm, édes Hannám, de ha megengeded, abban megyek, amiben a bazáron voltam. Ugy-e, nem haragszol? Nem is illenék az én csóré bőrömhöz és sima frizurámhoz az ilyen kivágott, remek, divatos holmi.

A visszautasítás Hannát meglepte. — Nem hiú és nem vesztegethető meg, — gondolta csodálkozással. Ritka tulajdonság. Ime egy koldus, aki rongyaiban elő-

kelő. S Hanna elismerésében a leány kezdett kinőni a poros iskolák egyszerű katedrája mellől. Repült az idő a bizalmas együttlétben, Hanna uzsonnára várta Ginát és Kelelent. Katit becsöngette, s Erzsit kedvesen magánál tartva, — átöltözködött. Halovány rózsaszínű, lenge köntöst öltött, mely szépségét hasonlítóvá tette a pompázó rózsához.

A vadgesztenye fasorból hintó robogott a kastély elé. Hanna Erzsivel együtt az előcsarnokba sietett.

— Orsódyné mellett Balázs Dénes ült a kocsiban, ki az elegáns asszonyt lesegítette. A barátnők kitörő örömmel ölelkeztek össze.

— Pompás színben vagy Ginus!

Te is Hanni! — bókoltak egymásnak.

Barátné vendégeit a nagy szalonba vitte, mely a balszárnyon közvetlenül az előcsarnokból nyílt. Hanna elárasztotta Ginát a kérdések özönével. Egyik tárgyról a másikra szöktek. Majd Gina vette át teljesen a szót s a többiek érdeklődve hallgatták. Pazar sorrendben következtek a legújabb pesti pletykák, a szenzációs színdarabok kritikái s a primadonnák intim ügyei. A szép asszony találó megjegyzésekkel s fűszeres szószokkkal higitva tette hangulatossá a világfolyását előadásában. Erzsi előtt teljesen idegen és új volt mindaz, amit hallott s a módor, amelyben elmondták. Hannát és Dénest a pikantéria kellemes ingerével tartotta fogva a kedves hangon elcsicssergett bizarr mendemondák serege.

— Mintha az ember nem is pesti volna, mikor téged hall Pestről beszélni Gina, — szólt unokanővérehez Balázs elismeréssel. — Benne élek és századrészét sem tudom e sok cifra szövevénynek. Hiába, na, az asszonyok...!

Doktor Kelemen lépett a szalonba. Hanna erőssen figyelte Bélát és Erzsit. Az ifjú hűvös illedelemmel köszöntötte a leányt, ki minden látható elfogultság nélkül ugyanúgy viszonzta. Barátné újra megerősödött dél-

előtti következtetésében s elvetette gyanuját. — Lári-fári az egész, — gondolta, — konkolyhíntés. Osváth, mint Mefisztó. Egyben szívét kedves melegség futotta át: Béla engem szeret! Egyedül engem! Hogy is kételkedtem benne? ...

A doktor jöttével a társalgás új fordulatot vett. Gina mentegetőzött Kelemennek.

— Csak tegnap érkeztem Béluskám, ma Hanni várt s holnap felkereslek titeket Magdussal.

— Hogy van a lányod? — érdeklődött a doktor kis rokona iránt.

— Remekül fejlődik, — dicsekedett Orsódyné. — Képzeld már olvas. Pár hét alatt behatolt az abécé titkaiba. Tudniillik, a Fraulein hirtelen megbetegedett s most magyar kisasszonya van. Na, tudjátok, az ötletei elsőrendűek ennek a csöppségnek! Több esze van őt esztendőre, mint nekem bakfis koromban volt. Az apja imádja. Úgy-e, tudod Béla, hogy Géza nem kapott szabadságot? Olyan nyugtalan vagyok, félek, hogy egyszerre csak kitör a háború... A vonaton jövet találkoztam Brantner ezredessel, aki ebben az értelemben nyilatkozott. Dénes is egyre riadót fúj körülöttem s mulat a szepegésemen. Könnyű neki! Ha valóban menni kell, ő csak a falaktól vesz búcsút. Mondd, Hannus, — fordult Baráthné felé, — téged nem izgat a háború eshetősége?

— Amig meg nincs, nem hiszek komolyságában, — felelt Hanna, — és nem bírom elképzelni, ha esetleg meglesz, — milyen lehet? Háború... Ismeretlen, titokzatos rejtély előttem. Bár mióta világ a világ; mindig sora kerül.

Osváth nyitott be Natyival. A szalon csakhamar zajossá vált. Megindult a vitatkozás a legkülönbébb következtetésekkel a Monarchia jegyzékét illetőleg. Hevesen politizáltak, majd Hanna erélyes közbeszólására abbahagyták, s a következő napok szórakoztató prog-

rammját állították össze, az ultimátum fekete árnyát tovarogatva.

Osváth nem kis meglepetéssel látta Hanna és Erzsi barátságát. Féltekeny gyanujára Baráthné s a doktort illetőleg, — amit Erzsivel akart kiugratni, — ez a tény, mint sűrű függöny ereszkedett. Hanna tehát nem törődik azzal, amit mondtam, — gondolta. Talán tévedek, a doktor sem! . . . De hát ki? Ejnye, ejnye, nem tudok kiokoskodni. Talán mégis? . . . Roppant ügyesen leplezik, bár néha egy-egy tekintetük sokat mond. Résen leszek. És éber szemmel őrködött tovább. Hanna és Erzsi barátsága Orsódynénak is talányos volt. Egy tanítónő . . . jóformán senki az ő körükben. De ismerte barátnőjének szélsőséges kedvteléseit. Erre a számlára írta s mint kiváló szalondiplomata, szintén kedvesen bánt a leánnyal.

Az uzsonnát hatalmas ezüstitálcákon hozták a szalonba. Vidáman költözték el a habos, tejszínes kávé s a pompás gyümölcsöket.

Baráth alacsony, kövér termete is megjelent az ajtóban. A házigazda dagadt lábain nehezen mozgott. Vonszolt léptekkel jött előre. Vendégei körülserleglették, üdvözlésére sietve. Később a társaság sétát indítványozott a nagy parkba. Indultak. Natyi azonban nem kerülhette ki sorsát. Baráth az előcsarnokban karonfogta a bárót s menetközben alaposan ránehezedve, magával cipelte a verandára. Bort hozatott s tartliba kezdtek. Natyinak fájó szívvel kellett lemondania arról a kínálkozó örömről, hogy a park útján Erzséhez szegődhessek. Egyre kutatva nézegetett a vadgesztenye fasor felé, vajjon nem bukkan-e véletlenül elő a pap . . . ? De jó lenne! Rásózná Baráthot tartlijával együtt s ő meg . . . De nem volt szerencséje, a pap nem került elő.

A társaság sétájából csak vacsorához tért vissza. A vendégek éjjel felé elrobogtak kocsijukon az enyhe, csillagos éjtszakában.

Másnap a vidám kompánia a csobi barlangnál ta-

lálkozott. Az útát kocsin tették egy keskeny, gyalogos mesgyéig, mely az országútról fél óra alatt a barlanghoz vezetett.

A kocsik várakoztak. A kocsisok levették a lovak fejhámját s jól megtöltött zabos tarisznyát akasztottak nyakukba. A lovak harsogva ropogtatták a zabot, a kocsisok meg tréfálkozva pipázni kezdtek.

A barlangnál az uraság részére az étel és ital földi kellemességeiről Osváth figyelme bőségesen gondoskodott.

A barlang a környék közeli dombsorában rejtőzködött, s minden nevezetesség hiányában, mint egyszerű kirándulóhely szerepelt. Fekvését gyönyörűvé tették a hatalmas, ősfák s egyik oldalán közvetlen mellette mélyülő szakadék, melynek sziklái közt kristálytisza patak csobogott. Az egészet buja növényzet ölelte körül. A dús nedvesség életerősen táplálta a talajt. Hatalmas gyűszűvirágok fürtös, teli gerezdjei pompáztak a derékig érő fű között és a széles páfránylevelek özönéből hivatkozóan vált ki halovány rózsaszínű és bágyadt-sárga kelyhük. Vidám tréfák és évelődések között gyorsan telt a délután. A nap utolsó sugarai már tűnedezték a dombok között s hirtelen hűs szellő suhant végig a völgyön.

A mulatók összeszedelőzködtek s kocsijukhoz siettek. A társaság búcsúzóban elhatározta, hogy másnap délután a Baráth-erdő vadászlakához lovagol.

Hannát kocsija Erzsivel gyorsan röpitette hazafele. Baráthné az állandó együttlétben napról-napra jobban megkedvelte a leányt, ki találékony alkalmazkodásával kellemes pajtás volt.

— Te, Erzsók, — szólott hozzá a kocsiban hirtelen megszakítva beszéd tárgyát, — mondd, szeretnéd magadnak az én életemet? — S komoly, kesernyés hangon, a csufolódásnak némi árnyalatával tette még hozzá:

— Ezt a : „minden órának szakaszd le virágát . . .”

— Neked jól áll, — felelt kitérően a leány, — én

nem tudnám magamat beleélni, nekem teljesen elképzelhetetlen. Én és a pompa! Én és a szépség, a gondtalanság! Különböző lényeknek születünk Hannám, s magunkkal hozzuk ellentétes hajlamainkat.

— Igaz. Szóval, nem cserélnél velem? — S Hanna szeszélye e percben várakozással csüggött a leány feletén.

— Nos? — unszolta őt szokott türelmetlen kérdésével. — Nos? — Fejét kissé hátraszegte s ajka gögösen mosolygott.

Erzsi válasza nem lehetett többé körülírás. Nyugodtan Hanna szemébe nézett és gyöngéd szeretettel mondta:

— Nem. De Hanna, édes, én nem vagyok ebben mérték. Még ha lehetséges volna sem cserélhetnék veled, — folytatta meleg őszinteséggel. — Én a munka embere vagyok, kit megfojtana az örök mulatás. Én egyszerű, szegény tanítónő vagyok, aki nem is tudnám, mit kezdjek a te nagy szépségeddel. Szívem pedig olyan magányos, hogy a világ bókja beteggé tenne. Talán bele is halnék a sok örömbé, a sok ragyogásba. Te, az egészen más . . . Királynőnek születél s az vagy birodalmodban. Ugy-e, meghocsátod nyílt őszinteségemet, melyből kitűnik, hogy én is helyt állok a magam szürke sorában? Ugy-e, megértesz?

Míg a leány beszélt, Hanna tünődve gondolta magában: Érdekes! Pedig amilyennek ő látja sorsomat, irigyelhetné . . . Kívülről szépen fest. Persze, belülről, az már egészen más . . . És mégsem cserélne!

Erzsi szavait pár pillanattig csönd követte.

— Huh! hogy átborzongtam, — szólalt meg Hanna s köpenyegét összebb húzta magán. — Ebben a gyors hajtásban élesen vág az esti levegő. — Hirtelen a leány keze után nyúlt és végigsimította. — Megértettelek Erzsók, — mondta szinte komoran, — szeretem, hogy nem hizelegsz és nem tudsz hazudni.

A leány lelkes hálával nézett szemébe. E percben

a két ellentétes lelkű nő között a felületes pajtási viszonyt megbecsülő, mélyebb érzés váltotta fel.

A verandán már égtek a kerti lámpák, mikor megérkeztek. A házigazdát meglehetősen rossz hangulatban találták. Baráth a nap folyamán levelet kapott Barabástól, melyben az ügyvéd tudtára adta, hogy a kívánt összeget a jelzett időn belül nem bocsáthatja rendelkezésére. Azonban legközelebb küldi vagy hozza, ha az idei termést sikerül úgy értékesíteni, ahogy legelőnyösebbnek gondolja, vagy ha a bankkölcsönök . . . A folytatás Baráthot legkevesebbé sem érdekelte. A levelet összezsucskta. Részére a jelen volt sürgős, nem Barabás cikornyái a halogatás körül. A pénzhányó momentán kellemetlenségén kívül Baráthot rossz perceiben az is állandóan ingerelte, hogy Hanna nem látszott törődni az erdő eladásával. Hadd legyen hát a zsidóé! — gondolta keserű elégtétellel.

A hármasban elköltött vacsora nyomott hangulatban ért véget. Baráth nehéz légzésére panaszkodott, s fulladozva csakhamar szobáiba tért. Hanna korán búcsút vett Erzsitől, azzal az ürüggyel, hogy fáradtnak érzi magát. Nemsokára könnyű léptekkel, neszt sem verve, szietett az erdei lak felé.

Erzsi egyedül volt szobájában. Nyitott ablakai elé vonta a nehéz drapériák mellől a csipkéekkel áttört, fehér függönyöket és olvasni kezdett.

— Szabad? — kopogtattak az ajtaján.

— Tessék, — szólt meglepődve Erzsi.

Szidi kisasszony nyitott be. A jámborlelkű Kovács Szidónia, kire a Baráth-ház vezetésének nem éppen könnyű feladata volt bízva.

— Bocsánatot kérek Erzsi kisasszony, ha zavarom, — szólt vékonyka hangján alázatosan, — de nyitott ablakairól láttam, hogy még nem készülődik lefeküdni.

— Legkevesebbé sem zavar, kedves Szidi kisasszony, — szólt barátságosan Erzsi. — Kérem, foglaljon helyet.

A vén leány sovány termete egy székre ereszkedett. Rendszerint álliggombolt, fekete ruhát viselt. Haja őszes volt, tekintete élénk, orra merészen horgas. Állandóan szemüveget hordott, melynek két szára füle mellett kanyarodott hátra. A frufruja azonban határozottan csodálatos volt Szidóniának. Jóformán fél fejét vette igénybe s teljesen simán igyekezett homlokára, hol csupán a szálak legvége göndörödött apró és olyan merev csigákba, melyek még a legnagyobb kánikulában sem borzolódtak össze.

— A nagyságos asszony ma este akképpen rendelkezett, — fűzte mondókáját, — hogy holnap a nagy erdőben a régi vadászlakban méltóztatnak uzsonnázni. Erzsi kisasszony részére kocsit parancsolt. A két úrnő lóháton teszi meg a kirándulást az urakkal. — Szidónia félig kérdezve, félig megállapítva folytatta: — Erzsi kisasszonynak bizonyára nem tetszik lovagolni . . .

A leány elmosolyodott.

— Nem tudok lovagolni, kedves Szidi kisasszony.

— Azt jöttem kérni, — folytatta a házvezetőnő, — ha sziveskednék a kocsin magával vinni Katit meg a fagylaltos gépet. Ők nem mehetnek előre. Kati az utolsó percig kell a nagyságos asszonynak, a fagylalt jege meg elolvad. Úgy-e, meg tetszik bocsátani alkalmatlankodásomért? — Szidónia már föl is állott a székről.

— Szót sem érdemel az egész, — felelt Erzsi nyájasan, — magától értetődik.

Míg a házvezetőnő beszélt, a leány párszor védekezni akart alázatos modora ellen, de eszébe ötlött, hátha sértené Hanna érzékenységét, ha összeemelegednék Szidóniával. Jó éjtszakát kívántak egymásnak.

Erzsi újra olvasni kezdte az abba hagyott regényt, de nem tudta lekötni a történet. Saját gondolatai zavarták. Ölébe eresztette a könyvet s fejét hátrafektette a fauteuil támláján, melyben ült. „ . . . Bizonyára nem tetszik lovagolni . . . ” — hangzottak egyre fülébe Szidónia kissé éneklő hangon ejtett szavai.

Óh, tetszenék, kedves Szidónia, valóban nagyon tetszenék, ha lehetséges volna, — felelt gondolatban Erzsi a monoton hangnak sokkal bizalmasabban, mint az imént tette, mikor tulajdonosa mellette ült. Voltaképpen kinek néz ön engem jó lélek? — folytatta a beszélgetést. Nagyon szertartásosan bánik velem. Talán nem tudja, hogy szegény tanítónő vagyok a fővárosban? Hónapos szobában lakom, magam varrom blúzaim és stop-polt harisnyában járok. Csak egyszerűen szóljon hozzám kedves Szidonia, úgy lesz rendjén. Én senki sem vagyok. Mi ketten ugyancsak megáruulhatunk egy gyékényen ... A leány összecsuksa ölében a könyvet s az asztalra tette. Az éjtszaka csöndjében hirtelen lelkére szakadt magányos sorsa s annak minden keserű szükségége. Gyermekkora jutott eszébe. Anyja, a küzdelmek, a sok nélkülözés s egy szomorú karácsony-este. Édes anyja napokig azért nem vett húst, hogy neki egy nagy, hajás babát vásárolhasson Karácsonyra ... A gyöngé, törődött asszony a sok munkában hirtelen megbetegedett. Orvosságra kellett adni a hajás baba árát ... és ... karácsony este a szomszédok hoztak be vacsorát kettőjüknek.

Milyen jó, hogy régen megtanultam a lemondást, — meditált Erzsi, — a gyakorlat e téren immár nem hiányzik. Hogy sirna egy princesse az én helyzetemben! Azonban ... egy dolog mégis kár, hogy nem tudok lo-vagolni ... Bár úgy lehet, ez az egyetlen alkalom az életemben, hogy e fölött sajnálkozhassam. Óh, hiszen mindazok a szépségek, melyek szememet most kápráztatják: álmok. Pár hét múlva örökre annak kell lenniök ... Erzsi megdöbbenve kérdezte magától:

— Irígy lettem? Keserű és csalódott? — Egyik sem! — vágta vissza meggyőződése energikusan. Nem kell a pompa lelkem árán s a mulatás, mint életcél. Engem a munka öröme éltet. A tunya élet puhasága megfojtana.

A nyitot ablakhoz ment. Kikönyökölt az éjtszakába,

anélkül, hogy annak ezer izgató, hangulatos szépségét észrevette volna. Mereven egy pontra nézett a pázsiton. Oda, ahol a lámpa kiverődő fényét a sötétség feketén határolta. Homloka forró volt. Érzései, gondolatai csapongóak és mégis intenzívek. — Mindig egyedül? — tolakodott fel szívéből sóhajjal egy remegő kérdés. És a rejtett, kedves kép újra kísértette... Szégyenlem magam! — fakadt ki büszkesége. — Mindig megejt ez a meddő sóvárgás. Nem értem, hogyan csügghetek ily dőreségen! Valaki, aki jóformán számba sem vesz... — Erzsi becsukta az ablakot.

Egyszerű hálóköntösében, hátán fekete hajának dús, rövidke fonatával a csipkés párnák, meg a selyem paplan puhasága közé feküdt, és vágyódva gondolt hónapos szobája egyszerűségére, hol nem kínoztá lelkét önmagának problémája.

Es kelt a reggel. Folyt a készülődés. Az urak hátílovát pár órával az indulás előtt lovászok hozták a pusztára. A vendégek kora délután kocsin érkeztek lovaglóruhában. Baráth elő sem került. Kínos éjtszakája nagyon megviselte s hálószobájában szunyókált.

Előbb a lovasok csoportja indult el, aztán Erzsi a kis brieskán. Kati a kocsis mellé ült a fagylaltos géppel. Natyi szívesen foglalta volna el Erzsi mellett a másik helyet, de mivel erre nézve nem kapott meghívást a lánytól, sem utasítást Hannától, sorsát kénytelen volt egy szelíd paripa hatán megadással elviselni.

Balázs Dénes a szilaj Sárkányt lovagolta, Osváth és Kelemen doktor kedvenc paripáikon ültek. Orsódynén és Hannán remekül állott a lovaglóruha. Gina lazán fésült aranyhaja szikrázott a napfényben a keskeny kalap körül. Hanna szépséges arca kipirult s hosszan lengő, fehér fátyolával gyönyörű amazon volt.

A Baráth-park melletti kis erdőt folytatódólagosan követte a körülbelül kétezer holdas nagy erdő, mely lankás hegyoldalon nyúlva fel, kisebb-nagyobb dombso-rokon terült. Völgyes részében gyorsodró folyócska

szakadt. Az erdő fekvése és vízbősége lehetővé tették, hogy a róka- és vaddisznóüzést időnként a csöndes szárnymasles is felválthassa. A nagy erdő belsejében többszobás vadászlak állott, melyet Baráth apja építtetett, ki annak idején híres vadász volt. A vadászlak gyalogosan messze esett a kastélytól, kocsin vagy lóháton tették az utat és Hanna asszony megyeszerte nevezetes vadászataira rendbehozták, kicsinosították a különben elhagyottan álló, lakatlan szobákat.

A lovasok hol vágattak, hol poroszkáltak az asszonyok szeszélye szerint. Erzsi kocsija néha utólérte őket, hol meg messze maradt. Egy kanyarulatnál eltűnt a társaság a leány elől. Tekintete sokáig kutatott a sűrűségben Kelemen Béla délceg alakját . . . Szemén hirtelen átfutott a könny, de csak egypercre . . . Csak pillantása lett tőle fényesebb, csak szíve szorult össze. Egyetlen forró óhajta támadt: de jó lenne hazamenni!

XII.

Felvirradt a nevezetes hajnal. Ugyanúgy, mint máskor, nem is sejtette a szunnyadó világgal, hogy mai alkonyata jövődők titkát rejtegeti, hogy sok édes álomban pihenő ember szívében holnapra fészket ver a nyugtalanság, a szomorúság. A halál aratása következik, mely bőséges rendet vág az ifjú erőkből.

Minden a napot üdvözölte. A vetések közt lármásan futkosott a pitypalaty s az erdőben a rigók fütyte élesen csattant. A rovarok előmászta a fák kérgének repedéseiből s szorgosan kutattak zsákmány után. A növényzet ölen, mint szétszórt, csillogó gyöngyszemek remegett a harmat, a nyári éjtszakák szerelmes könnye, mellyel a sötétség várja hajnali nászra Nap uramat, a büszke vőlegényt.

Az emberek nyugodt álomból, sietés nélkül ébredtek. Vasárnap volt, 1914-év július huszonhatodika, az örökre nevezetes Anna-napja.

Erzsi a szokottnál jóval későbbben kelt. Hanna megdélfele került ki szobáiból. Baráthtal az ebédnél találkoztak, ki valamivel jobban érezte magát s derültebb kedélyben volt, mint az előző napokon. A két nő kellemesen csevegte át a hosszú órákat s csak késő délután fogott a báli készülődéshez. Erzsi csakhamar végzett egyszerű toilettejével és Hanna öltözőjébe ment.

— Gina nyolcfele vár, — mondta Baráthné hosszú, bronzfényű haját magas, görögös kontyba tűzve, — az út alig háromnegyed óra. Pontosak leszünk. — Előre nyújtotta fehér selyem harisnyás apró lábait, melyeket Kati mélyen kivágott cipőcskébe bujtatott.

— Add hamar a ruhámat, — szólt Hanna a szoba-leánynak, — s nézz a kocsí után. Ha nincs itt, küldj érte.

Míg Kati a ruhával babrált, Erzsi a hálószoa ablakához ment.

— Már jön a kocsí a gesztenyésben, Bálint hajtja, — szólt visszalépve az öltözőbe.

Rövid idő múlva a két nő Baráthtól búcsúzkodott a verandán, ki ezúttal kellemesebb társaság hiányában Varga ispánnal poharazott. A kocsí gyorsan elrobogott s nyomát könnyű porfelhő követte. A dülökön fakulni kezdtek a színek az alkonyatban s haloványlila párázat ülte meg a lankákat.

Balázsék szomszédos birtokán nemcsak Baráthpusztához viszonyítva haladt minden példás rendben, de üzeme általánosságban mintagazdaság számba ment. A lakóház alig hat szobát foglalt magában, melyek közül a tágas ebédlőt ez alkalomra bálteremmé formálták. Gina óhajára az ablakokat teljesen leszedték s a fényrebeözlő pillék és bogarak ellen szoros tüllfüggönyöket erősítettek rájuk. A falakon lombok és virágfüzérek ékeskedtek. A mennyezetről nagy lámpa függött alá. A

sarkokban oszlopokon karosgyertyatartók állottak, melyekben hosszú szál gyertyák vára koztak a meggyújtásra. A banda egyelőre az előszobában helyezkedett el. Az épület elő részében, a nagy üveges verandán terített asztalok állottak. Az öreg Banekné sürgölődött mindenfele, a Baláz sok legényháztartásának régi vezetője. Az özvegy még a fiúk szüleinek életében került a házhoz.

Gina a két Baláz zsal a ház előtti magas fák alatt ült a virágos kertben s várta az érkezőket. A főtiszte lendőt is meghívták, ki igyekezett első lenni. Nemsokára néhány környékbeli úr érkezett, majd Osváth Natyival. Később Kelemen Béla. A társaság izgalmasan tárgyalta a lapok állásfoglalását a várható események felől. Osváth sejteni engedte, mintha felsőbb helyről bizonyosan tudná, hogy a szerb kormány huszonötödikei válasza nem kielégítő s a Monarchia hadüzenete órák kérdése.

Most Hanna kocsija állott meg a ház előtt. Dénes tust húzatott a cigányokkal s a politikai vita egyszerre kettészakadt. A kölcsönös üdvözlések után a vendégek újra elhelyezkedtek a ház elé gyűjtött kerti székeken és padokon. Egy fehé rkötényes szobaleány Hanna és Erzsi köpenyegét meg kalapját Gina szobájába vitte, hol Biró Janka, Magdus nevelő nője, éppen azzal foglalatoskodott, hogy a kis leány rakoncátlan fürteit széles szalaggal csinosítsa s kézesókra vezesse a csöppséget a szép Hanna néni elé. Magdus pár perc múlva általános elragadtatás tárgya lett, mit hősiesen ki is állott, s mindenki előtt megerősítette anyjának róla táplált kitűnő véleményét.

A zajos szóáradat közben a lombok egyre jobban feketedtek, az ég fakó opálszíne türkizkékre szépült, s végtelen kárpitján csillagok bukkantak elő egyre sűrűsödőn.

A társaság asztalhoz ült. A hegedűk halkán játszottak, a poharak metszett üvege finoman csörrent össze, a szemekben életkedv lobogott s a férfiak tüzesen udvaroltak. Osváth ódivatú bókka l átszótt köszöntőt mondott a három hölgyre, három gráciának nevezve őket.

A dikciót lármásan megtapsolták s gyönygyöző pezsgővel kocintgattak:

— Éljenek a görög Istennők! Éljen a báj és szépség, mely szemünket gyönyörködteti!

— Éljen a szerelem! — harsant minden lelkesüléssen keresztül Dénes mély, érces hangja.

Erzsit feszélyezni kezdte a hangulat szabad emelkedése, ellenben Farkas Lőrinc főtisztelendő felhajtotta poharát a többiekkel. — Ez még semmi, — gondolta a pap, — a java csak ezután jön.

A cigány ropogós csárdást húzott, táncrea csábítva a vigadókat. A nagy zajban nem hallatszott a verandára az egyre közeledő, vágató lódobogás. A kapu elé hajdu érkezett. Alig ugrott le a nyeregből Banekné elfogta.

— Mi járatban? — kérdezte.

— Sürgős levelet hoztam a méltóságos főispán úrnak, a nagyságos alispán úrtól. Személyesen kell azonnal átadnom.

— Csak egypercig várjon, mindjárt asztalt bontanak. Akkor átadhatja, — szolt Banekné. — Addig vigye lovát az istállóba, — utasította a hajdut, — csupa tajték szegény pára. Azonnal jöjjön vissza s várja meg, míg szólitom. — Banekné felhaladt a lépcsőkön. A tánchelyiség nagy lámpáját s a gyertyákat meggyújtotta. Elégülten nézett szét a csinos díszítéseken, s az előszobába vezető szárnyas ajtót széttárta.

Az illatos terembe Hanna lépett be elsőnek Balázs Dénes karján, utánuk Gina Kelemennel, majd Erzsi Balázs Sándorral. A többiek csoportba verődve, lassan követték a párokat. Banekné a lépcsőről odaszolt a hajdunak:

— Jöhet.

Osváth még nem lépett a tánchelyiségbe, mikor a hajdu katonás haptákban átnyújtotta a levelet. Az urak tapintatosan magára hagyták a főispánt, ki visszatért a verandára s a borítékot felszakítva, olvasni kezdte.

„Kedves Emil !

E percben vettem a részleges mozgósítási parancsot, mely huszonnégy óra alatt nyolc hadtest bevonulását rendeli el. A negyedik hadtestet is jelölték, a fiúknak tehát azonnal menniök kell. A hivatalban vagyok és sietve intézkedem. Kérlek, közöld e hírt fiammal és a többiekkel. Ölel híved :

Kelemen Pál.“

Tehát megtörtént. A kocka el van vetve, — gondolta Osváth. A levelet kabátja belső zsebébe csúsztatta s indult a tánchelyiség felé. Az előszobában a hajdu újra haptákba vágta magát előtte.

— Mehet, — szólt a főispán komoran. — Azonnal jelentse az alispán úrnak, hogy levelét átvettem és megyek.

A cigányok csárdást húztak, a párok felhevülten, tüzesen járták, mikor Osváth belépett.

A főispán kissé halovány volt. Föltette cvikkerét s megállott az egyik karosgyertyatartó előtt. A férfiak nem merték kérdésekkel ostromolni, bár sejtették, hogy az alispán levele valami rendkívül fontosat jelent. Legkiváncsibb a pap volt s titokban már fogadást ajánlott Natyinak, hogy százat egyre : itt a háború... Osváth senkihez sem lépett és egy szót sem szólt. Háta megett magasan lobogott öt láng a karosgyertyatartóban. Valami ünnepélyesség ömlött el alakján. Karját összefonta s nézte a táncoló párokat. Vajjon kinek az utolsó csárdása ez?... — gondolta meilletődve. Nem zavarom, hadd járják végig... Azután. E percben még a féltékenységek is nyugton hagyták. A hangszerek végre elhallgattak. A nők ragyogó szemmel, hevülten helyezkedtek el a díványokon.

— Fiúk, — szólt ekkor a főispán s hangja olyan hideg és átható volt, hogy a tereferélők egyszerre elhallgattak. Mindenki ránézett.

— Fiúk, — ismételte ünnepélyesen, — a részleges mozgósítás nyolc hadtestre elrendeltetett. Köztük van a

negyedik is. Huszonnégy óra alatt az arra kötelezettek tartoznak ezredüknél jelentkezni.

Egy pillanatig halotti csend feküdt a szobára. A szemek kitágultak, az erekbe jeges áram csapott. A bor és a tánc forrósága megborzongott. A szíveket ismeretlen döbbenet fogta meg:

Háború...!

A következő pillanatban jóformán egyszerre kezdett mindenki beszélni. A szavak és a hangok összevarodtak és kiabálásszerűen élesedtek ki.

— Háború!... Háború!... Mi lesz? Ki tudná! Hogy mi? ... Lenyeljük Szerbiát! Rendet csinálunk! Előre magyar! Éljen a régi dicsőség!

— Szent Isten, az uram! — sópáncodott Gina. — El sem búcsúzhatunk!

— Ha azonnal hazautazol, lehet, hogy még otthon találod, — mondta Kelemen. — Egy vonat reggel hétkor indul. Én azzal megyek. Jösz?

— Megyek, megyek, okvetetlen megyek! — határozott Gina s rózsás arca egészen megsápadt.

— Ma részleges, — folytatta a pap Osváthtal a beszédfonalat, — de minden percben általános is lehet a mozgósítási parancs.

— Attól függ, belszól-e az orosz a koncertbe. Gyanusan mozgolódik.

— Ha nem, úgy a nyolc hadtest több, mint elég és pár hét alatt vége, — véleményezett a pap.

— Meglehet, bár, kötve hiszem, — mondta a főispán. Vén róka vagyok én szent atyám, s a puskaport 78-ban, mint huszárönkéntes szagoltam Boszniában. Akkoriban is azt hittük, hogy katonabandával elintézzük az egész okkupációt s az lett belőle, hogy hónapokig ádázul verekedtünk. A guerilla-harcok még évekig húzódtak. A fanatikus Hadzsi Loja keményen tartotta magát a felkelőkkel. Hogy most mi lesz? Isten a megmondhatója!

— Látja, Hanna, — suttogott Dénes, a zajban egészen közel hajolva az asszonyhoz, — látja, itt van ni!

Addig ... addig ... hogy most menni kell! Eleget mondtam!

— Visszajön maga, — felelt Hanna, — nem fogja a golyó Dani, ha én imádkozom. — S legyezője mögül Kelemenre nézett, ki éppen feléje tartott. — Danikám, a zsebkendőmet a verandán felejtettem, — szólt Hanna kedvesen a főhadnagyhoz, hogy pár percre eltávolítsa. — Ha volna szives megkerestetni. — Az asszony nyugtalanul fordult Kelemenhez.

— Nos? ...

— Menni kell Hanna, — szólt az ifjú lángoló tekintettel. — Reggel indulok. Gina is jön. Kérlek, hajtass azonnal haza. Rögtön távozom én is. Most tizenegyóra ... Szívem, félegykor várlak az erdei laknál ... Ugy-e, jössz?

— Igen, — felelt halkan az asszony s a torka kicsit összeszorult.

— Nincs sehol, — jelentette Dénes visszatérve a verendáról. — Kerestem és kerestettem.

Hanna csak visszaintett, majdnem elfelejtette, hogy a zsebkendőről van szó. Az járt eszében, hogy talán ez lesz az utolsó pásztoróra az erdei lakban ... Ősszel már a zsidóé, .. aztán a háború ... és ki tudja, mi minden ...

— Reggel megyek Vera nénihez s onnan azonnal hazaútazom, — folytatta Erzsi a beszélgetést Balázs Sándorral és Natyival.

Gina Hannának indokolta gyors elhatározását:

— Nem, nem! semmi szín alatt sem maradhatok! Örök szemrehányást tennék magamnak, ha az uramat valami baj érné ... Ide nem jöhet búcsúzni, az ki van zárva. Ezrede Pesten van, talán otthon találkozunk. Istenem! — sóhajtott, — az ember gondolta, hogy valami lesz ... de ilyen hirtelen! Olyan, mint a villámcsapás ...

— Sándorkám, kérlek, fogass be, — szólt hangosan Osváth a kissé távolabb álló Balázsnak. — Mennem kell!

— Kérlek, nekem is! én is! én is! — hangzott minden oldalról. Mindnyájan megyünk.

— Még egy csárdást! — erősködött Dénes. — Hé, cigány, hogy volt! Ej, haj, sohse' halunk meg!

A hegedük rákezdtek: „Ritka buza, ritka árpa...”

A három nő leintette:

— Kinek van most kedve táncolni? . . .

— Nem értem az asszonyokat, — apprehendált Dénes, — ahelyett, hogy a helyzet magaslatára emelkednének, előre kezdik a jajveszékelést. Három hét alatt felaprítjuk az ellenséget. Schluss! Aztán megint dinomdánom. Hej, móré, sohse' halunk meg!

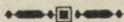
Senki sem hallgatott rá. Huszárkodik, — gondolták s nyugtalanul készülődtek. Egyszerre hangzott:

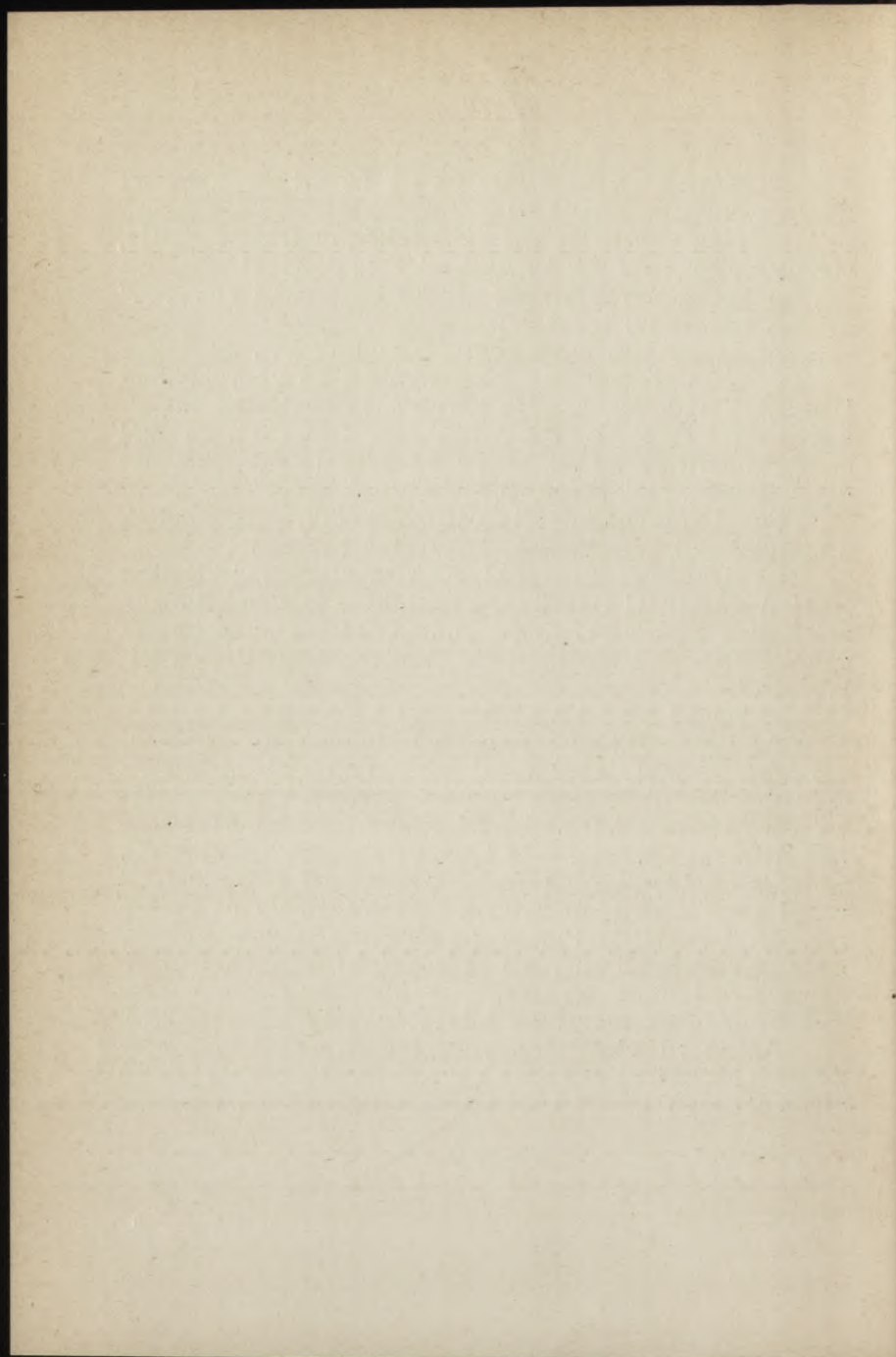
— Gyerünk, gyerünk! A vizionlátásra! Hétkor jösz! A vasutnál! Gyerünk, gyerünk! — és a fiúk erősen szorítottak egymással kezét. Hanna és Gina meleg búcsút vettek. Orsódyné megigértette Erzsivel, hogy Pesten felkeresi őt.

A kocsik sora elhajtott.

Az égen csillagok rengetege tündökölt, végtelen, egymást követő áradatban és a tejút szelíd fehér-sége úgy húzódott végig ragyogó sövényük között, mint valami hatalmas hermelinpalást egy, — emberi szemmel át nem mérhető, — Istenség trónusán. Az éjtszaka áhitatos csendjében a természet tudomást sem látszott venni arról a remegő nyugtalanságról, mely az emberek szívét zaklatta. Pihent minden a végtelen időben, mely nyomtalanul sülyeszt korokat és világokat. Hajnalra elcsattantak a szerelmes búcsúcsókok s a szemek könnyesek maradtak tőle... sokáig vagy örökre.

A háború első mennydörgése viharfelhőket kergetett a láthatárra és vadul kavarta forgószelének sodró örvényét.

MÁSODIK RÉSZ. VILÁGHÁBORUBAN.

1914—18.

XIII.

Az események hanyathomlok torlódtak egymásra. Alig robogott el a reggeli vonat a részleges mozgósítás behívottjaival, délelőtt már új plakátok hirdették az általános mozgósítást s külön katonavonatokat indítottak.

A kora délutáni órákban, mikor Erzsivel a kocsi Baráth-pusztáról Zsombódyné kastélyához hajtott, a leány a legnagyobb izgalomban találta a várost. A más-kor csekély forgalmú utcákon lüktetett az élet. A járdákon tömött sorok jöttek. A kocsiúton meg hosszú menet. Felszalagozott, felvirágozott, kipirult arcú, lelkesülő katonák. A Kossuth-nótát énekelték. Szabad volt, csatába mentek. Könnyes szemű nők követték kedves szeretteiket s ajkuk remegve ejtette a féltő szót: mikor látlak?

Erzsit magával ragadta az általános harci hév. Arca tüzes lett, szeme lelkesült könnytől csillogott. Igen, igen, méltónak kell lenni a magyar névhez hős katonák, — gondolta elérzékenyülten. És úgy érezte, hogy hozzátartozik mind, mind az a sok idegen ember, aki felvirágozott puskákkal dalolva megy az ágyuk tüzébe. Ime, társakká, sorsosokká teszi, egy családdá foglalja össze őket vele egyetlen, szent hitvallás: a hazaszeretet.

A Zsombódy kastély is teljesen ki volt forgatva szokott nyugalmából. Az egész ház népe a nagy élés-

kamara téglázott tornácán sürgött-forgott. Hatalmas kalácsokat szeleteltek és izletes sonkát. A pincéből borosüvegeket hordtak fel s kosarakba fektették a kalács és sonka mellé.

Erzsi a parkhoz érve, leszállott a kocsiról. Sietve a jegenyésbe fordult, onnan a vörös kerti napernyő alá kukkantott, vajjon nincs-e ott Vera néni? De bizony még Sajó sem nyújtózkodott a tölgyek alatt. A leány a virágházba nézett az öreg kertész után, hogy a kocsinhoz küldje csomagjáért. Egy lélek sem. Fölszaladt a verandára s a kastély mögötti udvarra tekintett. Lám, lám, ott van mindenki és nagyban szorgoskodnak.

— Kezedet csókolom édes Vera nénim! — toppant a leány a munka színhelyére.

— Nagyot fordult a világ a sarkában kedves húgom, mióta elmentél, — szólt Zsombódyné örömmel ölelve meg Erzsit.

— De mekkorát! — mondta izgatottan a leány. — A város csupa lelkesedés, a szívekben ünnep van. A magyar mindig megállotta helyét s ma bizonyosságát adja ennek. Sohasem fogom elfelejteni ezt a napot! De mi készülődik itt?

— Harapni való a katonáknak, — felelt őt hatalmasan megrakott kosarat szemlélve Zsombódyné. — Úgy-e, jól néznek ki? S milyen ingerlő az illatuk. Éppen Linánál voltam az este, mikor a mozgósítási parancs jött. Volt időm kalácsot süttetni, meg sonkát főzetni.

Sajó kedveskedve dörzsölődött Erzsi szoknyájához.

— Rám ismersz betyár? — viszonzta a leány simogatással a jóakaratot. — Úgy-e, itt tartod az orrod a jó falatok körül, ahelyett, hogy a parkban örködnél.

Erzsi csomagját behozták a kocsiról. A két nő a hűvös szobákba tért megvitatni az eseményeket. Erzsi bejelentette rögtönös elútazását. Zsombódyné hiába marasztalta, hogy ráér pár hét mulva is menni, a leány nem tágitott. — A körülmények kiszámíthatatlanok, —

érvelt makacsul, — nem rekedhetek itt. — Megállapodtak, hogy a másnap reggeli vonattal útra kel. Erzsi délután összecsomagolta poggyászát. Zsombódyné egyre nyugtalanzkodott barátnőjéért:

— Szegény Lina! meg kellene néznünk. Oda van a fiáért. A doktor ma reggel bevonult.

Uzsonna után elsétáltak Kelemennéhez. Az alispánét könnyek között találták. A vigasztalás szerető szavai alatt is egyetlen rémképpel foglalkozott: — Ha meghal az egyetlenem . . .

Az alispán szótlánul járt-kelt a szobákban s felesége siránkozásába odadörmögte:

— Én is megjártam Boszniát és meg sem sebesültem. Pedig nem volt tréfa! Béla meg orvos, védi a genfi kereszt.

Kelemenné másik szobába vonta Zsombódynét.

— Verám, valamit el kell mondanom neked. Úgy, de úgy fáj... Tudod, a mozgósítás estéjén Anna-bál volt Balázséknál...

— Tudom, — mondta Vera, — hallottam Erzsitől.

— De a folytatását aligha tudod, — szólt keserűen Kelemenné. — Óh, az az átkozott asszony..! Egész éjtszaka nem aludtunk, sem az uram, sem én. Béla valamivel tizenkettő előtt jött meg. Elgondolhatod, hogy minő érzésekkel vártuk. Reggel mennie kellett... S képzeld, a kocsiról alig szállott le, kiadta a parancsot, hogy azonnal nyergeljenek... Semmit sem kérdeztem. Úgy is tudtam. Gyorsan átöltözködött, összecsókolt engem és apját. Persze, az uram sem kérdezte, hová megy. Öt órakor jött haza... Virrasztottunk. Pali szobájában sétált, én meg a szalonablakból lestem az országútat. Micsoda órák, Istenem! Várni, míg elfakulnak a csillagok s a szürkeségből lassanként hajnal lesz... Aztán kivilágosodott az ég, föl-kelt a nap s végre... végre szivemre ölelhettem! Egy szóval sem kérdeztem: hol voltál? A dolgokról hallgatva, teljesen megértettük egymást. Ó százszorosan hálás volt gyöngédségemért. Óh, hogy gyűlölöm ezt az asszonyt,

ha játszani mert a fiammal! És milyen szerencsétlen vagyok, ha viszontszereti...

— Ugy-e, megértesz?

Zsombódné csak fejével intett igent és szó nélkül, hosszan ölelte meg barátnőjét. Valamivel később csak ennyit mondott:

— Az idő Lina, az idő mindent megold... Gondolj végig az életen.

Aztán fölkeresték Erzsit, ki az alispánnal a virágos-kertben sétált.

— Szent igaz, hogy derék ember a pap, — szólt Kelemen Zsombódnéhoz, — a vasúthoz jött elbúcsúzni a fiúktól.

— Szegény Gina, roppant izgatott volt: — mondta Kelemenné. — És milyen tolongás volt az állomáson. Mint a méhkas, ha kifordítják. Az a tenger ember...

— Balázs Sándor is elment? — kérdezte Zsombódné. —

— Tartalékos tiszt, kellett, — válaszolt Kelemen.

— Balázs — pusztán csak Banekné maradt az öreg ispánnal, — mondta csöndesen Kelemenné.

Az alkonyat estébe merült.

— Induljunk fiam, — szólt Zsombódné a leányhoz s búcsút vettek a szomorú házaspártól.

Másnap reggel Erzsi korán talpon volt. Az alispánnal folytatott esti beszélgetése meggyőzte arról, hogy rögtönös elutazása indokolt és helyes, tekintettel az előfordulható közlekedési akadályokra s kiszámíthatatlan eshetőségekre. Kelemen Pál erősen tartott az oroszoktól. Zsombódné lefekvéskor meghagyta Erzsinek, hogy indulása előtt ágyához jöjjön.

— Nagyon korán lesz drága Vera nénim, — szabadkozott a leány, aki nem akart alkalmatlan lenni.

— Látni óhajtalak mégegyszer fiam, — szólt szeretettel Zsombódné, — a jövődő Isten tudja, mit rejt... — És egy régi, türkiszes gyűrűt adott a leánynak. A nagy, zöldeskék árnyalatú követ apró igazgyöngyök fogták

körül. — A Zsombódyaké volt, — mondta gyöngéden, ismerve a leány érzékeny büszkeségét, — talán déd-anyádé, ha jól tudom. Így jogos tulajdonod.

A leány hálásan megköszönte s ujjára húzta. — Mindíg viselni fogom, — mondta meghatódottan.

Reggel könnyes szemekkel búcsúztak egymástól. Erzsi a legkülönbélebb érzelmekkel ült a vonatra. Mikor az elhelyezkedés apró nehézségein túl volt s a kifutó mozdony éles füttye elhangzott, a leány hátrahúzódott az ülés párnáján s gondolatokba merült. Szeme előtt gyorsan váltakozott a lankás hegyhátak kedves panorámája, vetődött a fény és árnyék örök játéka, s a színek puha összhangba olvadtak, de ő mindezt alig látta. Tudatában azok a képek követték egymást, melyek lelkét az utolsó napok órái alatt ostromolták. Újra, meg újra elevenültek az átélt izgalmas benyomások reflexei. Látta Osváthot a karostyertyatartó előtt összefont karral, amint a csárdás végére várt . . . tudva a bírt ! . . . És ők azalatt mit sem sejtve, kedvükre táncoltak. Erzsinek az jutott eszébe, hogy a halál is ilyen meglepetés. Tudjuk, hogy elkövetkezik, hiszen nap-nap után halljuk magunk körül az eseteket s elveszítjük mi is szeretteinket, mégis megdermeszti szívünket a borzadály, ha szembe-kerülünk vele. Napokon át az ultimátumról volt szó s riadója mégis úgy hallatszott, mint a halálharsona. Bár a katonák mind, mind, — gondolta Erzsi, — azok, akiket tegnap láttam a városban s akik most szálltak a vonatra velem, — mind vígak. Dalolnak, tréfálnak, nevetnek . . . Hősök! Szembemennek a halállal szemhunyorítás nélkül. Csak a nők sírnak. Óh, miért vegyül e büszke örömbé fájdalom, miért ez a szívettépő zokogás a lelkesülés meghatódott könnye helyett? Elünk! Higgyük, hogy visszajönnek ! . . . A kedvesek, a hősök visszajönnek, mind, mind . . . Hirtelen Kelemen Bélára gondolt és bánkodó anyjára. Szíve kicsit gyorsabban vert. Istenem, ha nem jönne vissza többé? . . . sóhajtott akaratlanul s vibráló nyugtalanság futotta át tekin-

tetét. Eszébe ötlött Zsombódyné mondása: „a jövődő Isten tudja, mit rejt . . .“ Erzsi szeretetteljes ragaszkodással gondolt öreg rokonára. Majd hirtelen Natyi merült fel előtte, amint az Anna-bálon a frappáns hír halatára egyszerre monokliját kezdte törölgetni selyem zsebkendőjével, s közben folyton kiejtette kezéből. Szerencsére zsinórral volt kabátjára erősítve. És Dénes milyen vig volt, hogy csengett hangja: „sohse’ halunk meg!“ Szegény Gina, vajjon mi van vele? Hannára lelkesült barátsággal gondolt. Szép, okos, érdekes, — dicsérte magában. Hiszem, hogy jó is. Szeretem, szívből szeretem . . .

A vonat nagyobb állomáshoz ért. Hosszasabban állott. Zsufolt katonavonatok jöttek, mentek. Erzsi a folyosó nyitott ablakához lépett. Egy megtömött katonavonat alig három lépésnyire állott coupéja előtt húzódva. Nyitott ablakaiból áthallatszott a beszélgetés:

— Te, pajtás, — mondta egy lelógó bajuszú, ütődött arcú baka a másiknak, — nekem olybá tűnik ez az egész dolog, mint mikor az ökröket a vágóhídra hajtják. Gyerünk . . . Aztán nyissz . . . Biz’ Isten.

— Bolond beszéd, — kicsinyelte le társát egy piros, teltarcú fiatal legény. — Hé, hallod-e, azokat ott mind levágják, mi meg hamarosan itthon leszünk. A jegyző mondta meg a pap. Talán már kukoricatörésre megjövünk . . . Aztán, csuhajla!

— Ihajla! — kurjantott bele egy szesztől tüzelt, bokkrétás sapkájú másik legény.

— Adja Isten, hogy igazad legyen öcsém, — szolt egy köpcös, jól megtermett negyedik s zsebéből pálinkás butykost vett elő. — Na, igyál testvir, — nyújtotta a pirosarcú, fiatal legénynek. — Jól beszéltél, megérdemled.

— Kend is, — tolta néhány kortyantás után az öregebb felé s tenyerével megtörülte a butykos száját. — Ehhol, ni, zavarja el a szomorúságát. Orvosság. — Jót húztak a többiek is.

— Hej, talán sohasem látom többé anyjukom a gyerekekkel, — folytatta a lelógó bajuszú. — Mégis csak ammondó vagyok én, hogy bizony visznek minket a [vágó . . .

A vonat kerekei zakatolva elindultak. Erzsi nem hallotta tovább a bakák beszélgetését. A leány megdöbbsent. Kereste az igazságot. Hogy is van, hol is van? Háború mindig volt és mindig lesz. A hazáért meghalni szent kötelesség. Ez az éremnek az egyik oldala. A másik? . . . Óh, az emberi életnek kioltása a legnagyobb bűn. Az élethez ragaszkodni a legerősebb ösztön. Csoda-e hát, ha sem gyilkolni, sem meghalni nincs kedve valakinek, aki eddig csöndesen szántott-vetett s vasárnaponként gyönyörködött gyermekeiben, mikor az asszony ünnepőbe öltöztette őket. Milyen szépek is voltak kimosdatva, megfésülve az ő szemeinek. Hősök . . . Istennem, persze, hogy hősök, — gondolta a leány, — a csatában mind azok lesznek. Ez az ütődött ember is, aki most vágóhídnak nézi az egészet. Eszükbe jút a tűzhelyük. Mindenik nagyon szeret valakit idehaza, akiért majd lelkesedéssel néz farkasszemet a harcok ezer halálával.

Horváth Erzsivel Budapestre érkezett a vonat. Esti kilencóra körül lehetett. A leány azonnal hirlapot vett. Mohón olvasta a címeket. A hadüzenet megtörtént. A lap közölte a királyi manifesztumot is a Monarchia népeihez, mely a hadüzenettel egyidejűleg kelt Ischlben 1914 július hó huszonnyolcadikán. A leány a pályaudvar forgatagából kivergődve bérkocsin hajtattott haza.

A főváros lázban égett. Az utcák ünnepi diszt öltöttek. Lengtek a nemzetiszínű zászlók s az ablakokat virágok és értékes szőnyegek borították. A járdákon alig tudtak egymástól haladni az emberek a hőmpölygő áradatban. Mindegyre külön csoportok verődtek össze. A lapok szerkesztősége előtt százával lesték a legújabb hírek kifüggesztését. A főúton menetek vonultak. Olyan hosszú sorok és annyi oldalról áradt a nép,

hogy Erzsí kocsija többször percekig vesztegelt. Jöttek és újra jöttek, özönlő, véget nem érő, szakadatlan rajban. Jöttek a daloló, felvirágozott katonák, a harcba induló, békés emberek, szívükben minden harag és gyűlölet nélkül, de lelkesülten, vígan, engedelmesen.

Egy hatalmas parancsszóra!

Az ellenséget le kell verni! Pergett a dob, szólott a zene, hullott a virágosó és lengtek a fehér zsebkenedők az ablakokból. Óh, hősök... Mind, mind...! — ismételte Erzsí újra, meg újra magában s szerető gyöngédséggel nézte a falvak és puszták egyszerű, erős fiait. A zene, a dal, a kiabálások összeverődő zürzavarán egyre átharsant a folytonos éljen.

Budapest extázisban égett. És palotasorai között, az ország szívében a tömeg lelkes moraja, mint szélesmedrű, hatalmas folyam erőteljes dübörgéssel rohant, zúgott szakadatlan hullámokban.

Erzsí hazaérve, késő éjjélig nem tudott elaludni. Hallgatta a katonák dalát, mely szobájába verődött. Egy kis koresma volt abban a házban, ahol lakott. Mulattak benne a legények egész éjtszaka. A cigány húzta, énekeltek s valami vad, ropogós táncot is jártak mellé. Kihallatszott a duhaj kurjongatásokból. — Szegények, búcsúzkodnak, — gondolta a leány, — a daltól, a kedvtől, az élettől... Aztán mennek engedelmesen, vakon, becsületesen — előre.

Előre! Oda, ahol a halál vág rendet, ahol az Isten angyalai örködnek és a messze asszonyszívek forró imádsága.

Előre!...

XIV.

A vidám multságok sorát a háboru egycsapásra befejezte. A katonavonatok robogó sora messze száguldott a daloló ifjakkal és a jókedv, a gondtalanság eltűnt velük. A város és a környék mozgalmas élete

megszűnt. A falvak és puszták jóformán kihaltak látszottak. Az emberek aggódó gondolata szüntelen a messze harcokba szállott ... A gazdálkodás nehéz munkáját csak törődött férfiak lassú keze s gyöngye asszony nép vállvetett igyekezete tartotta össze.

1914 év, október eleje volt. Csipős szél vágatott keresztül a tarlókon. Hajnalonként finom köd ülte meg a fakó, ritkuló lombokat, s a völgyekben szélesen hullámozott, mint ringó, habkönyű fátyol. A felkelő nap itt-ott rést hasított rajta s a sugarak lassanként felcsókolták az egész páraszövedéket. A levegő dél felé kissé fölmelegedett s olyan áttetsző, mély és kristálytisztá lett, hogy a szakadozott bárányszerű felhők, mint óriási fehér gömbök látszottak függeni alá a végtelen kékségből. Hosszú pókfonta szálak úsztak a napsütésben és fénylettek mind megannyi ezüstoffonál ... A mezők felől áthatóan áradt szerte a rendekbe vágott száradó sarjú hervatag illata. Még a szobákba is beférkőzött s úgy lengett a bútorok között, mint az enyészeti hirnökének halk sóhajtása. A kertekben az őszirózsák változatos színpompában vetélykedtek. Némely ágon a dúsanhasadt szirmok olyan sűrűn tolokodtak össze a pattanó bimbókkal, mint kíváncsi, borzas gyermekfejek csoportja. A gyümölcsösökben és az erdőn sűrűn lepték el az utat a falevelek, hol fakózöld, élénksárga, vörös és rozsdabarna halma-zuk vastagszönyege a járás alatt úgy zörgött, mintha kikeményített szoknyákban vidám parasztlányok fürge táncot roptak volna.

A mulatós Baráth-kastély elhagyatott volt és Hanna asszony lelkére súlyként nehezedett az unalom.

— Márton, felkelek, — szólta Baráth Elek az ápolójához, lassan tagolva a szavakat. — Öltöztess fel! Olyan szépen sütsd a nap, bizonyára enyhe lesz künn. Vezess a verandára!

A tagbaszakadt férfi engedelmeskedett a parancsnak. A beteget felöltöztette, tolókoksjába segítette, lá-

bait plédbe burkolta s az alkotmányt a verandára gördítette.

— Add a pipám! — szólta Baráth fulladozó köhögéssel. — Rágyújtok.

— A doktor úr megtiltotta kérem, — védekezett Márton, — s már tetszett szívni eggyel. Elég lesz.

— Ne prézsmítálj annyit, hanem hozd, — ripakodott rá Baráth mérgesen. — Mi közöd hozzá, mit makog az a vén bolond csepürágó?! Fabatkát sem ér a tudománya. Fogalma sincs, mi a fene bánt engem. Indulj, ha mondom. Hallod?

Márton rándított egyet vállán s elhozta a pipát.

Nagy ezüst serlegben fidibuszt is tett az asztalra. Baráthnak fojtó köhögése miatt nehezen ment gyufával a pipáragyújtás, s így rendszerint a fidibusz türelmes lángjához folyamodott. Egy-két szippantás után a beteg fulladozása fokozódott.

— A mennykőt, hát mi lesz?! — káromkodott Baráth s arca a téglavöröstől lilaszínig sötétült.

A dohányzás sehogy sem ment. Minden szippantás új ingert váltott ki. A pipa lassanként kialudt s Baráth homlokán nehéz verejtékcseppek ültek. Betegsége az utóbbi hetekben olyan rohamosan s annyira előrehaladt, hogy a maga lábán már egyetlen lépést sem tudott tenni. Kezelőorvosa naponként meglátogatta s előkészítette Hannát a minden órában bekövetkezhető katasztrófára.

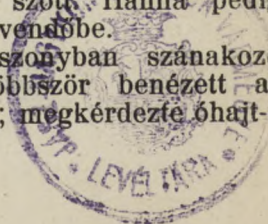
A nevezetes Anna-bál óta Baráthné napjai nyomasztó egyhangúságban teltek. Az ura egyre rosszabodó állapota leverte. Sejtette az örvényt, mely Baráth halálával hirtelen elnyeli eddigi pompás, mindenkitől független létét. Legjobban az gyötörte, hogy a krach esetére a jövőben csak-egyetlen megoldást látott: Osváth . . . Az öreg ember ünnözt lángolása, rászabaduló jogai, féltékenység . . . Mindez nagy megalkuvás volt. Hannát fojtogatta a minden oldalról ráverődő béklyó s az életét keservesnek találta. Szórakozása a lehető legszűkebb

térre szorult. Várta a postát. Jöttek a tábori lapok. A fiúk sűrűn irtak. Béla naponta. Néha Ginától jött levél, majd Erzsitől. Hanna szorgalmasan válaszolgatott. Aztán elmerült a hírlapokba, a háboru vad forgataga zúgott lelkében, míg egyedül járta a nagy parkot. Harcok és újra harcok. Döntő harcok. Bennük hitte és tőlük várta megoldását e kietlen napoknak. Ők hozzák meg a békét. A csaták diadalmas sora lelkesítette.

Fordult a kocka, Lemberg elesett, az oroszok betörték Uzsoknál . . . Hanna ezeket a napokat a legnagyobb rettegésben töltötte.

Ha Farkas Lőrinc jött, mindig örömmel üdvözölte. A pappal lázasan vitatták a világ eseményeit. A főispán gyakran megilent a puszta. Mióta a fiúk elmentek s. Baráth állapota válságosra súlyosodott, Osváth tartózkodott szerelmével ostromolni Hannát. Céltudatos türelemmel várt. Tisztában volt, hogy minden körülmény vágyvavágyott óhaját érleli. Rövid idő kérdése, hogy a kívánt gyümölcs magától lehulljon. Barabástól tüzetesen értesült, hogy Baráth halálával a vagyoni helyzet menthetetlenül összeroppan. A szokott életmód már jelenleg is alig tartható fenn. Tudta, hogy Hanna egy szép napon kénytelen lesz pénzforrásról gondoskodni. Osváth terve készen volt, de egyetlen hanggal sem árulta el. Sűrű látogatásai alatt, ha az asszony külön szalonjában ültek, minden heveskedés nélkül alázatos, röpke csókokat lehelt Hanna kezére vagy ruhájára. Mindabból, ami a körülményeket összevetve közöttük lassan elhatározódott, nyíltan nem került szóba semmi. Sokszor órák hosszat gyöngéden beszélgettek egymással mindenféléről, de a kettőjükre vonatkozó megegyezés jóformán szavaik között szövődött össze. E hallgatag megállapodás Osváthot boldoggá tette. Ragyogó terveket szőtt. Hanna pedig igyekezett belenevelni magát a jövőbe.

Baráth teljes leromlása az asszonyban szánakozó gyöngédséget keltett. Napjában többször benézett az urához, érdeklődött hogyléte iránt; megkérdezte óhaj-e

valamit. Baráthot e nem remélt könnyörületesség meglepte. Azon kezdett gondolkozni, hogy eddig talán tévesen ítélte meg feleségét. Ime, kiderül, hogy szíve van. Ejnye, — gondolta erőtlenedő töprengéssel, — valahogy másképpen, mint ahogy volt, talán boldog lehettem volna...

Baráth-pusztáa hanyag gazdálkodását a háború szármalmas állapotba sodorta. Az ispánnal a belső és külső cselédség java azonnal bevonult. Vargát egy golyósrülés, mely izomroncsolással a bal lábát érte, Osváth hathatós közbenjárásával csakhamar felmentette a katonai szolgálat alól. Az ispán hazakerült, de a magtárakban immár csak annyit talált, amennyit éppen el nem loptak, s a munka minden vonalon úgy lezüllött, mintha senkire sem tartoznék a folytatása. Varga uram igyekezett a maga módján rendet teremteni. Értett hozzá, hogy a sok kárból neki legyen haszna.

A napsugaras októberi délelőttön Hanna a fűzesből ügetett paripáján a kastély irányába. Ahogy a belső dűlőbe tért, szembekerült a házi orvos bricskájával, mely a város felé tartott.

— Semmi változás nagyságos asszonyom, éppen semmi, — mondta az öreg doktor Baráthnének szemüvege mögül élénken tekintve reá. — Betegünket a verandán találtam. Nagyon helyes, hogy kivitték. Az idő gyönyörű. De az a pipa! rettenetes! Hiába, nincs hatalmam, nem fogad szót.

Caesar nyugtalanodni kezdett a nyereg alatt. Baráthné s a doktor elkészöntek. Hanna hazaérve, egyenesen Baráthhoz sietett.

— Jól tette, hogy kijött, — mondta kedvesen az urának. — Nézze Elek, milyen tiszta a levegő. Az ember szinte a végtelenbe lát... A napsugár meg olyan, mint az aranyeső, még a barnára fakult levelek is csillognak benne. — Hanna a hirlap után nyúlt, mely a veranda asztalán hevert. — Lássuk, hogy megy a világverekedés, — mondta beletekintve, s leült egy székre. — Oh, hála Isten', egyre szorítjuk kifelé az orosz Mát-

ramarosból. Jó kis ijedség volt ezzel az Uzsokkal, mi?

— Legalább muszkát láttunk volna, — szólt szokott cinizmusával Baráth.

— Majd lát, — felelt Hanna, — de, foglyokat. Osváth mondta, hogy nemsokára mi is kapunk a mezei munka elvégzésére.

Hanna egyideig még a verandán maradt, aztán szobáiba tért, hol levelek írásához fogott. Rézveretekkel gazdagon díszített íróasztalán szétteregte a válaszra váró sorokat. Először Bélának írt. Hosszú levélben panasolta el napjai mérhetetlen egyhangúságát. Aztán egy tölgylevelet csúsztatott a lapok közé. Elmosolyodott. Akár egy szerelmes bakfi, — gondolta. A kis erdőből való, a vadászlak mellől. Óh, kedves, kedves fiú, hogy hiányzol! Vágyom csóкод, gyönyörűséges ölelésed. Milyen sivár így egyedül. Milyen gyötrőek a vággyal teli, álmatlan éjszakák, a meddő epekedések. Mennyit vergődöm... — Hanna a tábori lapok után nyúlt és a Balázs fiúknak írt néhány tréfás sort. Aztán Gina mai postával érkezett hosszú levelét futotta újra át. Ajtaján halkan kopogtattak.

— Szabad, — szólt Hanna egymásra tolva a szétárt leveleket, úgy, hogy Gináé legfelül maradt s nyitott lapja alól a többinek csak csücske látszott. Osváth lépett be.

— Ebben a gyönyörű időben bezárkózik, szólt a férfi kezét csókolva. Szeme mohón kutatta az asztalon heverő levélhalmazt. A tábori lapok sárga és rózsaszínű szélén megakadt féltékenysége.

— Írnak, írnak, — mondta, — és mit?

— Különféléit, — felelt Hanna kitérőleg. — A fiúk vígak és teljes ambícióval verekednek. Ellenben Gina elegikus hangulatban elmélkedik a világ folyásáról. Érdeklí?

— Óh, hogyne!

— Retteg, az ura az orosz harctéren van. Írja, hogy Pest csupa gondos könyörületesség, a zsúrokat

szegre akasztották, az asszonyok ápolónői kurzust végeznek s naphosszat járják a kórházakat. Rengeteg meleg holmit kötnek és varrnak a katonáknak, kik úgy lehet, a lövészárokból töltik az egész hosszú telet. Gina is ápolónői kurzusra jár, stb. stb. Mondja, ismeri maga Lorber Gusztávnét? Pesti asszony.

— Hallomásból, egy képviselő felesége. Tizian szépség. Mondják: elragadó.

— Ő az, én futólag ismerem, Gina írja, hogy a szép asszony öt napig volt Doverben hadifogoly. Kalandos történet. Mikor kitört a háború s a hadüzenetek a telegrammokon és markogrammokon szerte száguldoztak a világban, Lorberné éppen úton volt egy német hajón és Hamburgtól Genuáig szándékozott egy „fess compániával.” Mielőtt a hajó Gibraltárt elérte volna, entente-ék visszafordították, s Lorberné rengeteg emóciózus esemény után hetek múlva érkezett Pestre. Utjának célja vidám időtöltés volt, tengeri levegő, sós pára, végtelen víz, napsütés, vagy talán viharok, mit tudom én, mi minden, amit magam is forrón szeretnék!... Őh, ki, ki ebből a mérhetetlen unalomból, ebből az elátkozott bagolyvárból!

— Türelem Hanna, nem tart örökké.

Az asszony heves keserőséggel tört ki:

— Örökké? Mi az? Játszadozunk e végtelen időt kifejező szóval, holott semmi közünk hozzá. Örökké! Micsoda gúny. Pillanatnyi csak létünk s mégis nyomorult rabság...

— Mire vágyik? Mondja, — szólt gyöngéden a férfi, — teljesítem. — Barátné nem felelt. — Mondja szívem, mire?

Az asszony lelkében izzott a válasz: csókokra...! De hallgatott. Mi köze ehhez Osvátnak, — gondolta, — éppen semmi. — Fölkelt a kanapéről és a zongorához ült. Mielőtt ujjai a billentyűket érintették, dacosan szólott:

— Mondtam magának egyszer, hogy mulatni akarok holtig. Emlékezik? Nos, erre vágyom. Lássá, nem

megy. Ennyi az egész . . . — Utolsó szavai belevesztek a feleslegű akkordokba. Valami vad indulóba kezdett szilaj tűzzel.

— Igen, igen, — gondolta Osváth, — tervem kitűnő. Nem maradhat itt a gyászeset után, tönkre tenné az egyhangúság. Szórakozásokra van szüksége, nagyvilági életet sóvárog. Édes szerelmem, minden úgy lesz, ahogy akarod . . . Kedvedet keresem. — Felvillanó tekintettel övezte az asszonyt. Vágyakozva nézte lezárt, gőgös ajkát, nyugtalanító tekintetét, mely hol a bilentyűkre szegeződött, hol a szoba tárgyaira siklott. — Az enyém leszel . . . — hatalmaskodott a birtoklás ereje a férfiban. Derűlten hallgatta a zenét és úgy érezte magát, mint boldog vőlegény, kit rövid idő választ el vágyainak biztos teljesülésétől.

A szalon ajtaja csöndesen kinyílt. Farkas Lőrinc lépett be. Osváth fölkelt és szokásos módján üdvözölte a papot:

— Dicsértessék . . .

Hanna abbahagyta a játékot.

— Isten hozta kedves főtisztelendő! — szólt nyájasan. Fölkelt a zongorától s visszaült a kanapéra. A két férfi is helyet foglalt. — Verjük az orosz, — kezdett Hanna kedvenc beszéd tárgyába a pappal. — Pár nap múlva nem lesz ellenség magyar földön.

— Remélhetőleg, — sóhajtott a pap, — bár őszintén szólva, a németek diadala a hét főbűnök egyikébe ejtett. Irígy vagyok. Lüttich, Namur, a Mazuri tavak . . . Örök dicsőség. És Hindenburg, az új hős! Bizony, bizony. Mi meg . . . Na, szánalmas a sorsunk. Lemberg elesett, Przemyslt ostromolják, Uzsoknál betörték . . . Az orosz karom mélyen testünkbe vág . . .

— Majd visszahasítunk szent atyám, s csurog az ő vére is, — szólt Osváth. — A harc mérlege a végső győzelemig ide-oda billen. Ne feledje, minket az orosz túlerő hengerel. A többszörös túlerő. Hegyláncok domborhoz képest . . . Maga az a tény, hogy megbirjuk ál-

lítani beözönlésüket, van olyan dicsőség, mint a németek előrerohanása.

— Igen, igen, ha meg bírjuk állítani, — tamáskodott a pap. — Ha nem bízta a hadvezetőség a jó öreg Kárpátok ezeréves vitézi multjára az egész védelmet, ahogy egyik-másik lap szellemeskedik, hanem kellően őrzik a szorosokat és katonák állanak sziklasort. Ez az a: ha!

— Természetesen! hagyta helyben Osváth, — az ősi Kárpátok szűz háta valóban nem elegendő biztonságunkra. Különben is ez a buta ötlet egyszerűen sajtótrükk, hangzatos ujságfrázis, mely nemcsak a hadvezetőséget bosszantja, hanem dühre gerjeszt minden ép-eszű embert, aki gondolkozni tud. Nevetséges mérkőzés: a jó öreg Kárpátok s a hatalmas, modern harci technika!

— Szerbiában is tért nyerünk, — vetette közbe Hanna. — Úgy lehet, Karácsonyra vége a háborúnak s megjönnek a fiúk.

— Ahogy Vilmos császár mondta, — mosolygott a pap, — mire a levelek hullanak . . . Hja, persze, csak az a kérdés: hanyadszor hullanak a levelek addig, míg béke lesz a földön . . . Ki tudhatja? Császárok tévednek, Isten ítél. — A pap fölemelkedett ültéből. — Baráth uramat keresem fel, ha szabad, — fordult Hannához.

— Én is önnel tartok, — szólt a főispán.

— Gyerünk, — mondta Hanna, — Elek örülni fog.

— A dohányzóba mentek.

Baráth nyitott ablak előtt nagy bőrfauteuilben ült. Fáradt unottsággal nézte a hosszú vadgesztenyesort, a kis park virágos tábláit s a magasan repülő madárse-reget. Nem látta őket külön-külön, csak mint megszo-kott képét a tűnő napoknak. Ernyedt vonásain mély törődöttség ült. Időnként, ha szünetelt fulladozása, va-lami különös, sárga sápadtság lepte el megváltozott arcát s széles ajka szinte sötétkéken fittyent le. Hanna nyitott be az ajtón.

— Elek, — szólott az asszony, — Osváth van itt és a főtisztelendő.

Baráth intett:

— Jöjjenek. — Bágyadtan, alig súrolva érintette a felényújtott kezeket. Látszott rajta, hogy bensőleg küzd, szeretne erőre kapni legalább szavaiban, de nem ment.

Furcsa, — gondolta Hanna, sokkal gyöngébb, mint délelőtt. A beteget minden gondolatfűzés fárasztotta. A humor meg éppen hátatfordított régi pajtásának. A két férfi nem akart terhére lenni, elköszöntek. Mikor a pap a viszontlátásra búcsúzott, Baráthból torz mosollyal tört ki az eddig eltompult cinizmus:

— De a szakramentum nélkül szentatyám! — mondta tagolva, szaggatottan, bicsakló nyelvvvel.

A pap döbbenettel nézte a sír szélén lévő. Baráth tovább folytatta a beszéd keserves feladatát.

— Valahogy eszébe ne jusson . . . az utolsó ke-
net . . . — Elfulladt, de befejezte. — Síkos a pokol a
. . . nélkül is . . . — szeme összehunyorodott, szája
lefittyenve maradt.

— Baráth uram, — szólott komor, feddő hangon a
pap, — a kevélyek megaláztatnak s az alázatosak fel-
magasztaltatnak . . .

— Deo gratias! — szólott bele a főispán, — igazság
tétetik. — Te, azonban kedves Elek barátom, egyelőre
ne foglalkozzál sötét gondolatokkal. Úgy lehet, a jövő
héten megint legény leszel . . .

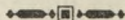
Baráth kezével legyintett, mondani is akart vala-
mit, de erős köhögési roham elnyomta szavát. Márton
hozzásietett s a látogatók mögött az ajtó becsukódott.

Hanna a két férfi távozása után egyedül maradt
lakosztályában. Hirtelen levertség vett erőt rajta és
nyugtalanul kezdett sétálni szobáiban alá és fel. — Mint
tigris a ketrecében, — gondolta keserűen. — Mikor lesz
kilenc óra . . . tíz . . . éjfél . . . Mikor alszom el? És hol-
nap ugyanígy. Minden nap egyforma. Megőrülök ebben
a taposó malomban. Elvesztem az életkedvemet, ruga-

nyosságomat. Szüntelen baljós gondolatok gyötörnek. Szeretnék elutazni valahova! Ahol nincs háború . . . Nem tudok beleilleszkedni a megváltozott jelenbe s mint sokan, honleányi kötelességek teljesítésével foglalkozni. Például Zsombódyné, ki üdülőtelepet rendezett kastélyából s egész napja azzal telik, hogy kinek miben legyen segítségére. Egyetlen öröme, ha kedvencei hamarosan visszakérülnek a frontra. Én . . . Uram bocsáss meg! . . . ellenkezőleg gondolnám: *kedvenceim maradjanak* . . . Képtelen vagyok másokért élni, tűrni és szenvedni. Azonban, ha egészen komolyan veszem a dolgot, lelkem legmélyén tiltakozik egy hang felületességem ellen e szörnyű vérözönben. Mintha törökverő őseim vándoló szava lenne . . . De elnyom bennem minden serdülő cselekvési ösztönt a forró élniakarás és kényszerült egyedülvalóság erős összeütközése. Társaság, szórakozás, mozgalmak után vágyakozom . . . De lehetetlen, Elek nagyon rosszul van. Óh, ha meghal! . . . Mégis, mégis valahogy hozzám tartozik. Félek attól a naptól . . . Vajjon, hogy alakul akkor a helyzet? Birom-e, tűröm-e majd Osváth csókjait, szerelmét, ha rávisz a kényszerűség? . . . Mi az? Úgy borzongok . . . Félek valamitől, ami sötét, bizonytalan és rejtélyes. Talán közel a katasztrófa? . . . Talán a halál szárnyacsapása, ami hirtelen felriaszt éjszakákon? . . . Olyan különös volt az arca délután. Az a sárga sápadtság, a puffadt szemhéj, ernyedt száj . . . És különös tekintetű szemek . . . Nagyobbak, kimeredőek és mindent átfogóak. Folyton látom. Istenem, mit tegyek? Borzasztó ideges vagyok. Belebetegezem ebbe az életbe, nem birom tovább. Ez a csönd, ez a mélységes és mégis gyötrelmes csönd megtévelyt. Hang . . . Hang kell!

A zongora nyitva volt, amint délután hagyta. Hanna játszani kezdett. Gyönyörű szólamok csendültek ujjai alatt. A hangok belopóztak a közeli zárt szobákba, kiszűrődtek a hűvös éjbe a virágos kertig, de a kastély másik feléhez, a nagy beteg ágyáig nem hatoltak. Ott,

a súlyos csöndben, a mélyárnyékú félhomályban Baráth lélegzete nyugtalanul zihált . . . És Márton aludta az igazak álmát a lesötétített lámpa tompa fénye mellett.

XV.

A Baráth-kastélyra az éjtszaka teljes csöndje terült. Mindenki aludt. Sötétség borított mindent, csak a beteg szobájában égett a lesötétített, szomorú lámpa.

Baráthot hirtelen nehéz rosszullet fogta el. Úgy érezte, a nyelve béna, nem tud szót ejteni. Az éjjeli szekrényen ezüstcsengő állott. Baráth nem volt képes kinyújtani karját, hogy megrázza. Márton . . . akarta mondani mindenáron tudata, de erői immár elhagyták. Az ápoló álmát nem zavarta a beteg nehéz, vivódó lélegzése, hozzá volt szokva éjtszakánként fulladozásához. A roham erősödött. Baráth elkékült és hörögni kezdett. Az ápoló végre felriadt és a beteghez ugrott. A súlyos test bénult mozdulatlanságban feküdt s haláltusa vonaglott a szederjes arcon. A szemek föl-fölakadtak s megtört, üveges fénnel meredtek ki üregükből. Az ajkakra sűrű hab tolult. A hörgések ereje hirtelen elbágyadt s olyan nyújtottan hangzott, mintha messziről, nagyon messziről jönne, vagy végső kimerültségben érkeznék utolsó erőfeszítéssel valahova, a Nagy Ismeretlenbe.

Mindjárt vége, — gondolta Márton, — értesítenem kell az urnőt. Hamar, hamar . . . Gyorsan kezdte magára kapkodni ruhadarabjait.

Egy hirtelen hördülés . . . A kísérteties, nyújtott hang elakadt a csönd birodalmában. Baráth kiszenvedett.

Elkéstem, — döbönt meg Márton az ágy fölé hajolva. Azaz: ő sietett, — nyugtatta meg magát. Imhol ni, már el is ment, — kedélyeskedett a halállal. Pályafutása alatt sokszor néztek ketten barátságosan szembe. Az ápoló közömbösen vette le a lámpáról a fényfogyó ernyőt s a világosságot magasabbra helyezte a szobá-

ban. Köröskörül a sötét, elfekvő árnyékok felriadtak s rövidebbre húzódtak a bútorok közé. A félelmes csöndben Márton megtörölte a halott verejtékes arcát és habos száját. Szemhéjjait az ujjával pár percig leszorítva tartotta és állát felkötötte. Gyertyát gyújtott. A tartót kezébe fogta, az ebédlőbe ment s az egyik ablak belső párkányára tette, hogy világítson az útra. Kilépett a verandára. Künn a hideg, őszi éjtszaka vaksötéten meredt rá. Erős szélroham fogadta. Szeme előtt koromfeketén folyt össze minden, csak a gyertya által vetett rövid fénykörben látta a tárgyakat. Milyen bolond idő hirtelen, — elégedetlenkedett, — tegnap olyan volt, akár a tavasz. Márton óvatos lassúsággal jutott le a veranda lépcsőjén.

Előbb Szidi kisasszonynak szólok, — gondolta, — mondja ő tovább, ha már így sietett az öreg... — Kissé botorkálva ért a közelfekvő cselédházhoz s megkopogtatta a házvezetőnő ablakát.

— Szidi kisasszony! . . . — Semmi nesz belülről. — Szidi kisasszony, — zörgött újra, — nyissa ki, én vagyok, Márton.

— Jesszusom! Óh, jaj, de megijedtem, — riadozott benn a vén leány. — Mi az? Mi baj? Maga az Márton?

— Én, én.

— Jaj, szent József! — fohászkodott Szidónia s egy kicsit megnyitotta az ablaktáblát. — Mi az Márton? Baj van? — kérdezte aggodalmasan.

— Meghalt az úr . . . Tessék szólani a nagyságos asszonynak. Én nem merek . . .

— Szent ég! Óh, jaj! — sopánkodott Szidónia. — Sejtettem, sejtettem . . . Mikor lefeküdtem, bagoly huhogott egyre az ablakomnál . . . Pusztulást jelent. De miért nem szóltott hamarabb Márton, azonnal, ahogy rosszul lett az úr? A nagyságos asszony haragudni fog, hogy nem hívtuk. Mondja, hogy történt?

— Hamarosan, — felelt szaporán Márton, ki jóízú

alvása alatt semmi részletről nem tudott. — Egy kettő . . . hörgött . . . s már vége is volt.

— Szegény! Istenem, Istenem — siráncozott Szidónia s fogai hideglelősen koccantak össze. — Márton, keltse fel Katit, — folytatta, — várjanak meg ajtóm előtt, rögtön megyek. — Becsukta az ablakot, félősen világot gyújtott és sietve öltözködött. Mikor kilépett ajtaján, Katit Márton mellett találta.

— Nagyon félek ebben a sötétben, — mondta ijedt arccal a szobaleány, ki kézilámpást tartott.

A fény imbolyogva vetődött az útra, s ők szótlanul haladtak a kastély felé. Hideg szél vágott arcukba s borzas hajukat meglebbentette. Léptük recscent a homokos úton, s a gesztenyés felől halk zizegés hangzott, mint szomorú, síró sóhajtás. A fák leveleit septe le a szél és sodorta a földön szeszélyes gomolyagokba, — azok sóhajtoztak. A verandára értek. Az ablakba tett gyertya mélyre csonkulva égett. Alján vastagon futottak össze a hűlő, sűrű cseppek s kanóca hosszan kinyúlva perdült oldalt. Beléptek. A halottas szobában a két nő szíve riadtan vert.

Baráth arcán már kisimult a kínok torzulása. Az ágy lábánál Szidónia keresztet vetett magára, aztán indult Katival asszonyát felköltetni. Az ebédőablakból elvették a csonkult gyertyát és rettegve, sietős léptekkel mentek át a szobákon. A gyertya fénye behasított a sötétségbe. Hol sárga lánggal nagyot rebbent, hol meg kékesen húzódott kicsire a kanóc körül. Hanna hálószobájához értek. Szidónia kopogtatott.

— Ne tessék megijedni, mi vagyunk, én meg Kati. Hanna kiugrott az ágyból.

— Mi baj? — kérdezte fölnyitva a zárt.

— A nagyságos úr . . . — kezdte Szidónia.

— Meghalt? — vágott bele Hanna s szemei rémülten nyílottak tágra.

— Igen, egy perc alatt, annyi idő sem volt, hogy előbb jöjjünk, — szólt mentegetőzve a házvezetőnő.

Hanna elfehéredett. Érezte, hogy szíve összeszorul, majd hirtelen vadul kezd kalapálni. Leült ágya szélére s pár percig szótlanul bámult maga elé. — Meghalt, — gondolta újra, meg újra s testén jeges borzongás futott végig. — Hány óra? — kérdezte tompa hangon.

Szidónia kis talpas bronzórára világított a csonkult gyertyával.

— Négy mult pár perccel, — mondta halkan.

— Óh, óh . . . Istenem . . . — sóhajtott Hanna, — öltözöm, megyek.

Mikor sietve elkészült, úgy érezte, nagyon fázik s meleg sálba burkolózott. Kati világított előttük. Hannának úgy tetszett, mintha a fölvert sötétségből árnyak kelnének életre, felé nyúlnának, jéghideg kézzel, érintenék ruháját, kiszabadult, lebbenő hajfürteit s egyik, másik vigyorgó, csúfondáros arccal meredne reá . . . Didergett. Gyötörte a csönd és mégsem kívánt beszélni. Gondolatai lázasan kergetőztek. Suttymban az ördög is közbe szólt: szabad vagy, tied a világ! Átborzongott lelkén egy kínos rémület: következik a szegénység. Mintha valaki mellé lépett volna s egy idegen, gúnyos hang hirtelen az arcába vágta:

— Asszony, rabság a fizetett szerelem kenyere! Hanna felsóhajtott.

A halottas szoba ajtajához értek. Baráthné egyetlen szó nélkül lépett az ágyhoz. Nézte a merev arcot, megfogta a jéghideg kezét. Az ajkak szederjeskéen zárltak össze a felkötött áll fölött. A hunyorgó, véreres szemek immár békésen csukódtak le örökre. Hanna gondolatainak szilaj forgataga megállott s egyetlen tény rögződött tudatába: halál . . . Ez volt a megmásíthatatlan valóság. És most cselekedni kell.

— Virrasztani fogunk, — mondta csöndesen, — gyűjtsanak még egy lámpát. — Leült egy fauteuilbe az ágy mellé s Mártont magához intette.

— Hogy történt? — kérdezte sápadtan.

— Alig lett rósszul, már vége is volt, — mondta az ápoló. — Nem szenvedett.

Hanna szótlanságba merült. Nézte a mennyezeten a két kis kerek fényfoltot, melyet a lámpák üvege vetett. Mint szemek, — gondolta, — melyek mindent látnak s az ember engedi, hogy lelkébe nézzenek... Szinte jól esik velök a beszélgetés. Közben többször a halottra tekintett. Mégis... az uram... összetartoztunk, — gondolta. Furcsa, halva közelebb van a szívemhez, mint élve volt. Valami nagy, nagy kiengesztelődés elsimítja a mult örvényeit. Ugy-e, megbocsátunk egymásnak Elek? — kérdezte magában a halottól Búnösek voltunk mind a ketten...

Baráth álláról már leoldották a kendőt. A hideg vonásokon béke terült el. A csúfondáros ajkakra szelid nyugalom fagyott. Hogyan? — gondolta Hanna, — arcunk a halálban más kifejezést ölt, mint életünkben hordott? Megbékülés és semmi borzalom. Hát öröm át lépni a mesgyét, ami innen túlra visz? S az utolsó pillanat, mely még idefűz s már odakapcsol, nem rejt semmi szörnyűséget, hogy még a kínok nyoma is leperreg róluk? Alszunk édesdeden... Óh! — Hanna a fauteuil támlájára hajtotta fejét s mereven nézte tovább a két fényfoltot a mennyezeten. Sok mondanivalójuk volt egymásnak.

Márton egy széken ült összefont karokkal s el-elbóbiskolt. Nem értette, miért ülnek itt most mindnyájan, holott volna egy és más elintézni való dolog. Milyen szeszélyesek az úri dámák, — gondolta, — amíg élt az öreg, nem volt kedve a szép asszonynak sokáig itt ülni. Most meg... nem mozdul.

Szidónia vibráló ajakkal imákat morzsolts hangtalanul. Arca dult volt és ijedt. Kontya szanaszét csúszott fején, de frufrujának homlokára fekvő merev csigái rendületlen épségben állották az éjtszaka izgalmaikat. A szent zsolozsmák özönében Szidónia gondolatai önkéntelenül is egyetlen tényre kényszerültek: mi lesz most?

Merre fordul a kerék a gazda halálával: le, föl? Kati semmi továbbiak fölött nem töprengett, őt megrettentette s elszomorította maga, a halál közelsége. A virrasztók közül egyedül az ő szeméből pergett alá néha egy-egy könnycsepp, ami megdöbbenés és gyerekes félelemből eredt. Szeretett volna kiszabadulni innen, ahol olyan súlyosan nehezedett mindenre a halál, a borzalom...

Künn a szél az ablakoknak dült. Az üveglapok megrezdültek tőle s táblájukon néha akkorát koppant a ritkán verődő, nehéz esőcsepp, mintha apró kavicssal dobálták volna. A fák zúgtak s a kopaszodó ágak tompán ütődtek a bádogtetőn.

Egyidő mulva Hanna felkelt ültéből. Nagyon halovány volt és tartása merev. Kiadta rendelkezéseit és lakosztályába ment. Íróasztalához ült. Barabásnak írt. Kérte, hogy minden irányban azonnal intézkedjék. A papnak és a doktornak is írt néhány sort. Hát Osváthnak? ... — tűnődött pár pillanatig, — s a tollat fáradtan letette. Nem. Amint megtudja, úgy is itt lesz. Délutáni postája még az asztalon hevert. A szerelmes sorok ... Béla ... a halál ... a ravatalozás ... minden, ahogy volt, ahogy lett: egyszerre tudult az asszony lelkére. Szemét sötét karika gyűrűzte. Fázott. A lecsúszó sált szorosabban csavarta maga körül. Egy darabig üres tekintettel nézett a levegőbe. Aztán fölkel az íróasztaltól és csöngett.

— Virrad? — kérdezte a belépő Katitól.

— Kezd ... lassan, — felelte a leány s szétnyitotta az ablakok spalettáit.

Bontakozott az őszi, borongós hajnal. Az erős szél szétszaggatta a fellegeket s azok tépetten, foszlányosan csüggtek alá fekete és szürke darabokban. A lógó, repedezett, sötét kárpit mögött, túl a párás levegőrétegen, szétszórórt foltokban tört át a világosodó ég opálszíne. Hanna a megírt leveleket a szobaleánynak adta.

— Vidd Vargának, — parancsolta, — mondd meg,

kérem, hogy azonnal nyergeltessen s küldje a városba. Siess!

Kati gyors léptekkel távozott. Hanna megállott az ablak előtt s kinézett a szürkületbe. Fakón bontakozott a táj s a szél még egyre zúgott. Széthordta az utakon a rengeteg falevelet s a gödrös helyeken nyirkos csomókba sodorta. Egy nappal előbb még kevélyen tarkállottak, ropogtak, zörögtek, most az éjtszakai eső feketefoltos szemétté verte halmazukat. Az őszi-rózsák virággal terhes ága is letöredezett s a pompás szírmok a nedves homokban piszkolódtak. Szomorú virradat, — gondolta Hanna. Tegnap, hogy ragyogott a nap, milyen szép volt a természet s én mennyire esengtem a szabadulást. Ma . . .

Óh, mindent elérünk valahogy, csak örömünk csorbul, lelkünk kopik el a küzdelemben. Gyászban fogant újhódásom, vajjon mit rejtegetsz? — tépelődött kietlennek tetsző jövődjén Hanna s lassan végiggördült arcán az első könnycsepp.

XVI.

Vitték a koporsót . . . Hatan. A Baráth-ház régi cselédjei. Korosabb férfiak, akik itthon maradtak a háborúból. A szemfedél aranyozott, fekete csipkéje görnyedő vállukra hullott, az erek kidagadtak homlokukon. Lépteik a súlyos teher alatt mélyen bevágódtak a vízzel átvódott, homokos talajba. Reggel erősen esett. Dél felé a kisebb tócsák beszívódtak s a nagyobbak vize iszapos sekélyre süppedt. Lassan haladtak.

A nagy park végében, az ős tölgyek alatt a családi sírbolt nehéz vasajtaja tárva várta a régi nemzetség utolsó sarját. Előtte fekete posztóval bevont emelvény állott és gyertyasor égett. A gyászmenet közeledett. Kevesen voltak. A mulatós társaság színe-java a háborúban verekedett. Nehány barát, ismerős s az összegyűlt cselédségből állott a kíséret.

„Dolores inferni circumdederunt me . . .“ — csengett a szomorú ének. Az érckoporsót vigyázva tették az emelvényre.

Farkas Lőrinc palástos alakja mellett három ministráns állott. A pap szenteltvizet hintett a koporsó fedelére s magasra lóbálta a füstölőt. A tömjén nehéz illata szertecsapott s a magas tartókban a vastag templomi gyertyák a levegő áramlatától rebegve égtek. Hanna hosszan leomló, fekete fátyola alatt összekulcsolt kézzel állott.

A beszentelés után a pap szerető szavakkal búcsúztatta el a halottat. A cselédség sorából síró hangok törtek fel halkán. Hanna szemére szorította zsebkendőjét. Sírt. Szomorú megilletődöttség ült minden arcon. Az emberek lelkén akaratlanul is átremegett a féltő, kínos gondolat: vajjon mikor következem én? A felhős ég alatt komoran zengett:

— „In paradisum deducant te angeli . . .“

A koporsót elhelyezték a kriptá fülkéjében. A néhez vasajtó csikorgott, bezárult s fölötte a homlokzaton megfordításra várt a régi, nemesi címer. Örök álmát aludta benn az utolsó Baráth.

A koszorúkat elhelyezték. A menet visszatért a kastélyba. A cselédség szétoszlott, a vendégek a nagy szalonba gyűltek, míg a kocsik előállottak. Mindenki gyors egymásutánban távozott, csak Osváth maradt még a kastélyban Barabással. Az ügyvéd meghajtotta magát Hanna előtt.

— Nagyságos asszonyom, mennem kell, — mondta.
— Még elintézendőim vannak utazásunk előtt.

Baráthné kezét nyújtott.

— Nyolc órára méltóztassék a váróteremben lenni, — folytatta kézsókkal Barabás. — Hálófülkéről gondoskodtam. Korán reggel Budapesten leszünk.

Hanna Osváthtal egyedül maradt. A férfi nyugtalan lélekkel figyelte az asszonyt. Most, most dől el . . . — gondolta. Attól függ, elfogadja-e az ajánlatot, vagy va-

lami más terve van. Szóvá kell tennem valahogy. Osváth a cselekvés pillanatában azon töprengett, hogy bizakodó reménye nem szenved-e hajótörést az asszony-nak vele szemben eddig is érthetetlen makacsságán. Baráth halálát is Barabástól tudta meg.

— Óh, — sóhajtott Hanna, — csak el, el innen, nem birom tovább! Alig várom, hogy szabaduljak ebből a gyötrelmes magányból. Úgy érzem, börtön, kriptá, vagy halálos veszedelem tart fogva. Valóságos víziók lepnek meg. Tudja, hogy azóta a borzalmas éjtszaka óta egy órát sem aludtam? Ha sötétben gallyak verődnek az ablakokhoz, vagy a bútorok recsennek . . . alakokat látok magam körül. Hihetetlen ideges vagyok. Szertelen természetemmel ez a megbolondulás útja. Ha kénytelen lennék itt maradni, azt hiszem, vallási tébolyba esném s egész nap szánnám, bánnám bűneimet a nagy fakereszt előtt. Mert . . . mert már is erősen gyökeret vert bennem az a gondolat, hogy az okok és okozatok láncolatában elkárhozom . . .

— Ilyenformán jobb lesz, — szólott Osváth óvatosan kezdve terve keresztülviteléhez, — ha ezt az amugy is megterhelt birtokot azonnal eladja s Pesten rendezkedik be kedve szerint.

— Barabás ugyanezt mondta, — felelt Hanna felélénkülve, — de . . . Őszintén szólva, ő nem nagyon biztat, hogy a dolog simán menne. A terhek tulságosak . . .

— Nézze, — Osváth hangjában jóság csengett, — nézze Hanna, ki állhatna odaadóbban rendelkezésére, mint én? Engedje meg, hogy felajánljam segítségemet. Ne számoljon, ne gondolkozzék a felett, mi van és mi nincs, csak azt mondja meg, mit óhajt? Módomban áll teljesíteni. Engedje meg nekem azt a nagy, nagy örömet, hogy szolgálatára lehessek.

Hanna nem kételkedett a mondottak őszinteségében. Régen és jól tudta, hogy ennek így kell következnie. Erre szánta, erre nevelte ezt az alázatos sze-

relmet. Veteményezése sikerült, a mag kikelt s a várt eredményt hozta.

— Maga segítséget kínál, — szólt lágyan, — azaz: becsületbeli kölcsönt. De hogy fizetem vissza? Eladósdott ingyenélő lettem. Nem gondolja, hogy ez a vállalkozás a maga részéről több, mint kockázatos? — Mélyen a férfi szemébe nézett. Tekintete kifürkészhetetlen volt. — Nem fogadom el, — mondta csöndesen, egyszerűen. Játszott, mint a gyöngyvel tette a nyáron, amit tőle kapott. Azt akarta: megkötöttség nélkül: mindent. Azaz: ura maradni a helyzetnek.

— De Hanna, mit gondolsz? Tudja-e a valót? — kérdezte ijedt izgalommal Osváth.

— Mindent, — felelt sötéten az asszony, — mindent tudok. És ismerem magamat. Megalázna bármely függés azzal a gondolattal, hogy létem követelménye nem az én erőm határai között mozog, hanem a szálak másfele vezetnek. Nagy különbség a magunkét költeni, vagy a másét!

— A másét? — ismételte Osváth. — Egy pillanattig sem gondoltam így Hanna. A saját vagyonából fog élni, ha . . . óhajtja. — A férfi egy kicsit elsápadt, érezte, hogy ez az utolsó tét. Va banque. Mindent megnyer vagy elveszít. — Lakhatik Pesten, élhet a kedve szerint, — folytatta, — én . . . nos, én abban a sorsban fogok megnyugodni, amit nekem szánt. Hanna az idő rövid, pár óra múlva elutazik. Döntsön. Barabás magával megy és minden dolgot elrendez. Halgasson rám, Pesten, a Fürdő-utcában, a Kereskedelmi bankban folyószámlát nyitottam az ön nevére s ugyanott megfelelő tőke fekszik, mely független és kényelmes életet biztosít. Az öné. Az ön nevében van. Rendelkezzék korlátlanul felette és utasítsa teszése szerint Barabást, ki a pénz eredetéről mitsem tud. Kettőnk titka.

Az asszony hallgatott. A gyászköntös gyorsan emelkedett keblén. Arccal kissé el volt fordulva s Osváth nem olvashatott vonásaiból. Pár szóval befe-

jezte, amit még mondani akart. — Hanna, sorsa kezében van, rendezze tetszése szerint az életét. A magam részéről türelmesen várom, amíg hívni fog.

Feszült, mozdulatlan csend állott be. Baráthné lelkében kedves, megelégedett érzés hullámozott. A siker. Meghatotta hű rabszolgájának gyöngéd nagylelkűsége és önfeláldozása. A vak bizalom, a teljes átadás. Lassan a férfi felé fordult. Ránézett, mosolygott s mindkét kezét odanyújtotta. A győzelem finom kegye rezdült hangjában, ahogy csöndesen s mégis energikusan mondta:

— Hívni fogom!

XVII.

Barabás ügyvéd egy jól sikerült császármetszéssel oldotta meg Baráthné összekuszált vagyoni helyzetét. Azonnal eladta az agyonterhelt dominiumot, minden ingó- és ingatlan beruházásával együtt, — kivéve a kastély belső berendezését, — Roth Áronnak, aki az erdők előbbeni megvétele által az egész birtok legelőnyösebb vevőjének bizonyult. Az összes adóság kiegyenlítése után a fennmaradt töredékösszegeből Baráthné vetetett egy kedve szerinti, remek, tíz szobás villát a Húvösvölgyben. Arranézve, hogy miből fogja nagyúri életét Pesten folytatni, a minden hájjal megkent Barabásnak megvolt a maga helyes nézete, de ezt a kényes kérdést óvatos tapintattal kerülte még Osváth előtt is.

Hanna egyelőre a Hotel Bristolban lakott és türelmetlenül sürgette a végső lebonyolításokkal Barabás pesti megbízottját Dr. Liebermann ügyvédet, hogy mielőbb berendezhesse és elfoglalhassa új otthonát. Egyben Barabásnak írt kimerítően. A bútorai elküldését kérte, valamint Szidónia és Kati által garde robejának gondos csomagolását. Írás közben egyszerre megállott s letette a tollat. Valami kötelességfélét érzett, gondolta,

hogy jobb lenne, ha ő maga nézne utána a csomagolásnak, hiszen annyi mindene van . . . esetleg elloppják. De habozása csak pár pillanatig tartott. Nem, nem! Országos az esőzés, folyton szakad. A kastély szomorú, hideg, magányos . . . A rémképeim! Újra kínoznának. Sötét éjjeleken a halál beleskelődnék az ablakon s mintha láthatatlan, de mindenhova elérő kezek mozgatnák a függönyök nehéz redőit . . . A szél kísértetiesen nyög a parkban, nekidül a tetőnek és tompa hangokat ver a kriptá körül, mintha odabenn beszélgetnének. Majd hirtelen kigyulad két gyertyasor, a szél közéjük vág, kioltja s csak a sirbolt sötét ürege tátong . . . Csikordul a vasajtó és bezárul. — Hanna végigborzongott egész testében. Óh, mikor lesz már vége ennek a kísértetjárásnak lelkemben? — töprengett komoran. Nem, nem! képtelenség, dehogy megyek oda. Az is lehet, hogy a pesti zsidó éppen lerándul . . . Milyen kellemetlen lenne a találkozás. Rám freccsen a sara az árnak, mely minden pompáját és dőlését elsodorta a multnak. Jobb távolról tudni a pusztulást, mint dühödt szemmel közletről nézni, hogy markol idegen karom a bitanggá süllyedt gentry vagyonba. Intézzé Barabás.

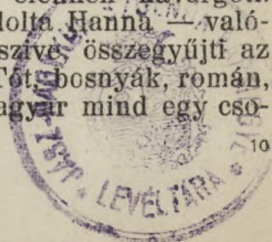
Hanna tovább írt. Szidóniát és Katit megtartotta szolgálatában s arra kérte ügyvédjét, hogy háza régi cselédjeinek mondjon nevében néhány jó szót, hiszen ő úgy jött el onnan, hogy jóformán senkivel sem beszélt. Hirtelen Bálint jutott eszébe, a kifent, hosszú-bajuszú, vén kocsis, ahogy sujtásos, magyar ruhájában peckesen tartja magát a bakon s kalapjának fekete szalagját kapkodja a szél a gyors hajtásban. Óh, a kocsim, a lovam, Caesar! . . . A toll kicsúszott ujjai közül, keze erősen az asztal lapjára tapadt . . . Egy pillanatra az az érzése volt, mintha Caesar kemény, ruganyos nyakát fogná, amit annyiszor kedvére megveregetett. Hanna szemébe könny szivárgott, valami fényes, kicseppenés nélküli szomorúság, mely a következő percben el is tűnt, hogy az élet minden keserű órájában égőn, köve-

telően, tehetetlenül visszatérjen, mint kényszerű megalkuvás.

Végre elkészült hosszúra nyult levelével s boricékba tette. Az órára pillantott. Délután ötre járt. Hamarosan köpenyt, kalapot vett magára s a hall felé sietett. Ismét ragyogó volt. A pár heti nyugalom letörölte arcáról az átélt izgalmas és szomorú napok haloványságát. Mozdulatai újra élénkek és ruganyosak lettek. Lelkében a halál, a temetés, a vagyoni összeroppanás komor képeit, a megváltozott életmód új benyomásai csakhamar a megkönnyebbülés kellemes érzésével kezdték kiszorítani. Hanna a hallba ért. Elegánsan öltözött nők és férfiak halkan tereferélve uszonnáztak a kerek, márványlapos asztalok körül. Az asszonynak feltűnt a sok nyalka uniformis. A háború, — gondolta, — jönnek, mennek. Ma a hall, a flirt, holnapután ki tudja, talán az ágyugolyó . . . Asztalhoz ült és teát rendelt.

A hall langyos levegőjében, a kecsesen szétágazó virágtartókon dús, lekúszó, zöld növények változata között nagy, borzasfejű Crysanthemmok pompáztak hosszú szárazon és élénkszínű pelargóniák. A virágok gyöngye illatát nyomta a parfümök terjedő vegyülete.

Barátné érdeklődést keltett a vendégek között. A mély gyászba öltözött, ragyogó szépségű asszonyra élénken tapadtak a férfiszemek. Hanna tekintete királynői módon siklott át a rászegződő pillantások sűrű tömegén. Fölkelt a kerek asztal mellől, elhagyta a helyiséget s bérkocsit rendelt. Induláskor a lovak patkója nagyot csattant a nedves kövezeten. Hanna hátrahúzódott a kocsi kényelmes ülésén. Az aszfalt mindenféle vizesen csillant a villanyfényben. A mélyült helyeken egész tócsák állottak. Az eső állandó, csöndes ütemben szitált s a kivilágított úton a forgalom élénken kavargott. Mennyi ember és hányféle, — gondolta Hanna — valóságos áradat. Pest, mint az ország szíve, összegyűjti az erekből a vért és újra kibocsátja. Tót, bosnyák, román, szerb, osztrák, cseh, horvát és a magyar mind egy cso-

móban. Barát, bajtárs lett, aki békében sohasem találkozott volna. Összesodorta őket a háború fergetege, mint forgószelel az utak limlomát.

A kocsi a Lánchida ért. A különféle zajból kivált az erős dübörgés robaja. Hanna kitekintett a széles Dunára. A mély, sötét víz, minden átmenet nélkül a temetést juttatta eszébe. Milyen nehéz lehetett a koporsó, a lábnyomok mennyire belesüppedtek a vizes homokba... Majd Osváth arcát látta maga előtt, mikor a temetés után egyedül maradtak. Szemben a végső küzdelemre — a győzelemért. Nyertem, — gondolta megelégedetten Hanna, — és becsületbeli adósságomat letörlesztem. Tudom, hogy sülyedő hajó volt immár a nagyuraság és az ő keze vert aranyhidat az új világba... Türelem öreg barátom, majd!

A kocsi egy budai modern bérpalota előtt állott meg.

— Várjon, — szólt Hanna a kocsisnak s fölsietett az első emeletre. Ismerte a járást s a kissé homályos folyosón Orsodyékhoz becsöngetett. Bíró Janka, Magdus nevelőnője nyitott ajtót.

— Méltóztassék a szalonba, — szólt, — a nagyságos asszony azonnal itthon lesz.

Hanna a sárga selyemmel kárpitozott rokokó szalonba lépett s leült egy aranyos támlájú székre. Magdus benyitott s kedves hízelkedéssel köszöntötte anyja barátnőjét.

— Hol a mamád? — kérdezte Baráthné és megcsókolta a gyermekét.

— A kórházba ment. Ápol, — felelte tudákosan a csöppség. — Olyan sok a beteg katona, meg a sebesült. Háború van... Apus is verekedik az oroszokkal... Hanna néni, anyus be tudja kötni a sérülteket, bizony. Ugy-e, Janka?

— Igen Magdus, — bólintott a nevelőnő.

— Anyus mindjárt megjön, — folytatta a kislány, — aztán elmegy Milly nénihez vacsorára. Ha nagy lesz, én is mindig vele megyek ápolni, meg vacsorázni.

Baráthné és Biró Janka elmosolyodtak. Magdus tovább csevegett.

— Hanna néni, miért van ilyen hosszú fátyol a kalapján? És miért ilyen fekete? Most nem ez a divat, — s apró tenyerével simogatni kezdte a lehulló redőket. Anyus a kórházban fehérret visel. Látott már olyat Hanna néni? Olyan nagy, széles, aztán hátrakötik . . . Szép ám! . . . Látott olyant, mondja?

— De kíváncsi vagy! — nevetett Baráthné. — Gyermekeknek nem jó mindent tudni, mert egyszerre öreg ember lesz belőle.

— Magdus, ne alkalmatlankodjék, — intette a nevelőnő, — hagyja a fátyolt, nem illik megfogni.

Csöngettek.

— Ez anyus! — kiáltott a kislány s Jankával együtt kisetett az előszobába.

— Hannám, édes, milyen meglepetés! — örvendezett a szalonba sietve Orsodyné. — Bizonytalan időre ígérted jöttöd, milyen kedves, hogy már itt vagy.

— Éppen rosszkor, — mondta Hanna, — zavarlak. Vacsorára vagy hivatalos. Magdustól tudom.

— Óh, a kis fecsegő! Már előadta? Hiába, ez a szenvedély anyai örökség, így nem lehetek tulságosan szigorú az elbírálásában. Mondd, szívem, mi van az ügyeiddel, melyek annyira lekötötték idődet?

— Végérvényesen rendben van minden, — felelt, cigarettára gyújtva Baráthné. — A pus/ta és az elatkozott kastély nem lát többé. A hűvösvölgyi villám a leg-rövidebb időn belül berendezem. Vagyonom értékpapirokban és készpénzben egy bankban fekszik. Szabad vagyok.

— Mint a madár! — kiáltott Gina. — Nagyszerű, pompás! Mennyi kedves órát töltünk majd Hannus. Csak vége lenne már ennek a háborúnak! Úgy ül az ember lelkén, mint állandó lidércnyomás. Terv, kilátás nélkül döcög egyik nap a másik után. Meddig? Prze-

myslt ismét körülzárták. Csupa nyugtalanság és rémület vagyok. Mi van az urammal? Hír nem jön . . . Kessergésemre a szakértők azt felelik, hogy jobb, ha ott van, mint a nyílt tűzvonalban. A vár olyan hosszú időre van ellátva élelemmel, hogy addig az orosz tiszter is elverik onnan. Sovány vigasz. Apropos! Mikor kaptál Balázs Sándortól hirt?

— Hetek óta nem jött semmi, — felelt Hanna, — csak Dénes irt és Béla.

— Te, Hannus, nekem nem tetszik Sándornak a dolga. Egy operált tisztől tudom, aki együtt harcolt vele, hogy Belgráddal szemben a dunai Cigányszigeten van. Véres hely. Az a szegény tiszt is több golyót kapott. Nézd, Hannus, neked is ápolni kell! Tudod, a dámákra ez most kötelező divat. Mindenki ott tolong a kórházak és kurzusok körül, a doktorok nem csekély bosszúságára. Igaz, hogy néhányat őszinte lelkesedés visz és önfeláldozással teljesítik nehéz kötelességüket. Ezeknek minden tisztelet! Horváth Erzsivel is találkoztam ebben a formában egy kórházban. Említette, hogy az iskolától fölmentést kap s a harctérre megy ápolni. Nehéz feladat. De sokan! . . . Na, hiába, a nyelvem hegyére kell vennem egyiket, másikat, már pedig az én nyelvem hegye . . . Tudod, — köztünk legyen mondva, — szörnyű unalmas nekik ottan, hát ide menekülnek. Sem zsúrok, sem pásztorórák, a legények javát elvitték, mit kezdjenek hát idejükkel és magukkal? A kórházakban ápolás közben mindig akad szerető, meleg hála; egy kis csöndes, beteg flirt; valamilyes vérszegény emóció . . . A sikeresen fölápolt mindig gyöngéden érzelmes . . . és a dámák felettébb szívesen fejtik ki nagylelkűségüket a tisztí pavillon betegiei körül . . . Úgy-e, mondtam neked, hogy a nyelvem hegyes?! Ami engem illet én szívből teszek mindent, magáért a jóért és szükségét érzem a cselekvésnek. Véletlenül kerültem a tisztí pavillonba, hova Lorberné és Milly bárónő sietve utánam törtettek. Ha, ha, mi

olyan jó barátnök vagyunk, hogy nem maradhatunk el egymástól. Ha, ha! . . .

Hanna derűlten hallgatta a szóáradatot és Gina tovább csevegett.

— Ma Milly bárónőnél vacsorázunk mindnyájan. Kórházi együttes. Csupa ápolónő és — gyógyult. Búcsúvacsora, holnap néhány tiszt visszamegy a harctérre. Milynek, még Lorbernének köztük lesz a fölápoltja. Én . . . ? No, én csak gibicelek, mint Natyi szokott. Én nem akarok semmi bolondságot. Egy kicsit félnék is efféle vállalkozástól. Az ember ura messze harcol . . . Igazán nem járja az ilyesmi. — Lopva, kutató tekintettel nézett Hannára. — Pedig hányan! . . . Nem török pálcát senki felett, ők tudják, miért . . . ? Hannus, hidd el, az én kóborlásaim, kórházi ápolásom főként áldozatkészség és csak azután és nagyon szigorú szemmel tekintve lehet benne valami egyebet is találni. Megengedem, hogy öntudatlanul bár, de a szórakozás vágya is hajt. Pompásan mulatunk a búcsúvacsorákon. Itthon meg? . . . Agyonunnám az estéim folyton egyedül. Mit csináljak? Állandóan hallgassam Magdus jóízű álmának egyenletes szuszogását? Vagy versenyt kössek két szem sima két szem nádlit Jankával, ki legalább ötven pár stucnit igyekezett össze a katonáknak. Színházban sem ülhetek naponta, úgy-e?

— Teljesen megértelek, — válaszolt Hanna, — borzasztó ez a sehol senki, sehol semmi élet Képzeld el az én heteimet a pusztán abban a vén bagolyvárbán! A kora alkonyokat, a gondolatok bolond hajszáját egyedül a lámpa mellett, míg lassanként holtra zsugorodtak az egymást követő élő képek, mint röpködő pilél a láng körül és megváltott az álom . . . Óh, már alig birtam, az idegeim bomladozni kezdtek; gyötört a vegetálás és cselekvést kívántam. Résztvevő, lüktető életet ebben a hajbakapott, összekeveredett világban.

Orsodyné Hannához hajolt és megcsókolta.

— Szívem, — szólt, — előtted az egész élet... Szépséged, ifjúságod . tehát minden.

Csevegés közben Gina átöltözködött. Tekintettel a fölapoltakra és kórházi együttesre, mélyen kivágott divatos, kurta ruhája az adott esetben helytelen ellentét lett volna, ha a búcsúvacsorákon nem kizárólag a lelkesítés nemes feladatát tűzték volna ki célul a fáradó honleányok.

A két asszony megállapodott, hogy másnap este együtt vacsoráznak a Ritzben. Hanna kocsiján vitte Ginát Milly bárónőhöz s onnan a Bristolba hajtattott.

A következő napokon Baráthné idejét különféle dolgok foglalták el. Az ápolást illetőleg haladékat kért barátnőitől, míg teljesen berendezkedik villájában, hol a szükséges munkálatok már javában folytak. Hanna szorgalmasan próbált szabójánál s a kalaposboltban; összevásárolt nagy halom szükséges apróságot az öltözködéshez; sétált a korzón és felváltva különböző előkelő éttermekben vacsorázott Ginával, aki mindenütt ismerősre akadt. Orsodyné az asszonyokat messziről köszöntötte kedves nyájassággal, az urak közül egyiket másikat odaintette, bemutatta Hannának és elbeszélgettek pár percig. Nagyrészt tisztek voltak vagy puskaport még nem szagolt gentryk, kik a harctéri szolgálatot húzogatták, nyújtogatták, mint ügyes szakácsnő a rétes tésztát. Izrael fiai közül is legtöbben ezen a véleményen voltak. Sokkal egyszerűbb és megnyugtatóbb volt messziről nézni a háborút, olvasni a haditudósításokat idehaza, a kényelmes Pesten, és sétálni a korzó aszfaltján, a szép nők közelében. Mennyi csiklandós, kedves kaland! Milyen könnyű szolgálat a kaszárnyákban, a minisztériumokban. Csupa öröm a harctérhez képest. Hadd verekedjenek a többiek odakünn, ebben a vízőzönben, — gondolták az ügyes kibuvók, — ahol végül is, úgy lehet, talán Noé bárkája hozza meg a békét: a galamb az olajággal... De ha beljebb jön az orosz Máramarosnál, akkor aztán teremtetten!... ők is

neki látnak ám!

A világégés lángja messze határokon nyargalt. A katonákat tűz verte és ömlő zápor. Jóformán a természetel folytatták a nagyobbik harcot. A végnélküli, szakadó eső volt a legfélelmesebb ellenfél. Az iszapos kátyuk, a vízzel borított utak. A sár, a feneketlen sár, mely a zuhogó esőtől egyre nagyobbodott és süppedőssé, ragacsossá tette a talajt. Elakadt benne a trén, megállott a menetelés s áthúzta a hadvezérek számítását. A hírlapok is egyre az esőről polemizáltak. Mennyivel kellemesebb volt hát a frontiszonyban szenvedőknek itthon, a tűzhely melege mellett, az asszonyok közelében, kiknek meghatódott sajnálkozását szívből a magukévá tették ők is.

— Szegény katonák! Bizony, bizony rettenetes ebben az istenverte, locsogó időben künn, a lövészárokban. Becsorog az eső nap, mint nap... Valóságos itélet. A tél meg itt a nyakunkon. Mi lesz velök Istenem?

Az asszonyok tábora két részre oszlott. Az igazszívűek minden tőlük telhetőt elkövettek munkálkodással és adakozással a messzeküzdők érdekében. Ellenben Éva leányainak könnyelműbb része csupán kirkatba tette sóhajtozását, s divatos, kurta és legkurtább szoknyák alól, — már egy arasznál is többet ugrott bokán felül ez a kényes ruhadarab, — mutogatva magasszárú cipőkbe bujtatott lábait a Váci uccában.

Hanna egy délután felkereste Horváth Erzsit a lakásán. A leányt nem találta otthon. A háziaktól azt a felvilágosítást nyerte, hogy Erzsi kisasszony mindennap korán reggel elmegy, egész nap ápol és csak este későn jön haza. Hanna otthagya Erzsi részére névjegyét, melyre ráírta hűvösvölgyi címét, hol időközben már berendezkedett. Cselédsége három személyből állott: Szidónia, Kati és egy kertész. Hanna nyugodtnak és boldognak érezte magát új otthonában. A mult színjátékának vége volt, Baráthtal együtt a pusztá meghalt és az elsüllyedt otthon elé a függöny legördült. Most minden más lesz.

Szebb, jobb. Új élete kezdetén áll s a boldog jövő a szabadság, az élvezetek széles tábora lesz, hol minden győzelmet biztosít számára szépsége, ifjúsága, vagyona . . . Osváth — gondolta Hanna, — és mint mikor a nap elé hirtelen felhő csúszik: szemének ragyogása elkomorult. Eh, — vigasztalta magát, — mintha Baráth könnyű feladat lett volna annak idején! Mintha régen nem tudnám, hogy a pompának mi az ára. Osváthot csak ügyesen kell táncoltatni, akkor a legszelídebb medve, vagy a legkedvesebb majom . . . Hanna mosolygott ötlétén.

Mióta Pesten volt, többször írt Osváthnak, kitől jóformán naponta kapott alázatos üdvözetet. A főispán tartózkodott leveleiben az ostromtól, s míg égő türelmetlenséggel várta a hívó szót, formailag teljesen alárendelte magát az asszony akaratának, ki válaszában sorai között sejtetni engedte hí csatlósával, hogy ígéretét nem feledte el. Hanna postája egyre több ismerősről hozott hirt. A kórházi együttes búcsúvacsoráinak ő lett a vendég starja s a fölápoltak szorgalmasan küldték üdvözetüket. Hazulról is jött egy-egy levél. Osváthon kívül Zsombódyné, Farkas Lőrinc és Natyi báró írtak. Azonban Natyi ezúttal nem vált be a szokott Hermesnek. Minden jel arra mutatott, hogy egész télre ütötte fel sátorfáját Miklós gróf kastélyában, hova a háború kitörésekor vitorlázott. Daróczy Indiában rekedt, a pusztai kastélyt a gróf nővére lakta, ki hatvan év körüli özvegy és egyik lábára béna volt. Szerencsétlenségéhez szegődött a háború gyötrelme. Egyetlen fia a fronton volt. A grófnő, a betegek és szomorkodók hálás ragaszkodásával kapcsolódott Radák társaságához s a bolygó báró csendes révben érezte magát. A világháborút, az izzó jelent csak a hirlapokon keresztül élték s a grófnő folytonos aggodásán át, különben naphosszat visszafelé lapozták az idő könyvét. Lelkükből régi események, letűnt emberek tolakodtak elő, mint felpattant zárú, ősi ládákból a száraz virágok s kedves hajfürtök. Szavaikban multak

kisértetjárása indult s emlékezésükben sok kriptalakó kelt eleven életre. S míg a teljesen elborult, vígasztalan égből zuhogott a szünni nem akaró eső és paskolta a kastély ablakait, ők ketten, mint egy letűnt világ ittfelejtett marionettejei, csöndesen szövögették álommeséjüket a tűzben, vérben fogant, óriás léptekkel haladó új világ ölen, mely haragvó ágyúival köréjük terült.

Hanna mozgalmas élete közepett többször azon kapta magát, hogy halogatja Bélanak az írást. S ha végül hozzáfog, a szerelmes szavak nem gyűlnek fel lelkében s alig kívánczik ki egy kis szegényes gyöngédség tollára... A pusztán kedvesek voltak az erdei lak csókos éjtszakái, forrók a szomjas ölelések, fiatal testük lüktető rithmusa... Azóta... Valahogy elsikkadt minden az időben s az eseményekben. Új fejezetek nyílottak. Hanna úgy érezte, hogy szívét nem köti senki. Vágya szabadon a vágyban él és úgy tárul az örök szerelem hatalmas, kiapadhatatlan forrása felé, mint mezők síkján a napraforgó rózsája a kelő nap felé. Királynői trónját kezdte alapozni a hódoló férfiszívéken. Mosolygott magában új lovagjai epedő fellobbanásán szépségének láttára. Mind, mind, — gondolta megelégedetten, — még az ujjam hegyét sem kell kinyújtanom...

Ezt az igazságot nem kis irigységgel Gina is leszűrte magában. Bosszantotta barátnőjének feltétlen uralma a férfiak felett, de mivel szépségének uszálya neki is szórakozást biztosított, igyekezett tehát Baráthné fölényével nyájas egyezséget kötni. És pedig: aki lemarad a versenyről, azt majd vigasztalja ő.

Hanna gondtalan derűtségében elérkezettnek látta az időt, hogy kötelező ígéretét beváltsa. Sürgőnyt küldött Osváthnak. A szövege egyetlen szóból állott:

— Várom.

XVIII.

Multak a hetek. A világháború kinnal, vérrel, halállal áztatott, keserves hetei egyre tűntek a könnyek lejtőjén az örök idő végtelen sülyesztőjébe, honnan rémséges borzalmukat időtlen időkig, mint visszajáró bűnös lelket, mint vérfagyasztó, szörnyű kísértetet, minden elkövetkezendő utódok elé visszadob a történelem: ime, lássátok, így volt, tanuljatok!

Lángban úsztak a határok, küzdöttek a harcolók, s idehaza, az emberek sóvárgó lelkében egyetlen kérdés borzongott: mi lesz? Mint beláthatatlan sötét éjtszakában magányos, messziről lobogó fáklya, úgy remegett imbolygó fénnel a vergődő gondolatok szűkös látókörében a féltő és mégis biztató remény: a végső győzelem.

Nyerünk. Nyernünk kell!

Az idő mélyen télbe nyúlt. Küszöbön volt Karácsony. A kedves, a szent ünnep; a család, az otthon, a kibékülés, a szeretet áldott egybeforrása.

És Európa örülete máglyát rakott a szívekből!

A vér, a tűz szétcsapott az egész viágon. A pokol kinyílt és özönlött minden ördöge. Folyt a gigászi mérkőzés az emberhangyák milliói között. Gyilkolták, pusztították egymást ádázul fegyverrel és a tudomány lélekirtó találmányainak minden szörnyűségével azok, akik sohasem vétettek egymás ellen semmit. A emberanyag eszköze volt csupán a pusztulás démonának, mellyel örvöngve tombolt. És mintha a pokol tüzének süstörgő lobogását akarta volna kioltani a méltatlankodó ég, úgy öntötte magából szakadatlanul a záport.

Esett... Esett.

Budapest lázasan készülődött a háborús karácsonyra. Már hetekkel előbb rengeteg csomagot indítottak útnak a harcterek felé. Mindenki igyekezett küldeni valamit küzdő szeretettjének; az apjukomnak, a bátyámnak, az öcsémnek. Meg a drágámnak, vagy a szívemnek... De sok Jani, Jóska, Pista is akadt ám, akikkel nem törődtek otthon vagy nem volt, aki törőd-

jék. Az együttes jótékonyosság nem feledkezett meg róluk. A vöröskereszt és minden más jótékony egyletek buzgó hölgyei gyűjtést indítottak s áldozatkészen, fáradtságot nem kímélve gondoskodtak kriszkindliról a katonáknak. Jusson mindenkinek, legyen egy pár enyheperc is a halálzivatárban. Ki tudja, mit hoz a holnap? . . . S a csomagok rengetegében szivar, dohány, sütemény, cukor, meleg ruhadarab, pipa és fésű tömkelege zsúfódott össze.

Horváth Erzsi lelkében a háború minden eseménye termő talajra hullott. Bensőségesen átérezte a földrengető, világtépő vihart, melyet árvák és nyomorékok légioja követ, mint örök, kiáltó és vádoló szemrehányás. Csak azt nem értette, miért mulat a főváros. Miért rövidült a szoknya már egy arasznál is többet a bokán felül és lett kokettebb a divat? Miért van világégéskor egyáltalán divat? Hiszen gyászoló, könnyező nők térdelnek az oltárok előtt . . . Övék a szeretettek, az elesettek. Csoda, hogy nem verődnek csoportokba és nem kiáltják ki hangosan szívettépő fájdalomukat! És a csonkák, bénák, özvegyek, árvák egyre gyülemelő tábor . . . Hogy csenghet hát e kínok és fájdalmak özönében gondtalan kacagás? Pedig . . . cseng. Mindíg így volt n-óta áll a világ: ma nekem, holnap neked . . .

A leány szíve meleg szeretettel nyílt meg a szenvedők előtt s tetterős lényét segítően adta a köznek a közös, szent célt. Erzsi saját hasznosságát föllelve, mint a nagy küzdő egész elválaszthatatlan sorsosa, lelkesült akarattal dolgozott. Fáradhatatlan volt. Mintha minden jajnak simogató édesanyja lett volna s enyhítő keze, minden fájdalomnak, melyhez közeledett. A hadikórházban, ahol ápolt, a bőven torzsalkodó kicsinyes irigységet egyszerű, nemes fellépése és szerénysége lefegyverezte. A csipkedők is hamar megunták köszörülni nyelvüket önfeláldozó jóságán. Erzsi csodálatos ügyességgel mindenütt helyén volt, mint a jó katona és mégis mindenütt kitért a tolakodók elől, kikenél a

könyörületesség fitogtatása kendőzött felszín volt, hogy a mélyebb okot, az unaloműzést, a szórakozáskeresést óvatosan rejtse. Akik az irgalom jegyében kényeskedtek a kórház nehéz levegőjében, a hosszú ágy sorok között, azoknak nem volt szükségük apró fondorlatokra, hogy Erzsi nyakába sózzák a legsúlyosabb eseteket; szinte magától értetődött, hogy minden nagyobb vállalkozás és nehezebb munka az övé. Jöttek az első fagyások, a rothadó sötétlila, meg feketesárga, vörösszélű cafatokban logó hús a beteg ízületeken. Az orvosok maguk is először állottak szemben ezzel a tömeges kinnal és csonkoló-műtétekkel, mely dolgukat megkétszerezte. Az ápolónők nagyrésze nem bírta a segédkezést. Erzsi most volt igazán elemében. Lelkének nagy jósága, mint kimeríthetetlen kút, nyújtotta szüntelen az enyhülést italát. Ahogy az ágyak között surrant könnyű léptekkel, gyöngéd, odaadó szerető gondoskodással, a meggyötört katonák hálás tekintete minden oldalról rátapadt. Ő volt a szentjük.

A fehérendős, sötétszemű, halovány arcú leány, azokra a képekre emlékeztette a messze falvak egyszerű fiait, melyeket gyermekkorukban a templomokban csodáltak, a búcsúk vásárán láttak, meg az édes anyjuk imakönyvében. Ez a gondolat belső megérzésük volt, formát nem öltött, szavakba nem kíváncszott, de lelkük mélyén láthatatlan glóriát vont az „Erzsi néne” kedves feje körül.

Künn korán ereszkedett a téli este. Sűrű, nehéz köd gomolygott az utcákon s az eső szüntelen zuhogó csatornáit egy időre berekesztette, csak valami finoman szitáló nedvesség csúszott keresztül a nagy szürkeségen, amitől megfényesedett az aszfalt és nyirkos lett a bundák prémje.

A kórtermekben az orvosok körüljárták az ágyakat s újabb utasításokat adtak. Az ápolónők, még egyszer fölvtették a betegek hőmérsékét s rájegyezték a napi táblázatra. Majd kezdődött a vacsora. Csirrentek

az evőeszközök, széthordták az adagokat s mikor a járás-kelés megszűnt, a nagyobb lámpákat eloltották. A termekben tompított fény áradt néhány alacsonyan fekvő, láng sötétzöld üvegén keresztül. Néhány beteg szundikálni kezdett, egyik-másik lázasan, kipirultan bámulta a beárnyékolt mennyezetet, hol a butorzat felferődő, megnyúlt körvonalai izgatott képzeletében, mint a háború hieroglifjai kapcsolódtak össze örökre kibetűzhetetlen relytéllyel.

Esti nyolc óra volt. Az ápolónőket fölváltották.

— Kedves Margit néne, — szólta Erzsi egy középkorú nyájas arcú, szőke nőhöz, kinek átadta betegeit, — engedje meg, hogy külön figyelmébe ajánljam a tízenhetest. Sülyos tetanus, semmi remény fölépüléséhez, mégis, ha nagyon rosszul lenne, telefonáljon a főorvosért. Meghagyta, hogy veszély esetén hívjuk.

Az éjjeli inspekciót átvették. Erzsi a ruhatárba sietett. Gyorsan átöltözködött, kabátjába bujt, s prémkucsmáját mélyen fejére húzta. A ködös utcán sokáig várt a villamosra.

Alaposan elkéstem, — gondolta, — Hannának aligha lesz kedvére, ha miattam várni kell a vacsorával. Egész úton azon töprengett, vajjon jól választotta-e meg a maga külön kis kriszkindlijeit a betegeinek. Holnapután karácsony este... Bizonyosan tudta, hogy őrmester Rapcsák egyszer egy öngyújtót kívánt, olyant, mint a hadnagy úré volt a fronton. Azt a boldog reménységet fűzte hozzá, hogy tüdeje, ha rendbe jön, — amit bizony alaposan átlukasztott a muszka, — harminc cigarettát is elszív egyhúzámban. A gyújtó már megvan, ellenben Rapcsák tüdeje...? Legtöbbször harminckilencig tolakodik fel láza a hőmérőn. Bodnár Gyuri tűzmester meg azt mondta, olyan vastag szivart szeretne szívni, amelyiknek strimflije van. Vesz is egyet, mihelyt járni tud s azon a napon gyújt rá, mikor Ferenc József megbékül a cárral. No, most vett neki háromat, strimflist, hadd örüljön. Különben Bodnár fa-

gyott lábát tegnapelőtt amputálták bokában s ma már azt mondta a szerencsétlen, hogy csak a csárdást sajnálja, mert annak most már befellegzett. Egy láb, egy csonk... még a veréb is különbül rakná!

Erzsi leszállott a villamosról. Pár pernyi gyaloglás után megállott Hanna villájának rácsos ajtaja előtt. Csöngetett. A kertész nyitotta ki a bejáratot. A villa előterére, a tuja és buxus bokrok fölé széles lénykört vetett a ház lépcsős bejárata fölött égő villamoslámpa.

Erzsi a hallba érve levetette kabátját és kucmáját. Haját megigazította a nagy állótükör előtt, melynek két oldalán két hatalmas faoszlop állott dombormű faragással. Az oszlopok kiszélesedett tetején pálmák legyezője tárult szét s díszes cserepekből futónövények kúsztak le a nebéz, sötétbordó szőnyegig, melynek süppedő vastagsága felfogta a lépések zaját. A külső hideg után a hall fűtött levegőjében Erzsi halovány arca kissé kipirult. A leány felsietett a széles lépcsők puha szőnyegén az emeletre és benyitott Hanna boudoir-jába. Vidám társaságot talált. Gina, Osváth, doktor Bánk Ernő, — ki Orsodyné rokona volt — tereferéltek együtt Erzsi nagy meglepetésére, köztök találta Balázs Dénes is, ki pár napra hivatalosan jött haza a frontról.

— Szervusz glóriás Erzsébet, — fogadta jókedvvel Hanna a leányt és nem hagyott időt mentegetőzésére. — Tudom, tudom, — vágott szavaiba, — minden pere, amit késtél, a túlvilágon javadra íratik. Te, Erzsók, még megérem, elevenen szentté avainak! Errenézve összes ápoltságaid megostromolják a pápát!

— S mi is csatlakozunk, — tódította Osváth.

— Erzsike, magának a frontra kellene jönni, — szól Dénes, — ott ápolhatna csak istenigazában. Első kézből, melegében kapna minden szörnyűséget.

A leány szeme kitágulva nézett Dénesre.

— Oda megyek, — szólott élénk hangon, — egy hét múlva indulok. Már bizonyos a szolgálati beosztásom.

— Ez már beszéd! — lelkesült Dénes. — Tudja, Erzsike, ha a limanowai csata után látta volna a harteret! . . . Borzalmasan nagyszerű volt. A doktorok vérben álltak az első segélynyújtás helyiségeiben. Csizmát húzott legtöbbje. Na, ami a limanowai ütközetet illeti, erre büszke vagyok a hadsereg nevében. A Nádasdy huszárok közelharcban kitettek magukért. Hősiességük csoda marad minden idők harci krónikájában. Bár köztük lehettem volna! Ez a csata különben is óriási fontosságú, Krakko felszabadult az orosz nyomás alól.

— Valami kárpótlás legalább a szerbiai vere-ségért, — szolt megadással Osváth, — ami, hiába minden esűrés-csavarás: bizony örök szégyene a monarchiának.

Gina élénken közbevágott:

— Ki hitte volna, hogy így fordul? Olyan bizo-nyosnak és véglegesnek tetszett a győzelem . . . Jóformán tíz napig volt birtokunkban Belgrád és visszavették. Az a maroknyi katonaság, a mi nagy hadseregünkkel szemben.

— Itt nincs szó a hadseregről! — fakadt ki hevesen Dénes unokahuga ellen. — Ne haragudj Gina, de ez csak olyan asszonybeszéd . . . A mi katonánk lelkesen harcol, bátor és vakmerő. Kizárólag az intézkedésekben volt a hiba. Ma beszéltem vezérkariakkal, általános a felhá-borodás.

Osváth kesernyésen mondta:

— A szomorú tényeken nem változtat semmit Poti-orek küszöbön lévő nyugdíjazása. Eső után köpenyeg.

— Legfeljebb azok tanulnak belőle, — dörmögte bosszúsán Dénes, — akik azt hiszik, hogy mindent leg-jobbban tudnak.

Bánk Ernő, aki eddig hallgatott, — csöndes hangon vetette közbe:

— Dehogy azok tanulnak! A hadvezetőség kopo-nyája kemény. Mi tanulunk, mi, akik látjuk, milyen meddő küzdelem a világ vérontása. Megtanuljuk, hogy a poli-tikát nem szabad a tömegek mészárlásával csinálni. Új törvényeket kell hozni, új eszközöket kell keresni a

nemzeteknek, mely a köztük fölmerülő nehézségeket vagy sérelmeket rendbehozza. A puska, kard, ágyú, barbárizmus. -- A fiatal ember arcát átfutó vérhullám élenkítette s szemei tüzesre lobbantak. Erősebb hangon folytatta:

— Ma, a kultura tetőfokán, a húszadik században a tudomány s a technika minden raffinált találmánya a rombolás szolgálatába állott. Ez lejtő és nem tudni, hova vezet? Az egész háború a világkereskedelem pálmájáért folyik és nem a szerencsétlen trónörökösért, ahogy a magyar baka hiszi. Verekedjék hát az angol és a német. Lényegében mi közünk nekünk a világkereskedelemhez, kik agrár állam vagyunk? Legfeljebb megvesszük a külföld silány iparcikkeit drága pénzen. Ezért ugyan nem érdemes, hogy lekaszaboljunk, vagy hogy mi verjünk mást agyon.

— A háború nem philosophia, öcskös, — torkolta le dühösen Balázs Dénes a fiatal embert. Egyebet akart mondani. Tudniillik a suszter meg a kaptafa volt a nyelve hegyén, de tekintettel Bánk Ernő testi hibájára, a csípős megjegyzést lenyelte. Aztán kissé szelidebben folytatta:

— Páholyból nézed a világot, mint minden bölcsész. Amit te beszélsz az elmélet. Holmi bolond könyvekbe való keresztkérdések bujócskája. Háború van. Ez a miért — a verekedés, meg: az azért. Ha te nem ütsz agyon senkit, akkor téged vágnak le. Pont. Érted? A végén pedig győzünk s akkor majd meglátod, ki tanult mórest az egészből.

Doktor Bánk megigazította cvikkerét s finoman elmosolyodott. A szája széle kicsit legörbült, ami beretvált arcán élesen feltűnt. Balázst ingerelte ez a fölényesnek tetsző magatartás s hangja öblösre tágult. Gyorsan szedte a szavakat:

— Vagy azt hiszed, a philosophia tartotta Csingtanban lelket hetekig? A németek első percben tudták, hogy a helyzet a japánokkal szemben reménytelen s

mégis halálmegvetéssel harcoltak hosszú heteken át. Kérdezd: miért? A becsületért. A német becsületért! Szép is volna, ha a katona a harctéren engedelmesség helyett filosofiálni kezdene. Hol volnának a nemzetek? Miféle csordává bődülne össze az egész világ? Nem, barátom, ez képtelenség! Az elmélkedés nektek való, bölcsészeknek, kik katedra mellett töltitek az életteteket, dohos könyveket lapoztok s unalmas értekezéseket firkáltok össze. Mi verekedünk! Helyettetek is. Győz majd az, akinek erősebb az ökle.

A vacsorát jelentették.

A vita megszakadt s a társaság a földszintre indult. Erzsi ma látta először doktor Bánkot, s a lépcsőkön lejövet észrevette, hogy a fiatal ember erősen biccent s jóval rövidebb bal lábán magas toldalékú orthopéd cipőt visel.

A villa földszintjén a hallból négy tágas, pompás butorzatú helyiség nyílt. Az ezüsttel gazdagon megpakott ebédlő, a nagy szalon, a dohányzó s egy félig télikert, félig nappali szoba kacér keveréke, ahol Hanna a legszivesebben tartózkodott. Eme helyiség közepén egy széles kerevet szabadon nyújtózkodott. Gyönyörű perzsaszőnyeg borította és hosszan feküdte körül. A földön hatalmas edényekben s körül a falak mentén remek virágtartókban különféle dísznövények sokasága tömörült melyek fülkeszerűen mélyitettek el hol egy magányos zsölyt, hol néhány alacsony puffnak tete a tete-re ingerlő, bizalmas csoportját. A szoba falait rózsaszínű selyemkárpit fedte, mely redőzve futott össze a mennyezeten. Középen a ráncok sűrűjéből pazar velencei csillár szikrázta szét a villamos fényt. Minden ajtó tárva, minden helyiség kivilágítva, melegen, puhán, fényűzően fogadta a vacsorához érkezőket.

Tündérsziget a világnyomorúságban, — gondolta Erzsi, s a pompa közepett hirtelen átfutott lelkén a kórház képe a háború jámbor martirjaival. Szegény tizenhetes . . . Vajjon a tetanus szörnyű görcseitől megvál-

totta-e a halál? ... A leány sűrű szemöldökei fölé kis felhő suhant.

Asztalhoz ültek. Erzsi mellé Bánk került. Mély kérdésekbe merültek ketten a munka, az emberiség, a háború és annak eshetőségei felől. A többiek a napi eseményekkel foglalkoztak élénk összevisszaságban. Színházak, művésznők, klub, pártintrikák, diszkrétén tovább suttogott apró pletykák gyors változata került szőnyegre, amik közé Dénes háborús kalandokat szőtt s néhány harctéri tragédiát. Osváth bizakodó reménnyel beszélt a háború kimeneteléről, kifejtette, hogy a némettel válllvetve és a török bolgár segítséggel győztesen kerülünk ki a titáni mérkőzésből.

— Mi van Balázs Sándorral? — kérdezte érdeklődéssel Erzsi Dénest.

— Hetek óta nem írt! Hallgat! Nem tudunk róla semmit! — hangzott egyszerre több oldalról és megszakadt a társalgás.

— Magam is így vagyok vele! — komolyodott el Dénes. — Cigányszigeten volt utóljára. Hogy aztán az előnyomulás, Belgrád bevétele, viszont a vereség hova sodorták? ... Fogalmam nincs! Káderjánál érdeklődtem, megígérték, hogy azonnal utána nyomoznak.

A nyugtalanság felhője, mely pár percig az arcokon ült, már el is tűnt és újra megindult az általános beszélgetés.

— Hölgyeim, — szólt egyszerre fennhangon Dénes, — ide figyeljenek, valamit mondok.

Minden szem azonnal rászegződött.

— Hölgyeim, maguk a szépség, jóság és kegyelet papnői! Magukat illeti, maguknak kell az ereiklyéket gyűjteni.

— Halljuk, halljuk, — szóltak minden oldalról mosolyogva.

— Kérem, kérem, nem akarok valami ószerű köszöntőt kanyarítani, ezúttal komoly dologról szól az ének. A háború kitörésekor Szerbia ellen mentünk ezredemmel.

Augusztus végén az orosz frontra tették át hadtestünket. Ekkor átutazóban, a zimonyi postán egy tisztviselő figyelmessé tett egy pókhálós, poros telefonfülkére, mely fölfordítva a többi lom között egy sarokban hevert. És tudják-e, mi volt ez a kopott láda? Voltaképpen ereklýe, ha valakinek eszébe jutott vele ilyen szempontból foglalkozni. Ez a telefonfülke volt a világháború gúbója, ahonnan szárnyra kelt Európa halálpillangója . . . Vagyis egyszerűen, pár héttel előbb ez az alkotmány a zimonyi pályaudvaron teljesített fontos szolgálatot. Tudniillik, báró Ciesli, mikor a jegyzékváltás után Belgrádból az utolsó vonattal eljött, innen telefonálta meg a Monarchia és Szerbia szakítását a bécsi és pesti kormánynak. Ime, hölgyeim, figyelmükbe ajánlom ezt a világnevezetességű lim-lomot, gondoskodjanak róla a történelem nevében, valamikor még nagyon értékes lehet!

— Egyelőre hadd rakódjék még rá az események patinája, — tréfált Hanna, — és a győztesek tegyék majd múzeumba.

Asztalt bontottak s átmentek a dohányzóba. A finom egyptomi cigaretták kékes füstje karcsú kanyargásokban szállott szét a szobák enyhe, illatos levegőjében. Az idő repült a vidám, érdekes társalgásban. Éjjél fele oszlottak szét azzal a megállapodással, hogy Magdus kedvéért Ginánál töltik a karácsonyestét. Ne legyenek olyan árvák odahaza ketten. Balázs Dénes búcsút vett a társaságtól, másnap indult vissza a harctérre. Kiszámította, hogy éppen Karácsony szombatján reggel toppan a fiúk közé. Majd csinál ő is karácsonyfát; szépet, nagyot, hó helyett vatta lesz rajta és ezer apróság, amit hazulról küldenek.

„Kedvest a kedvesnek.“ mondják a költők és kapjuk mi, — állapította meg jókedvvel Dénes.

—■—

XIX.

Sűrűn esett a hó. A csillagos pelyhek szakadatlan áradatban hullottak az elhagyatott, hosszú hűvösvölgyi

útra. Az elszórtan égő villamoslámpák fényében a bokrok és fák az ágaikon megülő vastag hóréteggel úgy rajzolódtak az út mentére, mint mesebeli karácsonyfák. A nagy csöndességet villamosok robogása hasította át. A hóékék félretolták a havat s a kocsik gyors tempóban siklottak a vágányokon. Néha szikrát vert a felsővezeték húzalja és vörös-kék-lila fény sziporkázott szerte a nagy fehérségben, mint tűzijáték süstörgő csillaghullása.

— Hét óra, — állapította meg Kelemen Béla egy gyorsan száguldó autóban ülve. — Hátha otthon találok. Még ma akarom látni. Türelmetlenebb vagyok, mint valaha.

Az autó csakhamar szinte zajtalanul állott meg a puha havon Baráthné villája előtt. Kelemen kutató szemmel fürkészte az ablakokat. Kettő világos volt az emeleten. Szíve nagyot dobbant a vágyakozó örömtől:

— Itthon van . . . látni fogom . . . Hanna nem is sejtí jöttöm . . . milyen meglepetés! — Ujjai türelmetlen gyorsasággal nyomódtak a kapu csengőgombjára. A kertben fekvő villa földszintjén ajtó nyílt, széles fénycsík csapódott végig a verandán s egy nő közeledett a bejárathoz.

— Ki az? — szólta ki a rácsok közül Kati, Hanna régi szobaleánya, kit Baráth-pusztáról hozott magával.

— Doktor Kelemen, — felelt a férfi.

— Óh, a nagyságos úr! Istenem . . . ! — fohászodott Kati s hogy hirtelen támadt zavarát elpalástolja, újra ismételte: Istenem . . .

Kelemen fölismerte a leányt.

— Itthon a nagyságos asszony, Kati?

— Ni-incs, — mondta a leány nyújtott hangon, némi tétovázással.

Kelemen a világos ablakokat nézte.

Kati veleszületett ravaszságával megértette a férfi kutató tekintetét és sietve, magyarázólag folytatta:

— Én dolgozom fenn a fehéreneműkkel . . .

— Mikor jön haza a nagyságos asszony? — kérdezte nyugtalanul a doktor.

— Nem tudom . . . Azt hiszem, későn. Színházba ment, de nem hagyta meg, melyikbe.

Kelemen egy pillanatig habozott, aztán hirtelen elhatározással mondta:

— Ne szóljon semmit, hogy itt jártam. Meglepetést akarok a nagyságos asszonynak szerezni. Újra eljövök.

— Sietve köszönt és az autó elrobogott.

Kelemen rosszkedvűen dőlt hátra az ülésen. Agyában a szerelmes férfi féltékenységevel váltották egymást az izgatott, gyors képzetek. S mint a refrain tért vissza újra, meg újra egyetlen gondolat: az ablak világos volt, Kati zavart . . . Gyanakodom . . .

Kiszólott a sofförnek:

— Vigyen vissza és álljon meg a villától nem messze.

Agyából a nyugtalanság szétfutott idegeibe s mikor az autó megállott, türelmetlen gyorsasággal ugrott ki a kocsiból a puha hóra. Az autót elbocsátotta és sietve indult a villa felé.

— Mit is akarok tulajdonképpen? — kérdezte önmagától zaklatott tépelődéssel. — Leskelődni, mint a megunt szeretők szoktak? . . . Bizonyosságot szerezni, mint a megcsalt férjek? . . .

Levette a sapkát fejéről, hogy égő homlokát hűsítse kissé az erős havazás. — Mit akarok? — töprengett tovább, — én, aki az iszonyatok öléből szabadultam ide pár órára, én, aki a halálkínok minden tusája között biztos, segítő kezet nyújtottam a szenvedőknek, ime, én remegve járok le és fel egy csendes villa bezárt ajtaja előtt s tanácstalanul lesem két ablak fényét . . . Két ablak fényét, ahol esetleg semmi más nem történik, mint hogy Kati szobaleány fehérneműt rakosgat ürnője távollétében. Hát való ez? Lehet ez? Gimnazista vágyok? jogász? Országok és határok égnek a háború tüzeiben, ifjú szívek utolsót dobbannak és én, a kitüntetett hős, a

harctéri sebész, tehetetlenül állok egy bezárt ajtó előtt és nem merek újra becsöngetni. Holott... be kellene mennem és megvárnom Hannát, amíg hazajön. Jogom van hozzá, az enyém ő, az én kedvesem... Órájára pillantott. Félnyolc. Tizenkettőig van időm, a vonatom éjfél után indul. Kelemen arca elkomorult. Szerelmi töprengéseiből hirtelen súlyos gondok ragadták ki. Egyszerre haza gondolt, a szüleire, anyja nyugtalanító sürgönyére, mely három napi szabadságra szakította ki a harcterről. Apja betegágyához hívják. Mi van otthon?... Most jött a vasútról és éjfél után tovább megy. Sietnie kell haza, hova kínzó nyugtalansággal gondol. Ez a pár órája van csak a fővárosban és az asszony, az imádott kedves hol?... Hol van? Okosabb lett volna értesíteni Hannát jövelelemről, — gondolta késő megbánással. — Meddig fogok még itt gyötrődni? — mormolta maga elé. Sapkája még mindig kezében volt. Haja teljesen öszszecsapzott a forró fejére hulló hópelyhektől. Elhúzódtott a villától s kissé távolabb figyelő szemmel egyre rőtta a havas utat. Mi az? Mire várok? Mely ösztönszerű érzés az, ami itt tart fogva? Okosabb lenne felkutatni Hannát, de... Az a két világos ablak az emeleten marasztal, lenyűgöz. A vaksötétség nem volna olyan titokzatos reám nézve, mint ez a...

Kelemen be sem fejezhette gondolatát, mert egy esemény villámgyorsan lekötötte minden figyelmét.

Fény, túlkölés s egy autó kanyarodott Baráthné villája elé. Kelemen a vadászember biztos ösztönével érezte: most. Most itt lesz a bizonyosság minden kételyével szemben. Gyorsan elhúzódtott egy közeli kerítés mélyedésébe, honnan tágranyilt pupillákkal figyelt. Az autó üresnek látszott, senki nem szállott ki belőle. A soffőr leugrott és becsöngetett. A villa földszintjén újra kiverődött a fénysáv a verandára s Kati sietős léptekkel jött a bejárathoz.

— Maga az Szabó úr? — kérdezte, — várjon, mindjárt jönnek, — és kitárta az ajtót. A lány fázósan

húzta össze a vállára vetett kendőt és visszasietett. A sofför helyére ült.

Kelemen Béla leshelyén merevvé kövült.

— Mindjárt jönnek ... ? Kik ? — lángett fel benne valami szörnyűség, ami hihetetlen és mégis borzongató volt. Kik ? Csak nem Hanna és ... vele valaki ... ? — úgy érezte, nem a hótól nedves a feje, hanem valami nehéz jeges áram zuhan rá, mely mozdulatlaná teszi, szinte bénává.

Fojtó csend ülte meg a helyet. Nehány perc telt el a feszült várakozásban és jöttek. Jöttek ketten. Egy férfi és egy nő. Még nem érkeztek az autó fénykörébe, hogy arcvonásaik kivehetők legyenek, de Hanna dallamos hangja már Kelemen fülébe csengett.

— Mennyi hó és milyen szép ! — mondta Baráthné, — gyönyörű karácsonyunk lesz.

Kelemen ugrásra készen állott, mint őserdőben a támadó fenevad. A nemesszívű ember, a segítő orvos életmentő ujjai görcsösen megvonaglottak és fojtogató szorításra görbültek.

A férfi torka ! ... — lihegte befele, önmagába, — a férfi torka ! Megragadni és szorítani, míg utolsót hörög ...

Erre vágyott, ezt szomjazta. Kardja markolatához kapott ...

Hanna a kocsiba lépett. Az autó fénykörében egy pillanatra megállott a férfi s valamit halkán mondott a sofförnek.

— Osváth, — ismerte fel Kelemen, s egész lélekjelenlétére szüksége volt, hogy rájuk ne rontson. — Osváth, — ismételte gépiesen, — Osváth . . . Óh, anyám intelmei, rejtett szavai, burkolt célzásai nem voltak hiába . . . Az anyám ! — jajdult fel gyötrődő lelkében egyszerre a fiúi kötelesség s mint mikor a villámlás áthatítja a sötétséget, úgy állott előtte az otthon, az apa betegágya, hova remegve várják . . . Gyilkolásra kész karja lehanyatlott a kardról.

Az autó elrobogott.

Percek multak, Kelemen Béla még mindig mozdulatlanul állott rejtékhelyén. Valami történt vele, benne; valami szörnyűség, ami hirtelen szakadt reá a bizonyossággal. Nem mendemonda . . . látta őket saját szemével. Mi lesz ezután ? . . . Meddig gyötri lelkét e kínzó teher ? Megszabadul-e tőle valaha ? Még nem látta világosan az útját, merre fog haladni. Még nem tudta, hogy van örökös bánat, mely olyan elválaszthatatlanul forr lelkünkhöz, mint lépteinkhez az árnyék. Ebben a percben úgy érezte, mintha meghalt volna s mégis tovább élne. Igen, csak a halál ilyen fagyos, befejezett, kérlelhetetlen, mint ami az ő lelkében véghez ment. Halottja van. Meghalt az a szerelmes, rajongó ifjú, aki a mámor minden örületével szeretett egy asszonyt a baráthpusztai vadászlakban. Igen, ő meghalt . . . Hörgő, nehéz sóhaj szakadt fel kebeléből. Sa délceg ifjú, ki kevéssel ezelőtt ruganyosan jött; vágyódó, szerelemtől lángoló tekintettel, tüzes csókok ígéretében, most lassan mozdult, mintha nehéz súlyokat cipelne. Még egy pillantást vetett a villára. Sötét volt minden ablak. Mély keserűséggel sóhajtott:

— Hja, igaz, elmentek. . .

Fáradtan, összetörve vágott neki a magányos útnak a magas hóban. Feje még mindig födetlen volt. Arca vörösre gyulva égett, szemében lázas, végtelen szomorúság sötétlett. Úgy érezte, temetésről jön, most földelte el drága halottját. Gyásza a komorság, s a természet mély csöndje: a baráti részvét. S a tudás, a keserű valóság ? Az ő örök vigasztalansága. Mindent megértett. A szállongó hírek nem hazudtak. A mendemondák, melyek különféle levelekben a harcéterig szivárogtak; a tönkremenés, az új gazdagság, a hűvösvölgyi villa, Ösváth szerelme... óh, minden, minden igaz!... Amit nem hitt, — látta. A világos ablak, a szobaleány zavara, a szerelmi együttes a hazugság mögött!... Látta, látta! Elvitathatatlan. De hogy nem látta előbb ? Hogy nem

látta az asszony egyre maradozó, egyre hidegebb leveleiből...? Miért nem következtetett? Világos volt!!

A férfi máskor élénk arcvonásai merevre feszültek s új, éles vonal verődött két szemöldöke közé. A mozdulatlan arcon, csak az a bizonyos ér lüktetett vad sebességgel a bal halánték fölött, amit olyan jól ismert édesanyja. Szívét az elhagyott, megcsalt, kijátszott, szerelmes szerető minden gyötrő féltékenysége és kinja marcangolta. Haladt, mint az alvajáró, haladt fedetlen fejjel, súlyos, nehéz léptekkel a havas, néma, téli éjszakában a végtelennek tetsző, nyomtalan, fehér úton a város fele...

A zaj és forgalom térítette magához. A világosság, emberek; a rohanó, robogó sokadalom. A főváros szíve a háború lázában lüktetett s mint szétvert hangyaboly nyüzsgött az emberáradat; külön-külön sietett minden egyén s mégis együttes kínban kovácsolódott össze valamennyi: a bizonytalanság hajszájában. Kelemen gépiesen rőtta az utcákat. A Margithídnál eszmélt rá, hogy sapkája még mindig kezében van. Föltette. Mozdulatlan, merev arcán az előbbeni lázas pírt lassanként mély haloványság váltotta fel, mely szenvedővé tette vonásainak kifejezését.

A nyugoti pályaudvarhoz ért. Rövid tünődésre megállott. Innen indult vonata. Szállodájában, ahol fölfrissítette magát, podgyásza felől úgy rendelkezett, hogy a vasúthoz küldjék. Tehát látszólag minden rendben van, megy haza. Haza, egy újabb gyötrelembe. Szegény öregek otthon... A rohanó vonaton szeretett volna ülni; futni innen és sietni oda. Pár óra volt még az indulásig. Ez a meddő veszteglés türelmetlenné tette. Hirtelen új gondolat fogta meg és gyors cselekvésre készítette. Autóhoz sietett.

— Pannonia szálloda, — mondta a sofförnek. — Pár perc múlva odaért.

— Várjon, — szólt kiugorva a kocsiból, — rögtön jövök.

Besietett a szállodába. Ahogy a folyosó hatalmas tükreiben magát megpillantotta, megdöbbsent. Olyan idegen volt az a merev arc a kemény vágással két szemöldöke között, mintha nem is ő lett volna, csak kísértete. Az elhült portás is Kelemenre révedt.

— Parancsolni méltóztatik? — kérdezte, bár lát-szott rajta, hogy valami mást szeretne mondani, amit hirtelen elnyelt. — A podgyász már a pályaudvaron van, — tette hozzá kötelességszerűen. Magában pedig megállapította:

— Ejnye, de furcsán néz ki! Az urak nem szeret-tik, ha dolgukba avatkoznak: hát furcsán néz ki! Mi közöm hozzá? Semmi. — S annál kíváncsibb szemmel nézte.

Kelemen a tárcájába nyúlt. Nagy bankjegyet adott a portásnak azzal a megbizással, hogy Baráth Elekné villájába holnap reggel küldessen hatalmas, gyönyörű vörösrózsza csokrot. Kelemen üres névjegyet is adott, hogy fűzzék rá.

Így búcsúsom, — gondolta keserű iróniával, — szép halottnak szép temetést.

A következő percben Kelemen doktor már a vára-kozó autóban ült és robogott a pályaudvar felé.

— Így kellett cselekednem, — mormolta maga elé, — ellenállhatatlan erő hajtott. Tudom, hogy józan ész-szel bírálva nevetséges a gyöngédségem. Ha, ha! én, a kijátszott szerető, érzelvek, mint valami vidéki bakfis vagy kótyagos poéta. Temetek... Én! Én! Mikor en-gem már régen eltemettek. És mégis... a nyári éjt-szakák... a vadászlak órái... a multba merült gyö-nyörúségek... mind, mind! amilyen kínzóak, éppen olyan drágák nekem! Nincs többé az az ifjú és nincs többé az az asszony. Meghaltak. Vajjon Hanna nem érzi-e meg a temetési gyertyák szagát a vörösrózsák illata között...? Vagy csak sok idő múlva, ha látja elszakadásom, gondol arra a halálra, amit a rózsák je-lentettek...?

Álmodozásából a való élet rázta fel Kelemen. Visszaért a Nyugatihoz. Az étterembe ment. Vonata indulásáig a lehető legrosszabb kedvben ütötte agyon idejét. Idegfeszültsége még mindig nem engedett. Csak később, a vonaton enyhült kissé. Arca, mely a hőésésben izzott, majd fakóvá sápadt, kezdte lassan visszanyerni természetes színét. Vonásai elvesztették kemény merevségüket, de szemöldei között a mély vágás továbbra is konokul megmaradt, mintha sohasem akart volna onnan távozni. A vonat zakatolva száguldott a téli éjszakában. A havas kanyargók gyors változatban tünedeztek egymás után. Kelemen Béla kibámult a nagy fehérségbe pont és cél nélkül. Teli hold ragyogott a táj felett. Képeletéből lázas ütemben vetültek a képek a maku-látlan messzeségbe. Élt minden, lélekezett, hadakozott. Minden, ahogy volt, ahogy van . . . Emberek, szavak, események. A dolgok összefüggése, viszont nagy hézagok, melyeket egyetlen kép töltött ki: Hanna és Osváth. Most értett sok mindent, ami eddig homályos volt. Következtetéseit egyetlen keserű gondolat zárta le: Hanna eladta magát, mint ezelőtt s majd — ezután.

Percek multak, alig rebbent szeme . . . Más a férfibánat, mint az asszonyé. A nőnek könnye omlik és özönében szíve megkönnyebbül. A férfikönny égő, komor, merevség, mely befele nehezül s egyre súlyosabbá veri a bánatot.

És reggel megérkezett a pompás vörösrózsacsokor Hanna villájába. A szép asszony még heverészett csipkés vánkosain, mikor Kati jelentette:

— Nagy, nagy rózsza-csokor . . . Gyönyörű!

— Hozd be! — parancsolta Hanna élénken. — Ki küldte? — és sietve a névjegy után nyúlt. — Nj, ni! Béla! Hát Pesten van? Kati, hamar a fürdőmet, öltözködöm. Hallod? Kelemen doktor Pesten van! Siess! A rózsákat előre küldte, bizonyosan mindjárt itt lesz. Siess, siess!

Kati, aki még Baráth-pusztáról némely dolgokban bizalmasa volt asszonyának, adta a meglepettet. Örült,

hogy nem fecsegte el a tegnapesti látogatást. Tudott ő hallgatni jó borralaló reményében. Kelemen doktor bőkezűségét pedig jól ismerte a régi időkől. A doktor hallgatást parancsolt, ő tehát hallgatott.

Hanna vidám hangulatban várta a doktort. Igaz, hogy nem érezte már a vadászlaki lázas szerelmet, hiszen annyi minden történt azóta! De e percben, Osváth unott szerelme mellett s az újuló emlékek között kedvesnek ígérkezett a viszontlátás. Vére mintha gyorsabban keringett volna s az ígérkező, forró csókok vággyal remegtették idegeit. Kacéran öltözködve ült a zongorához. Kedvenc dalai egymásután peregtek ujjai alól. Lassan elunta a játékot s egy regény olvasásához kezdett. Délfele nagyon türelmetlen lett.

Mi az? Sem ő? Sem telefon? — idegesen csapta le a könyvet. — Talán levél van elrejtve a rózsák között s kikerülte figyelmemet? — Hirtelen fölkel s haragos kíváncsisággal tartott a csokor fele. A gyönyörű, dús szirmok titokzatosan mosolyogtak szemébe s kelyhek édes illatot lehelt.

Hanna a kutatáshoz látott.

— Tövisek, — sziszegte megsértve finom ujjai hegyét, — tövisek... egyéb semmi. Legjobban szeretnék kidobni! — kiáltotta haragosan a hatalmas rózsacsokorra.

— Ilyen butaságot! Itthon maradok, felöltözöm, várom... és! De most már ne is jöjjön! Nem fogadom, nem fogadom...

Hevesen sétált fel és alá a szobákban. Végre türelmét teljesen elveszítve csöngetett:

— Az ebédemet! — szólt mérgesen a belépő Katinak. — Senkit sem fogadok.

A szobaleány kissé elhülve engedelmeskedett, bár régen megszokta asszonyának gyors és szeszélyes hangulatváltozásait. De most... éppen most... — gondolta álmélkodva, — mikor olyan szépen kezdődött... nem értem, sehogy sem értem.

Hanna délután négy óráig maradt otthon s türelmetlensége kellemetlen hangulatba csapott át. Nem nyugtatta meg a kiadott parancs, hogy senkit sem fogad s többször azon kapta magát, hogy a villa bejáratát kémleli: nem tűnik-e fel a doktor délceg alakja? Hogyan? Hát nem rohant hozzá Béla? Az epedő, alázatos, lángholó szerelmes?! Ha, ha! — nevetett Hanna cinizmus-sal, — csak a múlt bizonyos, a jelen és jövő soha! Főként a szerelemben... Minden pillanat hozhat meglepetést, halált, születést egyaránt. Kezdek kételkedni aszszonyi hatalmamban...

Gyors elhatározással telefonált Osváth autójáért, mely minden pillanatban rendelkezésére állott és bement a városba. Öltözködés alatt Katinak semmi utasítást sem adott, ki az események illetén fordulatán elképedve, éppenséggel nem merte megmondani asszonyának, hogy az este, mikor az a parancsa volt, hogy senkit se engedjen be, itt járt a doktor. Sőt attól is tartózkodott a más-kor felettébb közlékeny Kati, hogy Szidóniával, a házvezetőnővel tudassa a nem éppen redjén való történeteket s asszonya rosszkedvének valószínű okát. Félt, hogy talán hibázott a hallgatással s az ő nyakába zúdul a baj.

A következő napokon Hanna lehült mérgét a csodálkozás váltotta fel.

— Na, de ilyen! Mindha a föld nyelte volna el... Mi történt Bélával?

S mikor egy hét múlva Kelemen Pál alispán szomorújelentőjét hozta a posta, Hanna úgy értelmezte a dolgot, hogy a doktornak nem volt ideje őt átutaztában fölkeresni, csupán a virágot küldhette. Nem sokára ez a következtetése is megdőlt, mert a harctérre küldött condoleáló soraira minden magyarázat és emlékezés mellőzésével a legszűkebb szavú és kizárólag csak részvétet köszönő sorok érkeztek Kelemen Bélától. Telt az idő és nem jött többé hír.

— Furcsa, — gondolta Hanna, — éppen úgy csinál, mint a mesékben a hősök: kód előttem, kód utá-

nam! — Barátné rándított egyet szép, gömbölyű vállán s gúnyosan mondta magában: „Gombház . . .” — aztán mintha búcsúzott volna valakitől, hangosan szólt: — Ég veled troubadour! — S nem törődött Kelemen Bélával.

A doktor ellenkezőleg. Atyja halála mélyen megrendítette lelkét s Hanna elvesztése céltalanná tette ifjú életét. Mély volt ez a szerelem, mert nem ismert semminő megalkuvást. Vagy az enyém egyedül, vagy soha többé . . . Tehát soha többé, — szólt a könnyörtelen valóság. És Kelemen nem feledett. Mint ahogy az a mély vonal sem simult ki szemöldei közül. Összetartozott ez a kettő, mint rettenetes órák élő emlékeztetője, mint sírkereszt a halott fölött. A harctéren kettőzött munkával látott hivatása után. Nem ismerte a fáradságot. Minden veszéllyel szembeszállt, hogy embertársait megmentse. Halovány, komor arcával mindenütt ott volt, ahol a halál aratott s a lehullott emberkévékből golyózápor között kereste az életmagvát. A hősök között hősnek emlegették. Bajtársai rajongó csodálattal és szeretettel fogták körül. A katonák babonás hittel bíztak tudásában. A haldoklók, — ha keze érintette, — azt hitték, meggyógyulnak. Kelemen Béla azon a ponton volt, hogy legendás híre kerekedjék . . .

XX.

Két éve tombolt már a világháború vérförgetege Európa fölött. Minden időktől fogva ez a borzalom volt a századok leghatalmasabb tragédiája, hol titáni hazardörök játszottak örült va — banque — ot millió és millió ember javával, létével és vérével. A veszendő emberi lélek, mint megszámlálhatatlan mennyiségű arany gyült és ömlött a pusztulás és halál megsemmisülésébe. Akik átéltek, örökké emlékezni fognak borzalmaira, s az eljövendő nemzedékek sora okulhat belőle. 1914 tavaszán még csak a diplomácia boszorkánykonyhájában

keverték Európának a mérget; az országok békés, rendezett viszonyok között élő polgársága nyugodtan aludt s munkás életében biztosítottak látta jövőjét. Ki hitte volna akkor, hogy néhány hét múlva alaromot fújnak s az ifjú katonákkal harcba száll a család-apa is?! Örület rémképe lehetett volna csupán! És ime, a pokol ördögei elszabadultak! Nyár derekán csörrentek a kardok, tombolt a harci lelkesedés s tegnapról mára a békés nemzetek csöndes emberei, akik sohasem látták egymást, hősi elszántsággal, halálmegvetéssel kaszabolták embertársaikat azon az egyszerű alapon, mert ha ők nem, akkor azok őket. Ez volt és lesz örökké a nemzeti regula. A győztesé az élet, aki elbukott, meghal. A trónokon és hatalmak polcán a titáni hazardőrök egyre halmozták a téteket.

Óh, mikor az első halálhírek jöttek, mikor először sötétültek az utcákon az anyák és hitvesek gyászfátyolai!... az ember félt, azt hitte, hogy e nagy, e szent fájdalom könnye hangos jajjal kiált az égre és fékezhetetlen lesz a nők szenvedésének kitörő vihara elesett legkedvesebbjükért. De hősök voltak ők, mint Róma nőjei. Magukba zárva hordták bánatukat s hangtalan türéssel birkoztak balsorsukkal.

Béke! Ez volt szomjúsága minden szívnek s a végzet kegyetlen keze magasra tartotta a pалlost: nem! A pokol hatalma tovább tombolt. A kiszabadult ördög-had kajánul vigyorgott: hivatok, itt vagyunk! És az országok koronás és koronázatlan hatalmasai nem sietteték a békés kibontakozást. 1915 májusában az olaszok tőlünk elpártolva, az entente-hoz csatlakoztak s a határ több pontján megkezdték a támadást. Erődítményeinket bombázták s hatalmas csapatokkal törtek ránk. Katonáságunk hősiezen tartotta állásainkat s az elkecsereedett csaták veszedelmes harctérre tették az olasz frontot. Háboruban mult el a tél, a nyár és 1916 őszén jobban ömlött a vérfürdő, mint valaha. A gyilkolás örülete, mint tűzvész, új tápot kapott. Augusztus végén Románia ha-

dat üzent a központi hatalmaknak. Szeptemberben megindult az orosz offenzíva Erdős Kárpátok több pontja ellen. Délen Isonzo, Doberdo... egyre megújuló szörnyűségek és harc a levegőben, a tengeren és harc köröskörül idegen országok idegen népei között. Idebenn, a hazában a béke nagy szomjuhozása közepett egyre nőttek a bajok, a gondok, a nélkülözések s az árvák és özvegyek száma. A szivekben egyetlen, forró imádság kapcsolt össze minden magyar kint, fájdalomat és reményt: győznünk kell! Ez tízszerelte künn a kardok erejét, ez erősítette benn a gyötrődőket.

Győznünk kell különben...!

Győznünk kell, nehogy beteljesedjék a gallusok királyának szava, hogy: „Vae victis“ — jaj a legyőzötteknek!...

Győznünk kell, — mondta magában minden becsületes férfi és nő s képességéhez mérten a haza szolgálatára cselekedett.

Győznünk kell!

Horváth Erzsinek is ez volt a mindennapi imádsága, ki a mélyülő háborúba vesző hosszú hónapokat szakadatlan önfeláldozó munkában töltötte. Horváth Erzszi a jelenben már nem volt az a szerény viszonyok között élő tanítónő, akit az első háborús télen a Vöröskereszt Egylet kérelmezett a főváros tanácsától szolgálati beosztással egyik hadi kórházba, — Horváth Erzszi immár korlátlan ura volt a nagy Zsombódy vagyonnak. Hogyan? Térjünk vissza a lejátszódott eseményekhez.

Özvegy Zsombódy Dánielné a háború kitörésekor egyike volt az elsőeknek, ki ősi kastélyát a lábbadozó tisztek üdülő helyéül rendezte be, így akart jó szívével a közös nehéz sorson valamit enyhíteni. Nemsokára Zsombódynét régi szívbaja újult erővel támadta meg s egy hirtelen roham kioltotta életét. A nemeslelkű úraszony végrendeletében minden vagyonát, — ítélete szerint, mint rokonai közül az egyedül érdemesre, — Horváth Erzsire hagyta, azzal a kikötéssel, hogy megkezdett munkáját, a kastélyban lévő üdülőtelepet, tartsa

fenn a haza szolgálatára a háború befejezéséig. Zsombódyné halálhírét Erzsi Trieszt közelében, a Vöröske-reszt egyik tábori kórházában kapta, hol hónapok óta ápolt. A kórház húsz egy néhány kilométernyire volt a fronttól, repülők bombázták környékét s a harctérről az első segélynyújtás után idehozták a sebesülteket. Ez volt a szétosztó hely, honnan a doktorok megfelelő kötéssel útra indították a belső kórházakba a szenvedőket. Rettenetes volt itt csata után. És az olasz harctér bővelkedett a borzalmakban. Mikor elült a szörnyűség a táborban, a kórház zsufolásig megtelt az áldozatokkal. És megkezdődött a pusztító gyilkolás nyomán az embermentés hatalmas munkája. Egyszerre drága lett minden élet, minden vércsepp és szólt az ige:

— Élni, fölépülni és vissza, vissza! Új front, új harc, győzelem a magyarnak, különben!...

És a hadi kórházak nagyszerű szervezése, munkája, modern hygiénája megakadályozta a régi hadviselések nyomán fellépő és minden löszernél nagyobb pusztításokat okozó ragályokat, melyek hajdan tömegeket söpörtek el.

Ködös, nyirkos novemberi hajnal volt, azok közül való, mikor a késlekedő nap helyett, valami sárgaszürke, ólmos világosság töri át az éjtszakát s eget, földet lehangoló bágyadtsággal szomorúvá tesz. A kopár fák dércsipett ágai halk zörejjel ütődtek egymáshoz a hajnali szélben. Horváth Erzsi a pályaudvarra sietett, hogy a kapott sürgöny értelme szerint Zsombódyné temetésére megérkezzék. A frontra közvetlen egy lezajlott közelharc tusája után szörnyűködött szét a hajnal és a hordágyak hosszú sora hozta a vasúthoz az átkötözött s szállítható sebesülteket. Milyen keserves, kijózanító kép volt ez a harcok extázisa után! A szomorú hajnal még szomorúbbá tette az összehordott, mozdulatlanul fekvő embercsoportot, amint arra vártak, hogy a vasúti kocsi-ka elhelyezzék a szanitécek. Tegnap még rohamra kész, erős szál legények voltak, ma tehetetlen ember-roncsok kar-láb lövéssel, vagy belső sérülésekkel. És

aránylag még ők a szerencsések. Ők, akik itt fekszenek fakó, nyűtt arccal, mozdulatlan bénaságban; ők, akiket gondozásba vett az emberszeretet szent kötelessége. Míg a többiek, a halottak!... akik künn vesztek a csatatéren, Úr Isten, azok... Óh, látni őket végvonaglásukban, érezni, miként hülnek tagjaik és fagnak a halál merev némaságába abban a vad egymásra torlódásban, hova a halottakat a sebesültekkel a borzalmas tusa, a golyók, a kétségbeesett rohanások, felrobbanó aknák és pusztító gránátok összegabalyítva sodorták... Óh, rettenetes volt! S a megmenekültek e szörnyű képekbe merülve révedeztek aggodó szemmel fekhelyükön a zord hajnalban. Hirtelen nagy robaj riasztotta őket a valóságra. Az ellenség löni kezdte a pályaudvart. Az ágyugolyók a közelbe fúródtak. A sebesültek szeme tágranyilva kereste a menedéket. A tegnap még daliás hőskön a tehetetlen ember riadt, féltő remegése vonaglott végig. Jaj, most, most veszünk el, — sopánkodtak a kiszolgáltatottság keserűségével s irigy, tehetetlen sóvárgással nézték szegények az egészséges, mozgó embereket. Az ágyúzás egyre hevesebb lett s a szanitécek gyorsított munkával hordták őket a vonat belsejébe. Erzsi nem vesztette el lélekjelenlétét. Hozzájuk lépett, szerető, gyöngéd szavakkal bízta mindnyájukat. A vonat csakhamar kirobogott velük a veszélyeztetett pályaudvarról és vitte őket a gyógyulás, az új élet, a minden eljövendők és elkerülhetetlenek felé.

Erzsi fájdalmas szívvel érkezett meg a Zsombódykastélyba. Még nem tudta, hogy az övé; a vett sürgöny csupán a temetésre szólította a nagyasszony végrendeleti kívánsága szerint. Kora délelőtti idő volt, csipős szél fújt s a kastély ablakai lezárva hallgattak. A lábadozók rendszerint későn keltek s az ápoló és szolgálómélyzet benn foglalatoskodott. Erzsit nyugtalanította a ház nagy csöndessége.

— A temetés?... — lebegett ajkán a szó, elkés-

tem volna? ... — Szinte futó lépésben tartott az elősiető szolga felé s szívszorongva kérdezte:

— A temetés? ...

— Tegnap délután volt, nagyságos kisasszony, kezeit csókolom! Nem lehetett tovább várni...

Erzsi hangos zokogásba tört ki:

— Elkéstem, Istenem, elkéstem! Miért nem sürgönyöztek hamarább?

— Egy pillanat alatt történt a baj kérem alássan, rosszul lett s már meg is halt szegény nagyságos asszony...

Az elősiető cselédség tiszteletteljes alázattal köszöntötte Erzsit. De a kedves, a jó, a drága Vera néni, akit Erzsi szeme mindenütt hasztalan keresett, akit nem látott és képzelete mégis érzékelt, — ő már nem volt sehol. A családi kriptá ajtaja bezárult és ősei közé pihenőre tért a valamikor ragyogó szépségű és szellemű úrasszony.

— Jövök Vera néni ... jövök ... — suttogta Erzsi maga elé könnyázott szemmel s poggyászát a cselédségre bízva, azonnal sietve indult a kriptához. Útját a nagy kiterjedésű parkon át egy vasajtó irányába vette, mely a magas kőkerítés oldalába volt vágva s a Zombódyak kegyúri templomának cintermébe vezetett. Ez a templom hosszú évek óta elzárva állott a forgalomtól s Farkas Lőrinc, a plebánia papja, csak kivételesen, Zsombódyné külön felkérésére mondott benne misét. A cinteremben elkerítve állott a családi sírbolt, melynek márványhomlokzatát most friss virágözön borította.

Erzsi zokogva omlott térdre előtte. Aztán összekulcsolt kézzel, buzgón imádkozva közeledett lelkében annak elszállt lelkéhez, ki életében jóságával megnyerte szívét.

Csöndes léptek közeledtek a sírbolthoz a cinterem felől. Erzsi mély elmerülésében nem hallotta.

Farkas Lőrinc jött, a plebános, az elhunyt Zsombódyné baráti híve, aki meghagyta a cselédségnek, hogy

Erzsi érkezését tüstént jelentsék neki. A hírt véve, azonnal a kastélyba sietett s követte a leányt a kriptához. Nehány lépésnyire megállott a térdeplőtől. — Imádkozik, várok, — gondolta.

A szél erősebben kezdett fújni. Az ólmos, szinte csüngeni látszó feliegekből kövér esőcseppek verődtek ritkásan szerte s a virágtömeg kemény atlaszszalagjának széles vonalán nagyot koppantak.

A leány felpillantott. Ismerős, mély hang szólt hozzá:

— Isten hozta Erzsi kisasszony!

— Óh, Istenem! elkéstem... — szólt panaszosan. — Köszönöm a sürgönyét kedves főtisztelendő úr, csak hamarább kaphattam volna meg! De a háború nehézségei...

Baráti kéz nyúlt felé, Erzsi fölemelkedett s Farkas Lőrinc ünnepélyesen mondta:

— Ön a haza javáért küzdött kisasszony, nyugodjék meg. A híven teljesített kötelesség: érdem. Szeretve tisztelt nagyasszonyunk halála szenvedés nélkül, jóformán pillanatok alatt következett be. Engedje meg, hogy bánatában őszinte résztvevéssel osztozzam és engedje meg, hogy legelőször én, a nagylelkű boldogult végrendeletének egyik tanúja, üdvözöljem önt. — a pap pillanatnyi szünetet tartva, erősebb hangsúllyal folytatta, — mint a Zsombódy vagyon kizárólagos örökösét és úrnőjét.

Erzsi meghökkent. A meglepetés olyan hatalmas volt, hogy az első pillanatban az ijedtség és bámulat arcából szívére kergette a vért; a következő percben haloványsága lángvörösre gyúlt s nagy, sötét szeme fölragyogott. A hála és szeretet sugárzott benne. Kissé zavartan rebegette:

— Hogyan? Én? Hát nekem hagyta? Óh, nem is tudom, mivel érdemeltem...

— A szívével, a jellemével, a jóságával, — mondta a pap meleg hangon, — ezzel érdemelte Erzsi kisasszony. A nagyasszony büszke volt arra, hogy ön a harctéren ápol.

— Hiszen olyan kevés volt mindaz, amit én tehettem, — mondta szerényen a leány. Az akaratom, az igyekezetem, a két kezem . . . Más eszköz nem állott rendelkezésemre. De ezután, — Erzsi visszafordult a kriptához és kezét szívére tette, — de ezután, esküszöm neked, drága Vera nénim, hogy a reám hagyott vagyon nem lesz tulajdonomban más, mint eszköze a jónak, enyhítése a nyomornak és segítsége a hazának!

Farkas Lőrinc szeme egy ki nem ejtett könny-cseppből lett fényesebb.

— Erzsi kisasszony, ön méltó legmélyebb hódolatokra! — mondta meghatódva, lelkesülten. — Ön már is úgy gondolkozik, ahogy részben a megboldogult óhajtotta; amennyiben végrendeletileg úgy intézkedett, hogy a kastélyban lévő üdülőtelep a háború befejeztéig fönnulljon.

— Óh, mindent az ő akarata szerint és az ő nevében, — mondta csöndesen Erzsi, — a megkezdett munka zavartalanul fog tovább folyni és kiszélesül minden olyan irányban, amit felöllelhetek.

Lassan visszaindultak a kastély felé, nem törődve a nehéz esőcseppek alkalmatlankodásával, melyeket a kavargó szél, hol hirtelen suhantott, hol meg szeszélyesen elkapott valamerre. Erzsi és a pap elmerültek Zsombódné halála és ez eseményt követő körülmények elbeszélésébe, valamint azok komoly megvitatásába. A bejáráshoz érve a pap búcsút vett.

— Intézkedem, — szolt, — hogy a végrendelet azonnal nyilvánosságra hozassék s ön ügyvédje kíséretében mielőbb átvegye jogos tulajdonát.

Köszöntötték egymást.

Erzsi meghatottan haladt föl a bejárat lépcsőzetén, azzal a különös, eleinte szinte hitetlenkedő érzéssel, mely azoknak a szegény embereknek tulajdona, akik egyik percről a másikra minden átmenet nélkül egy rögtönös kijelentés, szó, vagy váratlan fordulat által gazdagok lesznek.

— Hogyan? Ez mind az enyém? Valóban az enyém? — bolyongott a csodálkozó kérdés a biztos bírás után is egy ideig lelkében.

XXI.

Alig telt el néhány nap Erzsi megérkezése óta, a nagy ujság bejárta a megyét, sőt Budapestet is, hogy Horváth Erzsi örökölte az egész Zsombódy vagyont. Sokra, többre és még többre becsülték az örökség nagyságát. Kizárólag egy tényt szögeztek le közös megállapítással, hogy Zsombódyné egyszerű élete, csak halmozhatta éveken át a régi vagyont s így az több lehet, mint gondolná az ember.

Szakadatlan érkeztek a kondoleáló levelek Erzsihez, melyek ravaszul mindjárt a gratulációt is magukban foglalták és rejtegettek valami hízelkedést számára. Erzsi egyszerre csak azt látta, hogy ő, akinek eddig nem volt senkije, semmije és főként nem volt széles, bizalmas köre, egyszerre odaadó, kész, baráti sereggel rendelkezik, mely különféle módon adja tudtára „mély tiszteletét” és „őszinte vonzalmát”. Sőt, a fokozottabban lelkesültek látogatására siettek, mondván: hogy az egyedüllet óráit könnyebbé tegyék számára. Beszélgetés közben ki akarták fürkészni Erzsi jövőendő céljait. Mint fiatal, gazdag előkelő hölgygel, az emberek elkezdtek tervezni személyével anélkül, hogy ő a fonódó pókhálósálak körzetében sejtette volna a készülődő csapdát. Egyesek házasságok eshetőségét számígtatták, mások vagyona ragyogásában óhajtottak sütkérezni, vagy valamely más érdekkapcsolattal szándékoztak bizalmába férközni. Ezzel a nagy érdeklődéssel szemben Erzsinek egyetlen gondolata sem volt más jövőjéről, mint a munka a köz és haza érdekében. Eme tevékenység körül csoportosult minden vágya terve és munkássága. Az emberekre nézve ez a komolyság és biztos célirány — ter-

mészetiesen, — alig volt elképzelhető Erzsi korában és szerencsés helyzetében. Azonban minden tervező előbbutóbb belebotlott a leány passzív magatartásába s így Erzsi és látogatói között nem fokozódott a könnyed, baráti elragadtatás, hanem ellenkezőleg: a lelkesülők a visszakozás terére léptek. Különös leány, — állapították meg magukban, — konokul halad a maga útján és él saját eszmekörében. A nagyobb harsonások most szelid sípokhoz nyultak. Önfeláldozó, — mondogatták abbanhagyott lelkesedéssel, — olyan, mint egy apáca. Agg-szűznek készül, — jegyezték meg csípősen a fiús mamák és bevonták a vitorlákat. Általánosságban pedig szóltak a szentenciák: Bolondság, amit csinál! Fiatalon, ekkora vagyonnal még a divat sem érdekli! Olyan egyszerű, mint szegény tanítónő korában. Az egész kastélyból két szobát tart fenn maga számára. A többi az üdülőké. Ki látott ilyent? Zsombódyné hozzáképest nagy lábon élt. Az legalább négy szobában lakott, nem mint ő...

Magától értetődő, hogy a kávénenikék sem maradhattak a többiek mögött a szőlásszapulás nagy tudományában, bár az ő sorsuk is rosszabbra fordult a háború óta. Lassanként eltűnt színes keresztöltésekkel kivarrott abroszaikról a szokásos tejszín és hab, valamint a pompás mocca és aranyjáva keverék. Csak a tea futotta s mellé a töméntelen panasz, sopánkodás a világ ilyenén folyása felett. Milyen jó is volt az az áldott béke! Hej, de más világ is volt az... Sohasem jön vissza. Nem érünk mi már jobbat. Stb. stb. Aztán nekiestek Horváth Erzsinek. Ő volt az újság, a csemege, amiből mindenki kivette részét. Csinos lány, — kezdték, — csak az a kár, hogy olyan zárkózott. Nem látszik rajta, hogy olyan nagy szerencsét csinált. Igaz, most illik neki ilyen szomorúnak lenni, de meglátjátok, nem nyert vele semmit a társaság. Nem lesz soha mulatós kedyű. Aztán az öltözködése! Emlékeztek, a bazáron is matrózkalap volt a fején. Olyan, mint az anyja. Zsombóty Lilla sem tö-

rődött a világgal, ment a maga útján. De mi csűrészavarás, — szoltak bele a jóindulatúak, — Erzsi útja tiszteletreméltó. Nincs hozzáfogható még egy a vármegyében. Ki áldozza minden javát és idejét a háború és a köz nyomorúságának? — Igaz, ő ráér, módja is van hozzá, de szegény korában is azt csinálta. Hiszen tudjátok, hogy az olasz fronton ápolt! Most aztán duskálhat a bajban. Teszi is, amint hallok. Egész napja abban telik, hogy kinek mi a nyomorúsága? ... A lábbadozók úgy beszélnek róla, mint egy szentről. Farkas Lőrinc is folyton magasztalja. Hát szó, ami szó: kalapot le! Sok ilyen honleány kellene a hazának.

A keresztöltéses abroszok fölött elhangzott szenten ciák szétrebbentek az egész megyében, mint azok az éhes verebek, melyek a kirázott morzsákat felkapták az uzsonnák után a tornácokról és az udvarokról.

Horváth Erzsi munkába merülve nem gondolta, hogy milyen szenzációja ő a városnak. Közeledett Karácsony, Erzsi teendői megsaporodtak. Mindenkinek kedves meglepetést akart idehaza és sok-sok szükséges holmit a sebesülteknek. Úgy tervezte, hogy Karácsony előtt néhány napot Pesten tölt, fölkeresi a kórházakat s szükség szerint küldi szét ajándékait. A harctéren küzdőkre is gondolt. Azoknak kell csak igazán minden, amit adhatunk. Harmadik tél szakadt rájuk vérben, harcban, lövészárkokban. A város szegényei sem maradhatnak el. Erzsinek rengeteg volt a gondja, mindent legjobban akart elvégezni. A maga igényeit legszűkebbre szabta, hogy annál több jusson a segítségre szorulóknak.

Pesti útja előtt kedves látogatója érkezett, Radák báró, ki a háborús két év óta állandó vendége volt Daróczy gróf kastélyának. Natyit különféle ügyek és megbízatások elintézése hozta a városba, melyek között volt egy saját, külön dolga is. Neki a legkedvesebb. Az ő etherikus szerelmének földi boldogsága és beteljesedése: látni Erzsit.

A báró tőle telhető eleganciával jelent meg a kastélyban. Kissé soványabb és ráncosabb volt, mint a háború kitörésekor, különben ruganyos és vidám. Az ő vendégeletében nem hagyott nyomot a világverekedés, csak az idő múlása s a szörnyű unalom, melyet az öreg grófnő társaságában érzett. Kifogástalan szertartásossággal bókolva csókolt kezét Erzsinek. A kölcsönös üdvözlések után a báró felsóhajtott:

— Mi minden történt a nevezetes Anna-bál óta!
— mondta resignált hangon. — Mekkora fordult a világ, szinte azt hiszem, a sarkából esett ki. Bajos lesz visszacsúsztatni. Vagy talán nem is akarják majd; talán el is veszett a régi sarka? Tudja ég! Erzsi kisasszony, higgye el, új világ kerekedett. Akár a Marsba költözködtünk volna, vagy Jupiterbe, vagy tudom is én melyikbe a sok csillag közül. Én azonban, a régi világ régi embere, kezdem magamat sehogysen jól érezni. Megszűnt a meleg, családias vidámság az emberek otthonában. Baj, bizonytalanság, csüggedés, rettegés mindenütt az élet. Én nem tartozom senkihez, nem tart számon senki, soha sem voltam hiábavalóbb, mint most. A haretérre alkalmatlan vagyok. Itthon pedig... Istenem, az öreg, béna grófnét vigasztalgotam Daróczon, aki folyton reszket fiáért. Milyen szánalmas lehetek maga előtt Erzsi kisasszony, aki, mint a régi Dobó Katicák, oroszlánrészt vesz ki a háborúból.

— Dehogy, — szólt tiltakozva Erzsi, — csak a kötelességem teljesítem kedves báró. A Dobó Katicák hősök voltak, én csak egyszerű munkása vagyok hazámnak. De Radák, figyeljen arra, amit mondok. Van magának egy öreg hibája: mindig a legszebbeket gondolja rólam. Tévedés. Beszéljünk másokról. Emlékezem, maga a békevilágban mindentudó volt, mondja, most is érti ezt a huncutságot? Vagy Daróczon a csend és magány...

— Nem, nem! — szakította élenken félbe Erzsi szavait a báró, — ellenkezőleg! Mivel töltенők az időt

a grófnővel, ha szakadatlan nem pletykálnánk? Hogy volt, hogy van, hogy lesz, szóval még jósolunk is: ez a mi tudományunk. És hiába esett ki Darócz a világ közepéből, a szálak, mint a táviró, mindent behálóznak. Krónikus sorrendben tudjuk az eseményeket s ami kissé homályos, egy-két levél földeríti. Képzeld, még levelet is menesztünk, ha mindenáron tudni akarunk valamit vagy vitás egy kérdés közöttünk.

A báró belemelegedve folytatta:

— Sorjázok egyet-mást. Finom szemelvények. A gavalérok mindig a szép asszonyokkal kezdik a mondókájukat, akár meghallgatott imádók, akár nem. Én hát a szépséges Hanna asszonnyal kezdem. Vig özvegy, éli világát. Meg sem látszik rajta, hogy a Baráth-vagyony elűszott. Hűvösvölgyben pompás villája van és autón jár. Ezt nevezem aztán sikkes asszonynak. Az Osváth feje persze úgy el van csavarva, hogy talán már a nyakán sincs. Miatta mondott le a főispánságról, hogy közelében lehessen. Őrzi, jobban, mint régen Kelemen doktor, akit alaposan kiütött a nyeregből... Ha, ha! azt mondják, hogy Kele...

— De Radák! — kiáltott Erzsi és bíborszínre vörösödött. — Elég ebből, hagyja! — S hangja parancsolóan csengett.

A báró ijedten elnémult. Nem tudta, mi hibát követett el, amivel Erzsi neheztelését magára vonta. — Nem gyermeklány, hogy ennyire szemérmeskedjék, — gondolta, — a harctéren járt, katonákat ápolt... Hannát szereti ennyire? vagy... Vagy? Ahá... — köhintett a báró torkát köszörülve, s gondolatmenetében tágranyílt szemmel állott meg ennél a pontnál, mint mikor a kilótt nyíl fába fúródik. — Ahá, szép fiú Kelemen... Meglássuk.

A pillanatokra beállott csöndben érezte, hogy neki kell előbb megszólalnia. Köhintett még néhányat, mintha valami hirtelen torkára akadt volna s hízalgő hangon kezdett a beszédhez:

— Bocsásson meg Erzsi kisasszony, ha akaratomon kívül, valamivel megbántottam, de ilyen magamfajta vén locsogó, sokszor elveti a sulykot és nem gondol arra, hogy az emberek izlése különböző. A pletyka-csemegékből nem egyformán fogyasztanak. Bocsásson meg a rossz találásért, — esengett a vén fiú érzékeny hangon.

Erzsinek szigorú tekintete nyugodtra enyhült a báró mentegetőzése alatt. Pár perccel előbb úgy érezte, mintha szíve vad koppanással a torkába ugrott volna. Hirtelen tiltakoznia kellett, nem bírta tovább Radák kínos fecsegését. Lelkének legbensőbb titkára csapott könnyörtelenül, amit hallott: Hanna és Kelemen... A vére gyorsan rohant ereiben. Köd vált előtte ketté, s mindaz, amit ártatlan lelkében eddig homály fedett, megvilágosodott. Tehát ők ketten...! Mit jelenthettem volna én, a szürke senki, Hanna ragyogó szépsége mellett? — gondolta mély keserőséggel. Hirtelen a valóra ébredt. Radáknak sejténie sem szabad titkát. Világgá kürtölné. Óh, a mendemonda, ez az utálatos emberi hiéna, mely kíváncsiságában örökéhesen ássa ki az élet minden meghalt, eltemetett, féltve őrzött, lelakatolt titkát, hogy tobzódó falánksággal lakmározzék rajta.

— Nem és nem!

Erzsi gyors lélekjelenléttel lelke egész viharát mosoly alá rejtette s jobbát Radáknak nyújtva, kedvesen mondta:

— Béke! Valami mást meséljen báró, ahol komolyan foglalkoznak az emberek. Nem szeretem, ha az asszonyokat bántják, főként a védteleneket.

Natynak, — míg tiszteletteljesen megcsókolta a felé nyújtott, baráti kezét, — a nyelve hegyén volt, hogy Hannát bőségesen védik, — de hamar lenyelte és mea culpa-t mondott.

— Kedves, hogy nem haragszik Erzsi kisasszony, amiért az imént izléstelen voltam. Nem egyedül az én hibám. Az asszonyok kapattak rá, hogy borsos legyenek.

Tudja, azoknak soha semmi sem elég csípős, kivált az öregebbjének. Na, de a fiatalok is . . . azok is mindig nevettek, ha én olyasmit mondtam, amiért mást esetleg kitessékeltek volna. Ezzel elrontottak. Azt hittem, én vagyok ama bizonyos udvari bolond a csörgő sapkával, akinek minden szabad. Azonban ez nem szolgál mentességemre, tudnom kellett volna, hogy ön . . . ön szent, — szólt bűnbánattal.

— Javíthatatlan, — mondta tréfásan Erzsi, ki ismét teljesen ura volt érzéseinek, — látja, úgy kér feloldozást, hogy menten új bűnbe esik. Most meg szentnek nevezett. Báró, beszéljen tárgyilagosan.

— Az szomorú, — mondta Radák mélázva. — Csak a szerelem és a költészet szép és elragadó. A tárgyilagosság, — az szomorú. Látja, Miklós grófnak szűk volt az ország, nem termelt benne elég hatalmas fenevad fegyvere csövére, elment idegenbe tigrisekre vadászni. Kitért a háború, az angolok internálták. Bodrics bandája sem húzza többet egy bokorban mindnyájunknak: „Már ezután a nagy utcán . . .“ Mint azon a felejthetetlen Anna-bálon, mikor berukkoltak a fiúk. Azóta, hej! szegény Balázs Sándor ott pusztult Cigányszigetenél. Nagy sokára kinyomozta a kádere. Egy feldehítőt szolgálaton lelőtték a szerbek. Dénes még állja a tüzet. Kemény legény. Hát azt hallotta, hogy Orsody Przemyslnél veszett? Tifusz ragadta el. Lássa, ez mind tárgyilagossá és mind nagyon, nagyon szomorú. Én . . .

Új vendéget jelentettek.

— Özvegy Kelemen Pálné lépett be Kelemen doktorral, ki rövid szabadságát édes anyjánál töltötte. A háború két éve érett férfivá formálta Kelement. Eltűnt a lányhangú, finom vonású, rózsás arcú ifjú, helyette kimért szóval, hideg tekintettel állott egy harc-edzett, kemény katona, egy zárkózott, hideg ember Erzsi előtt. Idegen volt és mégis ő. Ő . . . az első szerelem. Neki az egyetlen, az örök. Ujjongás futotta át lelke mélyét: ilyennek még jobban szeretem! — kiál-

tott egy parancsoló hang bensejében. A következő pillanatban már világosan tudta, hogy minden hiába. Az örömteljes üdvözlések közepett Erzsi belső zavarát csupán kezének hirtelen támadt nagy hidegsége jelezte, — egyébként teljesen elfogulatlannak látszott.

A bárót előbbeni: Vagy ? ... föltevése izgatni kezdte és erősen figyelt. Mint kopó a nyomot, követte a két gyanutlan ember magatartását. Azonban a vad sehogysem került elő. Erzsi és a doktor két felületes ismerős benyomását tették, kik mélyebben nem érdeklődnek egymás iránt.

Az általános csevegésben Radák gratulált Bélának főorvosi előléptetéséhez. Kelemen Pálné büszke volt fiára, kinek zubbonyán új kitüntetés, a hadiékítményes koronás arany érdemkereszt ékeskedett. Elmondta, milyen váratlanul toppant be a doktor tegnap késő este boldog meglepetésnek. Aztán arról beszélt, mennyire érdeklőti őt és fiát a lábbadozók számára berendezett kastély, melyen Erzsi bizonyára szakavatott simításokat végzett. Kelemenné hön óhajtotta szíve mélyén, bár Béla és Erzsi, — aki immár dúsgazdag, — megértenék egymást. Ilyen asszony kellene az ő komoly fiának, aki végre, — úgy látja, — kiszabadult Hanna vámpír öleléséből. Mig az üdülők szobáit járták Kelemenné lehetőleg maga mellett tartotta a bárót, hogy Erzsi és Béla zavartalanabban beszélgessenek. Ki tudja, hátha közelednek egymáshoz ? ... Ahogy látta őket jönni-menni, szeme megelégedetten pihent rajtuk, s anyai szívében meleg érzés áradozott. Ilyen asszony kellene, ilyen ...

Az a kettő pedig, nagyszerű a lelkű és jellemű emberpár, két külön úton haladt. Elválasztotta őket egy kicsi, mély vágás a férfi szemöldökei között. A mult. Kelemen Béla csak egyszer tudott szeretni. Erzsi is ilyen töből sarjadt. Ó is csak egyszer szeretett. Lemondóan, reménytelenül, de mélységesen. Titkát az életénél is jobban féltette. Mig a sebesültek és szenvedők sorsát beszélték egyforma lelkesedéssel s elmerültek a szeretet

munkájában az ápolás és könnyítés módozatai fölött; s míg Kelemen Béla nem látott a leányban mást, mint segítő, jó barátot a közös bajban, — addig Erzsí szíve vadul vert és bensejében a nagy titok új életre hívá kiáltott: Szeretlek, szeretlek! Esze riadva tiltakozott és öntudatát a vasakarat egyetlen forró, követelő kívánsága nyugozta le:

Soha, soha ne lássalak viszont!

Mikor a kis társaság eltávozott, a nagy megkönnyebbülés szinte bágyasztó zsibbadsággal ülte meg Erzsí tagjait.

Hála Istennek! — szakadt fel szívéből, mint ima, a sóhajtás. — Egyedül vagyok, — mormolta maga elé, — és mindig egyedül leszek. Mindig...

Dacosan, büszkén kapta föl a fejét. Jó katona volt. Szembe nézett a sorssal, az örök harccal. Halkan mondta:

— Előre... a szenvedőkhöz.

Másnap Erzsí Budapestre utazott.

A háborús főváros a koronázásra készült. Meghalt a király, éljen a király! — írja mindenkor a történelem. Az agg uralkodót 1916 november 21-én követte a trónon az ifjú király, IV. Károly. A magyarok szeretettel várták az országba. Mint trónörökös hódította meg a szíveket vonzó, kedves mosolyával, érdeklődésével, jóakarásával. Szebb remény jövőjét fűzte hozzá a nemzet. Az emberek között az a hiedelem rejtőzködött, hogy Károly békét hoz.

Békét! Ezt a sóvárgott imádsággal lekönnyörgött üdvözlést.

A koronázás még decemberben meglesz, szólta a hír, és a magyar szívek feldobogtak az új, büszke reménykedéstől. A szorongó főváros mintha szabadabban lélekezett volna. A karácsonyi vásár kirakatai között a nemzetiszín vezetett. A sok omló és kifeszített piros-kehér-zöld szalag szinte átfogni látszott a nyüzsgő emberáradatot, mely egy szív szerető dobbanásával készülődött a koronázási ünnepélyre. Sok helyen gyönyörű, régi ékszerek és szebbnél-szebb díszmagyarok pompáztak a hatalmas üvegtáblák mögött prémes, kócsagos szépsé-

gükben. A drága meniek és híres kacagányok büszke rártartással hirdették a lángbaborult húszadik század merész hőseinek ősapáink régi dicsőségét.

Erzsi megérkezése után azonnal munkához látott. Sorra vette először a hadikórházakat, hogy személyesen meggyőződjék, mi volna a legmegfelelőbb ajándék a szenvedőknek. Aztán következtek a boltok, hol a harcolók részére, valamint az otthoniaknak is hatalmas mennyiséget csomagoltatott. A fővárosban ajándékait névtelenül küldte szét. Mikor mindezekkel elkészült, Hanna és Gina látogatására indult, hogy leveleikben tett meleghangú meghívásaiknak eleget tegyen. Orsodynénál zárt ajtókra talát. Hanna villájában a cselédség azt a felvilágosítást adta, hogy Baráthné Semmeringre utazott és ott tölti az ünnepeket.

— Haza, gyorsan haza, — gondolta Erzsi, otthon sok még az elrendezendő Karácsonyig. Csillagos, téli éjszakában szelid, magyar lankák között robogott vele tova a vonat, Erzsi félrevonta fülkéjében az ablak függönyét. Kinézett. A hold keskeny sarlója világított a keleti égen s a halmok lejtőjén itt-ott hó fehérlett. Erzsinek a hazai föld ölén, a téleji ragyogásban egyszerre nagy, emberszerető fájdalommal markolta meg szívét egy gondolat.

— Oh, ti véreink, mind, mind, foglyok és synylődök, messze Oroszország belsejében s délen, erős várak börtöncelláiban, vajjon milyen lesz a ti karácsonyestétek? Szeretetem tehetetlenül áll veletek szemben. De vajjon gondolat találkozhatik-e gondolattal? Szív küldhet-e vigaszt szíveknek? . . . Ha igen, akkor a magyar föld minden bokra az ég csillagaival legyen a ti hímes, hazai karácsonyfátok! . . .

XXI.

Európa tovább örjögött. 1916 telére nem hozta meg az álmodott békét a tavasz. Jött a nyár, az őszt s

a háború tovább pusztított. Immár negyedik tél korbácsolta végig a lövészárkokat. A harctereken egyre szaporodott a hősi halottak száma, itthon nőttön-nőtt a nélkülözés és a nyomor. A lelkesedés, amivel a magyar a háború elején a harctérre indult, lassan ellanyhult a szétágazó eseményekben. A hosszú idő kedvetlenséget szült. A sok meddő győzelemben, melynek sikere nem csúcsosodott ki végső összecsapásban s döntő eredményben, — amely természetszerűleg meghozta volna a sóvárgott békét : a harcosok elfáradtak és elkeseredtek.

Európa népe is hova-tovább jobban belefásult az izig-vérig való szakadatlan lángolásba. A világ nagy hazardőrjei célt tévesztettek s a meghíúsult békekisérletek után egyforma könnyelműséggel rakták tovább a téteket. A vég, az egyensúly, a rend, az államháztartás és jövő kisértő gondjait ideiglenesen ható kábító szerekkel csöndesítették s a kibontakozás, ami a bajok egyetlen gyógyító ereje lett volt, — elsikkadt kezükön.

A nagy ellanyhulás megérzett az önkéntes ápolónők táborán is, kiknek lelkesülése egy idő óta alább szállott s különféle ürügyekkel kezdtek elmaradozni a kórházakból. Helyüket fizetett ápoló személyzet váltotta fel.

Hanna, Gina és Milly bárónő tizenhét nyarán végleg búcsút mondtak a sebesülteknek s visszatértek megszokott életmódjukhoz. Szórakozásaik között különösen Hanna részéről, a kártya nyert előnyt. Barátnét a Bélteky vér sokszor elragadta s Osváth, ki minden viharban híven kitartott mellette, egyik birtokát már eladta, hogy az asszony költekező életmódját fedezni tudja. Gina, ki a gyászév letelte után nagy igyekezetet fejtett ki újabb férjhezmenetele érdekében, versenyt mulatott és flirtelt barátnőivel. — Szegény Géza! sóhajtott néhaönmagában elvesztett urára gondolva, — te megbocsátasz nekem, nem tudok szerelem nélkül élni . . . S a feloldozást nyomban megadva magának, tovább vigadt zavartalanul. A három barátnőnek az ud-

varlókat illetőleg még az igazi nagy legényinség idején sem volt oka panaszra, mert a hálás és szerelmes felápoltak sokaságából valaki mindig hazajött. Szabadság, átutazás, hivatalos ügyek, stb. keretében állandó gondoskodás esett a folytonosságról.

A fejtetőre állított világ veszendő életében és emberi sorsok szertehányódásában, az élet megszokott, régi rendjét annak ellenkezője: a felfordulás képviselte. Az emberek bármihez kezdtek, nem voltak elég okosak, hogy miképpen végezzék azt be célirányosan. És ha valamit bevégeztek, minden kezdésre a háború végét várták. Pangás állott be és lappáliákba süllyedt az élet lendülete. A semilyen ma és bizonytalan holnap, körülbelül ez volt az elcsigázott emberiségnek átlag mértéke. Csak a természet nem látszott tudomást venni a történetekről. Az ő végtelen birodalmában a világháború nem jelentett többet a feltúrt hangyaboly riadt zűrzavaránál.

Ugy virradt a nyári hajnal, mint évezredek óta ... A csillagok fényét elfakította a szürkület, a keleti ég lassanként világosodni kezdett, az éji langyos párázatra hűs szellő csapott s nedvességét csillogó harmat-gyönggyé tömörítette a szomjas növényzeten. Hűvösvölgy madarai ébredtek. Már a szürkületben harsant itt-ott egy mádárfütyty, s mire a hajnalodó ég bíbora narancsszínbe olvad, hatalmas kórusban zengnek a trillák ...

A szürkületben Hanna emeleti hálószobájából tompított fény verődött ki az erkélyre. A széttárt ajtóban férfi állott égő cigarettával. Délceg alakjára katonai uniformis feszült. Szabályos, markáns vonásai katonai, tüzes tekintetét uralták. Borotvált arcából élesen kivált a finom, hajlott sasorr. Erős, csupasz állának kemény vonását szépmetszésű, telt száj enyhítette. Barnapiros arcbőr, sötét szem, sűrű, fekete haj baloldalon elválasztva, — és íme előttünk áll az érdekes, a kártyás, a könnyelmű, az asszonybolondító gróf Lyubinszky Kázmér, lengyel származású főúr, jelenleg a közös hadsereg egyik ulánus ezredének őrnagya. Jelenleg, — mon-

dom, — amennyiben a gróf katonai pályája nem volt éppen zökkenés nélkül való. A békében mint kapitányt ismeretlen okból hirtelen nyugdíjazták. Ezt követőleg a gróf tevékenysége egy nagytőkéjű részvénytársaság keretében nyert elhelyezkedést. A háború kitörésekor behívták ezredéhez. Csakhamar őrnaggyá léptették elő, de a frontról rövid idő múlva Budapestre rendelték háttéri szolgálat teljesítésére, hol sorsa Hanna közelébe hozta.

A férfi egy utolsó, erős szippantás után cigarettáját kidobta a kert porondos útjára. Aztán egy halk, könnyű ásítást elnyomva, beszólt a hálószobába:

— Hanni, hajnalodik, megyek.

— Ne még, Rex, — szólt ki az asszony becéző nevét mondva a grófnak, — várj, kimegyek az erkélyre. — Barátné még ezeket mondta, halványlila selyem hálóköntösben öltözoasztala előtt állott. Nagy haja teljesen szétbomolva csillogó palástként omlott le vállain. Az arca körül támadt borzasságot kissé rendbehozta és halalkan fölnevetett:

— Mámoros vagyok! . . .

Szemei nedves fényben csillogtak vissza rá a tükör széles lapjáról s felnyílt ajkai közül kivillantak fehér fogai. Kissé nyújtózkodott, s könnyű ingében kilépett az erkélyre.

— Gyönyörű éjszakánk volt Rex, — mondta forró emlékezéssel hangjában, — oly mérhetetlen boldog vagyok . . . A férfihoz simult, meztelen, fehér karjával átölelte, és úgy suttogott. — Olyan nagy gyönyörűség igazán szeretni. Igazán . . . — Lehunyta szempilláit s arcát a férfi arcához szorította. — Egyszer igazán, — ismételte bensőséggel. — Sohasem hittem, hogy erre képes leszek. Eddig a szerelmet úgy éltem át, hogy engem imádjának s én kegyesen elfogadtam. De most! . . . te, Rex . . . most egészen más. Ez a tűz, ami az ereimben ég, ez a követelő vágy, ami szívemet zaklatja: ez az igazi. A hatalmas, a legyőzhetetlen szerelem. Mintha csak újra születtem volna! Nem vagyok a kacér, a szá-

mító, az elbizakodott, a régi: egyszerűen a te asszonyod vagyok. Olyan, amilyenek te akarsz. Az igazi uram vagy, a parancsolóm, a királyom . . . Azért hivlak Rexnek. — És halk, bűgő nevetéssel folytatta:

— Elárulok neked valamit. Kabinettitok. Tudod, az ilyen kevély asszony, mint én, ha egyszer szívét adja, csak alázatosan szerethet. Minden más formája a lán-golásnak: szalmatűz. Ez az igazi. Csak arra néz föl mély-séges odaadással, aki felette uralkodik. Akiket ő rángat-hat s minden szeszélyének vakon engedelmeskednek, — azok a bohócai. De a királya, Rex?! Az előtt ő térdel . . . Törvény ez, mint minden más a természetben. Ilyenek voltunk és ilyenek leszünk mindig mi: a szerelem föl-kentjei. Tudod, ha magamban vagyok és rád gondolok, bibliai képek jutnak eszembe. Ahogy Magdaléna törül-geti Krisztus lábait nagy hajával . . . Így omlok én eléd ebben a szerelemben, mely mindentől megtisztít. Imád-lak Rex . . .

A belső felindulástól az asszony testének pompás húsa szinte remegni látszott az áttetsző selyem tapadá-sa alatt. A férfi összecsókolta.

— Pompás szerető vagy Hanni, az már igaz, — mondta elégedetten. — Tudod, én azt tartom: a szere-lem forrón, a gyűlölet hidegen. Megértjük egymást. — Indulni akart.

Hanna nem engedte. Nem akart kibontakozni az ölelésből s még szorosabban tapadt kedveséhez.

— És tudod, mire gondolok még nagyon sokat? — folytatta előbbi gondolatmenetét álmódzva, — arra, ahogy találkozunk. Abban volt valami végzetszerű. Olyan különös dolog történt velem akkor . . . A regényírók határozzák így meg a sors láthatatlan jöttét, mely finoman, alig észlelhető megérzésekben jelentkezik.

A gróf hangosan felkacagott s gúnyosan kezdte:

— Kisértetek?! .

— Ne neved, Rex, — szólt Hanna elfogódottan, — és főként ne gúnyolódjál. Csakugyan történt valami.

Emlékezel, a klub terrasznán ültem a társasággal, mikor téged bemutattak. Az est hűvös volt, én fázni kezdtem s te rámsegítetted köpenyemet. Kezed futva, alig érintette vállamat és én ... én egész testemben úgy megremegtem, mintha erős villanyos ütés ért volna. Nem értettem, mi történt velem? Ettől a pillanattól fogva ez a delejes áram zsibbasztó, ellenállhatatlan erővel lenyűgözte agyam, ereim, fantáziám és minden idegszálamat. A hatalmadba estem. A sorsom lettél. És anélkül, hogy időm, vagy erőm lett volna e bűvöleten gondolkozni, vagy mérlegelni, hogy helyesen cselekszem-e? egyszerűen követeltelek magamnak az élettől, bárki légy, bármilyen vagy te, varázsló ...!

— Miért kellett hát akkor három éjjel egymásután könyörögnöm Hanni, míg az enyém lettél? — kérdezte a férfi cinikusan.

— Hogyan? Ez neked sok? Három éjjel egymásután sok, olyan asszonyért, mint én? Ne bánts meg, Rex. Ellenkezőleg! Döbbenetes gyorsan lettem kedvesed. Hihetetlenül történt az egész. Sodródtam ... Falevél lettem a szélnek örvényében. Egyedül *azok érthetnek meg engem*, kik életükben találkoztak az általuk vágyvavágyott szenvedély mindent elsőpró viharával ... Mások? Ők, a hidegek, józanok, okosan mérlegelők honnan tudhatnák, hogy a szerelem, e démoni erejű és szépségű parancsával szemben csak egyetlen útunk marad: a vak engedelmesség. Ezt az ösvényt járom én. Óh, Rex, szépséges három éjtszaka volt ... Én, a kevély, az elbizakodott, minden átmenet nélkül olyan félénk és egyszerű lettem, mint egy kis masamód. Emlékezel, az első éjjel a szigetre mentünk s ott bolyongtunk pirkadásig. Most is látom a Szent-János bogarakat, ahogy a bokrok között világítottak. Érzem a langyos éjtszaka párázatát s előttem rajzolódik a homályban arcéled. A második éjtszakát autón robogtuk át. Fogalmam sincs, merre jártunk. Csókok ígérete, csókok üdvössége volt az egész út. Akkor is pirkadt, mikor hazatértem. Végre a

harmadik éjtszaka... itt nálam... hálósobámban... Rex, emlékezel, hogy komolyan meg akartál fojtani ellentállásomért?... Aztán jött a boldogság. Az elragadtatások, az extázisok. Most is abban élek. Rex, a rabszolgád vagyok...

— A királynőm vagy Hanni, ha már éppen költői nyelven beszélünk. Egyszerű prózában pedig a valóság az, hogy te vagy a legszebb az asszonyok között, kiket valaha öleltem.

— És a legszerelmesebb... — suttogta az asszony.

— Nem! — kiáltott hevesen a férfi — az nem vagy! Tettekkel nem bizonyítod. Ezek szavak, csupán szavak, melyeket a mámor sugall. Szavak, zengő, üres szavak, melyek a próbatételnél semmibe vesznek. Például...

— Osváthra célozol? — kérdezte az asszony ki egyenesedve.

— Ezúttal igen, — mondta zord hangon a férfi. — Te, Hanni, gyűlölöm ezt a vén bolondot. Add ki az útját. Elég volt belőle. Nem bírom. Udvarias vigyorgása valóságos dührohamokat kelt bennem.

— Minő alapon kergessem el? — kérdezte Baráthné tettetett ártatlansággal. — Régi barát, röstelem. Sohasem tolakodott...

— A szeretőd! — rivallt rá hirtelen és nyersen a férfi.

— Ki mondta? — Az asszony arcát gyors vérhullám vörösre festette és indulatosan állt szembe kedvesével. — Hazugság! — védekezett fejét fölszegve, — szemérmetlen hazugság!

— Bizonyítsd be az ellenkezőjét! — szólt élesen a gróf.

— Nos? — kérdezte gyorsan Hanna, -- mivel?

— Ma este Milly bárónőnél leszünk, — mondta hevesen a férfi, — intézd úgy, hogy ne kísérjen az autódhoz, hol rendszerint, — mintegy jogokat formálva, — melléd telepszik s mondjuk, — zsákmányként elragad. Utálom ezt a jelenetet. Érted? Nem bírom!

— S ha megteszem, elég lesz az Osváth-féle bolondságokból?

— Egyelőre, — felelt hirtelen kedélyes hangba csapva át a gróf, kinek tetszett az asszony azonnali parírozása és kinek különben is lényéhez tartozott a szeszélyesen váltakozó kedélyhangulat. Most is, gyorsan támadt mérgét kiadva, becézó kedvességgel ragadta meg Hanna hajának egy hosszú tincset s hirtelen az asszony nyaka körül csavarta.

— Ezzel, ezzel a selyemzsinórral csakugyan megfojtalak egyszer... te! Te, kis „masamód“, te királynő, te szépséges asszony...

Hanna nevetve szabadította ki nyakát egy pördüléssel a hajtincs fogságából s szívből örült, hogy az előbbeni élesre vált jelenet nem fokozódott. — Nem tud semmi bizonyosat, — gondolta elégedetten, — csak féltékenykedik. S a haragos jelenet nyomtalanul kisimult közöttük a tréfában.

Csak most vették észre, hogy kivilágosodott. A pirkadásból hajnal lett immár s az ég peremén szélesen elfekvő vörösség aranyossárgára gyulladt. A halmok tetején fölcillant a nap futára, az első fénysugár s jelentette Ő Felsége jöttét.

Még egy hosszú, forró csók... s a távozó férfi könnyű léptei alig vertek neszt a kert homokos útján. A bejáráthoz kulcsa volt s a villa közelében nyergelt lóval várta lovásza.

Hanna visszafeküdt ágyába. Boldognak érezte magát az ő nagy szerelmében és megújulásában. Ereiben még ott reszketett a mámor s teste szinte ösztönszerűen, puha nyujtózkodással emlékeztette az átélt ölelésekre. S ebben a kéjes, zsibongó érzésben hirtelen hivatlan, számonkérő hang tolakodott föl lelke legmélyéből:

— Mi lesz ebből? Hova vezet ez az út? A grófnak felesége van. Az asszony nem válik, a gróf szegény és könnyelmű. A fáma azt mondja: veszedelmes ember. Élete asszony, ló és kártya. Útja csók, könny és pusztu-

lás. Menekülni kellene, míg nem késő. — Menekülni? — riadt vissza feleletül a szerelem hangja. — Óh, ha száz életem volna, azt is mind egybekapcsolnám érte, hogy neki adjam, hogy az ölébe dobjam. Menekülni?... Ha-ha, ellenkezőleg! Minden nappal, minden órával, erősebben akarom magamhoz láncolni őt! Elveszteni valaha? Nem, nem, inkább a — halált!... — És Hanna asszony türelmetlen mozdulattal fúrta fejét mélyebbre váncosai közé. Eszébe jutott egy nő, kiről valaha olvasott. Az a nő az áldozati kőre feküdt elítélt kedvesével és vele halt. Ilyen az ő szerelme is... nincs hátára... Lelkesülését nyomban a tépelődés követte. — De mi lesz az anyagiakkal, ha Osváthot elkergeti? És minden áron el kell kergetnie, mert a gróf féltékeny, sejt valamit; a dolog nem húzható tovább. Óh, — gondolta Hanna, — miért nem lehet az ember életében a szerelem olyan egyszerű és szép, mint a természetben a virág, mely fakad, kinyílik... s letépjük. Sehol semmi felelősség! Annak, aki gyönyörködik benne, nem lényeges, hol termett, ki volt a kertésze? Egyedül egy a fontos: az *enyém*. De mi, emberek, folyton boncolunk, áldozunk, vergődünk, alkuszunk, vagy lemondunk ebben az érzésben. A mi szerelmünk virága vagy a síron nő vagy a sírba visz...

Künn a hajnalt teljesen áttörte a királyi nap aranypalástja és csillogó uszálya szétterült a fák koronáján.

A madarak kara himnuszba kezdett.

XXIII.

— Gyerekek, ez a búcsúest! Utolsó baccarat és kapuzárás, — mondta vidáman Milly bárónő összegyűlt vendégeinek, — engem novemberig nem láttok Pesten.

A vörös szalon ernyőzött világításában néhány előkelő hölgy és úr foglalt helyet a szűkebb baráti körből, aki éppen nyár elején Budapesten tartózkodott. Milly

bárónő, báró rossi Rossy Emilia, gyermektelen, elvált aszszony volt. Túl az ifjúságon, csekély vagyonnal és követelő igényekkel. Ő azonban rendületlenül tovább játszott a fiatal és leplezendő a nagyúri élthez szükséges anyagi hiányokat: szeszélyesen adta a fősvény dúsgazdagot. Letűnt ifjúságán segített a kozmetika, a hiányzó uradalmat ellenben nehezebb volt pótolni hangzatos szólamokkal vagy rejtélyes sejtetésekkel, melyekből a szigorú való előbb-utóbb kiformalódott. A szavak üresen csengő aranyából az átértékelésnél egyszerűen rézpénz lett. Mindenki tudta, hogy a bárónő félreeső, szőlőhegyi villájában takarékosan élve tölti azt az időt, amit nem tud Pesten, a társaságával kellő iramban folytatni. A kártya legjobb barátja s leggavalérosabb hitelezője volt a bárónőnek. Csodálatos módon mindig nyert. Igaz, hogy a hazárdirozást ügyes resttel sokszor kikerülte s kisebb nyereségekkel megelégedett. Azonkívül volt egy ritka kártyás erénye: idejében abbahagyta a játékot. Ilyenkor mindig fáradt idegeire hivatkozott, s mi sem volt természetesebb, minthogy barátai kíméljék becses egészségét.

— Játszunk, játszunk, — kezdtek türelmetlenkedni a szenvedélyesebb játékosok és az ovális formájú, nagy szalonnasztal köré csoportosultak.

— Osztas! — kiáltott Lyubinszky gróf s már keverte is a frissen bontott kártyákat.

A júniusi meleg este fülledten ülte meg a zárt szalont és izgalomban levő vendégeit. A sok cigarettafüst és félig égett csutkák kesernyés szaga csipős, széles áramlatban tolult a szomszéd helyiség nyitott ablaka felé. Halkan ejtett szavak, néha egy felkiáltás vagy fojtott mormolás volt csupán hallható. Folyt a baccharat. A kínált hűsítőket alig érintve tölték vissza. A játék hazárdul tüzelt s az idegek megfeszültek. Hanna tágranyilt pupillákkal figyelte a kártyalapok forgandó szerencséjét. Az első néhány tétje elvesztése után heves izgalom fogta el és meggondolatlanul kezdte kergetni a

szerencsét. Fortuna istenasszony gúnyosan a szemeközé kacagott: Azért sem! Hanna a nála lévő utolsó bankjegyet is elvesztette. Lyubinszky ellenkezőleg. Másodszor adott bankot nagy nyereséggel. Hanna a gróf közelében foglalt helyet. Új játék kezdődött. Még hazárdabb. Lyubinszky előtt hatalmas halomban állott a pénz. A gróf arcára kiült a szenvedély. Szemei vad tűzben égtek, sasorra mintha jobban kiélesedett volna s arca kifejezése ragadozó madárra emlékeztetett, mely nem engedi ki karmaiból az ejtett zsákmányt.

Osváth, — aki a játék elején visszavonult s mély zsöllyében cigarettázva, maró féltékenységgel figyelte Hannát és Lyubinszkyt, — most hirtelen elhatározással az asztalhoz lépett és lapot kért.

— Va banque, — mondta hidegen a grófnak.

Hanna szíve nyugtalanul vert. — Ők ketten, szemben egymással, — gondolta, — olyan ez, mint a párbaj. És a rengeteg pénz . . . !

Néhány pillanatig fojtott, mélységes csönd; az arcokon, szemekben izgatott feszültség, — amire hirtelen összefolyó kiabálások, zshivaj, szagगतott mondatok kavardása következett. A kirobbant indulatok tetőpontja közepett: — gróf Lyubinszky Kázmér fölkel s átengedte helyét Osváthnak.

A zshivaj érthetőbbé formálódott s egyes mondatok magasra szöktek:

— A főispán nyert! Micsoda szerencse! Hallatlan! De ilyesmit! Ekkora merészség — és bevágott! Tömérdek pénz! Üres a tárcánk! . . . Mit szólsz ehhez?!

A játékosok pár percig nem bírtak lecsendesedni, A főispán amilyen hideg arccal kérte a kártyalapot, olyan hidegen fogadta szerencsáját is. Fesztelen nyugalommal ült a hatalmas cassához és udvariasan mondta:

— Hölgyeim, uraim, parancsoljanak!

Mindenki vissza akarta szerezni pénzét s a játék újra megindult. Osváth hihetetlen szerencsével játszott tovább. Alig fizetett ki néhány kisebb nyereséget, duplán

húzta vissza a vesztesektől. A társaságot olyan viharos izgalom lepte meg, hogy Milly bárónőnek a legnagyobb önuralomra volt szüksége kellő időben és kellő nyere-ménnyel rosszul lenni, azaz menekülni. Az idegei most valóban „überspanntok“ voltak, ahogy ő ilyenkor mon-dani szokta.

Már a reggeli forgalom dübörgött az utcákon, mi-kor abbahagyták a játékot. Osváth, aki végig tartotta a bankot, óriási nyereséggel kelt föl az asztaltól s Lyu-binszky, aki folyton hazard tétekkel akarta visszahódi-tani elvesztett pénzét, végül is hatalmas összeggel ma-radt adósa főispánnak. Az izgalmas játék mindenkit kimerített. A csillogó szemek elfakultak. Sápadtan, fá-radt, nyűtt arccal indultak hazafele. Lyubinszky, — akit a nagy veszteség különben is felizgatott, — indulatos tekintettel figyelte Hannát, hogy vajjon miként cselek-szik, megtartja-e ígérését Osváth elutasítását illetőleg. Baráthné magán érezve a férfi villanó szemeinek át-ható kifejezését, hirtelen Osváthhoz fordult és suttogva mondta:

— Ne kísérjen haza, egyedül megyek. Roppant ideges vagyok. Bocsásson meg, de beszélni sincs ked-vem e pillanatban. Ebédre várom. Au revoir!

Osváth látszólag kimért udvariassággal vette tudo-másul az asszony akarátát.

— Amint parancsolja, — szólt meghajolva és ke-zet csókolt. Magában sehogysem értette Hanna eljárá-sát, holott . . . éppen most a nagy nyereséget neki szánta vigasztalásul elúszott bankjegyeiért. És ezt az asszony is sejthette, nem lett volna az első eset. Csak akkor szökött a vér fejébe, mikor látta, hogy Lyu-binszky mindenkit megelőző gyorsasággal nyújtja kar-ját Baráthnének, hogy lesegítse a lépcsőkön. Osváthot elfogta a féltékenység dühe:

— Ah, hát ennyire vannak? Ezért rázott le engem? Gyanum tehát nem volt alaptalan. Hanna hidegebb hoz-zám a jégnél, mióta a lengyel a nyomában jár. De, — sze-

mei előtt hirtelen vörösség futotta be a tárgyakat, — de elégtételt szerzek magamnak. Megverekszem ezzel a híres lóköötővel előbb-utóbb. Ha akarom, az alkalom nem késik.

Míg Osváth ökölbe szorult kézzel csatlakozott a többiekhez, Hanna és a gróf előre siettek a kissé homályos lépcsőházban. Lyubinszky halk gyorsasággal hadarta :

— Hanna, nincs pénzem. Huszonnégy óra alatt ki kell fizetnem Osváthnak kártyaadósságomat. Adj kölcsön néhány napra egy nagyobb összeget.

Hanna meghökkent. Először történt életében, hogy pénzt kért tőle egy szerelmese. A tárcája azonban üres volt. A banknál is rosszul álltak ügyei, amennyiben letétjét elköltötte s bizonyos mennyiségű kölcsönt is elvert. Egy idő óta minden számláját Osváth fizette. A főispánnál lévő nagy nyereségre gondolt, amit játszva tudott volna megkaparintani, ha... ez az ostoba féltékenység! Ha most... egyedül mehetnének haza. Ellenben a gróft nem várazoztathatta tovább a felelettel és nem magyarázhatott semmit. Gyorsan határozott. Egy pillanat alatt lekapcsolta nyakáról híres gyöngysorát, melyet még Baráth-pusztán kapott Osváthtól s hirtelen a férfi kezébe csúsztatta.

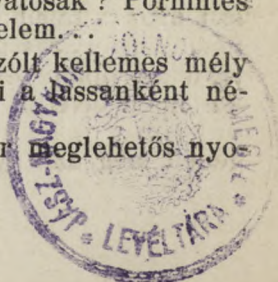
— Értékesítsd, — mondta, — sokat ér. Egyedül megyek Rex, szervusz! Este várlak.

Hirtelen autójába ugrott s bájos kézmozdulattal intett búcsút a kapun kilépő társaságnak.

Osváth dühe kissé lecsendesedett, mikor a gróft visszalépni látta az autóból, — Hanna úgy látszik, rajta is tuladott, — gondolta némileg megnyugodva. A kétely azonban újra szívébe mart: talán óvatosak? Porhintés az egész? Meglássuk! Kettőzött figyelem...

— A viszontlátásra uraim! — szolt kellemes mély hangján a gróf s egyedül vágott neki a lassanként népesebb utcáknak.

A szétoszló társaság búcsúzáskor meglehetősen nyo-

mott kedélyhangulatban állapította meg, hogy Milly bárónő kapuzárása a legborsosabb szórakozása volt az egész sáisonnak. Nem kevés irigységgel gondoltak Osváth tömött pénzlárcájára, melynek, — általuk boldognak vélt tulajdonosa, — dühvel és keserőséggel tért lakására.

XXIV.

Kellemetlen napok következtek. Osváth és a gróf féltékenysége úgy csapott össze, mint két éles penge a párviadalban. Szakadatlan állott a harc. Hannának minden ügyességére és energiájára szüksége volt, hogy az ellenfelek ebben az állandó hadakozásban megférjenek valahogy egymás közelében, anélkül, hogy végső kirobbanásra kerüljön a sor. — Egyszer elég volt, — gondolta, — szegény Vorberg hadnagy is mosolyogva állott ki Daróczy gróffal s pár perc múlva kevés véres habbal elkékült ajakán utolsót sóhajtott. Nem, nem! az idegeim nem bírják a rettegést. Rexet semmi szín alatt nem teszem ki veszélynek.

És állandóan őrizte őket külön-külön. A főispánt mosollyal, biztatással és tettetett szerelemmel, a gróft pedig a szilaj gyönyörökön kívül folytonos áldozatokkal, amit az olyan keresetlen egyszerűséggel követelt, mint ha az magától értetendő lenne és kötelességszerűen természetes az asszony részéről.

Ezek az áldozatok sokszor a kártyaadósságok gyors rendezéséből állottak, melyeket: mikor, hogy és mennyiben adott vissza a gróf. Voltak esetek, mikor teljesen meg is feledkezett róluk. Hanna nem tiltakozott e nemtelen eljárás miatt. Valami belső ösztön arra sarkallta, hogy vakon segítségére legyen mindenben a grófnak, különben elveszti szerelmét. Szerelmét, ami Hannának drágább volt az életénél. Lyubinszky azonban nem elégedett meg az anyagi áldozatokkal, Hanna minden nap-

ját és óráját számonkérte. Gyötörte a legkisebb dolgokért, vagy képzelt okokért. Pld. kire nézett? miért sápadt ma? hol volt délután öt órakor, mikor ő hasztalan kereste telefonon? Vagy: a társaságban miért éppen X úrral beszélt és nem Z asszonnyal? És: ne menjen el erre, vagy arra az összejövetelre, melyre a meghívást már elfogadta. Stb. Stb. Ruhája kivágásától cipője orráig mindent számonkért; az asszony eljárásaiba köztöködött s legtöbb zsörtölődését szeretetreméltó lírával fejezte be, melynek csapongó lendülete s ajkán a szavak varázsa a szerelmében elvakult nőt arról látszott meggyőzni, hogy kedvese nem tud ugyan változtatni rossz természetén, — de imádja őt.

Rex tehát uralkodott és szeszélyesebb volt, mint egy elkényeztetett primadonna. Ha Hanna sohasem váltolt volna meg neki, hogy a magafajta asszony teljes, odaadó szerelme egyedül csak alázatos rabszolgaság lehet, a helyzeten ez mit sem változtatott volna, mert ez elvont, egyéni igazságot Rex amúgy is régen tudta bőséges tapasztalataiból. Ismerte ő jól az erős hím ősi hatalmát a szerelemben. Eddig átélt számos hódításai és sikerei merésszé acélozták és sebezhetetlenné vértették a gögös kalandor vad szívét.

Lyubinszky mindenben éppen olyan hazard volt, mint Hanna s az őket összekötő szenvedélyes szerelem sokszor úgy tombolt szívükben, mint a hirtelen támadt nyári fergeteg vagy zsilipjét szakított folyó, melyről nem tudhatni előre, mely irányba zúdítja áradatát.

Milly bárónő kapuzárása óta nehéz napok és hetek multak Hanna életében. A nyár már előrehaladt, augusztusi kánikula füllesztette a gyötrődő fővárost, honnan üggyel-bajjal menekültek nyaralni azok, akik éppen megtehették. Hanna hívősvölgyi villájában maradt. Úgy érezte, sorsa két malomkő között őrlődik s a bajok szakadatlan láncolatának nincs vége. Rémülten látta, hogy eddigi gondtalan vidám élete a szomorúság jegyébe futott és látta, hogy minden bajának, szenvedésének egyedüli kútforrása — szerelmese.

— A veszttem ez az ember, a veszttem, — mormolta sokszor maga elé, — menekülnöm kellene!

De a csókos éjtszakák bódító mérge beszívódott agya és idegrendszere minden sejtjébe s nem tudott lemondani szenvedélyéről. Minél jobban tornyosultak a felhők feje fölött, ő annál kábultabban tobzódott mámorában. *Amiért* szenvedett, *ugyanabban* kereste a kárpótlást s így az egymásba kapcsolódó két ellentétes erő lejtőt csúsztatott talpa alá. Nem volt mibe kapaszkodnia s rettegetve érezte, hogy pusztulásba sülyyed. De a szerelem rózsaszínű köde, melyben vére vadul tombolt, kéjes puhasággal fedte előtte a tátongó örvényt, mely kegyetlen torkával felé ásított.

Egyik órában mindent hitt a grófnak, földerült és boldog volt. A másikban megint úgy találta, hogy lehetetlen tovább ez a szerelem és szakítani akart. Valahogy új életet kezdeni, ha még lehetséges. És minden ilyen töprengő válság után még vadabbul kezdte előlőről az egészet és megesküdt, hogy soha többé nem tántorodik meg szerelmében bármi történetjék is. — Az áldozati kő . . . — gondolta ilyenkor, szinte beteges elragadtatással, — vele pusztulok, mint az az asszony a szerelmesével . . . Józanabb perceiben különféle csataterveken törte fejét, hogy mely módon tarthatná meg együtt továbbra is a pénzt és a szerelmet, vagyis: Osváthot és a grófot. Azonban a két ellenfél makacs és állandó féltékenysége nagyon megnehezítette helyzetét. Különös módon leggondosabb cselvetéseit is valami örült balvégzet folyton keresztülhúzta. Osváth, az eddig kezes bárány, kinek részére minden intése legfelsőbb parancs volt, most megbokrosodott és kiszámíthatatlan lett. Hanna úgy találta, hogy állandóan neheztel valamiért, jóformán mindig mindenért, ami vele történik, anélkül, hogy okot említene előtte; sőt, határozottan tiltakozott minden ilyen irányú gyanúsítás ellen, ha az asszony egyenesen kérdőre vonta.

— Öregszem, — mondta szarkasztikusan, — ennyi az egész.

Régebben Osváth el volt ragadtatva, ha Hanna néha meglepte a lakásán. Most, mióta az asszony azt a szokást vette fel, hogy rendszerint ő jött Osváthoz s különféle elmés trükkökkel távortartotta a hűvösvölgyi villától, — Osváth kissé fanyar örömmel fogadta fordított módját az udvarlásának. Élt a gyanuperrel, hogy Hannának dolga van a városban, melynek kapcsán nála tett látogatásai maguktól értetődnek, valamint elfoglalt estéi egy barátnőjével, kivel nagy meglepetésre készültek, stb, mind hamis ürügyek és mögöttük egyéb rejlik. Nem tette szóvá a grófot, de resignált megjegyzései mindig az ő személyét burkolták valamely formában. Osváth megállapította magában, hogy ismét itt a krízis. Hannát elveszti, ha ellentétbe kerül vele. Tapasztalatból tudta, hogy egyetlen mentő gyógyszer: a türelem. Ez a kései, utolsó nagy szerelem, mely leláncolva tartotta hatalmában, erőt adott keservei elviseléséhez. Hannával szemben mosolygó türelmét nem veszítette el, de keze ökölbe szorulva várakozott a kellő időre, mikor a grófra sujtson.

A tikkasztó, nyári hetek alatt többször hívta Hannát, hogy utazzanak valamerre. De az asszony különféle indokkal mindig kitért. Máskor három fürdőhelyet is látogattak nyáron. — Most már augusztus; a por, a hőség, a füst és kigőzölgések feketén ülik meg a főváros közhalmazát és Hanna még nem mozdul. Persze, — gondolta keserűen Osváth, — a grófot ideköti szolgálati beosztása. — Egyszerre mentő gondolata támadt. Elhatározta, hogy komolyan, ünnepélyes formában megkéri Baráthné kezét. Az asszony özvegysége óta Osváth többször tett ilyenemű nyilatkozatot, de Hanna mindig széles jókedvvel elűtötte. — Hogyne, — gondolta magában Baráthné, — panyókára is unlak, hát még holto-miglan! — Osváthnak azonban „ráérünk még” — gel hagyta mindig függőben a kérdést. A főispán elérkezettnek látta az időt, hogy ne várakozzék és házassággal szabadítsa ki a gróf hatalmából Hannát, — önmagának biztosítva őt. Ha a felesége lesz, követelni fogja, hogy azonnal elutazzanak.

Viszont Hanna és a gróf között a veszekedések napirinden voltak Osváth miatt. Lyubinszky nem tűrte, hogy kedvese körül más férfi forgolódjék. Állandóan dühöngött s az asszony védekezéseire metsző gúnnyal kiáltotta:

— Jó barát? Pokolba a vén rókával! Gyülölöm! Vagy ő, vagy én!...

Hanna döbbenve tapasztalta, hogy két lovagja megfoghatatlan módon folyton tudomást szerez egymásról az ő személyével kapcsolatban. A legügyesebb fül-lentésekkel sem megy a szembekötödsdi. Mindent ráolvasnak. Osváth, mióta felvetett komoly és sürgős házassági ajánlatát Hanna, — ha nem is végleg, de újra bizonytalan időre visszautasította, — zárkózott és kedvetlen lett. A gróf pedig egyre ingerültebb és azt követelte, hogy szakítson az egész társasággal, ahol Osváth megfordul és találkozhatnak. Hanna nem teljesíthette kívánságát, mert anyagi léte függött a főispántól, tehát csak időről-időre ügyes kibuvókkal élt. Nagyobb összejutéseknél Lyubinszky természete egész vadságában tombolt. Ilyenkor azzal fenyegette Hannát, hogy megöli és féltékenységében egyszer pisztolyát is ráemelte.

És Hanna? A gőgös, hazard Bélték...?

Sirt, könyörgött, esküdözött és fogadkozott. A földre térdelt, alázatos volt, mint a megvert kutya és várta gazdája simogató kezét. Szeretett, ahogy csak az ilyen asszonyok tudnak és minden áldozatot meghozott ezért az érzésért. Kibékülésük rendszerint erotikus extázist váltott ki mindkettőjükből, melyben a gyönyörűség teli serlegét nyújtották egymásnak.

Barátné, — akit állandóan a leglehetőlenebb helyzetek zaklattak, — kezdte elveszíteni nyugalmát s régi, vidám kedélyét. Idegeit az izgalmak megviselték s mikor pihenést keresett, álmatlanul hanykolódott ágyában. Az őrlő lelki harcok mellett anyagi gondok is súlyosodtak napjaira. A gróf sokat vesztett kártyán és... és ama bizonyos jó Kamilla tante-tól a pontosan

beigért segítségük állandóan késtek, ami kellemetlen helyzetbe sodorta Lyubinszkyt. Egyedül Hanna segítette ki hirtelen támadt anyagi zavarából. — Ments Isten az uzsorásoktól! — szokta ilyenkor mondani, — még elvinnék alólam lovamat. Ebfajzat!

Hanna tehát, — nem volt mit tenni, — fizette az adóságokat. Így, az Osváth pénze, közvetlen egyszerűséggel Baráthnéől a gróf kezén át a kártya asztalra vándorolt. Az asszony ékszerei is sűrűn látogatták a zálogházakat. Híres gyöngysora sem került elő, mióta odaadta. Érdeklődésére azt válaszolta Lyubinszky, hogy sokat adtak rá s majd kiváltja, ha pénze lesz, ami nem késhet soká. Aztán volt a grófnak a jó Kamilla tanteon kívül még egy ügyes srófja Hanna számára, mellyel esetleg lankadó áldozatkészségét állandó éberségben tartotta. Ez a sikeres sróf, — amit a világfi a fínom sejtetés hálójába burkolt, — Eugénia grófnő volt, hites felesége, aki semmi szín alatt nem válik tőle. Szenved és tűr. Messze Ausztriában, óriási birtokán visszavonultan él, — s ha hihető, amit mondanak, — várja visszatértét hűtlen urának, szíve szerelmesének, stb. regényes körülírások. Ellenben ő, Lyubinszky, mióta Hannát szereti, képtelen feleségéhez visszatérni vagy bármely más nővel foglalkozni. S több efféle. És ez a sróf pompásan bevált.

Hanna ilyenek hallatára kettőzött erővel igyekezett kárpótolni Rexét felesége javairól érte való lemondásban. A hosszú nyár kínos izgalmak és forró gyönyörök forgatagában telt el. A veszekedések tetőpontjáról a szerelem mélységeibe zuhantak vagy megfordítva. A helyzet egyre rosszabbodott. Baráthné, Osváth és a gróf úgy állottak egymással szemben, mint három pattanásig feszített húr s nem lehetett tudni, melyikre csap először a sors keze, melyik szakad el hamarabb. A levegő állandóan puskaporos volt. Hanna érezte, hogy közel a veszedelmes pillanat...

És jött.

Ősz volt, a fakó pázsitokon s az utak porondján sárga leveleket sodort a szél, amikor történt.

Rövid délutánra hamar beköszöntött az októberi hűvös est. Hanna a korai alkonyatban abbahagyta az olvasást s kényelmesen dőlt végig kedvenc kerevetén, mely a földszinten, annak a nappali szobának a közepén állott, hol a gyönyörű, zöld növények sokasága szinte télikertté avatta a helyiséget. Nem gyújtott villanyt. A nagy csendben, az egyre sötétedő szobában kívánt maradni, hol az árnyékok elnyúló alakja gyorsan növekedett és összefolyt a tárgyakkal egyöntetű, fekete szürkeségbe. Hanna meditált. Az utolsó hónapok veszedelmei között egyre gyakrabban fogta el a tépelődés. Valahogy rendbe akarta szedni lelke kuszált számadásait. Ezek a meddő elmélkedések voltak magányos óráinak leghívebb társai. Jöttek hívás nélkül, gyötörték s ha elkergette őket, minden fogalom torzalatot öltve nyomban visszaugrált s ingerkedőn vihogott, mint a cirkuuszok lehetetlenre festett bohócai. Érezte, hogy megakadtak ruháján, hajában; jöttek egy illattal; benne voltak cigarettája füstjében. Ha lehunyta szemét, hogy ne lássa őket, vigyorogva grimaszoltak háta megett s kárörvendő hangon sápítozták: Bizony szép asszony, így van ez! Az ám! Jól megjártad! Hanna ilyenkor türelmetlen kézmozdulattal csapott a képzeletbeli undok, gúnyos pofák felé, mintha valóban éltek volna s hirtelen valami elfoglaltságba menekült, hogy ne lássa őket. Akkor még nem tudta, hogy a lélek kusza számadásai nem olyan egyszerűen oldhatók meg, mint az osztás vagy szorzás. Nem tudta, hogy a múlt, a tegnapok bűne, a léha órák könnyelműsége olyan, mint a foganatos átok, nincs menekülés előlük.

Ő, aki eddig sohasem törődött senkivel, semmivel; aki élt a percnek, a vidámságnak, hangulatainak; egyszerre úgy érezte, hogy hatalmas szerelme óta lénye egészen megváltozott. Az áldozatok, melyeket fölhalmozott Rexért, mélyebbé tették gondolkozását. Először

volt életében értékes előtte az érzés s így a küzdelmek és szenvedések, melyek abból rászakadtak, folytonos mérlegelésre kényszerítették. Az volt az érzése, mintha két ember lakoznék benne: a régi és az új. S mindaz, amibe sodródott, ami a való élete lett, arra a mult, mint százfejű kigyó öltötte mérges fullánkját és sziszegve gyötörte gyilkos *miértte*kkal. Lásd, ha így tettél volna, vagy úgy! Vagy egészen másképpen! Hiszen te annyiféle tudsz lenni, ahányféle akarsz. Daróczy gróf is elvett volna feleségül, de könnyelműen csináltad a dolgod. Pedig az olyan férfi volt, aki kellett neked, nem mint Osváth. Hallatlanul ostoba vagy, — sziszegte egy másik fej, — a fényes úton, a kocsik párnázott ülésén, a bókók, sikerek, hódítások, az élvezetek és csókok özönében, ilyen bárgyú módon eltévedtél! — De hol? — kérdezte Hanna önkéntelenül, — hol tévedtem el? — Ha, ha! — kacagott válaszul egy, a többinél magasabban ülő, gonosz fej, — miért kérdezed? — Sohasem tudják a veszendők! Hol? Hol tévedtél el? Hát az ördög ösvényén: a tilosban. Aki nem örködik maga fölött, az biztosan ráhibáz erre az útra. Egy lépés, egy esúszás... és ime, látod: ég a gyehenna!... — Huh! — borzongott össze Hanna, fölkelte a kerevetéről és fölgyújtotta a villamos lámpákat.

A szoba egyszerre ragyogó fényben fürdött s a pompás növények friss zöldje derűlten mosolygott szeme közé:

— Nincs itt semmiféle kigyó, nézd, mi vagyunk, meghitt, kedves barátaid. Lásd, az élet szép, meleg, illatos... A gazdagság mindent adhat, amit kívánsz. Rajta!

— Óh, — sóhajtott Hanna, olyan együgyű vagyok, mint holmi gyermekmesék eltévedt árvája. Lelkem úttalan, sötét vadonban jár s tulságosan ideges vagyok. Fantomok üldöznek. Szegény, jó Ági tante nem hiába mondta, hogy minden Bélteky bogaras vagy bolond. Nos én mind a kettő vagyok...

Hirtelen egyenesre húzta ki magát és fölvetette fejét:

— Azért sem, nincs a világon ostobább dolog a töprengésnél. Lesz, ahogy lesz! Mindig a ma fontos. A ma! Lássuk: Rex hét órára jön; Osváth hála égnek! — nincs Pesten, napok óta birtokán tartózkodik; a hitelezők falánk dühe egyelőre elodázva, — óh, a ma, a ma jónak ígérkezik...!

Sorra gyújtotta a csillárokat. A szétömlő fényben a szobák pompája s puha kényelme kissé lecsendesítette zaklatott idegeit.

A gróf nemsokára jött. Úgy határozták, hogy otthon töltik az estét. Hanna boudoirjában voltak az emeleten s meghitt együttesben tárgyalták a napi eseményeket, mikor a bejárat csengőjének hangja élesen vágódott fel a földszintről.

— Vendég? — mordult fel Lyubinszky haragosan, — ilyen későn?

— Nem gondolnám, -- szolt Hanna, — nem várok senkit. — De különös módon úgy érezte, hogy a jövevény, bárki legyen is, rossz hirt hoz. Megakadt köztük a társalgás s feszülten várakoztak a történendőkre.

Kati ajtót nyitott és — a főispán lépet a hallba. Osváth hamarabb érkezett a fővárosba, mint tervezte. Maró féltékenysége, — Hanna minden tilalma ellenére, — előzetes bejelentés nélkül a villába hozta.

A hűledező szobaleány nem tudta megérteni, hogy került a hallig a főispán. Ki nyitotta ki a kertajtót? ... mely fölött őrködni neki volt kötelessége. Kapucsengetést nem hallott. Azt a vak véletlent pedig elképzelni sem tudta, mely Osváthnak éppen kapóra jött a jeltelen bejútáshoz. Ugyanis, mikor autója a villa bejáratához ért, a kertész, — ki a konyhaudvaron külön épített cselédházban lakott, — éppen hazatérőben volt s kezében kulccsal nyitotta az ajtót. Osváth belépett, soffőrének várakozást rendelt s fölsietett a villa lépcsőjén. A hallba jutva, Kati zavart köszönésén azonnal észrevette, hogy valami nincs szokott rendjén.

— A nagyságos ... asszony ..? — kérdezte hebegve a

leány és nem tudta, mit mondjon hirtelenjében. A nagysá...

— Jelentsen be! — szólt rá kurtán, de határozottan a főispán, nem engedve több időt a habozásra.

Egy pillantás — és Osváth előtt világos lett minden. A hallban katonaköpenyeg, kard, sapka... Ahá! — gondolta fölingerülve, — elcsiptem a madarat! Nem rossz: a fészket én raktam a turbékoláshoz. Lám, lám, nem nevetséges és nem megvetendő a régi, hétköznapi recept: a férj vagy a szerető elutazik és váratlanul vissza jön... De nyugalom, itt a leszámolás ideje. Nyugalom...

Kati ijedtében szinte futva vette a lépcsőfokokat az emeletre s benyitott a boudoirba.

— A méltóságos úr... — riadozta kivörösödve.

Villámcsapás!... — gondolta Hanna a hírre, s minden vére egyszerre szívére tolult. Még ajka is elfehéredett. A gróf hevesen ugrott fel és követelő hangon sziszegte:

— Mit keres itt ilyen késő este ez a vén bolond? Kergesd el, azonnal kergesd el vagy lelövöm!

— Elkergetem, — mondta gyors lélekzettel, de biztos hangon az asszony. — Úgy lesz Rex, amint kívánod, de lépj ide be! — és kinyitotta a boudoir melletti hálószoba ajtaját. Hanna a veszély pillanatában hatalmas lendülettel a helyzet élére emelkedett. Láta, hogy a grófot nem fékezheti s tudta, hogy Osváth sem tréfál. Meg akarta menteni az összeecsapástól mindkettőjüket — és tisztázni önmagát végérvényesen Rex előtt.

— Jöjj, — lihegte nagy indulattal és akaraterővel, — az ajtót teljesen nyitva hagyom. Maradj a sötétben és hallgasd végig, amit mondani fogok Osváthnak. Úgy tudom, mindig van nálad fegyver. Abban a percben, ahogy csalfaságon érsz, lépj ki és lőjj le mindkettőnket. Érted, én akarom! És most tégy kérésem szerint.

A gróf rövid, mérlegelő habozás után engedelmeskedett.

A következő pillanatban Osváth lépett a szobába. Hanna büszkén kiegyenesedve, villámló szemekkel

állott előtte — egyedül. A hazard Bélteky volt, aki mindent föltesz egy lapra. Nyer, vagy veszít: egyre megy. Makacs góg ült vonásain.

— És a gróf? — folytogatta Osváth torkát a kérdés, de az asszony megelőzte a beszédben.

— Foglaljon helyet kedves barátom, — szólt büszke, csengő hangon. Kezével helyet intett s fagyos nyugalommal ő is leült. — Nehány komoly szavam volna Önhöz. Éppen kérni akartam, hogy fölkeressen, de amint látom, — megelőzött. — Ez utóbbi szavaknál keserű, gúnyos mosoly húzódott szája szélére.

Osváth éppen olyan fagyos merevséggel ült, mint az asszony. Arcvonásai kiélesedtek s szeme szikrázó fényben égett. Ajkait erősen összeszorította, mint aki tud várni, hallgatni és csak akkor beszél, ha itt az ideje.

Hanna folytatta:

— Megbocsát, az idő sürget. Mellőznöm kell a magyarázó bevezetéseket. Térjünk azonnal a tárgyra. Az asszony tekintete rendkívüli energiával fúródott a férfi szemébe. — Ön többször megkérte kezemet, — mondta nyomatékosan, — megtisztelő ajánlatára íme, utolsó szavam: mást szeretek. Ez a körülmény kényszerít arra, hogy véglegesen nyilatkozzam. Soha sem leszek az Ön hitvese. Ez megmászhatatlan elhatározásom. Eddigi megtisztelő barátságát köszönöm. Egyben kérem önt, hogy e pillanattól fogva, tartozzunk egymásra nézve ama felületes ismerősök közé, kik a szűkebb baráti kör helyett, csupán véletlenül találkoznak. Bocsásson meg, így kell lennie . . .

Az utolsó mondatot valamivel lágyabban ejtette, s szemének elszánt tűzében Osváth néma kérést olvasott, hogy engedelmessédjék.

A férfi felkelt ültéből. Míg az asszony beszélt rövid, kínos harcot vívott magában. Mikor belépett, a helyzetet azonnal átlátta. Tudta, hogy a gróf a sötét hálósobában rejtőzik. Hanna minden szavából érezte, hogy ez az előrángatott magyarázkodó és összegező jelenet Lyubinsz-

kinak szól, ki jogaiban bizonyára büszkén hallgatja ket-
tőjük párbeszédét. Minden úri mivoltára szüksége volt,
hogy tűrtöztesse haragját. A belenevelt tradíciók nem
engedték meg, hogy Hanna lakásán és az ő jelenlété-
ben botrányt okozzon. Megértette az asszony sakkhú-
zását. Védekezik: tehát mattot ad. És nekem ad! —
kiáltott benne az elkeseredés. Dűh és szégyen marta,
méltó felháborodása lángolt, de ura maradt a súlyos
pillanatnak. — Rendben van, — gondolta, — ma és itt
keztyüs kézzel végzünk, holnap pisztollyal. Merev, fagyos
álarcát egy percre sem veszítette el és kifogástalan
udvariassággal meghajolt.

— Parancsára asszonyom, — szólt hideg kimért-
séggel. — Ön gavallérral beszélt, aki megértette és tudni
fogja kötelességét.

Halotti csöndben távozott.

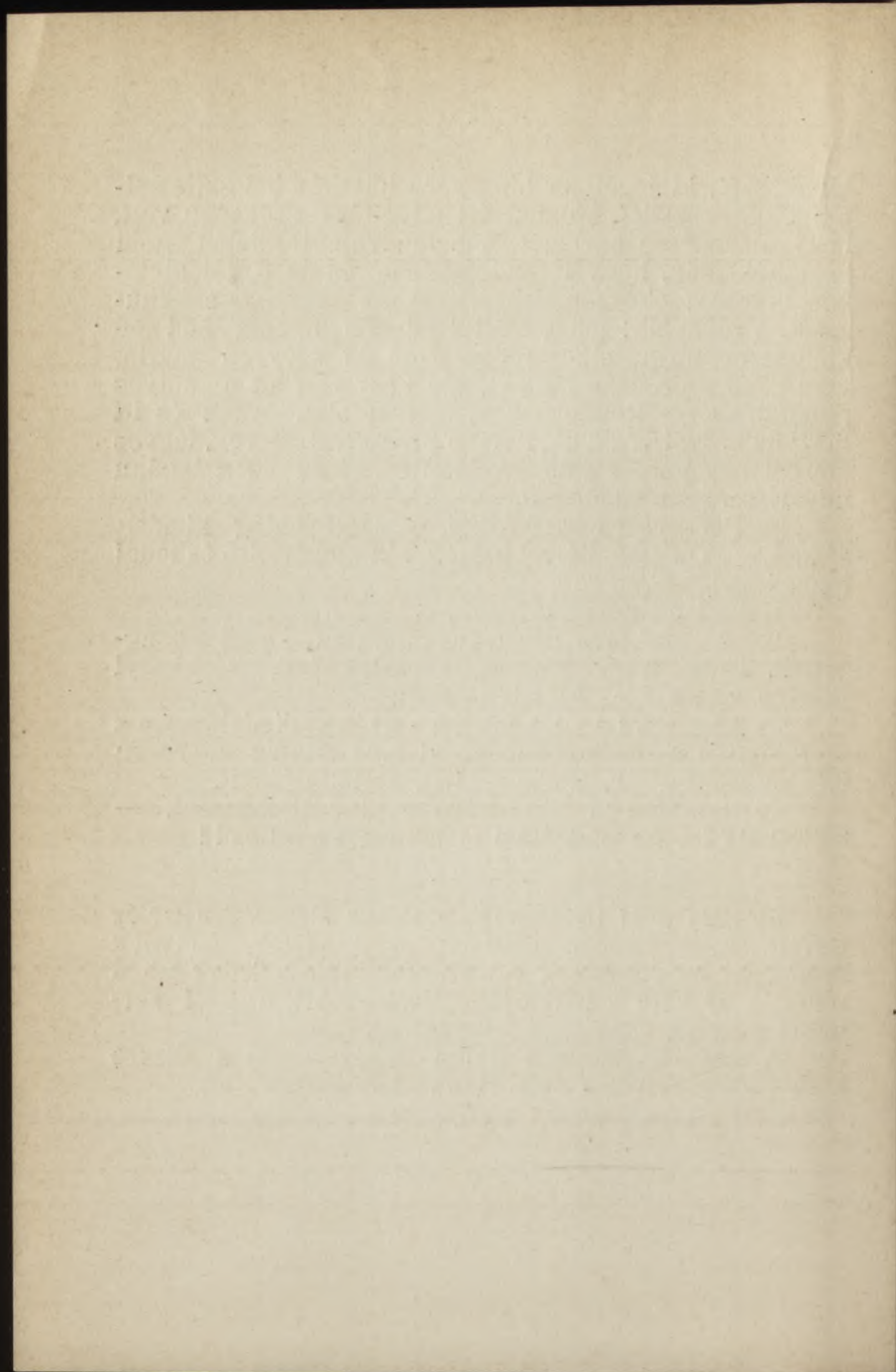
Hanna szoborra dermedve állott, míg léptei elhang-
zottak. Tudta, hogy amit most cselekedett, az királyi
gesztus volt s ő — koldus maradt.

— Mindegy! — lángolt fel szívében diadalmasan a
szerelem és a grófhöz rohant, ki még mindig mereven
ült egy zsöllyében. Elébe térdelt, átölelte lábait.

— Hallottad?! — kiáltotta boldog újjongással, —
hallottad?!.. Az életemnél is jobban szeretlek!!

Másnap gróf Lyubinszky Kázmér ulánus őrnagy és
Osváth Emil főispán pisztolypárbajt vívtak, melynek
igazát okát az ellenfelek valószínűnek látszó ürügy mögé
rejtették. Osváth a balkarján megsebesült, a gróf sér-
tetlen maradt.

A társaság azonban tudta az igazságot s élesre
köszörülte nyelvét a szép Hanna rovására.

HARMADIK RÉSZ.

FORRADALMAKBAN.

1918—19.

XXV.

Morajlott . . . de nem az ágyuk hangja volt. Azok már ötödik éve tüzetokádva bömböltek a széles határokön. Morajlott . . . de nem a föld felett, a felhők ösztetömörült villamosságában és nem a föld belsejében, ahogy a tüzhányók szoktak kitörés előtt. A vészes hangok máshonnan jöttek. Csak az hallhatta és érthette meg, aki az emberi szívek és agyvelők izzó kohójába beláthatott. Az ötödik éves háború hosszú kínjának méhében megfogant a huszadik század harmadik világa: a forradalom.

Morajlott . . . és a hatalmasok a pompa és kincsek halmaza között nem hallották a fenyegető hangokat. A számító góg elfelejtette, hogy amire hatalma épült, a nép vazallus szíve: vajjon bírja-e tovább a világháború öldöklő lázát, vagy szembefordul, jogot kér, sorsában önrendelkezést akar s fellázad mielőtt kiszenvedne? . . . S amit ők elmulasztottak, abból hatalmas árrá dagadt az elégedetlenség hulláma, mely nőttönött s mint a bibliai vízözön — elborítással fenyegette az országokat. Jöttek a gonosz sugalmazók, a pusztulás saskeselyűi és szárnyuk csattogott Európa felett. A kínálkozó hatalmas préda mohó étvágyra gerjesztette kegyetlen éhségüket. A körülmények nekik kedveztek. A fegyverek súlya és a hosszú, áldatlan öldöklés immár elernyesztette a harci tüzet. A sok szenvedés, nyomor, árulás kimerítette az ellentállás erejét e vigasztalan időkben, mely küzdelmet küzdelemre halmozott, sokszor vereségekkel, de legtöbbször *meddő diadalokkal*.

Óh, ezek a meddő diadalok! Ki hát az igazi ellenség? — kérdezte a harcos és polgár egyaránt. Jöjjön ki végső párviadalra! . . . Pusztában hangzott szavak. A bűnös tévedések és a nagy eltévelyedések, mint a százkarú políp, nem engedték a zsákmányt.

A nagy kor nem szült Napóleont és nem adott béke Messiást.

— Haza, haza! . . . Elég volt! . . . — morajlott a tábor.

És a keselyűk biztatták a bárányokat:

— Miért engedelmeskedtek? Le a fegyvert, ne lőjjetek! Menjetez haza, parancsoljatok ti! Bitanggá lesz minden javatok az asszonyok kezén . . . Gyerünk!

A gonosz sugalmazók meghúzták a szétágazó hurkot és a világháború Babeltornyán megszűnt a munka. Égig nem érhetett a gigászi mű s amint a Biblia mondja: „A népek megzavarodának nyelvükben és elszéledének . . .”

Ime, — ha külsőségekben nem is, de — lényegében valahogy minden ismétlődik a századokban.

Morajlott . . . aztán zúgott, tombolt, áradt az indulatok viharzó óceánja, és az emberek nem tudták, szívük véréből szörny születik-e, vagy megváltó?

Ezerkilencszáztizennyolcoktóberharmincegyet írtak.

Az őszi rózsás magyar forradalom napja.

A fegyverek ereje bástyákat dönt, a tömegé birodalmakat.

Puskalövések, ágyuszó. Itthon, az országban, a fővárosban. Mi ez? Mi történt tegnaptól-mára? Az őszi, hűvös, kora reggelen, a kései hajnalodásban nyüzsgő embertömeg hullámszik az utcákon. A sápadt világosság izgatott arcokra verődik s a zsibongás, zaj, láрма egyre fokozódik. Mindenféle éles kiáltások a tömegben: Le a királlyal! Éljen a köztársaság! Nincs közös hadsereg! Abcug Monarchia! Éljen Magyarország! Éljen, éljen! Éljen . . .

Ime, a morajlás a szivekből a utcákra szaladt és

újjongva tombolt. Megakadályozhatta volna valami a kataklizist?!

Egy korábbi béke. Emberi erő már nem.

IV. Károly, ki szíven viselte népe boldogulását, minden erejéből azon volt, hogy a forradalmat megelőző, nagy politikai válságot megoldja. Az uralkodó országa javáért a külön béke álláspontjára helyezkedett s éppen most októberben megtette az entente-nál ez irányban a szükséges lépéseket, tudomására juttatva elhatározását Berlinnek. De késő volt immár minden, a tájfun kitört s elsöpörte a császári és királyi trónt.

A *békés polgár*, — mondjuk egy a sok közül, — aki nem vett részt a forradalom szervezésében és annak éjtszakai kirobbanásában, — a tömeg mozgó zajára riadtan nyitja fel az ablakát: Mi az? Budapest korán reggel talpon? mintha nem is aludt volna... Az utca hömpölygő emberáradat. A nevezett névtelen, békés és kellőleg rémült polgár sietve rohant a tömeg közé, hogy tájékozódjék. A kérdések, feleletek, ordítások; a nóta, puskaropogás és jelszavak úgy röpködnek körülötte a levegőben, mint havazáskor a sűrűn hulló pelyhek. És sok, sok őszirózsa... Őszirózsa mindenütt: a csákókon, a sapkákon, a zászlókon, a gomblyukakban, a puskákon, a nők kezében... Még a földön is, a sárban, a piszokban, eltaposva... Honnan vettek ennyi őszirózsát, *crysanthemumot*? A halottak virágából forradalmi jelvény lett?... Nem jó ómen! De ki törődne ilyen vénaszonyos babonával most, a lázas, égő, tomboló pillanatokban. És tovább kavarognak utcahosszat az ordítások a csöndesen hulló esőben:

— Vége a háborúnak! Éljen a béke! Megszületett a Messiás!

Vajjon valóban megszületett? Megvált-e a háború rémeitől és kinjaitól? — kérdezik maguktól az elmélyedők. De a tömeg nem gondolkozik.

A tömeg mindig egybetömörült, lelkesült erő és hajtsa jó vagy rossz, fanatikus részegsége egyaránt ra-

gadás. A lelki mámor, mint fluidum árad félelmes testében és hömpölygő sokaságának cselekvő energiáját egyetlen szív fogja össze hatalmas lüktetésben: a pillanatnyi cél. A tömeg ura mindig az volt és az lesz, aki legelőbb látja, legjobban tudja az irányt és leghangosabban kiáltja a jelszót. Ime, nincs idegen. Jó barát mindenki. Akik sohasem látták egymást, élénk beszédbe erednek, kezet fognak; a túlfutottak átölelik egymást, sőt csókolóznak is. Testvér, bajtárs, komám, bátyám, öcsémuram járja s a gombamódra nőtt rokonlelkeket egy családba foglalja a közös cél és harsogó jelszó.

— Éljen a „Magyar Nemzeti Tanács!“ Menjünk az Astoriához! Le a Károly rózsákkal! Abcug!

A tisztek sapkájáról letépi a forrongónépa királyi jelvényt. Egyik-másik szabódik, van, aki ellentáll, legtöbbje enged. Forradalom van, nem tehet másképpen. Némelyiknek kesztyűs keze hanyagul érinti a közlegény szurtos tenyerét, ki széles kedvvel, hetykén köszönti: Szervusz pajtás!

— Szervusz, — felel rá a tiszt kényszeredetten. Jönnek it-ott magasrangú katonák, szemükben szikrázó dac villog. Büszke zárkózottsággal, merevre feszült arckifejezéssel sietve átvágnak a zúgó tömegben. Ez a parancsoló magatartás leszereli a kérges tenyereket s „Szervusz pajtás“ helyett csupán gyűlölködő tekintettel kísérik a tovahaladót. Rebellis képek egész légiója támad. Szakadatlan az ordítás. A levegőben új világ szállongó atómjai fogamzanak. Testvériség, egyenlőség, Szabadság! Viharos puskaropogás, örömlövések a levegőbe. Az Üllői-úton rabok hosszú menete vonul kísérő zeneszóval. A fölkelők kiszabadították őket a börtönökből. Ez a forradalmi amnesztia. A nép barátságosan osztja az igazságot:

— Menjetek haza pajtások, éljen a szabadság!

Az Astoriában a Nemzeti Tanács lázasan dolgozik. Az elegáns hotel az őszirózsás forradalom székhelye lett, ahol gróf Károlyi Mihály azt hiszi, ígét mond a nemzetnek ezzel a kijelentéssel:

— „Magyarországot csak én menthetem meg!”

A gróf kormányt alakít. Az új hatalmasok között előtérbe kerül a hadügyminiszter, kinek meglepő, egészen újszerű verbuválója csodálkozásba ejti a pesszimistákat. — Ilyen még nem volt, mióta világ áll! — mondják fejüket csóválva, kényszeredett hangon. Tudniillik, a nevezetes férfiú szónokolt és azt mondta a népnek:

— „Nem akarok többé katonát látni!...”

A már amúgy is fölbomlott hadsereg hatalmas örömrivalgással oszlott szerte.

— Haza, haza! Éljen a béke és szabadság!

A családapák boldogan bújtak civilbe, a rekruták zászlót lengetve énekelték:

„Kossúth Lajos azt izente...”

Örültek, hogy vége a háborúnak, nem viszik őket ágyútölteléknek sithon maradhatnak. — Éljen a köztársaság! Éljen! Éljen! — harsogták.

Új világ született.

Jött a nép, a tömeg és ledöntötte a régi uralom hatalmas oszlopokon álló évszázados bástyáit, mely maga alá temette a trónt, a születési előjogokat s a katonai hatalmat. Jött a nép s az ősi oszlopok korhadtan dőltek sorra a pusztító áradatban. Talapzatukat alámosta és szétmálasztotta az ötödikéves háború vértengere. Új világ kezdődött, a kor harcolt a korral; a mult romján a jelen chaosából született a jövő. A nép eddig szunynyadó, elnyomott és szolgai szelleme egy csapásra az alkotás és rendelkezés terére lépett. Megragadta a hatalom gyeplőjét. Új erők szabadultak föl, melyekből természetszerűleg következtek az új hibák és új tanulságok. Századok színjátéka fejeződött be az Időben, s ami most kezdődött, annak bontakozó körvonalai közé a demokrácia tüzte ki lobogóját. Mivel a nemzeti kormány első hadügyminisztere az amúgy is felborult hadsereg szétoztlására áldását adta, a forradalom elvesztette átmeneti jellegét, minden rögtönös vívmánya állandósulni látszott s uralkodó lett. Azok az emberek, kiknek élete

néhány év alatt a harmadik világ emez újhódó chaoszába sodródott, félve rettegték az ismeretlen örvényeket. Láttak, azzal a látó és mégis tudatlan nézéssel, mely a jövő rejtélyes titkait hasztalan kutatja. Érezték a haza vesztét, olyan mélységes összeforrással, mint öntagjait érzi az ember. Tudni azonban, nem tudtak semmit, mert örök gyermek egy felsőbb, intéző hatalom kezében a *Minden* tudására szomjas és mégis mindig a véges tudások határa között tévelygő emberi elme. A történelemben is csak visszafele lát világosan az utókor. A következmények az a tükör, melyben csalhatatlanul vetül az ok és az okozat. A forradalom nem politika, józanság és előrelátás. Olyan az, mint a vihar tomboló, elemi ereje: feltartóztatlanul s kiszámíthatatlan.

Az őszirózsás forradalom estéjén, mint magasra lőtt nyíl süvöltése zúgott szerte a tragikus hír: gróf Tisza Istvánt, Magyarország volt miniszterelnökét megölték.

A vértelen forradalom fehér virágaira ráfröccsent egy nagyeszű, férfias jellemű áldozat vére, és örökre foltot ejtett rajta. Eltérő vélemények röpködtek a forradalmi hangulatban.

— Szegény Tisza, de nagy kár volt érte! — mondták a régi rezsím emberei. Utána pusztul az ország...

— Úgy kell neki, ő csinálta a háborút! — zúgta kórúsbán a nép.

— Dehogyn csinálta! — kiáltott dühösen a megtévesztetteknek a politikában jártas egyén. — Hazugság! Tisza nem akarta a háborút, küzdött ellene!

— Ha, ha! — kacagtak vissza az ellenpártiak, — mi másként tudjuk!

— Úgy kell neki, éljen Károlyi! — harsogták utcahosszat az új lelkesedők.

A külvárosok korcsmaiban szónoklatok folytak. Az ivókban ember emberhátán lökdösődött. Egy törekvő köztársasági, aki szomjas szívvel és torokkal napestig hallgatta az Astória balkonján mondott gyűjtő és haza-

fias beszédeket, most alaposan felöntve a garatra, hirtelen az asztalra ugrott és dikciózni kezdett:

— Testvéreim! Tudjátok ki csinálta a háborút?

— Tisza! Tisza! — ordították. — Abcug! Abcug! Le vele!

— Meghót mán! — dördült bele egy korhely hang, hosszan nyútván a szavakat.

— Az ám! meghót! ... He ... Éljen, éljen! — zúgták valamennyien.

— Tudjátok, mi volt Magyarország? — rikoltott minden zsivajon keresztül a szónok éles hangja a fejek fölött a pipafüstös, szeszgőzös, szürke levegőben.

Bambán rábámultak. Nem értették, s a meglepetés pár percre csöndet teremtett a zsivajban. A szónok kihúzta magát az asztaltetején és színpadiasan körütekintett.

— Megmondom nektek, ide figyeljetelek!

És harsányan folytatta:

— Magyarország volt az a gyufaszál, mellyel Tisza István Európa lőporos hordóját felrobbantotta ...! Meggyulladt a világ és ...

Ordítózva félbeszakították:

— Most is ég! Ej ha! most is ég! Éljen a forradalom! — És újra kezdődött a zsivaj. Összevissza kiabáltak:

— Mi az? Mit mondott? Lőporos hordó? Abcug! Nem kell! Nem kell lőporos hordó! Sörös hordó kell!

— A biza, seres hordó! — emelkedett ki a korhely hang újra a többi közül és egyszerre zúgta rá minden torok:

— Seres hordó! seres hordó! Se ... Éljen! éljen ...! res hor ...

A vérmes szónok folytatni akarta. Fiatal ember volt. Merész és nagyratörő tervekkel. Érces hangon kiáltott a zúgásba:

Meggyulladt a világ testvéreim!

— Előtjük! előtjük! — röhögtek bele részegen

minden oldalról. Óriási lárma kerekedett. Mindenki egyszerre kiabált.

— Hé! korcsmáros, gyerünk! Hallod-e, ég a világ! Meggyulladt... a teremtésit! Elő a seres hordókkal, elő minddel, hadd ótsuk! Tűz van, hé, gyerünk szaporán a pincébe! Előtjuk! előtjuk!

A szónok hasztalan erőlködött, a pokoli zsivajban elveszett hangja. A tivornyázók vállra kapták az asztal tetejéről s diadalmenetben cipelték a pincébe a hordók közé:

— Gyere testvir, ótsad te is, ha ég!... Te mondtad, hogy ég! Az angyalát!... — és megkezdődött a fékevesztett dőzsölés. Így folyt ez s még vadabbul minden kültelki részen.

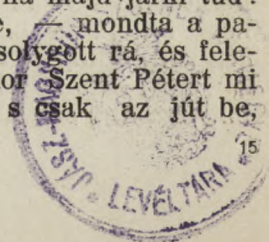
XXVI.

A nevezetes október harmincegyedikét lázas napok követték. Izzott az egész ország. Mindenki beszélt, verte a mellét, dikciózott és kiabált. Keresték az igazságot. Egyszerre mindenkinek Columbus tojása lett Európa bonyolult helyzete s ahány fej, annyiféleképpen tudta egész bizonyosan, hogy *mikor mit* kellett volna tenni, hogy a háború isszonyaiból kivezető utat találjon minden nemzet. Sorjázták, minő feltételek mellett lehetett volna tizenhatban megkötni a békét, mikor az entente hajlandóságot mutatott az egyezségekre. Egész pontosan megállapították, milyen politikát kellett volna folytatni, hogy a helyzetek ne mérgesedtek volna a nyílt elégedetlenségig. A royalista érzelműek Oroszország helyzetére hivatkoztak. Ime, volt példa az okulásra! A hatalmas birodalom elégedetlen és forrongó bolsevistái az orosz nép zömének társulása nélkül már 1917 tavaszán detronizálták és foglyul ejtették a cárt. Lenin vörös lobogója világított északon, mint égő oszlop az új eszmék harcában. Marx föltámadt halottaiból s tanai,

mint tüzes rózsák röptültek a végtelen orosz föld hőmezőin és rónáin. 1918 év július 16-án a cári családot kivégezték Jekaterinburgban és e hosszú idő alatt, — 1917 tavaszától 1918 őszéig, — Európa nem tanult semmit. A titáni hazardőrök nem figyeltek az északi fényre, a nép monumentális erejére s vak gögjükben nem látták végzetük komor árnyékát, mely már nyomukba sötétlett.

A forradalmi vitatkozások kimeríthetetlenek voltak, melyeket pór és kaputos ember egyaránt a testvériség és egyenlőség kézfogásával naphosszat folytatott. Legtöbben azzal kezdték, hogy ki lehetett volna kerülni az egész világháborút, mely alapja és oka volt minden veszedelemnek. Csupán egyet felejtettek el, hogy az emberek a világ teremtmése óta mindig megbotlottak valamiben s csak azután vették észre: mi volt az ok. Hogy miben botlott meg Tisza István és miben fog megbotlani Károlyi? E pillanatban két áthidalhatatlan távolság. Tisza immár a multból merül föl, ő a forradalom vér-rózsája és tetteit számonkéri a nép. Károlyi alakját egyelőre a történelem homálya fedi, ő a jelen, a ma, a forradalom jelszava s tetteit majd a következmények világítják meg. A jelen napok halmozott izgalmaiban, az egymást követő trónok és birodalmak összeomlásában, ki tudhatná egész pontosan, mi a teendő? Mi az, amit elsietett és mi az, amiről elkésett? Jóhiszeműség, hazaszeretet, bátorság az egyetlen kivezető út e labirintusból és Messiás az, aki a nyájat rátereli.

Most, hogy az új világ megszületett, a forradalom lelkesültjei kérkedve mutogatták egymásnak a pólyásbabát: milyen csoda lesz belőle! Lám, alig nyitotta ki a szemét: már köztársaság. Első gögicsélése: szabadság, egyenlőség, testvériség. Hát ha majd jární tud! Isten uccse, mennyország lesz belőle, — mondta a paraszt a munkásnak, ki eléggülten mosolygott rá, és feleletül úgy véleményezte, hogy: akkor Szent Pétert mi állítjuk a kapuba a nagy kulccsal s csak az jút be.

akit mi akarunk. A középosztály teljesen tájékozatlan volt. A valóságot kiszámíthatatlannak látta, s az illúziók illanásáról megvolt a maga keserű tapasztalata.

Közben a politikusok összekeverték a paklit s újra osztottak.

A főúri osztály elvonult a republika mezejéről és nem bratyizott a kérgeskezűekkel. A középosztályt a nagy eltolódás derékon kapta, mint tomboló vihar a fátörzseket s kényre-kedvre pusztította egész erdejét. Ő volt a senki: *felfele* — és lett a semmi: *lefele*. Minden oldalról rárakták a terhet és nem törődtek vele, hogy összeroppan-e alatta.

Ebben a hevenyészett, ki-ki magának, „üsd, nem apád“ világfelfogásban egyetlen gondolat domborodott ki élesen a nagy általánosságban: felszabadultunk Ausztria járma alól. Bécs nem parancsol, nem leszünk oszt-rák hűbéresek. Magyarok leszünk a magunk portáján. Folyt a szó, a dikció és új fordulattal lendültek az események. Az emberek egyéni dolga belekeveredett a közbe s viszont a köz állandóan betolakodott az otthonba. A hírlapok mindennap szenzációt hoztak. Az emberek szakadatlanul politizáltak. Az utcaseprőnek is megvolt a maga kerekded programja a sürgős közügyeket illetőleg s ezt olyan fontossággal magyarázta, hogy a skartba tett törvényhozók kebléből kikiváncsozott rá az a régi, jó közmondás: „suszter, maradj a kaptafánál“!

A nők sem akartak lemaradni a versenyről s minden rétegben kacérkodni kezdtek az új dolmányú demokrácia markos legényével. Körök, egyesületek és szövetségek alakultak. Gyűlés gyűlést ért. Tömörültek és szónokoltak. A lelkesedés ragadós láza szebb jövőt ígért a pályán küzdő nőnek. Összetartás, — indítványozták helyesen a vezető férfiak és nők egyaránt. Rájöttek, hogy az ország első bajának kútforrása a nemtörődömség volt. Eddig a kaputos ember nem parolázott a gubással, a darócos is félrehúzta magát a nálánál szegényebbtől, viszont a selyemszoknyás, úri dáma nem érdeklődött

a munkásréteg szűkölködő asszonyai iránt és nem látta az éhes gyermektábort. Ezután másképpen lesz. Barátunk. Kezet ide: szabadság, egyenlőség, testvériség! És zúgva dongott az ország népe, mint felfordított kaputár körül a szorgos méhsereg. Az általános dorombolást hirtelen éles, riasztó hang szelte át.

Vészharang kondult...

Nekiünk, magyaroknak húzta meg Belgrádban Franchet D'Esperey francia generális Clémenceau parancsára. És gyásszal hasított végig az országon ércszava:

— Jaj, a legyőzötteknek!...

Borzalom ülte meg a szíveket. Kisértetjárás lett az éjtszaka. Hallga: Erdély bércein, Dráva, Száva mentén, magas Kárpátokban, és körben mindenütt a vesztett háború sakálüvöltése...! Hallga:

— Jaj, a legyőzötteknek!...

Franchet D'Esperey, az entente megbízottja rideg és megalázó módon fogadta Belgrádban Károlyi miniszterelnököt és a népkormány tagjait. Ebben a hangnemben tárgyalt, jobbanmondva rendelkezett Károlyi memorandumát és a fegyverszünet megkötését illetőleg. Tragikus pontja a magyar történelemnek. A keret, ahol lejátszódott a gyászos esemény, megfelelő volt. Az őszelőtt, világítatlan Belgrád, hol a villanyvezetékek drótjait elvágták a visszavonuló német csapatok. Sötét novemberi este olvasták fel a nevezetes okmányokat petróleumlámpa mellett. Alig láttak a szűk gyűrűbe vont világításnál, mire a generális, a győztes, büszke gall dühösen kiáltotta:

— „Vous avéz coupé le fil!”

Pedig a németek csinálták.

A hatalmas férfiú nem tűrt ellentmondást, és kegyetlen szarkazmussal osztotta szét fegyverszüneti alapon ősi hazánkat. Megszállás, — parancsolta az entente nevében, — vonuljanak vissza Duna-Tisza közé; — szerintük ez volt kizárólag a magyarlakta terület, — a többi részt előzőnli a cseh, román, szerb, hogy az

entente csapatok segítségével földünkön élő testvéreit megvédje ellenünk, és biztosítsa a fegyverszünet feltételeit.

... Halálos ítélet. ...

És Erdély, a székelyek; véreink szerte az elszakított magyar megyékben?! ...

Hiábavaló minden tiltakozás. Süket fülek. Az integritás kérdése kiáltás a pusztában. Sorsunk tragédia. A vészharang kongásában elveszett a jajsikoly és az entente a hóhér hideg biztonságával igazította meg nyakunkon a hurkot. Fizetett. Ellenség és barát mérlegre került. Nekünk halál jutott, hű csatlósai megkapták az ígért koncot. Osztokodtak rajtunk. Clémenceau mindenkinek kitöltötte a megfelelő chequet Párisban. Már nem az volt a szenzáció, hogy II Vilmost, a németek hajdan imádott császárárt lemondatták trónjáról a forradalmi események, — mindent túlkialtott most itthon a magyar gyászsors:

... Megszállás ...

Íme, összetett kézzel nyugodtan nézni, amint jönnek, elhelyezkednek, berendezkednek, megbénítanak, körülzárnak. Hát ezért volt a keserves négy esztendő? Ezért véreztünk, veszünk, pusztultunk? Ezért, hogy ők *puszta kézzel* mindent elvegyenek s mi mindent *udvariassen* átengedjünk? Ezért? ... Mert ha nem, végünk van. Még Duna-Tisza köze sem a mienk, fajunk egyszerűen megszűnik, elsöpri a győztesek ágyúja s halotti tort ül az idegen lobogó hazánk felett.

Hát ezért? ... Óh, jaj ... jaj! ... Minden ezért?! ...

Psz! ... Csönd, lábujjhegyen ... Ne szóljon senki semmit! Gyalázó szó ne illesse a béklyóba vert magyart. Kezünkön, lábunkon bilincs, — mozdulhatunk-e? Hollós Mátyás híres fekete serege a lelkekben ma is él! Legbelül minden igaz magyar szív keserű, lázadó és hős.

Az Idők Teljességében majd eljövend a Kürtszó...
De ma?! Ma? ... Óh ...

Gúzsba kötve, porkolábok között a míthoszok fél-istenei is rabok lennének!

Keserves november hava. Gyász és vérkönny. Az őszirózsás, lelkesülő forradalom szabadságmámora balsorsra fordult. A vidám dal, pohárcsengés és dikciók helyett, aggódó, halk szó járja; a bizakodó tekintet el-sikkadt s tétova, magába merült minden magyar. A töprengő bú és gond a szívekbe markol. Ha ez a fegyverszünet, mit hoz a béke?

Es özönlenek. És körülzárnak. Cseh, román, szerb lett az úr a magyar földön. Szétszakgatták testünket s mi, a régi harcos, vitéz nép, a körülzárt Duna-Tisza köze, kénytelenek voltunk bilincseink között mozdulatlanul tűrni a szörnyű megaláztatást. Tudtuk, hogy az ujjunkat sem mozdíthatjuk védelmünkre, mert azonnal összeroppant az ellenséges gyűrű. De ők, véreink, az idegen járom alatt raboskodók, ők hittek bennünk, vártak reménykedtek.

— Így csak nem maradhat! — mondogatták egymásnak titokban. — Ez nem lehet! — Az ágyuszóra lestek szüntelen:

— Jönnek a magyarok!... Jönnek... — néztek össze, egymást bátorítva. — Ha ma nem, holnap. Holnap bizonyosan. De jönnek!

S mi, a várvavártak börtönünkben tépelődtünk ide-haza:

— Miért nem fognak fegyvert ők? Miért tűrik tovább? Nekik könnyebb a lázadás, ők nem írták alá a fegyverszüneti pontokat.

Itt és ott egyaránt morzsolódott a magyar energia, mint a verembe esett vad: a tehetetlenségben.

Csöndesek, szomorúak lettek a hosszú, téli esték idehaza.

Mikor lázad már Erdély? Bánát? És a többiek? — bujkált a kérdés a bizalmasok között. S a megszállott területeken halk, suttogó hangon kúszt a nyugtalan, tilos, magyar szó:

— Jönnek? ... Hallottál valamit? Késnek! Óh, meddig, meddig? ...

A demarkációs vonal vasgyűrűvé kovácsolódott, mely elzárta testvértől a testvért.

Nem egyesülhetett az erő és a gondolat.

XXVII.

Reménytelen, sötét napok következtek az országra. Második Mohács: vész és pusztulás. Visszalapozva történelmünkben, van olyan idő, mikor hazánkba hívtuk az idegen nációt, mikor kaláccsal, tyúkkal kínáltuk őket s a cseh, román, szerb otthonra lelt földünkön. Most örökbefogadott fiaink ellenünk fordultak s minket megtagadva, — fajuk hatalmához csatlakoztak. A haza gyászát belső politikai ellentéték válsága is zavarta, mint mikor a temetés után a rokonság veszekedik, hogy kit mi illet. Az emberek lelke csupa nyugtalanság volt a jövőért s a szívek a jelen rettegésében éltek a megszállott területeken lakó övéikért, kiket egy vigyázatlanul ejtett szó az új hatalom tekintélyével szemben: börtönbe juttatott. A tömeg a hosszú háború alatt révetegen kérdezte: kire haragszunk hát? Ki az igazi ellenség? Most, mikor fegyverszünetet kötöttünk s alázatosan kopogtattunk a béke ajtaján, egyszerre döbbenettel láttuk, hogy régi, vajudó, kutató kérdéseinkre ma sincs világos felelet.

— Ki...? Hát ki?!

— Az egész világ! — zúgta rá minden oldalról a vihar, ami gyilkos erővel nyakunkba szakadt. Kezdtük önmagunkban keresni a hibát: miért? Miért?

— Veszendő nép vagyunk, — károgták sötétben a pesszimista hullók, — pusztuló faj.

— Jó, jó, csak lassabban a jóslásokkal, — kopogtak rá a türelmes harkályok, — majd elpusztítjuk az erdőt, ami körülnött és tisztásra jútunk.

— Addig azonban . . .

— Elpusztulunk, — vágta oda keserű dühvel az öregek.

— Megerősödünk! — kapta fel dacosan fejét a reménykedő fiatalság.

— Úgy van, úgy van, — koppantak a fáradhatatlan csőrök és a szű segíteni kezdett a harkályoknak.

A barátok és ismerősök vegyesen biztatták és keserítették egymást.

Milly bárónő bizalmas tète à tète-ben csevegett otthonában Orsodynével. Régen látták egymást s most a vörös szalon egyik kényelmes kerevetén ültek cigarettázva.

— Te, Gina, — mondta fáradt hangon a bárónő, — az én idegeim kánkánt járnak. Nem bírom kiheverni a menekülés izalmait. Éjtszaka, álmomból vertek fel a vészes hírrel, hogy: jönnek az oláhok! Képzelheted a kapkodást. Szörnyű volt. Most is futkos a hideg hátamon, ha rágondolok. Mindent fordítva csináltam rémületemben, mint ahogy kellett volna. A vonathoz, a vonathoz! . . . Lekésem! . . . — kiabáltam folyton magam elé, mint az eszelős. És hogy mi volt ott? . . . Ott! . . . Óh, hagyjuk, hagyjuk, nem bírom a részleteket. A doktorom kereken megtiltotta, hogy beszéljek róla. Bróm, bróm, szakadatlanul bróm, csak ezzel bírom napjaim. Egyik órában ez történik, a másikban az, mindig valami izgalom, valami rossz, ami kiszámíthatatlan, előreláthatatlan. Óh, — sóhajtott mély keserűséggel, — kellene Tisza vaskeze! . . . Mi lesz belőlünk!? Vége az életünknek. Viharzó tengerre kerültünk. Sötét éjszakában, zsúfolt hajón, kormányos nélkül hanykolódunk valamennyien. Nincs tervünk, akaratunk, önálló gondolatunk, csupán riadt, rémült ösztönrel kapaszkodunk az életbe s féljük a kiszámíthatatlan holnapot. Egyéni sors? . . . Lehet-e ez ma? A végzet mindent felborított. Az aranyra szemét hullott, a gyöngy pocsolyában hever.

Mi nem azok vagyunk, akik voltunk s nem tőlünk függ többé, hogy mivé legyünk. Aztán a társaságunk is teljesen elszéledt. Ilyen magányos asszonyoknak, mint te meg én, nem jó férfibarátok nélkül lenni. Pláne manapság. Ki informál a fejtetőre állított viszonyok között? Ki véd és ki intézi el a legfontosabb ügyeket? Szórákozásról nem is beszélek. Van az egyáltalán? . . . Vagy járjak talán a demokrata körökbe és hallgassam az egyenlőségi szónoklatokat? Legyek feminista? Vagy proli? Mi . . . ? Brr! Az idegeim . . . Szeretnék kiugrani mindenből, ami körülvesz, még saját bőrömből is!

— Teljesen értelek, — szólt Gina lehangoltan, — lelkemből beszélsz. Egy a sorsunk. De a többség, a nép más véleményen van. Új kor küszöbén állunk és . . .

— Elhallgass! — kiáltott rá félig tréfásan, félig haragosan Milly bárónő, — vagy azt hiszem, átpártoltál az ellentáborba és szónokolsz a népnek. Hagyjuk a politikát. Pletykáljunk inkább Gina, ez fölér egy adag brómmal. Aprópos! mi van Osváthtal? Tusz valami újat róla?

— Nem én, — felelt Gina kissé felélénkülve, — még mindig a birtokán tartózkodik. Úgy látszik, csak a karja gyógyult meg, a szíve nem. Kerüli Hannát, fél a szép szemétől, hogy visszaparancsolja.

— Na, hallod, — szólt lekicsinylőleg Milly bárónő, — micsoda örültség volt Hannától ezt a jó bolondot elzavarni. Áldozatkész szerelméért egyszerűen nyársra húzták szegényt. Hanna a hibás. Mint okos asszonynak, nem lett volna szabad összeveszíteni őket. Na, Lyubinszkyban ugyan nem gyújt szerelmi örökmécset a szép asszony, mint Osváthtal tette. A gróf vulkánból, csakhamar kiégett kráter lesz. Ismétli önmagát újra és mindig. Kalózregények hirlenek szerelmeiről. Benne megvalósul a régi közmondás, hogy az alma nem esik messze fájától. . . Mindnyájan tudjuk, hogy anyja holmi szép és könnyüvérű táncosnő volt egy tizedrangú mu-

latóban. Onnan szedte fel a gróf. Kázmér teljesen anyja mása. Nos, egyelőre Hannának ontja a lávát . . .

— Ha, ha! — nevetett Gina, — és milyen kényelmesen ontja! Semmi akadály. Remélem tudod összeköltözésük bizarr történetét?

— Nagyjából. Nem voltam akkoriban Pesten. Mondj részleteket, ha tudsz. Roppant érdekel.

A két asszony közelebb hajolt egymáshoz s arcvonásaikon élénk érdeklődés tükröződött. Ebben a percben minden gondjukat elfelejtették.

— Halld, — kezdte Gina, — a forradalom napján Hanna annyira félt egyedül villájában, hogy rögtön magához kérette a grófot. A védelem olyan kitűnő volt, hogy aznap este már Lyubinszky csomagjai is megérkeztek. Másnap a földszintet átalakították a gróf lakosztályává s Hanna az emeleten rendezkedett be. Ez az ő forradalmi nászuk, melyet az események szentesítettek. Na, ilyesmit is csak manapság lehet ilyen közvetlen egyszerűséggel föltálatni! Ellenben úgy tudom, Lyubinszkynek Lengyelországba kellene menni, vagy Ausztriába a feleségéhez, ő azonban Pesten rostokol! Az eset nagyon bonyolult a . . .

— A láva miatt! — vágott bele csipősen Milly bárónő. — Persze, persze, minden bonyodalom a láva körül van . . . Lyubinszky majd csak, mint kihűlt kráter távozik Hannától.

— Egy szóval, — folytatta Gina irígy hangon, — az igazság az, hogy turbékolnak. Zavartalanul turbékolnak . . .

— Ha, ha! — nevetett maliciózan a bárónő, — nagyon jó! Az ember sohasem tudja, kinek rendezkedik be. Ha, ha, Osváthra gondolok . . .

— Egy szó, mint száz, Hanna mindig jól járt, — irigykedett tovább Gina, — a férfiak szívén polkázott át minden bajt. Bánat? Hát ismeri ő? Osváthot már halálra unta és most van érdekes, szép szerelmese, aki izgalmas és tüzes. Vulkán . . . Te, Milly, nekünk sem

volna éppen felesleges egy kis láva, egy kis emóció, vagy mondjuk gyöngédség, ami ezt a keservesen szomorú mindennapot széppé tegye . . .

— Tudod Gina, nekem nem kell a Vezuv. Túláságosan kompakt. Csak könnyen . . . Jeu pour jeu. Én a mobilizáció híve vagyok. Semmi megülés, nyakamrahágás, jogok és jelenetek. Halálra unom. Ebben a kérdésben mindig forradalmár voltam: a szabadság jelszavával. Ezért tartott házasságom is csak három hétig. Nem birtam tovább a jármot. De te, Gina, epedő kedély vagy fuvolázol a szerelemben, Romeót akarsz. Miért nem mégy férjhez? Neked a házasság való.

— Kihez? A forradalom a szélrózsa minden irányába széthordta a férfiakat. Egy sincs.

— Dehogy nincs! Itt van Bánk. A népkormányban államtitkár lett. Új nagyság. Jámbor, fogd meg. Távoli rokonok vagytok, hozzá mehetsz.

— Hogy én szakadatlan szociálista bölcseségeket hallgassak és politikát ebédeljek? Nem. Akármilyen bolond Romeó egy lopott órára inkább, mint ez a fanatikus népbarát egy életre. Én csókokra szomjazom, ő a szociálizmus diadalára. Ellentétek vagyunk. Én a régi békevilág embere vagyok, hol urak és parasztok voltak; ő a forradalom apostola, hol mindnyájan testvérek vagyunk. Dehogy, dehogy! Különben sohasem támadt köztünk gyöngédebb szál . . . Tudod kinek való Bánk? Horváth Erzsinek. Ők ketten megértének egymást. Egyformák. Minden a népért a népnek; a közért a köznek; az emberiség jövője és egyéb maszlagok, amivel engem nem bódítanak el. Én a magam baját látom, amin nem segít a szociálista prédikáció. Az uram Przemyslnél elveszett, lányom maholnap megnő, férjhez kell adni s én harminckét éves koromban, itt állok egyedül, szomorúan, kifosztva. Birtokom a csehek kezén. Mint tisztí özvegy az orrom sem dughatom oda. Mit adhat hát nekem a szocializmus? És mit vívott ki ré szemre a forradalom? Mit?

— Óh, Gina, — jajdult fel a bárónő, — kiszakítod szívemből azokat a dolgokat, amikről nem akartam bővebben beszélni. De most kell! Úgy élek bennem, mint a rémlátomány, mely beivódik agyunkba, idegrendszerünkbe és nem menekülhetünk tőle soha. Óh, az a szörnyű éjtszaka!... a hanyatt-homlok menekülés... Az oláhok néhány kilométerre voltak... Úr, Isten! Ki, ki a vonathoz! Vak éjtszakában, rohanó emberek áradatában; szekerek, kocsik tömkelegében, verejtékezve minden tapodtnyi helyért és mégis — lázasan előre!... Borzalmas volt. A széles országút nyüzsgő, cipekedő, ördögő poklok vásárához hasonlított, hol minden ember egyetlen cél felé törekedett tébolyultan: elérni az *utolsó* vonatot! Szakadatlan kiabálás, gyermeksirás, riadalom harsogott össze, melyből az ember agyába nyilallott szüntelen: jaj, elindítják! Jaj, jönnek! Amott jönnek az oláhok! Végre, végre a pályaudvar, a vonat!... Elértük. Most jött az utolsó harc. Lihegés, kapkodás, lökdösődés, veszekedés, káromkodás. Mindenki egyszerre akart felszállani és bementeni batyuját. Hidd el, mikor végre a vonaton voltam s egy sarokban helyhez jútottam, annyira ki voltam kelve egész mivoltomból, hogy darabokra téptem zsebkendőmet és szakgatni kezdtem a ruhám, aztán elalélтам... Az idegeim! Valahogy fölráztak...

Pár pillanatra elhallgatott, arca halovány lett és fejét lecsüggesztette. Gina gyöngéden megfogta a kezét s halk sóhajjal szólt:

— Szegény Millykém...

— Mi van? Mi lesz? — folytatta törődötten a bárónő, — nem tudom. Ki tudhatja? Tudtunk-e valaha is valamit bizonyosan, mióta hajbakapott a világ? Az ispánra hagytam az egész gazdaságot. Bort, termést, mindent. Gondolhatod, hogy én abból semmit se látok. Lefejtették azóta az új bort az oláhok és csapra ütötték az egész teli pincét. Itthon meg szociáлизmus! Kell az ördögnek ez az új nyavalya! Van elég a régeből is! Rajtunk a megszállás, a veszített háború réme, most még

vagyonomat is odaadjam az oláhoknak? ... A rangomat, az elveimet pedig a szocialistáknak? És fáradozzam a plebs fölvirulásán? Növeljem az ellenségem? ... Soha, soha! Csinálja Horváth Erzsi, a muzsikusz lány. De én?! Tőlem bizony senki sem várja, hogy humánusan szívemre öleljem a szakácsnőmet, ha tiszteletlen hangon felesek, mert én a hajdani recepttel gyógyítom a „test-vírt“ s úgy képen törülöm, hogy megemlegeti az egyenlőséget. Hiába minden, újra kellene születnem, hogy más legyek. Én a régi rezsim gyermeke vagyok, a plebsszel szemben egyetlen irányt ismerek: hátrább az agarakkal!

— Ugy van, Millykém, úgy van! — kiáltott Gina egyetértően. — Az ember nem képes megérteni a Bánkokat és Horváth Erzsiket. Ámulat, hogy mi mindent hordanak össze valami elvakult, vad lelkesedéssel az emberiség jövőjéről és messzemenő céljaikról. No, jó, Bánkot még valahogy csak értem. A népkormány kiemelte, fizetést húz, hát nem prédikálhat nekik feudalizmust. De Erzsi? Érthetetlen számomra ez a nő, akár a kínai nyelv. Örökölni akkora vagyont, mint ő volt szerencsés, és árvaházat építtetni belőle anélkül, hogy magának egy új kalapot venne! Hogy néz ki! Olyan ósdian egyszerű, hogy szinte kopottnak nevezhető. Csak nagy szemei ragyognak attól a fanatikus hévtől, ahogy a szegényeiért lótfut naphosszat. Úgy tudom, hogy már tető alatt van a Zsombódy árvaház, — ezt a nevet viseli Erzsi alkotása, — mely otthont és nevelést nyújt ötven hadiárva leánygyermeknek. A budai hegyekben épült. Te, a napokban találkoztam Erzsivel a villanyoson. Fogatot tarthatna a csodabogár, vagy autót, de ő mindenről lemond az emberiségért. Úgy beszél, mint egy misszionárius, állandóan térít és fáradozik. Nekem is annyi igét vágott a fejemhez társalgás közben, hogy kedvem lett volna összekapni vele. Például: nevelni kell a népet, szeretni és gondját viselni. Errevalók a gazdagok és hatalmasok. A vagyon nem az egyéni kényelem szolgálatára gyűl

egy kézbe, hanem célja a nyomor enyhítése, a vesztett háboru tátongó sebeinek kötözése. És így tovább, míg a magamfajta ember dühödten el nem szalad tőle. Olyan más ő, mint mi vagyunk. Igazad van, Erzsí a muzsikuss vére, a nép hajtása, hát visszahúz. Ilyenekben hisz, ez lelkesíti. Ezt tartja hivatásának. Ám tegye, teheti, senkije sincs. Vagyona demarkációs vonalon belül fekszik, tehát érintetlen maradt. De mi, kifosztottak, mit csináljunk mi? Mondd, mit csináljunk? . . .

A két asszony tekintete gondterhelten mélyedett össze. Csönd támadt. A vörös szalon nagy ernyős, álló lámpája két riadt arcot világított meg. Egy sürgős, kínos kérdés hangzott el, — és nem volt rá felelet.

— Parancsolsz? — kínálta cigarettával a bárónő Ginát egy idő múlva. A gyufa éleset sercent s a két asszony rágyújtott.

— Te, Gina, mondok én neked valamit, — szólt a bárónő csöndes, szomorú hangon, — míg Erzsiről beszéltél, az jutott eszembe, hogy ez a muzsikuss lánya a jövő dala. Ilyenekben gyökeredzik az új világ generációja, mely nő, árad, és minket elsöpör. Az imént erősen kikeltem és vagdalóztam magam körül, mint vízbe-fuló a hullámokban, de jól tudom, hogy dacom és el-lentállásom kevesebb e vajúdó időkben a légy harcá-nál az orosz-lánnal. Jönni fog az — elkerülhetetlen. Jönni fog a vesztett háború minden átka és pusztulása. Tudod, mi, a régi világ emberei, őszintén szólva: korhad-t fák vagyunk korhad-t idők-ből. És rossz-kor születtünk. Utolsó akkordjára egy letünő kornak s első ütemére egy ismeretlen jövendő-nek. Aztán más baj is van. Hiányzik belőlünk a rugalmasság, mely átültet vagy összekapcsol. A mult vagyunk kizárólag. Körülöttünk új erdő-nő, új elvek és új horizon tágul. Mi, régiek, nem kel-lünk nekik s ők, az újak, nem kellene-k nekünk. Nem értjük egymást. Nekünk idegen az ő lelkesedésük s nekik pókhálós lom a mi bánatunk. Ők egyformák akarnak lenni mindnyájan, nekünk az az elemünk,

hogy a pór szolgálja az urat. A király trónon üljön, az arisztokrácia ragyogjon az udvar fényében. Ők pedig mindnyájan összeölelkeznek az egyenlőség nevében. Ám, rajta, tessék! Meglásd, Gina, nekünk kell félreállani az útból, kik képtelenek vagyunk kihajtani az új talajban. Mi veszünk, mi pusztulunk. Irigylem Lorbernét, ki sikeresen átvedlett. Régen fújt a gőgtől lefele és leste a kegyeket felfele. Úgy hallom, most szónokol a népnek a gyűléseken. Vidékre is jár gyűjtani, tömöríteni, zászló alá terelni a nyáját. Adja a forradalmi primadonnát és azt hiszem, — Uram bocsáss meg, — hogy zsebrevágja érte a garasokat. De te, meg én, — a múlt vagyunk a jelenben. És mi, a régi kifosztottak s az új ígék hitetlenjei, mit csináljunk mi?!...

A bárónő mélyen sóhajtott. Gina dacosan szegte fel fejét és keserűen szólt:

— Legalább szerelem lenne! Hannának van...

— Hm, — mosolygott gúnyosan a bárónő s foghegyről mondta:

Mindíg az örök refrain: szerelem... Nagyon fiatal vagy és hevesvérű. — Hangja hirtelen elkomolyodott.

— Gina, valamiről egészen megfeledkeztünk. Pedig ez is van olyan vehemens, mint a szerelem, és tovább ölel, mint Lyubinszky Hannát. Értem: örökre, ha egyszer alaposan belénkmarkolt. A spanyol! Ez a rettenetes epidémia! Ma két szomorújelentőt kaptam. Fiatalok... Nekem beszélhet felőle az orvosi tudomány, amit tetszik, ez a gyilkos veszedelem nem más, mint tüdőpestis — modern kiadásban. A háborúkat mindíg kísérte ragály, de az újhódások korszakában a régi nyavalyát is frissen keresztelik: spanyol nátha. Ezt az ártatlan nevű szörnyeteget a levegő hordja szerte és súlyos esetekben utolsót tüsszent benne minden náció szülötte.

— Én is kaptam egy pár gyászhirt a napokban, — mondta Gina, — Miklós gróf nővére is spanyolban halt meg Darócon. Szegény Natyi báró, most megint a világba szakadt szabadúszónak. Ég tudja, ki köt a

derekára mentőövet, hogy a demokrácia sebessodrú hullámaiban el ne merüljön. Szent Isten! kiáltotta ijedten Gina karkötőórájára pillantva, — kilenc óra! Futok, rohanok, már itt sem vagyok Millykém! Magdus türelmetlenül vár. Megigérttem, hogy ma, — kivételesen, — korán hazatérek. És ime! soha nincs vége az ember mondókájának, annyi az esemény. Óh, legalább volna egy deli nemzetőröm, aki hazakisérjen, de így... magányosan... Buda is olyan elhagyatott, szomorú, mint az én szívem. Szervusz Millykém!

— Szervusz!

S a bús magyar éjtszaka szomorúan terült a csüggedt fővárosra.

XXVIII.

A megszállás tragédiáját az erőszak kórbácsa követte az elszakított területeken. Suhogott az idegen jogar az idegen kézben a magyar felett s a porkoláb olvasta az ítéletet:

— Fölesküdni az új hatalomnak, vagy odább innen!

A hatalom vezényelt:

— Ki veletek Duna-Tisza közé, ott lakik a fajtátok. Itt mi parancsolunk! Mi vagyunk a kis entente, a gyűrhatalom testvértelen nemzetetek körül. Elég volt a szittyá uralomból, pusztuljatok!

És ők, a reánkvarók, a remegők, a reménykedők, kiknek kezébe fegyvert, harcilobogót vélt adni gyötrődő fantáziánk, ott állottak hajléktalanul a hideg, havas télben; könnyes szemmel, keserű, tehetetlen haraggal, ősi földünkről kikergetve s elűzve meleg tűzhelyüktől. És körülöttük kocsik csomagokkal és bugyrokkaal telt erdeje nőtt. Összehordták a szegénységüket a kivert magyarok és hozták... hozták... Íme, ciklon dühöngött a háború s forradalom nyomán és sodorta, tiporta a veszendő emberi sorsokat.

A nagy népvándorlás, melyhez hasonlót nem ismer

a történelem, 1914-ben az alarm megfuvásával kezdődött Európában. Jöttek a hadak, mentek a hadak, országok délceg milliói. Aztán jött az összeomlás, özönlött a széthulló sereg. Majd viharra korbácsolódott a nép haragja; leomlottak a trónok és száműzték a császárokat. Ma 1919 tele... és még mindig vándorolnak. Jönnek a kivertek, a kifosztottak síró jajjal:

— Mit vétettünk?

— Magyarok voltunk magyar földön és azok maradtunk! Ez a bűnünk. Koldussá tettek. Adjatok munkát, a becsület koldusai vagyunk. Adjatok kenyeret!

És gyülekeztek Csonkamagyarországra.

A lázbeteg főváros szívére ölelte szenvedő fiait és megkezdődött a lerongyolódott, túlsufolt, körülzárt hazában: a kenyérharc, a lakásínség, a nyomortanyák.

— Mi lesz még? — tépelődött a gondolkodó agy, — minő szörnyűség? — A drágaság nőtt, a munkanélküliek száma szaporodott, az elégedetlenek hangosan tüntettek, a szocialista pártok között kiélesedtek a politikai nézetek. A tél fehér havára véres árnyék vetődött a lázadozó szívekből. Fázós estéken rejtelmes suttogások hallatszottak. Mintha lakatlan oduk mély sötétjében vészjós baglyok huhogtak volna: kuvik... valami lesz... Parázsló szemek világítottak a csillagtalán éjtszakában: valami lesz... kuvik... Fojtott, titokzatos hangok kerestek rokonlelkeket és odasúgták: Oroszországban már régen foly a vér... majd... Majd! — És egyetértően megszorították egymás kezét.

Voltak, akik azt hitték, lidércnyomás az egész bagolyhad huhogása. Rossz álom, mely a nap fölkelésével elszáll... Mások hatalmi torzsalkodásnak vették, mely előbb-utóbb kisimul a testvériség nemes eszméjében. Egy csoport azonban tovább huhogott megértő lelkesedéssel: kuvik, valami lesz!...

A természet mintha hirtelen megunt volna, a tömörített vergődést és szomorúságot a vak sötétségben, felséges hatalmával türkiskék menyböltöt nyitott és csil-

lagmilliárddal szórta teli a holdas, téli éjszakát. A hó ezüstfehéren szikrázott a hűvösvölgyi fasudarakon, és a hegységek lejtőin puha vastagságban terült, mint hatalmas, kiterített szőnyeg. A hold fényes gömbje szinte lebegni látszott a végtelen ürben, s előtte apró türemlésű felhőbodrok hajszolódtak, mint rétre szabadult, csintalan gyermekek. A gyönyörű éjszakában mélységes csönd áhítata áradt és a sötét villák, mint hallgatag örök vigyáztak az alvó életre.

Baráthné boudoirjából, a leengedett redőnyök mögül keskeny fénysáv vetődött a kert útjára. Hanna egyedül volt lakosztályában. Íróasztala előtt ült és virrasztott. Várta Lyubinszkyt, akit az utóbbi időben legtöbbször éjjél vetett haza. Mióta egy földél alatt laktak, a tüzes szeretőből kellemetlen férj lett. Az otthon pongyolaságában lényének rossz oldalai élesen kiütköztek. Lump és kártyás természete a legrendetlenebb időbeosztással forgatta fel Hanna napjait. Lyubinszky a legcsekélyebb dolgokért is, melyek szeszélyes kedve ellen voltak, házsártos veszekedéseket rendezett. Sokszor indokolatlan rossz hangulatok lepték meg, ilyenkor szemrebbenését is lesni kellett, különben szitkok között adta tudtára a ház népének, hogy magas személye körül mi a teendő. Kitöréseiben Hannát sem kímélte.

Szidónia és Kati egy csapásra titkos ellenségei lettek és összesűgva rosszalták asszonyuk eljárását a gróffal szemben.

— Hogy tűr! hogy keresi a kedvét! hogy alkalmazkodik! — dohogták mérgesen a konyhában.

— Miért nem dobja ki ezt az „ördögfajzatot?” — lázadoztak egymás között e nem éppen becéző néven emlegetve a nemes grófot a jelen demokratikus érában.

És folyt a szó:

— A méltóságos főispán úrnak a kis ujja is különb volt ennél a nyalka, bolond mihasznánál. Azt sem tudta, hogy imádkozzék szebben, mégis kilökték miatta. Szegény méltóságos úr, de kár érte! De kár, de kár...

Ez úgy parancsol, úgy káromkodik, mintha a kaszárnnyában volna.

Lyubinszky féktelenkedéseit Hanna legtöbbször némán tűrte. Megtörtént egyszer, hogy a gróf egy szélselyes, vad rohamára nyugodtan ezt az indítványt tette az asszony:

— Szakítsunk Rex, egyszerűbb.

Erre a gróf olyan mértéktelen haragra lobbant, hogy pisztolyt ragadt és Hannára emelte. Az asszony futva menekült előre és bezárkózott. Aztán a régi nóta. A nagy összetűzést a kibékülés lágy, érzelmi hangulatai követték. Új vallomások és új fokozatok a szerelemben. Útak, melyek még járatlanok voltak és melyeket sorra megismert Hanna. Felkorbácsolt, érzékeny, fájó idegekkel tomboltak mindketten engesztelő, szenvedélyes csókokban. Az újult mámorelsodró gyönyöre összekovácsolta testüket és rövid időre megbékéltette lelkük lázongását. Voltak percek, mikor áldatlan viszonyuk megtörhetetlennek látszott s voltak pillanatok, mikor ellenséggént tekintettek egymásra. A férfi hatalma uralkodott. Hanna minden idegszálával, vérének minden csöppjével imádta a grófot. Valóban ő volt szerelmének győzedelmes királya s rabságba verte érzékeit. Östörvény érvényesült: a diadalmas hím, kinek *tulajdona* a nő. Minden harag és minden kibékülés ezt igazolta, ezt szolgálta.

Hova lett Hanna, a régi, a szerelemben virtuóz?

A százárnnyalatú, örök asszony, aki mindig más és mégis egy?

A kacér, aki csapong, játszik, uralkodik és kacag. Aki számító, bűbajos, gyöngéd, hideg és lángolóan érzéki. Aki finom, éles, álmatag és szilaj. Aki hűtlen, kegyetlen és elragadó. Hova lett a százárnnyalatú, örök asszony, aki mindig más és mégis egy? . . .

Hova lett a régi Hanna? . . . És ki ez az új? . . .

Idegen az eddigitől: egyszerű, odaadó asszonya az ő emberének. Alkalmazkodó, hű, szelíd, szerető és szerelmes. Alázatos és igénytelen; Rex, — semmi több

és semmi más. A kezdet és a vég. Valami nagy, nagy ismeretlen, ami eljött, ami itt van . . . és bennefoglatatik *minden*.

Ó az: a szerelem mindenhatósága!

Az éjtszaka magányos csöndjében Hanna íróasztala előtt ült és gyors betűket rótt naplójába. Arca halovány volt, vonásai leverték. Szemeit mély gyűrű övezte. Mindez nem ártott szépségének. Tekintete izzóbban ragyogott haloványságából s ajka vérvörös ívben rajzolódott. Írt. Érzései és gondolatai formába kíváncsoztak. Beszélnie kellett. Bizalmas, meghitt barátira volt szüksége, aki türelmes, megértő és titoktartó. Van-e ilyen az emberek között? Lehet-e bizni föltétlenül? Hanna nem hitt csak a betűkben. Virrasztó éjszakákon naplója kezét nyújt, megsimogatja meggyötört lelkét pár pernyi enyhülettel . . . Szántott a toll a papiroson és gyónt:

„ . . . Mire való a szépségem, a romlottságom, a bűneim? A nagy iskola, amit bennük elvégeztem? Az apám és Baráth példája? És ők, mind, mind, akik valaha szerettek? . . . Mire valók, ha nem tanultam semmiből semmit? Ha kettétörök, mint villámsujtott fa, holt magas ívben dobott fel sorsom! . . . Rex, te vagy a végzetem. Minden szál ide futott és minden lehetetlenség veled kezdődött. Szeretlek azzal a veszedelmes erővel, mely a csók üdvösségén keresztül rombol és halálba taszít. Bélteky vagyok, üldöz az ősi vér átka: a szenvedély a romlásom. Öntudatom éber, világosan látom, hogy lejtőre léptem. Egyetlen, ami megállíthatna: a szakítás. Ez azonban lehetetlen, magam vetem el. Hiába minden: én nem akarok szakítani. Száz halál volna nélküled az élet Rex, száz halál . . . Inkább a lejtő, az csak egy. Egy és veled. Megállani? . . . Óh . . . óh . . . Lehetséges? . . .

Valahogy megállani, mondja a józan ész. De nincs rá mód! Örvénybe kerültem. Vesztembe rohanok és minden erőmmel akaratlanul is gyorsítom a végzetet. Vagyonom elfogyott, most ékszereim úsznak . . . Az ár

nő, összecsap . . . máról-holnapra nem lesz semmi. Egyszer már volt így, de akkor háttérben állott Osváth. Ma? Brr . . . fázom, ha rágondolok, mi következhetik. Ólálkodik rám a szegénység, a nyomor, vagy: a férfiak éhsége. Kezdődnek minden előlről — Rexig. Ez azonban lehetetlen. Ma már lehetetlen. Ez a szerelem valóságos béklyót vert az érzékeimre, nem tudnék másé lenni. Iszonyodom még a gondolatától is annak, hogy más férfi öleljen. De hova jútunk? Rex fékezhetetlen. Kártyázik, veszít, költ — és szegény. Mi lesz velünk azon a napon, mikor tovább — nincs? Rágondolni is szörnyűség. Addig? . . . Addig haláltánc az életünk a pokol felett. Rex . . . óh, Rex! . . .

Istenem, de ki ez az ember?!

Egy kevély, könnyelmű, dúrva, kártyás, préda és lelkiismeretlen főúr. Asszonybolondító. Haramia. Látom. Óh, én mindent jól látok, csak . . . csak nem segíthetek semmin. A szerelem szuggesztív hatalma irányít.

Rex, ki vagy te? . . . Ki vagy lényed legbenséjében?

Óh, szerelmesem, életemnél kedvesebb kedvesem, ki vagy? Édes suttogással jöttél és elhoztad a balsorsot. Forró öleléssel, észbontó gyönyörrel oltottad szívembe a szenvedést. Megbabonáztál, megrontottál, tönkretettél. Ki vagy? Szolgamódra lesem szavad, intésed, gondolatod. Szeretlek hibáiddal, bűneiddel, gonoszságoddal együtt. Szeretlek olyannak, amilyen vagy: visszavonhatatlanul, végzetesen. És sohasem fogom megtudni, ki vagy legbelül.

Órákhosszat elmerülök az elemzésedbe. Keresem a zárkózott, rabiátus férfilelek titkait, mely túrhetetlen, nyüögő követelésekkel annyi megalázkodásra kényszeríti asszonyi büszkeségemet. Szeretsz, tehát hol az *ok*, a *miért* e szenvedésekre? És keresem eme dúrvaságok és gyöngédségek összefolyó, érthetetlen forgatagában, hogyan nő, él, hatalmasodik a szerelem érzékiségének az a viruló, diadalmas extázisa, mely úgy ragadja

magával lényemet, mint forgószél sodra a porszemet. Olyan titok ez, melyre nincs világos felelet: valahol tudatunk alatt gyökeredzik s szunnyad az ereje. Ősi örökség. Századokon át hús- és vérben rejtőzködő, kúszó valami, amit szülő ad tovább a gyermeknek. Amilyen fokban halmozom az áldozatokat és dagad a vész körülöttem, olyan fokban nő ennek a szerelemnek a szélsősége. Elsikkad benne a világ minden más útja és célja. Egyetlen vágy és akarat kovácsolja folyton törhetetlenebbé börtönöm falát: övé lenni és birni őt...

Va banque ... mint mindig. Azzal a különbséggel, hogy most nincs Osváth és nincs semmim. Élet, vagy halál ...

Halk nesz, zörej riadt a csöndes éjszakában. A virrasztók összerezzennek ilyenkor és nem tudják, honnan jött a hang?! Hanna, is hirtelen abbahagyta az írást és naplóját elzárta. Jön, — gondolta a zörejre, — és lesietett a földszintre. Tátongó szobák, sötétség, csönd, senki. Sorra gyújtotta a villanylámpákat s türelmetlenül rántotta fel az egyik ablak szárnyát. Talán a kertajtót hallottam záródni s Rex az úton jön? — gondolta tévesen. Kinézett, sehol senki. Az éjszaka alvó némasága fagyosan rálehel. Hanna gyötrődve nézte pár percig a teli hold fényében szikrázó havat. Hirtelen egy ellentétes kép emléke ült agyára.

... Búja, termő nyár ... langyos, holdas éj ... a vadászlak és Kelemen Béla ...

Szeretett, — gondolta, — most én szeretek. Érzem a két véglet különbségét. Óh, az az idő volt a nyár, a vígság, az élet ... A jelen a tél, a borzongás, a halál. Furcsa, megint valami rezzen ... Még babonás leszek.

Becsukta az ablakot s fáradtan dőlt végig a kereveten.

— Eh, örület, haragszom magamra! — beszélt hal-
kan, — mindig csak sötétséget látok, rosszat, végzet-
szerűt. Mire való ez? Azt hiszem, az idegeim bomladoz-
nak. Nem, azért sem! Rex szeret, ha nem lesz semmink,

megélünk a semmiből, mint az ég madarai. Hogy is szól a mese? . . Volt egyszer, hol nem volt . . ha, ha ! egy őrült asszony ! ha, ha ! . . .

Hirtelen elhalgatott.

— Ni, ni ! magamban beszélek, — gondolta komoran, — akár szegény Ági tante, mikor már senki sem hallgatott rá. — Fölkelt a kerevetről és visszament az emeletre.

Zongorájához ült. Dacos energiával játszott. Játszott órák hosszat . . Künn már elfakult az éj pompája, nedves köd fátyolozta be a hideg csillogást s a téli hajnal szürkülő virradata lassanként lomha tömegbe gyűjtötte a kósza fellegeket. Hanna keze ernyedten csúszott le a billentyűkről.

— Hat óra . . szörnyűség . . — mormogta maga elé — és Rex . . Megcsal ! — ugrott torkához a fojtó nyugtalanság, mint két szorító kéz és belemarkolt fehér húsába, — megcsal ! De hol, kivel ? Óh ! . . idáig jutottam . . én . . én . . !

Látom, könnyörtelenül látom, hogy a szenvedély, mit érzéki vágyammal annyiszor epedve sóvárogtam s amiért jaj ! . . . életemet adtam : kegyetlenebb, minden kínhalálnál. Gyötrődésemnek soha nem lesz vége . . .

Óh, boldogok ti, kik e kárhozat poklát nem ismeritek ! . . .

Heves zokogás rázta meg testét. Hálósobájába ment és lefeküdt. Vánkosai között az az érzése volt, mintha mezítelen állana künn, a hóban, annyira didergett. Borzongó fázását egyszerre hó váltotta fel. Olyan volt, mint a lázas beteg. Arcán vörös virágok gyulladtak, ereit pattanásig feszítette a tüzes hullámszerű vér, mely kegyetlen zúgással verte halántékát és hasította fülebe az áruló szót : megcsal ! megcsal !

Könnyei omlottak . . .

XXIX.

A gróf harmadnap vetődött haza.

Igaz, hogy az átvirrasztott éjszaka reggelén szűkszavú levélben értesítést kapott tőle Hanna. Azonban e sorokból éppenséggel nem volt megállapítható az igazság, hogy mi tartja távol Lyubinszkyt. Célzott kártyavesztésre, haladéktalan pénz előteremtésére, sietős környékbeli útra s végül régen látott, kedves barátjának váratlan megérkezésére. Állítása szerint, ezek a szálak gubózták oldhatatlan csomóba néhány napját, mely alatt tartózkodási helyéül az Astória szállodát jelölte, ha Hanna valamit óhajtana.

Ellenben Baráthné minden telefonhívása meddőnek bizonyult. A gróffal nem beszélhetett.

— A gróf úr elment vagy: elutazott vagy: nem jött még haza, — volt a portás kitérő válasza.

— Hívjon fel, ha megjön — hagyta meg Baráthné és nem értette, miért nem telefonál Lyubinszky. Csakugyan elutazott volna? — töprengett kételkedve. Türelme teljesen elhagyta s éppen erélyesebb lépésre készült, mikor a gróf széles jókedvvel betoppant.

— Ha, ha! — nevetett minden szemrehányásra és keresztkérdésre, — ha, ha! Féltekenyek vagyunk szép asszony? Mi? Nem áll jól neked ez a komédia Hanni, hagyd az effélét a csúfaknak, az ostobáknak, azoknak való a zsörtölődés. Azok nyugtalankodjanak és kémkedjenek, hol volt szerelmes párjuk. De te? Te, aki uralkodsz a férfiszíveken, Hanni, micsoda gyerekség?! — Ölbe kapta az ellenkező asszonyt és hevesen csókolni kezdte. — Gyönyörűségem, milyen halovány vagy, hát szabad így rontani szépségedet? Ne, ne, semmi szemrehányás, hát nem ismered a te haramiádat? Óh, te, te, virágom, boldogságom, egyetlenem . . .

És egy lendülettel öléből a kerevetre csúsztatta az asszonyt, kinek kivágott cipőcskéi a földre pottyantak.

A gróf értette a módját az asszonybolondításnak.

— Hiába, — mondta Hanna csókok között makacsul, csöndes meggyőződéssel, — hiába, csalsz! Rex, csalsz ... Érzem.

— Most is? ... — kérdezte a gróf szenvedélyes bizonygatásával az égő szerelemnek.

— Most is ... — csökönyösködött Hanna s míg ajka viszonzta a forró csókokat, magában azt gondolta:

Gyanus ... Rex nagyon kedves ma. Résen kell lennem, valamit forral ... Gyöngédségével félre akar vezetni. Ha nem volna valami titkolni valója a három nap mögött, veszekednék, mint máskor, hogy minő alapon korlátozom és kérem számon tetteit? Ismerem. De most csókokkal kábít ... Mi ez?

És Hanna nem tévedett. A dolog mögött több volt, mint gondolta. Először is kártya veszteségét nem könnyű kölcsönnel fedezte a gróf, hanem uzsora váltót írt alá rövid lejáratral. Aztán az a régen látott, kedves barát, aki váratlan megérkezett, éppenséggel nem gyermekkori játszótársa volt Lyubinszkynak, ahogy ő Hannának elbeszélte, hanem futólagos ismerőse, kivel három év előtt Varsóban, egy klubban találkozott, hol hazard kártyajáték folyt. Néhány estére kötöttek ketten betyár cimboraságot: merész tét, mutyi és kölcsönöket illetőleg. Azóta nem találkoztak. Most az Astória szálloda halljában össze hozta őket a sors. „Adam Polltauski journaliste“ — állott az idegen férfi névjegyén, ki a gróffal a varsói szép napokról beszélgetve, átnyújtotta kártyáját ezzel a megjegyzéssel:

— Míg Magyarországon tartózkodom, az Astóriában vagyok található.

Adam Polltauski orosznek vallotta magát. Előadása szerint a nagy háború alatt egyik előkelő moszkvai újságnak volt haditudósítója. Mióta kitört a bolsevizmus a cári birodalomban, azóta, — mint mondja, — külföldi tanulmányuton jár. Ellenben értsd:

Adam Polltauski lengyel zsidó családból származott, ki ügyességével és jó megjelenésével kalandos pályát

futott be. Sohasem szagolt puskaport e kiváló nagyság és nem járt azokon a területeken, ahonnan szemtanuk a haditudósításokat írták. Legfeljebb pénzért vásárolt ilyesmit egy-egy megszorult, jótollú hadbavonulttól és kiadta saját neve alatt. Közben sikeresen hazudozott mindenféle s jól irányított szélhámossággal úszta végig az egész nagy háborút, anélkül, hogy frontra került volna. Jelen tanulmányútja pedig, — amint nevezni szokta külföldi tartózkodását, — nem jelentett mást, mint bőven fizetett kommunista agitációt. A világszovjet messzemenő céljainak érdekében az orosz hatalom nem kímélte a pénzt s a lengyel nagy összegek felett rendelkezett. Polltauski most Magyarországon szondírozta a helyzetet s igyekezett előmozdítani a Lenin-barátságot. A gróftól találkozásuk percében kiszemelte céljainak s megvoltak vele tervei. Főúr és osztrák tiszt, — gondolta, — összeköttetései elsőrangúak, keze könnyen és gyanútlanul ér sokféle és messze. Ha mint barátját mutat be, félig nyert az ügyem azokon a helyeken, hova nélküle csak lassan vagy sehogysem dughatnám orromat. Jó fogás! És mivel tudomásom szerint a gróf szegény, nagyzó, kártyás és könnyelmű: a háló kész. A pénz nyakára húzza a hurkot. Az enyém ő.

Polltauski a gróffal folytatott beszélgetése alatt megpendítette, hogy jelenleg el van foglalva egy nagyszabású államüggyel, hol kitűnő haszonnal lehet dolgozni. Erre az ügyre már neki nagyoösszegű előlege van, sőt szabad keze utalványozásokra is kellő esetekben, stb. Ezúttal bizonyos szálak kellenének Budapesten és Bécsben, néhány ember, név, terv . . . melyek az összefűzőre nézve minden felelősség nélkül nagy haszonnal járnának . . .

Ennél a pontnál várakozásteljesen tekintett a grófra.

Lyubinszky körülbelül megértette, mire célzott a kalandor. Nem volt nehéz összeadni a dolgot. Oroszországi államügy, Lenin apostolkodása, pénz, sok és könnyen . . . A széthullott Monarchia . . . A feldarabolt,

halálraszánt Magyarország, hol egyre nő az elégtelenség és a politikai pártok élesedő harca... Ime, a gróf maga előtt látta az agitátort, kezében a vörös lobogóval, mellyel Lenin, mint Antikrisztus Világmegváltást hirdet.

Lyubinszky nem haborodott fel és nem méltatlankodott, hogy előkelő személyét minő célokra akarja felhasználni Polltauski, viszont a horgot sem kapta be rögtön, amint azt a kalandor hitte. Várt. Zavaros világban fő az óvatos körültekintés, — gondolta, — s mosolyogva vett búcsút Polltauskitól a mielőbbi vizionlátás ígéretével.

Mikor később, adósságát fizetendő az uzsora váltót kitöltötte, egy pillanatig habozott: talán inkább a kommunista?... Aztán elhessegette a kerítő gondolatot s nevét aláírva, átnyújtotta hitelezőjének. — Majd Hanna elrendezi a dolgot, — zárta le magában könnyelműen az esetet, — ha nyerek, visszaadom.

Abban sem mondott igazat a gróf Baráthnének, hogy a környékre utazott. A Húvösvölgyből ellopott három nap és éj nem csupán arra kellett Lyubinszky-nak, hogy kártyaszenvedélyét kielégítse, közben egy gáláns kalandot is lebonyolított. Régi, állhatatlan természete, mely mindig újszerelmet hajhászott, fölülkerekedett Hanna iránt érzett s már hűlni kezdő szenvedélyén. Csapodár szíve egy idő óta titokban új lángot fogott. Arisztokrata férjes asszonyra vetette szemét a gróf s most ügyes módon kegyeibe férközött. E három nap legnagyobb részét zavartalan, meghitt együttlétben töltötték a hölgy palotájában, ki rövid szalmaözvegy-ségét Lyubinszky csókjaival fűszerezte.

Hanna megérzése tehát igaznak bizonyult, mikor makacsul ismételte: csalsz!...

Ime, a szerelmi tűzhányó lávája fogyott s ama bizonyos kiégett kráter, — melyet Milly bárónő említett, — előre vetette árnyékát.

Hanna gyötrődő érzések között töltötte napjait. A

váltót rövidesen fizetni kellett s neki már nem volt mi-
ből. A gróf szerelme dühös fordulatot vett s azt a ke-
vés időt, amit otthon töltött, nemtörődomséggel és go-
rombáskodással tette türhetetlenné. Hanna a legszük-
sésebbekre is csak úgy tudott pénzt teremteni, hogy
sorra eladogatta értékes képeit s antik bútorait. A villa
már megvolt terhelve, többet nem birt el s ő látta,
hogy a tönk szélén áll kikerülhetetlenül. Ha csak, —
és erre minden keserősége között is csúfondáros gúny-
nyal gondolt, — ha csak a mesebeli jó Camilla tante
sok szép ígérete valóra nem válik. Jönnek a summák...
Avagy a jótékony halál nem szólítja el a nemeskeblű
hölgyet, de természetesen: előbb Kázmér grófnak ha-
gyatékozván földi javait. Ez volt az első nagy hazugság,
— gondolta szikrázó haraggal Hanna, — aztán jött a
többi...

Mikor a mély szenvedély összekeveredik a mély
haraggal, az olyan, mint mikor elsötétül az ég, vihar-
felhők tornyosulnak, vad szélvész kerekedik és rohanva
vág szerte. Ki kell törnie. Összecsapnak a vészes felle-
gek s villámló dörgések, csattanások között pusztít az
orkán. Egyforma ez a természetben és a szívekben.
Hogy melyik lesz az az óra, perc vagy esemény, ami
kicsiholja és lángralobbantja...? Ki tudhatná! Hanna
sem tudta. Feszült idegzettel várt. Tompa kábultság ülte
meg agyát, gondolatai riadt céltalansággal keringtek,
mint fedelet kereső madarak az elborult ég alatt.

Hanna a gróf távollétében mindig egyedül volt,
ami komor kedélyhangulatát még sötétebbé tette. Tár-
saságot nem hívott és nem járt szórakozni, mióta Lyu-
binszky a villába költözött. Nagyrészt a gróf félté-
kenysége kívánta így, viszont azt gondolta, hogy kettes-
ben a boldogság jobban rögzíthető. Milly bárónő és
Gina néha kinéztek hozzá s ilyenkor szokott energiájá-
val a gondtalan dámát adta. De a kutató sasszemeket
nem lehetett félrevezetni, sem kijátszani. A barátnők
azonnal látták, hogy a könnyedség tettetés s a vidám

külszín, hazugság. A turbékolásból valami egyéb lett. De mi? — tanakodtak. Hanna halovány arcára és be-esett szemére van írva a valóság, ami — titok. Milly bárónő legutóbb észrevette, hogy bizonyos butorok és képek hiányzanak. Hm, — morfondírozott magában, — idáig jutottak? Hamar. Mikor Ginával legközelebb találkozott, előhozta:

— Láttad? Már a holmikra került a sor. Óh, az ember sohasem tudhatja, ki veri le a fészket! Szegény Hanna, meglásd tönkre teszi az a gazember.

— Hogyan, Millykém, gazember? — gúnyolódott az irígy Gina, — maradjunk a réginel: vulkán, ami hűl . . . hűl . . . hűledez . . .

Egyetlen ember hozott rövid enyhületet Hanna vergődő lelkének. Horváth Erzsi, aki néha meglátogatta. Csak néha, mert Erzsi a nap minden óráját munkában töltötte. Küszöbön volt a Zsombódy-árvaház megnyitása a budai hegyekben. Erzsi szerény ünnepség keretében óhajtotta az avatást megtartani. Összehívta ez alkalomra a szükséges hivatalos személyeken kívül Vera néni régi hiveit. Meglepetést tartogatott a megyebelieknek Radák báró személyében, ki életében először ténykedett hasznosan s mint a Zsombódy-árvaház felügyelője volt hivatva fogadni az érkező vendégeket. Eme tiszt-hez Natyi, a daróczi kastély elárvult, ingyenélő vendége a következőképpen jutott. Az öreg grófnő halála után Erzsi azonnal irt a bárónak, hogy keresse fel. Tudta, hogy nincs hova hajtania őszbeborult főuri fejét a demokrácia munkás világában. A koldusbotra jutott Natyiról humánusan akart gondoskodni. A báró belátására bízta két eset közül a választást. Az egyik helyzet a Zsombódy kastélyhoz kötötte volna Natyit, mint menház felügyelőt. Ugyanis a háború megszüntével feleslegessé vált a katonai üdülőttelep és Erzsi hajléktalan aggok menházává alakíttatta át a kastélyt s az ősi parkkal együtt a vármegyének adományozta. A másik helyzet az árvaházi felügyelőség volt. Natyi az utóbbit választotta eme nyilatkozattal:

— Ne, ne, édes Erzsi kisasszony, ne tegyen az aggokhoz. Vigasztalan, szomorú kép, akár az életem. Elég volt az öregekből Darócson a grófnő. Inkább a leánykák, a nyíló virágok látása . . . Ez szép és gyönyörködtető, olyan az én koromban, mint napsugár a havasokon. Az aggok közé csak akkor tegyen, ha sorra kerülök. Egy számmal több . . . Megengedi, hogy mondjak még valamit? Nagyön a szívemen van.

— Ki vele bátran! — biztatta Erzsi mosolyogva.

— Mióta maga állandó pesti lakos lett, rám nézve elvesztette báját a vidék. Ha az árvaházban leszek, — Natyi hangja elérzékenyülten rezgett, — többször láthatom . . .

Olyan alázatos illedelemmel mondta ezt s olyan szerényen állott, hogy Erzsinek azok a jámbor koldusok, jutottak eszébe, akik hangtalanul nyújtják kalapjukat az útszélen.

— Rendben van báró, — szólt vidáman, — megkötjük a szerződést az ön kívánsága szerint. E pillanattól fogva ön a Zsombódy-árvaház felügyelője.

Natyi hévvel látott új hivatásához. Tanulmányozni kezdte a helyzetet az árvák ügyes-bajos dolgai körül. A kiváló férfiúnak legfontosabb teendője volt a látogatási órák alatt a társalgóban a vendégeket fogadni és kifele minden ügyben reprezentálni. Ezt kitűnően értette a báró. Jelenleg óriási ambícióval készülődött az ünnepélyre. Különféle üdvözlő szólamok kavartak fejében s állandóan a programmal foglalkozott. Hogy is lesz csak? Lássuk. Először: a hivatalos főszemély, dr. Bánk Ernő, a kultusztárca államtitkára. Ezzel csinálnak kell bánni. Demokrata. Fölverekeedett nagy úr. Nem érti a tréfát. A házszenelést Farkas Lőrincz végzi. Derék ember, régi barát, feudális érzésű. Mindent megért. Aztán Osváth jön, Hanna . . . hm! a kettő közül az okosabbik otthon marad. Balázs Dénes is beigérkezett. Legalább lesz egy hősünk. De mit csinál rengeteg kiűzetésével? Felrakja-e a népnek? Vakulj magyar . . .

Kelemen doktor még nem felelt a meghívásra. Kényes pont. Kerüli Hannát. Hja, a régi szép emlékek . . . De most nincs helye a személyeskedéseknek, a Zsombódy névről és barátságról van szó. Gina bizonyosan jön a csípős nyelvű Milly bárónővel. És jön Lorberné. Várjunk csak, ki ez a hölgy? Erzsi becsüli. Millytől azt hallom, átmeneti lény a régi úr és a mostani paraszt között. Pardon, akarom mondani: a régi és az új emberek között. Ni, megint elfelejtettem, hogy most mindnyájan egyformák vagyuk, egyszerűen emberek. Atyafiak, komák, vagy mi a szösz. Lorberné kapcsol, áthidal, példát mutat. Híres női szónok, szocialista, asszonyvezér. Erzsi hallgat rá. Ime, így kellene tenni mindnyájunknak. Megérkezni sürgönyileg (dringend) a régi világból a mostaniba — és dikciózni. Éljen a köztársaság, éljen a nép! Stb. Éljen Lorberné! Ja, ja, igaz, ez csak a végén jön, mikor már beszédet mondott. Mert mond a lelkem, bejelentette. Csak Erzsi húzódik szerényen félre, ő, aki mindent megteremtett. Nagyszerű, puritán jellem. Imádom . . .

Emez eszmefuttatás után Natyi úgy tekintett szét az árvaházban, mint győztes hadvezér a csatatéren. Monokliját mélyebben nyomta jobb szemgödrébe, feszesen lépkedett s életében először érezte magát nélkülözhetetlennek.

Baráthné meghívását Erzsi magának tartotta fenn. Régen járt a hűvösvölgyi villában s most kisírt szemekkel, egyedül találta Hannát otthonában. Szerető, gyöngéd szavai megtörték a gógöslelkű asszony zárkózottságát. Tönkrejutásáról és szenvedéseiről beszélt Erzsinek. Heves szavait így végezte:

— Ezt te nem értheted. Idegen lelkedtől. Ez az út neked akára holdban vagy a pokolban volna, csak ott nem, ahol te jársz. Szezelem, szenvedély, gyönyörúségek, dorbézolás, kártya, bűn, csalások és bűnhódések; mind, mind csak fogalmak előtted. Hallott, de nem ismert, át nem élt, rád nézve nem létező valamik. Bármily jó vagy

és emberszerető, csak a nyomorúságot látod benne, az elkárhozott embert. De azt, hogy milyen édes volt az első lépés és milyen gyors a zuhanás, azt te sohasem értheted meg. Az ember a gyönyör lejtőjén csúszik alább és alább ... Erzsi, — szólt hangosabban s titkos gondlattól megkapatva Hanna, — ha egyszer ... bármikor ... az életemben jönne olyan óra, hogy szükségem lenne igaz, baráti kézre, nekem nyújtsd jobbodat, ha kérem?

Erzsi szemében nagy, megértő jóság lángja lobogott és lelkesen mondta:

— Föltétlenül és teljesen.

— Bármiről lenne szó? — kérdezte nyomatékka-
Baráthné. — Carte blanche?

— Bármiről és bármikor, — szólt mély komoly-
sággal Erzsi és hangja tisztán, ünnepélyesen csengett,
mint a bátor lelkek fogadástétele.

— Köszönöm, — mondta hálás bensőséggel Baráth-
né, — hiszek neked. — Átölelte a leányt és magához
szorította. — Az egyetlen ember vagy, akinek még hiszek.
Tudod, mikor szerettelek meg? Régen volt ... Mi-
kor egyszer azt kérdeztem tőled: cserénél-e velem?
Ragyogó voltam és dúsgazdagnak tudtam magam. Te
egyszerű és szegény voltál. Azt felelted: nem. Senki sem
mondta volna ezt. És lényünk különbözőségével indokoltad.
Válaszod úgy csengett, mint mikor az arany márványra
verődik. Azonnal éreztem, hogy különb vagy mindenki-
nél. Beigazolódott ...

— Dehogy, dehogy, — mondta szerényen Erzsi, —
csak gondolkodásmódom különít el az átlagtól. Hidd el,
én is önző vagyok és a magam örömének élek! Azzal
a különbséggel, hogy míg a Harpagonok kincsek halmo-
zásában lelik gyönyörüségüket, addig engem annak ép-
pen az ellenkezője sarkal: a szétosztás. Az én
életem a nyomorúság enyhítése. Jutalmam: ha egy-egy
könnyet letörölhetnek. Azoknak, akik boldogok és ka-
cagnak, nincs szükségük reám. Én a szenvedők ba-

rátja vagyok Hanna és ott helyállok minden veszedelemben.

— Ha valakit irigyelni tudnék ezen a világon, az te volnál Erzsi, — mondta Barátné tünődve. — Milyen boldogság lehet ilyen szűzi tisztaság és nyugalom a lélekben. Közel mindenhez és mégis eszményien távol. Te szívevére, édes gyermeke vagy e lángoló időnek, mely hősök és áldozatok millióival oltja határtalan szomjúságát. Törhetetlen energiával állottál, mint mentő sajka a háború tajtékzó óceánján s most, hogy a forradalom lejtőjén verembe estünk, bátran, bízva és áldozatokat hozva küzdesz nemzetünkért. Milyen nyomoruságos, tévelygő vergődés az én mihasznaéletem tiedhez viszonyítva. Az egész háboru alatt előbb rettegést, aztán sívár, fojtogató unalmat éreztem s azt a folytonos, üldöző vágyat: milyen jó lenne átaludni a világégést . . . ! Az ember egy szép napon fölébredne s boldogan folytatná ott, ahol abbahagytuk tizennégyben. A jelen pedig, ahova a forradalom sodort? . . . Különös módon vagyok vele! A jelent viszont úgy tekintem, mintha nem volnék ébren s mégis eleven erővel élnék át egy hatalmas látományt. Valahogy nem tartozom senkihez, semmihez szorosán, lelkesen, összefüggően. Kizárólag a magam embere vagyok, érzéseimé, vágyaimé, örültségeimé. Ami ezen kívül esik: idegen. Olyan állapot ez, mint legtöbb szervibaj, — lényegében nem gyógyítható. Erzsi, szükségem van reád, jöjj, te vagy az egyetlen élő lény, aki nekem enyhülést adhat. Jöjj! . . .

— Minden hívásodra itt vagyok, — szólt a leány meleg szívvel, — rendelkezéssel velem. Most búcsúzom, de engeddd reménylenem Hanna, hogy az árvaház felavatásán viszontlátlak.

— Nem, nem, bocsáss meg, lehetetlen. Nem akarok a legszomorúbb lenni azok között, ahol valaha a legdiadalmasabb voltam.

Erzsi megértőleg bólintott.

Künn, az olvadó hóban, a lucskos járdán, míg a

villamosra várt, azon tűnődött, mi módon menthetné ki Hannát abból az örvényből, hová balvégzete sodorta. Mi módon? . . .

Oh, — gondolta, — a szenvedések útján nem világít más, csak az isteni Szeretet. Mikor jön el az a perc, melyben Hanna ezt a fényt megláthatja? . . .

XXX.

Az uzsoraváltó lejáratának napja közeledett. Hanna képtelen volt előteremteni az összeget. Háztartását is a lehető legszűkebbre szabta. A kertészt már régebben elengedte s most Szidónia távozása volt küszöbön. A vén kisasszony nem akart a változott életmódhoz és a gróf szeszélyeihez tovább alkalmazkodni; viszont nem látta biztosítottnak bérét sem, így azzal az ürüggyel, hogy falura költözködik rokonaihoz, — megfujta az indulót. Hanna nem tartóztatta. Barátné egyedül maradt Katival. Igaz, hogy a demokratikus világ Katinak aszszonya iránt táplált régi érzelmeit alaposan megtépázta, azonban ő nem sietett menekülni a sülyedő hajóról, mint Szidónia. Más tervei voltak. Férjhez készülődött. A forradalmi világban kommunista érzelmű udvarlóra tett szert, kivel gyűrűt is váltott. A fiatal ember, ki most tért haza oroszfogságból, széles vállú, zömök termetű, villogó szemű férfi volt, egyike a sötétség ama mada-rainak, kik parázsló szemmel, vészes huhogással csúsz-tatták szét alattomban a mérges gígyókat.

Valami lesz! Nemsokára . . .

A férfi Kati szerelmes lelkébe, mint szűz talajba vetette világfelforgató elveit a nép jogáról, az egyenlő-ségről, az oroszok dicső szovjethatalmáról. A leány sze-relmes csókok között sajátította el a nagyelméjű Marx-nak a kommunista által elferdített tantételeit s tágra-nyílt szemekkel, bámulva hallgatta választottját, mint felsőbb lényt, kinek zavaros kuszaságú tudománya szent

kinyilatkoztatás volt számára. Csak arra a „valamire“, ami jönni fog, vártak még, hogy megesküdjenek.

— Hej, mert akkor, — mondta felcsillanó szemmel a vőlegény, — nagy urak leszünk, Katicám! Mi fogunk a palotákban lakni, ők meg — kanyarított egyet kezével a levegőben s halk fütyöntéssel mondta, — ssutty... Majd ömlik a vér Budapesten! Meglátod! Titokban már erősen szervezkedünk. Közeleg az idő a cselekvésre. De pszt! egy szót sem erről senkinek. Selyemszoknyában fogsz járni Katicám, meg autóba ülsz majd, mint a kényes dámák... Én vezér leszek, annyi szent!

Ilyen épületes oktatások káprázatos csillogása elbódította Katinak, a nép gyermekének egyszerű gondolkozását és az új eszmény megdöntötte lelkében az eddigi felfogásokat. Asszonyában nem látta többé a régi, imádott úrnő csorbíthatatlan nagyságát, csupán szenvedő, vergődő nő lett előtte Baráthné, aki elhibázta az életét. Sőt, — dühösen a grófra, — tovább ment elemzésében s arra a megállapításra jutott: ki mint vet, úgy arat.

Egyformák vagyunk, — gondolta, — s hogy ezt bebizonyítsuk, azért következünk most mi, a nép... Oroszországban már rendjén van a dolog.

Baráthnének sejtelve sem volt arról, hogy a szabadbejáratú vőlegény és régi, hűséges Katija, ez a két rámosolygó arc két titkos ellenség. Szomorú napjait teljesen lefoglalta a maga baja s a nincstelen holnap égető kérdése. Halotthalványan mondta a grófnak:

— Rex, holnap lejár a váltó... Mindent megpróbáltam, képtelen vagyok az összeg előteremtésére.

Valami dűrvaságot várt, amitől irtózott ugyan, de szeretett volna mielőbb túllenni rajta. Azonban más történt. A gróf szűrő, lekicsinylő tekintettel nézett rajta végig, és gőgösen csak ennyit mondott:

— Rendben van.

Ezzel vette köpenyét, sapkáját és elhagyta a villát minden magyarázó szó nélkül. Csak másnap este került haza s foghegyről Hanna elé vetett egy nagyobb értékű bankjegyet.

— Kezdek törleszteni, — szólott gőgös fennhéjázással.
— Egyelőre ennyit.

— Rex, beszélj világosan, — kérlelte az asszony,
— honnan vetted a pénzt?

A gróf harsány kacajra fakadt.

— Világosan? Hát nem mindennél világosabb a tény, hogy: van. Mi? ... Különben gondolj, amit neked tetszik. Talán leütöttem valakit a Maglódi-úton; esetleg Kámi tante, vagy a feleségem küldte utiköltségre, amennyiben itt a legfőbb ideje, hogy jelentkezzem Lengyelországban. Az is lehet, hogy kártyán nyertem vagy egy könyörületes barátnő, egy szép asszony adta kölcsön kamat nélkül. Mit tudom én! Válassz tetszésed szerint az esetek közül.

— Az igazságot akarom tudni Rex, — mondta szenvedően Hanna.

— Hm. Bajos. Ne fáraszd magad ilyen óriási nehézségekkel! Azonban, ha mindennekfelett érdekel, annyit elárulok, hogy mikor egy magamfajta ember mindent elveszít: megjön a szerencséje ...

A gróf olyan különösen hangsúlyozta szavait és olyan vad láng gyuladt szemében, hogy Hanna ajkán elhalt a szó. Mikor egy magamfajta ember mindent elveszít, — ismételte önkénytelenül a férfi szavait és áthatóan érezte, hogy ennek a mondatnak titkában rejlik a valóság. Ismerte kínzó szerelmesét, tehát nem faggatta. Remegő szívvel várt az eseményekre, melyek majd világosságot vetnek a rejtélyes ügyre. Ámulata azonban egyre nőtt. Lyubinszkynak állandóan volt pénze, nem kért tőle több kölcsönt, sőt könnyed nemtörődomséggel kezdett költekezni. Hannának azonban a nélkülözhetetlen háztartási költségekre mindig fitymáló hangon adta a szükséges összeget az elmaradhatatlan; na, mennyi kell? — kérdéssel.

És a megaláztatások között nem ez volt a legkisebb, amit Hanna hangtalanul tűrt szerelmestől.

Barátné többször észrevette, hogy a villa bejáratánál előtte ismeretlen férfi autóval várja a grófot, ki ilyenkor mindig sietve távozik az illetővel.

— Ki ez az úr? — kérdezte egyszer gyanakodva.

— Ritter von Polltauski, gyermekkori barátom, — mondta derűlten a gróf, ki mióta kebelbarátságba egyeledett a kommunistával, azt megneemesítve mutatta be mindenütt. Megtörtént egyszer az a vak véletlen, hogy az új nemes autójával a villa elé robogott s Lyubinszky nem várván jöttét, nem volt odahaza. A lovag, — valamely sürgős okból, — hősies lépésre szánta el magát — és becsöngetett. Kati asszonyához vezette az érkezőt, kivel az elegánskülsejű idegen úr szólni kívánt. Hanna láttára Polltauskit ámulat és serkenő vágy fogta el.

— Micsoda asszony, valóságos görög istennő, — állapította meg magában, — és ezt csálja úton-útfélen az a betyár Lyubinszky! Részemről az összes kokottokért nem adnám . . .

Hanna azt hitte, a gróf gyermekkori barátjával áll szemben, s néhány kedves szót intézett a kalandorhoz. Polltauski, kire nagy hatással volt az asszony, egyre jobban belemelegedett a társalgásba és igyekezett magát kellemes színben feltüntetni. Hanna néhány kérdésére minden óvatosság elkerülésével adta meg a választ. Föl sem tételezte, hogy ez az elragadó nő, kiről tudta, hogy kedvese a grófnak, vele együtt élve ne tudná annak zavaros ügyeit. Az intim csevegés keretében Hanna rövid félóra alatt mindennel tisztában volt. Tudta, miből öltekezik a gróf, mi a mindennapi kenyerük.

— Hazaárulás, Judás pénz, kommunizmus! . . . — sikoltott fel bensejében a nagy döbbenet. Szégyen pírja festette pirosra szépséges arcát és a méltatlankodó harag dacos erővel csillant szemében. Külsőleg tovább játszott a szerepét, hogy a lovag bizalmát meg ne ingassa. Polltauski tehát teljesen tévesen ítélte meg szavainak szemmel látható, élénk hatását s azt gondolta: ni, ni, ennek az asszonynak szépsége, esze, energiája több

szolgálatot tehetne a világszovjetnek, mint hat gróf vergődése a nehézkes formák között. A női hajsza láthatatlan bilincs, — fűzte tovább, — ahol semmi sincs kizárva. Én már is rabja vagyok ennek a pompás példánynak. És bizarr terveket szőtt elrobogó autójában, hogy hogyan kaparinthatná el a gróftól Hannát a maga számára és céljaira a legügyesebb módon. Vajjon nem lehetne egyszerűen pénzkérdés tárgya az egész dolog?...

Mikor Baráthné egyedül maradt, elfojtott indulata heves erővel tört ki. Gyors léptekkel szelte szobáit alá és fel keserűen méltatlankodva.

— Hát idáig jutottam? Idáig? Még ilyen út is van számomra ebben a gyilkos szerelemben? Szörnyű, Rex eladta magát . . . Áruló! Nem merte nekem bevallani, ismeri nézeteimet. Mert én . . . én soha, soha! Akármilyen veszendő hajtása is vagyok egy régi, nemes törzsnek, de őseim ivadéka vagyok mégis — és magyar! Magyar és nem világproletár! Rettenetes . . . Hova vezet mindez? Ritter von Polltauski, gyermekkori barát, ha, ha, hazugság! Most szedte fel valahonnan ezt a világcsaló agitátort, ezt a veszedelmes kommunistát, kiben talán egy leendő Marat vagy Robespierre rejtőzködik. De mit tegyek? Koldusszegényen mit tegyek? Rexet fékezni? . . . Akár a Niagarát akarnám föltartóztatni zuhanásában! Nem marad más számomra, mint a látszólagos alkalmazkodás. Rexnek sejtienie sem szabad, hogy mindent tudok. Magánkívül lenne haragjában. Óh, értem, miképpen jön meg az ember szerencséje, *mikor mindent elveszít* . . . A becsületet is. Rex, én édes, kínos, keserves szerelmem, minden szenvedésen keresztül a börtönig is követnélek, de jaj, nem tudlak többé becsülni! . . . Áruló vagy . . .

Hanna zokogott.

Az emelet néma szobái csodálkozó rémülettel szívták magukba a könny és sóhaj gyászszavát: áruló, áruló . . .

Lyubinszky ellenben minden lelkiismeretfurdalás

nélkül kitűnően szórakozott. Úgy látszik, ezt az alkalmatlan kérdést akkor intézte el magában rövid úton és végérvényesen, amikor a kalandort lovaggá ütötte. A gróf és az agitátor az utóbbi hetekben bensőségesen összebarátkoztak. Jóformán elválhatatlanok voltak a különféle klubhelyiségek kártyaasztalainál. Ennek a heves lendületnek egyszerű oka mindkét részről a legridegebb önzés volt. Nyertek egymáson. Egyik összeköttetést, a másik pénzt. Lenin barátja hálás volt minden szolgálatért. Nem hiányzott a muri, a pezsgő és szép lányok. A gróf elemében volt, Polltauski pedig lesett az alkalomra, hogy Hannához férkőzhessék. Ezt a növekvő vágyát nem tudta leküzdeni még a legégetőbb politikai ténykedések közepette sem. De minden ez irányú célzása és mesterkedése a grófnál hajótörést szenvedett. Ebben a kérdésben még annyira sem jutott Lyubinszkyyal, hogy a villában ismételten látogatást tehessen. Nem értette a gróf csapodárságának és féltékenységének emez összeforró, különös mélységét. Ami késik, nem mulik, — gondolta és állandóan lesben állott.

Az orosz szovjet aknamunkája kezdte meghozni a termést. A letiport hazában felfordult a politikai helyzet. A sok áskálódás és elégedetlenség után a szociáldemokraták és a kommunisták között nyílt szakításra került a sor. Február közepén a tüntetők utcai harcot rögtönöztek. A széles gyászszegélyen, mely hazánkat körülfogta, erős villámlások vörös fénye cikázott. A sújtóerejű dördülések, mint bombák csaptak szerte a gúzsba vert magyarok között. Rémülten kérdezték:

— Mi lesz velünk? Élet, halál? Meddig bírjuk még? . . .

Jöttek az életserkentő, tavaszi napok és vele a lázas események. A hóvirág kidugta fejét a budai hegyekben s az erdők ölén ibolya nyílt. Erős szélhullámok kerekedtek, megtépték az ólmos, csüngő fellegeteket s a szürke, ködös láthatárba széles ökölrel vágtak hatalmas réseket. A felhők rojtos szélei mély üreggé

tágultak, honnan a végtelenség áttetsző kékje biztatóan világlott elő: vége a télnek. A bimbózó tavasz munkához látott s mint fiatal, izmos legény fütytel, dallal elhordta a halálba ájult tél utolsó roncsait.

Ezerkilencszáztizenkilenc tavasza . . .

Könnyezve láttuk, hogy az október 31-i őszirózsás forradalom a tragédiák szomorú jegyében született és Csonkamagyarország ifjú köztársasága halálra sebzeten vergődött első telében. A tavaszi, friss fuvalmak már agonizáló, vértelen arcát simogatták, melyre minden óra jötte kész volt ráteríteni a szemfedőt. Károlyiék látszólag küzdenek a bolsevizmus ellen s mégis kiköltik, mint csirkéit a kotló. A válogatott tojásokat az a keztyűs bánásmód rakta szárnyuk alá, mellyel nem merték az égő zsarátnokot hamvaig oltani. A politika teljesen csődöt mondott. A hirdetett összetartás és egyesülés helyett, szélsőséges széthúzások keletkeztek. Mi lettünk Európa nyomorékja, a kéz- és lábnélküli bénák, akik éhesen, lerongyolódva, kifosztva és körülzárva koldultunk a győztesek ítélőszéke előtt pusztá létünkért.

— Élni hagyjatok!

Válasz: süket fülek, harsogó kacaj.

És jött a végvonaglás.

A kormány nem tarthatta magát. Tanácstalanul széledeztek a pártok, mint riadt nyáj farkas közeledtén. Hol egy erős kéz? Ki a bátor? Ki vezessen? Az októberi „éljen Károlyi“-t a tömeghangulat abcugja váltotta fel. A köztársasági lelkesedésből elkeseredés lett, a termelési törekvésekből munkanélküliség, a gyönyörű ideák belevesztek a kivihetetlenség mocsarába, honnan csatakos piszkosan vigyorogtak vissza, mint eltorzult rémek. A hosszú téli esték suttogása hangosra erősödött, megzörgette az ablakokat, kiabált az utcán és hányveti módon lökdösődött: odább, hékás, jövünk! A baglyok éjjeli kuvikja napvilágra került s az elégedetlenkedők rejtelmes szemvillanással, fenyegető magatar-

tással frontot húztak és elhangzott a lázadó vezényszó.

A *békés polgár*, mert 1919 tavaszán is akadt ilyen bőven, — megint csak úgy járt, mint október 31-én. A forrongó, új világ második forradalmát is megcsinálták nélküle. Korán reggel, mikor a szokatlan zajra kinyitotta az ablakát, ime, ismerős kép rajzolt előtte.

— Ni, ni, mi az, forradalom? — csodálkozott. — Megint? . . .

Emberáradat, kiabálás, tolongás, száguldó, fegyveres, megrakott, fütttyögő autók, katonákkal. Most az őszirózsák helyett, vörös kokárdák virítanak mindenütt és élesen harsan az új jelszó, az új eszme, az elvitathatatlan valóság:

— Éljen a szovjet! Éljen a világforradalom! Éljen — Kun Béla!

— Áhá, — eszmélt rá a *békés polgár*, — ezért robbogott olyan szokatlanul sok autó az éjjel. Ezt jelentette a nagy mozgolódás. S a politikától távol élő egyén, úgy szívta be a rohanó élményeket, mint a levegőt. Minden szippantásra jött egy. Nézett, bámult, megdöbbsent. Micsoda felfordulás! Nini! amott magasrangú katona . . . tábornok . . . és hallatlan! beleköt három csibész . . . — csodálkozott kíváncsian a *békés polgár*. A suhancok az idős férfi útját állják harsányan kiáltva: le a csillagokkal. Mindenki egyszerre odanéz. Azonnal szoros gyűrű veszi körül négyőjüket: mi lesz most? . . . A nép ugrásra készen provokál. Az ősz katona megáll és hihetetlen megvetéssel néz körül. Nem neveli a botrányra éhes támadók falánk várakozását, hanem gyors elhatározással gallérjához kap s biztos, erős kézzel letépi tisztí rangjelzését. A nem várt fordulatra a prédára éhes farkascorda harapás nélkül nyel egyet, a szemek követelő, lobogó tüze meghúnyászkodik: a tábornok kilép az embergyűrűből s nyugodtan tovább halad. Hire fut, hogy a Fehérváry-úton agyonütöttek egy őrnagyot, mert ellentállt a nép akaratának s nem hagyta magát megfosztani tisztí rangjelzésétől. És zuhantak tovább tö-

megestől a forradalmi események. Jöttek, elröppentek s megint újak kergetőztek boszorkányos táncban.

Ezerkilencszáztizenkilenc március huszonegy...

Kikiáltották a proletárdiktatúrát. Kommunizmus van. Ilyen még úgy sem volt Árpád földjén. Az ősi, szittyai ivadék, az ő ezeréves vitézi kardjával, harcos erejével, ime: világproletár. Vörösharcos, bolsevik orosz-testvér, minden, amit Kun Béla akar, csak nem magyar és nem nemzeti. Különös, — elmélkedik a *polgár*, — hogy történhetett ez a nagy átalakulás tegnapról mára? Szinte lehetetlen... És mégis nyilvánvaló! Faj és szín eltűnik a vörös lobogó alatt, egyetlen, lángoló, hatalmas cél forrasztja össze az egész megújhodott, vén világot: a kommunizmus. Szemmel látható: a főváros falain óriási plakátokra nyomtatva a haza sorsa. Olvas-hatjuk valamennyien és álmélkodhatunk:

„Világ proletárjai egyesüljete! Éljen a világszovjet!”

Kezet fogtunk Oroszországgal, egyesültünk összes bolsevik testvéreinkkel a Marx eszmében, Lenin az apostolunk és Kun Béla a nemzeti hősünk. Irva van mindenre mindenütt. Tehát így kell lennie... Való igaz.

— Különös, különös... — elmélkedik nyugtalan-kodva tovább a *polgár*, csak azt nem értem, hogy történhetett? Tegnap még köztársaság voltunk nemzeti hadsereggel, és ma...? De, hogy történhetett?...

— Na, na, hogy történhetett?! Jó lesz nem sokat csacsogni kedves elvtárs. A tájékozatlanság bűn a diktatura ellen. Vigyázz csőrödre! És szégyeld magad, te tunya álomzsák! Micsoda polgára vagy hazádnak? Tudd meg, te haszontalan, hogy míg nyugodtan pihentél fekhelyeden, — félálomban hallva az utca zaját, — addig Károlyiék egyszerűen átadták a kormányt Kun Bélának. Ez történt. Végre látod? Egy csöpp vérontás nélkül lett a köztársaságból kommunizmus. Most tehát örülj és örvendezz a többiekkel. Elvégeztett. Csonkamagyarország felett az entente-nak:

Éljen a szovjet, a bolsevizmus Európa közepében!

Értetted? ... Így történt.

Megmutattuk, milyen a halálugrás. Ők kényszerítettek, ám lássák! A vörös uralom átcsap határainkon és elsodorja a kevélyeket. Halld a jelent: Lenin az új Messiás, ki boldoggá teszi a hívőket a Kaukázustól az Atlanti oceanig. Ha nem tudtad elvtárs, most vésd az eszedbe és élj aszerint. A köztársaság hazudta neked a szabadságot, az egyenlőséget, a testvériséget. Hazudta és elsikkasztotta. De most elérted az Édent: egyformák vagyunk. Láthatod, milyen könnyű a dolog. Nincs anarchia, szinte gummikerekeken gördül a forradalom. Úgy pottyantál a többi tudatlanokkal együtt a kommunizmusba, mint érett gyümölcs fájáról a föbe. Most körültekinthetsz az új területen. Október 31-én a Károly-rózsákat tépték a tiszti csákókról, most a csillagokat szedik a gallérokról. Akkor piros-fehér-zöld lengett mindenütt, most vörös lobogók alatt gyújtó jelszavak égnek:

„Proletárok, előre! Ti vagytok a világ megváltói!

És új harsonák zengnek, új dal, új tömeg egyesül. Hívők és kételkedők, lelkesültek és riadtak összevegyülve tolongnak, részegülnek vagy csüggednek szomorúra, kétségbeesettre. Áramlik, ömlik, dagad és sodródik a nép; a szemekben vad dac villámlik: félre burzsuj, most mi következünk!

S a vörös lobogó alatt hatalmas zúgással tombol a nép örömjongása.

De te, *békés polgár*, és ti valamennyien, nők, férfiak, akik az összeomlott hazában félév alatt másodszor ébredtek forradalmi reggelre és meglepetve halljátok az utca örömjongóitól, *hogy mi történt*, — mind, mind, szégyeljétek magatokat. Olyanok vagytok érett fejjel, mint tehetetlen gyermekek a súlyedő hajón, kik megnehezítik a mentés munkáját. *Polgár*, ha fejed fölött átcsap az ár és elmerülsz, utolsó lélekzetvételed öntudatával ne csodálkozzál balsorsodon, és ne hidd, hogy ártatlan vagy, mert nagy bűnök terhelnek téged. Tehetlenséged abban a tétlenségben gyökeredzik, mellyel

csigamódra visszahúzódol a politikától. Ki a színnel! És verekedj érte! Tévelygő hanyagságod nemtörődömségének a következménye, hogy mások intézik sorsodat kedvök szerint. Álliggombolkózott tartózkodásod a közügyek terén: szekerce, mellyel magad alatt vágod a fát. Szégyeld sorsod.

Mi a tanulságod a világháborúból? Miből következett a harc összeomlása? Mire tanított az őszirózsás forradalom? És mit jelent a vöröslobogón föllángolt világoszovjet eszméje? Szólj, szunnyadók serege, okul-tál? Felelj!

Körülötted csinálták nélküled és neked hazádat, életedet ilyenné, azzá: ami. Mások, a többiek, akik jót és rosszat összekeverve nagy emberi akarások izzó kohójában tették kiemelkedővé a huszadik századot.

Szirteken állasz, polgár! Ne járj alvó tudatlansággal, mint a holdkóros és ne nézz bárgyú rémülettel szerte, hogy merre menekülj. Nem lehet átaludni és elmellékelni a jelent, a cselekvő erő forrása a ma: melyet tétlenül elillanni nem hagyunk. A munkában él a szebb jövő reménye. A világtörténelmet mindig emberek csinálták s a korok az eseményekből alakultak.

És most a síkra mindnyájan! Proletárok, burzsujok, polgárok és szunnyadók serege!

Síkra veszendő . . . elveszett magyar.!

Elég volt a melancholiából, fel a küzdelemre, a tetterre! Elő az összes emberi értékekkel, mindre szükség van. Még nincs vége a meglepetéseknek a forradalmak új világában. A látóhatár sötét, veszedelmek tornyosulnak. Kell az erő, az ész, az akarat; kell a hősi bátorság és kellenek a régi harci erények a zátonyra jutott világproletár magyarnak!

A hóvirág kidugta fejét a budai hegyekben s az erdők ölén ibolya nyílt . . .

Csonkamagyarország vörösen lángolt.

Az entente távcsővel nézte — páholyból.

És ők, a győzedelmesek, a hatalmasok, vajjon bú-

nősnek találtak-e minket vagy áldozatnak? Vajjon minő hely jutott számunkra a diadalmas entente emberóceánjának szívében? . . .

Talán közömbösség? . . .

Tavasz . . . Tavasz . . . A magyar mezők áldott rögeiben termő élet pezsdült s a vergődő magyar lelkekre balsors nehezült.

Ezerkilencszáztizenkilenc március huszonegy.

XXXI.

A serkenő tavasz csakhamar zöld köntösbe öltözött. A bimbózó fák kitárták életdús kelyhökét s virágaik friss üdeséggel illatoztak a tavaszi nap verőfényében. Gyakori, rövid záporok üdítették a rétek apró virágokkal himzett zöld selymét s szinte óráról-óra izmosodott, lendült előre az újjászületett természet. A madarak dala párhívóan csendült s a tiszta, balzsamos levegőben tavaszi pillangók röpködtek.

Csonkamagyarország agyonhajszolt, vergődő népe kevés időt szentelhetett e költői szépségek élvezetének, mert amilyen gyorsan lombosodtak a fák, olyan iramban követték egymást a szovjet szigorú rendelkezései. Az újság nem szolgált más célt, mint hogy naponta tudassa a hívők és hitetlenek táborával, hogy órák kérdése a világszovjet diadala. Viszont, hogy ennek hasábjairól tudd meg a boldogító valót, melynek értelme szerint nincs többé gondod házaddal, gyárossal, birtokoddal, ékszereiddel: a kommunizmus szocializált mindent. Legfőbb örömödre megszűnt az enyém, tied, övé kellemetlen, ősi fogalma és helyébe új, összefoglaló, mindent domináló megváltás született: *minden a Mienk! Valóságos Éden!*

Ilyenformán senki sem sajnálhatta, amit elvesztett, mert bőven nyert kárpótlást helyette azzal, hogy min-

den érték, ami eddig másoké volt, egyszerre az övé is lett közös, zavartalan, szent harmóniában, mely felett jóságos trónján Kun Béla ontotta áldását.

Poltauski felettébb kellemesen érezte magát a hatalmas siker mámorában. A kitűzött cél el volt érve, ment a dolog, mint a karikacsapás: szovjet Oroszország összeölelkezett szovjet Magyarországgal megértő, elválhatatlan testvériségben. A nagy művön a végső simítások is összhangba olvadtak. Poltauski, az új eszmék és vörös lobogó elszánt harcosa, új területre igyekezett, hol kiváló képességeinek döntő szerep kínálkozott, úgy az egyéni érvényesülésre, mint a világ-szovjet széles előkészített s állítólag küszöbön remélt diadalára. Bécs volt az első kiszemelt állomása, honnan rövid tartózkodás után az immár behálózott német birodalom főbb pontjai következtek: Berlin és München, aztán a franciaországi Dünkirchen. Ezek átszelése után Poltauski Madridot jelölte nagyobb munkaköre székhelyének, hol még a szervezés ez idő szerint nem bízottatott végső sikerrel, bár az utcai harcok már folytak a bolsevikokkal.

Lyubinszky és a kalandor meleg barátsága a diadal lüktető eseményei között oly benső kötelékkel fonta össze közös érdekeiket, hogy Poltauski a legkedvezőbb ígéretekkel csábította a grófit utitársának és munkarészesének hatalmasmedrű tervei kivitelében. A főúr, kinek a léha, kalandos és lelkiismeretlen élet alaptermészete volt, könnyen hajlott az agitátor tömött pénztárcája fele. Gyöngé védekezése csakhamar elnémult s egész ellentállása abból állott, hogy kis késedelmet kért, míg ügyeit rendbehozza.

— Semmi se zavarjon kedves barátom, — mondta megnyerő biztatással Poltauski, — ha akarod, elviszünk a szép asszonyt is magunkkal, ki bizonyos esetekben ügyünk sikerét könnyen előmozdíthatná.

— A kalandor hamiskásan hunyorított szemével és sokat jelentően mondta:

— Ha, ha, önagysága érték, nagy érték! Azok a szép fehér kezek olyan messzire érnének, mint Allah ujjai . . .

Szélesen vigyorgott s ravasz kiszámítottsággal várta ötletének hatását a grófra, amely helyeslő esetben, a közös vállalkozás keretei között az áhitot asszony sorát hatalmába adja.

A gróf hangtalanul rándított egyett vállán, kissé gúnyosra görbült szája és semmi feleletet nem adott.

Polltauski nem engedett.

— Megfontolandó, — mondta komoly hangon és magában bosszankodott. — No, megállj cibora, — gondolta fogát fenne, — majd rövidebbre fogom pórázodat. Majd jössz te még utánam asszonyostul, ha szorít a cipő.

És Polltauski ez eseményt, siettetendő, elutazása előtt nagy bocsánatkérések között a következőket mondta a grófnak:

— Drága barátom, sajnálatos véletlen történt. E pillanatban nem tudok ígéretem szerint nagyobb összeget rendelkezésedre bocsátani. Tudniillik, abban a téves hiedelemben, hogy már Bécsben tartózkodom, a szovjet odaküldte azt a pénzmennyiséget, mely fölött céljaink érdekében szabadon rendelkezhetem. Onnan majd rövidesen módját ejtem ígéretem teljesítésének. Addig nagyon kérlek, légy türelemmel.

S átadta új címét.

Lyubinszky a hír vételére cifrát káromkodott magában, nem kimélve a lovag kiváló őseit. Hangosan azonban ennyit mondott:

— Buta dolog . . .

Az agitátor ellenben meg volt elégedve ötletével. Sikerült, — gondolta örvendezve. — A horogra rákötöttem a csalétket . . . Jön a hal és vele a szép hűvös-völgyi asszony.

Polltauski elutazása után a pénzkérdések újra szorongatni kezdték a grófot s így közvetve Hannát.

Lyubinszky kénytelen volt igényeit leszállítani, mi-

nek következtében magatartása fokozott módon egyre tűrhetetlenebbé vált. Polltauski nem sietett ígérétét beváltani. Hosszas késedelmeskedése a grófot módfelett bosszantotta. Kényszerhelyzetében le kellett mondania az Astoriában bérelt külön lakásáról, melyet Hanna tudta nélkül és előle óvatosan elrejtve, kizárólag kalandjai örömére tartott. Új kedvese, az arisztokrata férjes asszony, időnként éppen úgy felsuhant ide, mint a kommunizmus idényvirágai, a bájos és szabad szerelemre vágyó elvtársnők.

Sürgető levelére, melyet megbízható emberével küldött Bécsbe az agitátornak, — a következő válasz jött:

— „Kedves barátom!

Szívemen fekszik a dolog, de nagyon kérlek, bocsáss meg, elválásunk óta változtak az elintézési körülmények s új rendelkezés kapcsán kizárólag személyesen szolgáltatathatom át neked a kívánt összeget. A részleteket írásban nem közölhetem. Kérlek, jőjj mielőbb! Ónagysága részére minden rendben van. Tárt karokkal vár híved:
Polltauski.“

A gróf összetépte mérgében a levelet s olyan megoldáson törte fejét, mely egy csapásra a helyzet urává tehetné.

— Gazember, — sziszegte fogai között tompa dühvel, — tudom, mit akarsz. Megállj, megemlegetsz! Azt hiszed, te senki, te rázol le engem? Majd lerázlak én téged úgy, hogy tudom Isten', senki sem szed össze!

Ez a nagyhangú kijelentés azonban csak üres fenyegetés maradt és nem segítette ki a kátyuból a gróf szekerét, mely a pénztelenség iszapjában mozdíthatatlanul megfeneklett. Végre Lyubinszky a kényszerítő körülmények között számot vetett magával. Érezte, hogy immár semmi sem köti és semmi sem tartóztatja Budapesten. Hanna? Olyan közömbös kezdett rá nézve lenni a szép asszony, mint régen megunt, elfelejtett kedvesei, kikre már sohasem gondolt. S új lángja, az előkelő hölgy? . . . Férjes asszony volt s így kötött helyzeté-

ben nem jelentett számára semmi fontosat. Új terület, új kalandok és új szerelem volt az, amire vágyott.

Azok a sűrű szerelmi csalások, melyeket a gróf Baráthnéval szemben egyidő óta elkövetett, előbb gyöngítettek, aztán teljesen aláásták iránta előzőleg érzett heves szenvedélyét. Elérkezett arra a pontra, hogy kívánta a szakítást. Bensejében elhatározta, hogy minden jelenetet és izgalmat mellőzendő, egy éjszaka egyszerűen összepakol és elutazik Polltauskihoz Bécsbe. Ennél mi sem könnyebb, magában lakja a villa földszintjét. Szökését csak reggel fedezik fel. Akkor már szerencsésen túl lesz árkon-bokron. Hogyne! Még mit nem akar a lovag!? Hogy Hannát is vigyem kerékkötőnek. Eltálatad pajtás, — gondolta cinikusan, — éppen őt! Hamarabb juttatna bítófára, mint népbiztosnak, annyi szent!

Terve keresztülvitelére kisebb összeget akart kipréselni valahonnan, mellyel utrakelhessen. Ez azonban nagy gondot adott. Vigyáznia kellett. Ő, aki titkos eszköze volt Polltauskinak, nem játszhatott nyílt kártyákkal és nem fordulhatott segítségért a kommunista vezetőkhöz. Nem tehette ezt abból a szempontból sem, mellyel minden üzelmei között formaszerint és legbelülről erősen ragaszkodott ahhoz a külszínhez, melyet születése és tisztí rangjának kiváltságai megköveteltek. Tehát más módot hajszolt.

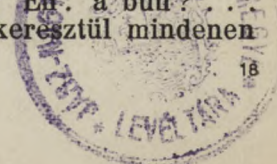
Hanna, kit szerelme és anyagi tönkrementése a végromlásba kergetett, a nyomasztó körülmények súlya alatt teljesen meghasonlott önmagával. Fásult közönnyel engedett mindenben a gróf szeszélyének. A régi kevély, dacos asszony egészen átalakult. Eddigi cselekvő energiája csökönyös makacssággá sűrűsödött, mellyel tétlenül várta a dolgok végét. Kétségbeesetten tapasztalta, hogy a gróf érzelmei egyre jobban lazulnak és hűlnek. Csal, egészen bizonyosan csal, — gondolta féltékeny keserőséggel, — megértem tehát azt is, hogy *engem csal-janak!* Azonban erre nézve nem volt semmi megdönt-hetetlen bizonyítéka az erős gyanu okán kívül.

A parázs nézeteltéréseket most nem követte, mint régen, a lobogó szerelem érzéki mámorának túlsapása, melynek gyönyörében újra és újra egymásra lettek. Most a kitörések mindkét részről hideg, feszült ellenségeskedésbe veszttek, mely mögött mindenik fél megcsinálta a maga zárszámadását. A levezetésnek ez a módja olyan volt, mint a lappangó, titkos tűz, mely lassan sorvasztja a tető gerendáját s egy erős, szabad légáramlattól hirtelen lángbaborul tőle az egész épület.

Hanna halovány arccal, lobogó tekintettel s hallgatag ajakkal várt. Várt valamire... Hogy mi az? Maga sem tudta. Valami, aminek eme nagy feszültségek közepett okvetlen be kell mihamarább következnie. Szakítás? Talán. Érezte, hogy nemcsak Lyubinszkyt vesztette el, hanem önmagát is. Hogyan történt? Mely okból? Nem értette. Lelkében valami nagy sötétséget érzett, hova erőszakkal taszították. Különös képzetek gyötörték. Olyan gondolatok rohanták meg, melyeket eddig nem ismert és melyek nem engedték ki karmaikból. Sokszor nesztelen léptekkel bolyongott a félig üres szobák hosszú során s borzongva érezte, hogy valami... valaki... talán árnyék... folyton a nyomába lép. Mi az? — kiáltott egyszer s hirtelen sarkon fordult azzal az elhatározással, hogy elkapja. Semmi... Szemben egy tükörlapról saját arca ijedten meredt rá. Idegen érzéssel nézte képását: te volnál én, akit úgy hívnak Bélyteky Hanna?... — kérdezte halkán. — Közelebb lépett a tükörhöz s szuggesztív erővel mélyesztette szemét arcába szemébe: te volnál én? — ismételte a kutató kérdést és hirtelen keserű gúnnyal felcagagott:

— Dehogy, dehogy! Ketten vagyunk! Te a bűn s én a bűnhődés...

— A bűn? — kérdezte csodálkozva a tükörbeli kép asszonya az előtte állótól, — a bűn?... Ennek nevezet? Most hallom életedben először ajkadról ezt a meghatározást. Hogy jutott eszedbe? En: a bűn?... Eddig kevély győzelemmel gázoltál keresztül minden

s most azt mondod nekem, a szép Hannának, hogy én vagyok a bűn . . . És ugyan melyik?

— Valamennyi! — kiáltott rá Hanna haragosan, — valamennyi! Baráthtól — az árulóig! . . .

Kimondta. Hangosan nevezte így szerelmesét. Őt, a féltveféltettet, a gyönyörűségeset, kiért mindent föláldozott. Kimondta hangosan, fülébe csengett a szó s a néma szobák, melyek könnyek záporában itták fel egyszer döbbenettel e kínos vádat, most álmélkodva verték vissza a hangos kiáltást:

Baráthtól az árulóig! . . .

Hanna egy székre roskadt.

— Megbolondulok, — suttogta lázasan maga elé, — hallucinálok . . . A szenvedések, a magány, a nyomorúság teljesen megőrölnék. Elvesztettem lábam alól a talajt. Mit tegyek? Hol a megoldás? Senkim, semmim. Óh, férjhez kellett volna mennem Osváthoz . . . Ezért a kínos, megalázó, nyomorúságos szerelemért minden hidat fölégettem magam mögött. Nincs menekülés . . . Én, aki az élet minden örömével mámorosra ittam magamat, aki a tűz, a láng, az emésztő szenvedelem voltam, ma undorodom a multtól és szomjazom a megsemmisülést. Nincs erőm és kedvem a küzdelmekre, nincsenek lelkesítő ideáljaim és irtózom minden komoly munkától. Hova legyek? Erzsihez mérten én . . . óh, hát megmérhető ez? Ó vasoszlopokon áll ledönthetetlenül. Amiért ő él: Isten, haza, vigasztalások . . . Minden, csak nem önmaga. Én pedig nem tudok semmi másra eszmélni magamon kívül. A kommunizmus, mely gyökerestől felforgatott mindent, úgy hat rám, mint mikor az ingoványba tévedt kapaszkodó a szabadulni vágyás minden hiábavaló erőlködésével mélyebbre süpped . . . Elvesztettem lábam alól a talajt. Én, aki nem voltam és nem vagyok e nagy kor nagy dolgainak szívdobbanása, — teljesen elmaradtam mögöttük. Vigasztalanul sóvárgom az elsöpört békét; letört, tehetetlen vagyok az izgalmas jelenben s elvesztettem a lelkiélet,

az egyensúly legfőbb föltételét: hitem a jövőben.

— Óh, Erzsí, Erzsí! — kiáltott egy segítségkérő hang szíve mélyén, — milyen boldog vagy te hűvös tisztaságodban, áldozatkész hazaszeretetedben. Zúgolódó panaszaimra, sötét reménytelenségemre, mellyel a jelen nyomora ellen kikeltem, milyen sugárzó ragyogással felelted a multkor:

— „Bizzál bennünk Hanna, kik a cselekvés embe-
rei vagyunk. Merem mondani: jövőnk hajnala már de-
reng . . . Azoknak szívéből kel föl a nap, kik min-
den pillanatban készek vérüket ontani ragyogásáért.
Hála Istennek, ilyenek vannak . . . sokan vannak
. . . Tarts velünk Hanna! Tanulj meg eszmében hinni,
célokért dolgozni. Meglásd, meggyógyul a lelked . . .“

Ebben a percben rösteltem magam. De lehetünk-e
mások, mint aminők vagyunk? . . . Önző, sopánkodó,
tétlen életem egész sivársága élém tárult. Azelőtt nem
láttam a fától az erdőt. Folyton a magam sorsát akar-
tam kiragadni, különválasztani a külső eseményektől,
holott az összenőtt, egyéforrott, elsodródott a tömegével.
Most látom, hogy minden ami történt velem és körü-
löttem szerves összefüggésben áll a rajtam kívül álló
okok és okozatokkal. Rexet a háború hozta . . . és a
sorsom lett. Hova meneküljek ebből az istenitéletből?
. . . A vallás? Apám és Baráth gúnyolódtak felette. Ági
tantenak fontosabbak voltak babonái s én . . . én nem
tanultam meg buzgón imádkozni. Sóvárgó irígységgel
gondolok azokra, kik áhitatba merülnek s részükre az
ima vigasztalódás. Ha anyám élt volna, ma minden más-
képpen lenne . . . De így, ahogy van, a véget kívánom,
mely egyedül lehet kibontakozása a képtelen jelennek.
Minden óra mélyebben taszít az örvénybe. A sok ellen-
séges érzés, mely szerelmemet állandóan tépte, sorvasz-
totta, elvetette magvát előttem eddig ismeretlen valami-
nek: kezdem gyűlölni Rexet. Nem rettenetes? Azóta,
mióta nem becsülöm, lelkem mélyén lappangott s on-
nan sarjadt ki ez az érzés. Vannak pillanatok, mikor

arcába szeretném vágni egész aljasságát, mellyel behá-
lózott és kifosztott. Szeretnék sokszor így kiáltani rá:
te, áruló, mindent tudok . . . Pusztulj! Ilyenkor úgy
érzem, hazugság volt részéről az egész mult, szerelme
önző áztatás s rövid téboly a csókok mámora. Józan
keserűséggel látom, hogy nem jelentettem számára töb-
bet, mint amit a korhelynek a pezsgő, melyet egy
hajtásra kiiszik, aztán földhöz vágja a poharat. Üveg-
szilánkok . . . szemét . . . akár magam . . . Ilyenkor
nehéz, sűrű lesz vérem, súlyosan, tompán üti ha-
lántékomat, mintha durva kézben balta verné a földet.
Ilyenkor szörnyű gondolatok ragadnak hatalmukba és
— megérték mindent. Minden borzalmat . . . Tudom,
hogy lehet a szerelemből gyűlölet s milyen tomboló
elégtétel — a bosszúállás.

Oh, ha megismertük az életet, nem a halál ször-
nyű, hanem az a pokol, melyet magunkban hordozunk
s nincs menekvés előle . . .

A meggyötört, halovány asszony keresztjét von-
szolva imbolygott tovább a szobák csöndjében. Néha
maga elé susogta: mégis szeretlek . . . mégis . . .

A muló napok nehéz küzdelmeiben egyre várta
jöttét annak az ismeretlen, szabadító valaminek, mely-
nek elkövetkezésében vakon hitt.

Barátné a kommunizmust, melytől annyira irtózott,
jóformán epizód alakjában élte át. Visszavonultságában
az utóbbi hetek alatt annyira elzárkózott a világtól,
hogy Milly bárónő és Gina már nem csak nehezteltek,
de valóságosan haragudtak rá. Erzsit is egyre ritkáb-
ban kérte magához. Meghasonlottsága kezdett túl lenni
azon a ponton, hol még a közös eszmecserék meg-
nyugvást adnak s a biztató szavak erőt önthetnek a
lélekbe. Villája kivülesván a centrumon, mint valami
pókhálós bagolyvár ült a mozgalmas események mögött,
melyekben Budapest jóformán óránként változva izzott.

Poltauski előrelátó gyöngédsége Hannát tudtán
kívül megkímélte attól, hogy a villába proletárlakókat

telepítsenek. Ezt a kiváltságot azonban Lyubinszky teljesen a maga érdemének tüntette fel előtte.

Keserő magánya egyre mélyült. A gróf alig tartózkodott otthon s csupán az a körülmény gátolta tervezett szökésében, hogy nem tudott hamarosan a szükséges összeghez jutni.

Kati a diadalmas események között boldog nászt tartott. Igaz ugyan, hogy egyelőre az álmodott palota helyett, szükségből kénytelenek voltak nagyratörő férjével együtt elfogadni Baráthnétól az üres kertészlakást a villa udvarán. Ennek fejében Kati megkímélte aszszonyát, jobban mondva elvtársnőjét azoktól a közvetlen kellemetlenségektől, melyekkel a háztartás apró-cseprő gondjai jártak. Különösen most. A paraszt idegenkedéssel fogadta a szovjet bankjegyet, melynek egyik oldala üres volt. A népnyelv fehérpénznek hívta. Ebben az időben akadtak szemtanúk, akik azt állították, hogy Bécsben a fizető pincérek számolólapnak használják a magyar szovjet pénzt.

A fehér pénz meghatározásának ellenében a békebeli osztrák-magyar bankjegyet kékpénznek nevezték. A paraszt, ki ebben az időben úgy kék bankóval, mint fehérrel annyira teleszedte magát, hogy végül már kilószámra olvasta össze zsákmányát: fordított egyet a prés csavarján és kizárólag cserekereskedésre volt hajlandó. Ruha, cipő, bútor, ékszer vándorolt a zsír, liszt, tej, hús és zöldségekért. Kati ügyesen kihasználta ezt a fogást, s Baráthné még meglévő holmijai kezén útrakeltek, hogy különféle mellékvágányokon haladva benépesítsék az új pár leendő fényes otthonát. Kati sokoldalúsága a proletárdiktatura alatt, — mint fekete földben a dúsán termő kalász, — napról-napra jobban szeme-sedett.

Igyekezett iramban száguldani kedves férjével, ki a célultűzött vezéréseget egyelőre a Lenin-fiúk csoportjában találta meg, hol fanatikus lelkesedéssel bámulta és szolgálta a véreskező Szamuelyt. Halálfejes jelvényt

hordott és büszkébb volt rá, mint más halandó valaha lehetett volna a becsület és hősiesség legmagasabb kitüntetésére. Szolgálati beosztása sok éjszakáját lekötötte s Kati hátborzongató újdonságokat hallott tőle másnap a Batthány palota rejtelseiről, mely a terroristáknak, az új halálfejes vitézeknek volt kaszárnnya.

Hannához alig szivárgott valami mindezekből s mikor hosszú éjszakákon balsorsán gyötrődve álmatlanul tépelődött ágyában, nem is sejtette, hogy a pesti és budai utcák előkelő lakói közé első tűzesóvját dobja a kommunizmus — a rémuralomnak.

Szedték a túsokat.

Lemészárlásra gyűjtötték őket, abban az esetben, ha kitörne az ellenforradalom.

És a langyos, terméstoltó, tavaszi éjszakákban Budapest sötét, néptelen utcáin tiülkölvé robogtak a halálautók a Lenin-fiúkkal.

Voltak sokan, kik álmukból fölriadva, keresztet vetettek és imádkozni kezdtek:

„Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben . . .“

XXXII.

Sötét, felhős éjszaka volt.

Este már zuhogott két tavaszi, hirtelen zápor és omlásra áztatta a földet. Az utak kövei között, a járdák repedésében s a mélyebb nyomokban apró tócsák verődtek össze. A hűvösvölgyi bimbós orgonák már erősen fesleni kezdtek, virágoztak a fák, a bokrok és üde, édes illatuk összevegyült a tarkuló rétek friss zöldjének langyos párázatával.

Hanna hálószobájának erkélyre nyíló ajtaja tárva volt. A hangtalan éjszakában az alvó asszony nehéz lélekzetvétellel egyszerre riadtan fölébredt.

— Ki az? — kiáltotta ijedt hangon, álmából magához térve és egész testében megremegett.

Hirtelen villanyt gyújtott.

Senki ... Semmi ... Mély csönd és beborult éjtszaka volt a válasz. Hanna szeme pár percig kutatva nézte a megszokott bútordarabokat, aztán sietve lecsavarta a lámpát. Ugyanis a szovjet kilenc órán túl a legszigorúbban eltiltotta a lakásokban a világítást, s járőrök figyelték eme rendelet pontos betartását.

Hanna magára húzta a takarót s még mindig remegett.

— Megesküdtem volna, — csitítgatta magát, — hogy valaki súlyos, nehéz testtel az ágyam szélére ült ... Éreztem, világosan éreztem, amint süppedt fekhelyem oldala a nyomás alatt. Ez ébresztett fel. Butaság, hogy az ember éjtszaka bátortalanabb, mint nappal. Három lépés ... és kezemben van Browningom! Nevetséges ... én, aki röptében lelövöm a madarat, olyan bárgyú módon ijedezem, mint valami boszorkányos mesét hallott gyermek sikonghat éjtszaka.

Különben éppen jó, hogy fölébredtem. Olyan különös, intenzív álomom volt s olyan ... hogy is mondjam csak? kísérteties látományom, mikor fölriadtam. Ági tante bizonynyal megfejténé, ha élne.

Hanna aludni akart. Befúrta fejét a vánkosok közé, de idegei nem csöndesedtek le. Azon vette észre magát, hogy nyitott szemmel nézi a sötétséget, melyből akarat ellenére újra élesen bontakozott ki az előbbeni látomány s gondolatban ismét átélte:

... Nyári éjtszaka, teli hold, csillagok ...

A régi baráth-pusztai vadászlak előtt ezüstös fényben fürdött a tisztás ... Itt voltam. A széles körben látom az üres székeket s az eresz alatt Bodrics bandája húzta. Óh, mintha most is hallanám a szilaj keringőt! Vorberg Tónival jártuk körbe-körbe ... Összesimultunk, arcunk kipirult, mint akkor, régen ... Hajamból néhány elszabadult szál megcsiklandozta Tóni boldogan mosolygó arcát, mire ő lopva futó csókot lehelt a tarkómra. Ép-

pen úgy, mint akkor, mikor Miklós gróf szerelemföltésből párbajra hívta ...

A cigány húzta, húzta szakadatlan; a szilaj, vad ütemek már vérünkben tomboltak, de mi tovább folytattuk a táncot körbe-körbe, az elfulladásig ... Vorberg világoskék ulánkája egészen átmelegedett. Éreztem ... S az én keblemről ruhám könnyű csipkéi már Tóni ulánkájának aranyos gombjaira foszladoztak. Ah, elég, elég ... lihegtem. Mintha most történnék minden, olyan világosan látom és tudom az egészet. Egyszékre ültem. Hihetetlen melegem volt. Szemvillanás alatt valaki melletttem termett. Egészen kicsi ember. Ránéztem. Ni, ni, egy gyermek ... Igen, igen, tudom ki, ismerem: Gyuri a cigányfiú, Erzsi szerencsepapagálya a bazáron. A kis fekete kéz csukott legyezőt nyújtott felém. Vorberg hadnagy elkapta s hirtelen széttárva legyezni kezdett vele engem.

Olyan éles volt az álonkép, mint maga a valóság ...

A zene lázas iramban szólott tovább s én észrevettem, hogy a legyezőn erős, kemény betűkkel valami írás van ...

— Hadd olvassam! Vorberg, adja ide! — szoltam.

Óh, amint az írásról a hadnagyra pillantok, az ifjú kipirult arcán szétnyílik a száj, kevés véres hab verődik szélére és kezéből a földre esik a legyező ...

Csak annyit vehettem ki a betűkből: ne! ...

— Most is előttem ugrál ez a szó s mintha lángból volna írva a sötétségbe:

— Ne! ...

Hallottam amint koppant a földhöz a legyező s ebben a pillanatban elhallgatott a muzsika. Eltűnt előlem Vorberg, a legyező, Gyuri, a banda ... Egyedül maradtam és ... óh, most is végig fut a hideg rajtam ... az üres kerti székek lábánál boszorkányos hirtelenséggel vigyorgó koponyák gurultak ... Brr! ... hangosan koppanva, egymáshoz verődve gurultak az ezüstös fényben ...

— Óh, de jó, hogy fölébredtem! — Hanna mélyen sóhajtott. — Szinte hálás vagyok annak a képzeletbeli súlyos valaminek, ami az ágyam szélére nehezedett és felriasztott. Milyen örült álom! . . .

Újra aludni próbált. Csak sokára és nagyon nehezen kábult álomba.

A felhős éjszakára derült reggellet virradt a szovjet nagy ünnepe: vörös május elseje.

Már hetek óta dolgoztak a munkás kezek városszerte a hatalmas szónoki emelvényeken, melyeket vörös drapériák vontak be gazdag hullámmzással. Volt virágfüzér, lobogó, fény és pompa bőven. Milliókba került az előállításuk.

Pest és Buda vörös díszben lángolt ezen a nevezetes napon. Az utcákon mindenféle sátrakat ütöttek, hol csupa szovjet emléktárgyakat vásárolhattak a lelkesülők és kétségbeesettek egyaránt. Voltak itt könyvek hatalmas mennyiségben, ha esetleg abból akarta volna a szomjas lélek a kommunizmus új erőforrásait felkutatni, avagy meggyőződni arról, hogy minden szép és jó, ami abban írva van, vajjon színigazsággá érlelődik-e napjainkban? Voltak szobrok, képek, emlékérmek töménytelen sokaságban, melyek Marx, Engels és Lenin világhírű nagyságoknak arcvonásait tükrözték biztatólag és megerősítőleg követőik elé.

Es a plakátok hatalmas tömege!

Ezek a remekművek valóságos harcriadóvá avaták a házak szomorú, szürke falainak egyhangúságát. A merész, új vonalú rajzok összhangba akarták hozni a jelent a szívekkel.

„Proletárok: fegyverbe!” — kiáltotta az egyik óriási vörös betűkkel. Fekete testű, hatalmas Góliáth állott rajta, szétvetett karokkal, rohanó állásba rögzítve. Balkezeiben rúd nélküli széles, vörös lobogó festve, melyet a szél mintha csapkodna . . .

Vagy szólott a szovjetige a másikról:

— „Proletárok — előre! Ti vagytok a világ megváltói!”

E fölirat alatt nagy csoport derékig vetkőzött, marcona arcú férfi támadó állásban lökődik előre s mindnyájának térde vastag kötélhurokkal fűződik hosszasan egybe. Dereukon piros sál, kezükben balta vagy kalapács.

Az utcák tömve zászlóárusokkal. Rengeteg arasznyi, kis piros zászló mindenütt. Hozzák, viszik, veszik százak és százak; ott leng a felnőttek és gyermekek kezében egyaránt.

— Ejnye, ejnye, — dörmögött befele magában a *forradalmak békés polgára*, — hát ez mi? Az utcák képe ünneplőbe bújt, hullámzó emberáradat, mosoly és elragadtatás. Úgy néz ki ez a tisztára kefélt és éljent kiáltó néptenger, mint — (ha egyáltalán volna ilyen!) — a megelégedés boldog forradalma. Még ha innának — érteném. De a szovjet szigorúan tiltja a szeszt. Tehát a részegítő mámor kizárólag a proletár eszmék magasztos mélységeiből sugárzik a lelkekbe... Úr Isten, mekkora ereje van ennek a nagy hazugságnak! Pszt, pszt, jó lesz vigyázni, nehogy „fehérnek” csípjenek el ezen a tanulmányúton, mert a Lenin-fiúk örök álomba simogatnának!...

A *békés polgár* megigazította kabátján a nagy nap jelvényét, a vörös kokárdát és mosolygott ő is a vigadókkal — keserűen.

Jöttek a jelmezes díszmenetek, a felvirágozott kocsik sora, széles, csupa dísz ökörszekerek vonultak meg rakva zenészekkel és éneklőkkel, jöttek a bizzar ünnepi díszítmények minden mozgásba hozható alkotmányai és... diadalmámorban úszott a vörös uralom.

Jöttek, és... szegény lerongyolódott, koldusbotra jutott Csonkamagyarország kétségbeejtő nyomorúsággal tartott vörös karnevált ezeréves nemzeti multjának tora fölött.

A román offenzíva már néhány napja megkezdődött a szovjet ellen s a támadók a Tisza vonaláig verték vissza a vöröshadsereget. De ki törődött volna ma, az

ünnepi mámor közepett, a holnappal? Ha pedig akadt mégis ilyen, — (szegény naradi burzsujok ezrei!) — az hátborzongva szemlélte a pesti vörös erőt, a tiszai román hadállást és szívszorongva gondolt azokra a szörnyűségekre, melyeket Szamuely terroristái fogcsikorgatva ígértek számára a végső összeecsapás esetén.

— „Patakokban ömlik a vér Budapesten, mielőtt feladjuk!“ . . . — híresztelték a halálfejes jelvényűek városzerte rettegést keltve.

S a vágóhídra szánt burzsuj, ha e napon kimerészkedett barlangjából, jelvényt tűzött. Vörös kokárdát szomorú, fehér szíve fölé, mert különben! . . .

A nagykörút tolongói között a déli órák verőfényében Lyubinszky összetalálkozott Ginával, ki karjára fűzve vitte Magdust vörös májust nézni. Lyubinszky civilben volt, s kabátgomblyukában ékeskedett a vörös kokárda. Gina és Magdus hasonlóan voltak fölfegyverkezve, azzal a különbséggel, hogy ők még Marx és Lenin arcképeit is megvásárolták az utcai árusoktól, s azokat teljes nyitott szépségükben maguk előtt tartva vitték; mintegy pajzsul az esetleges gyanúsítások ellen. Sőt Gina, a közhangulat teljes ecsetelésére, az arasnyi vörös zászlókból is vásárolt egyet Magdusnak. A serdülő leányka az újdonságok érdeklő izgalmaival szemlélte a vörös ünnep látványosságait, melyeket anyjának halkan ejtett, kellő megjegyzései számára, cirkuszi produkciónak minősítettek, hol általános résztvevő mindenki.

Gina és Magdus Milly bárónőhöz igyekeztek, kiről Orsodyné bizonyosan tudta, hogy ezen a napon ki nem mozdul lakásából. Mikor Lyubinszky közelükbe ért, a szokott, győzedelmes mosolyával emelt kalapot Gina előtt, ki szeretett volna hosszasan beszélni a gróffal, de az pár udvarias szót váltva tovább haladt. A férfi viselkedését Gina kicsinyes irigykedéssel azonnal Hanna rovására írta, mint aki ő ellene befolyásolja a grófit. Lyubinszkyt ellenben egészen más dolgok hajtották útján. Egy kellemes fordulat eshetőségei foglalták le min-

den percét s így nem volt kapható érdektelen időtöltésre.

Ma vett kezéhez az Astoria portásától két fontos levelet. Az egyik Polltauski türelmetlenségét hozta, hogy miért késik jötte s mit határozott önagysága?! A másik illatos, szerelmes óhaj volt, mely szabadulást rejtett számára a jelen szorongatott helyzetből. Ezt az illatos levelet, kedvese, az arisztokrata hölgy írta, ki a kommunizmus kitörése után csakhamar férje birtokára vonult vissza Balaton mellé. És szóltak a betűk:

„Édes Mindenem!

Végtelen szomorúak voltak a hetek nélküled... De most tette fel! Olyan boldog napokat akarok, mint a tavalyiak... Van egy kitűnő gondolatom, mellyel lehetővé válik életünk szorosabb összekapcsolása. Annyit elárulok, — ha akarod, te is velem jöhetsz Svájcba, hova hosszú tartózkodásra készülök. Átutazóban egy napot *egyedül* töltök Pesten. Május másodikán délután négy órakor jöjj a palotába és tüzetesen megbeszéljük tervem kivitelét. A mult minden gyönyörével vár és ölel:

„Ellyd“.

Lyubinszky zsebében érezve a két levelet, sorsa kedvező fordulatának minősítette véletlen összetalálkozásukat. Már teljes biztonsággal magának tudta a szükséges összeget, melyet sóvárgó hölgyétől kölcsönöz s Bécsig követi őt, hol Polltauski kifeszített vitorlái mellé szegődik kormányosnak.

— Szerencse fel! — gondolta meglegedetten, — hiába, nincs biztosabb talaj az asszonyok szívénel. Ha az ember láncrafűzi őket: puhára omlasztják még a göröngyöket is...

A gróf derült hangulatban folytatta útját és szötte szökésének terveit.

Közben Gina és Magdus befordultak a nagykörút egyik mellékutcájába, hol Milly bárónő lakott. Egy nagyon öreg anyóka jött velük szemben, fején mult századbeli főkötővel. Ódivatú, igen bő bársony ruha volt rajta s kezén recéskötésű félkezyű. Háta púposra görbült, arca csupa ránc volt s állán erős szőrszálak

meredtek csomós összenövésben. Százestendősnek látszott legalább is. Nagy, kampós bottal baktatott előre. Jött vele a mult, a régmult és ellentétéül mindenknek — a jelen. Fekete gyöngyös kékításkáján széles, vörös szalag csokor virított . . .

Gina egy percre megállott és szemlélte a csodálatos ritkaságot.

— Úgy nézem, ünneplőjében van, — mondta Magdusnak. Alig tudott ellentállani a vágynak, hogy meg ne kérdezze ezt a nappali kisértetet:

— Mi önnek az igazi politikai nézete és jelen véleménye asszonyom, ki 48-ban már bizonyára serdülő volt s lelkesülten hallgatta a honvédek hőstetteit?!

Aztán magára nézett s fanyar kényszerűséggel állapította meg:

— Hm, mi is piros zászlót viszünk . . .

— Tudod mit, Magdus? — szolt a leánykához a lépcsőházba érve, — zsebre vágjuk a kokárdákat, eldobjuk a zászlót és úgy megyünk Milly nénihez. Ne lássa, ismered milyen.

— Hát Marx és Lenin? — vetette fel a fogós kérdést a leányka. — Velők mi lesz? Ők védelmeznek. Kell, ha hazamegyünk.

— Eh, — mondta Gina, — veszünk másikat. Add csak! Gyorsan apróra tépte a két nevezetes férfiú arc-mását s egy sarokba hajította a papírszemetet.

— Mondhatom, jól esett, — magyarázta csodálkozó gyermekének, ki nehezen értette meg takarékos anyjának e prédasággal határos könnyelműségét.

Milly bárónőt nagyon rossz kedvben találták. Lethargiájában még szokott szépitőszerének is hátat fordított. Amint beléptek, rájuk zúdította siralmait.

— Tudod, mi a legújabb? — mondta Ginának és sápadt arcából kimeredtek erősen árnyékolt szemei. — Nem tartok senkit, magam végzem a házi munkát. Na, és koplalok . . . ! Nincs zsírom, vajam, tejem. Húshoz is alig jutok. Ti mit esztek?

És nem várva meg a választ, folytatta:

— Tegnap találkoztam egy bankár ismerőssel. Azt mondta, hogy minap a Ritzben az esti étlapon kizárólag káposztás kocka szerepelt. Te, az öreg Szabóky kegyelmes a multkor zöldhagymát vitt a zsebében vacsorára a túróhoz. Pista báró meg, — kinek néhány ezer holdján dózsölnek a rácok, — valahonnan egy kevés borjumáját szerzett öreg édesanyjának s keserű diadallal mutatta zsákmányát. Így állunk! És ezt meddig tűri még az entente? Eleinte vakon hittem, hogy bejön egy hét mulva, két hét mulva . . . és szétveri ezt a mocskos csürhét! De most, vörös május egy . . . Óh, már túl vagyok minden filozofáláson. Egyenesen a pokolban érzem magamat, ahol a vigyorgó, vörös ördögök parázson sütik eleven testemet. Mondd, nem így van?

Gina helyeslőleg bólintott. Milly siránkozva folytatta:

— Éhes vagyok . . . Nem bírom tovább a koplalást . . . Már arra gondoltam, irok Osváthnak, vegyen magához a birtokára. Elvezetem a háztartását, míg fordul a kerék valamerre . . .

— De elrekvirálják lakásodat Millykém, ha elhagyod, — fokozta le Gina a bárónő reménykedését.

S a két barátnő szaporán panaszkodott tovább. Kölcsönösen megértették egymás keservét és megerősítették állításait. Megegyeztek abban az elvitathatatlan valóságban, hogy az őszirózsás forradalom óta egyéni sorsuk elsikkadt a közben. Úgy érezték, megszűnt minden önálló akaratuk, tervük és cselekvő erejük.

— Nem, nem, — mondta kétségbeesetten Milly bárónő, — már nem vagyunk emberek, csak számok! Igen, számok valaminő képzeletet felülmúló, pokoli táblázaton. Kényre-kedvre osztanak, szoroznak velünk . . .

Gina rándított a vállán és keserűen közbevágott:

— Sőt vizes spongyával le is törölnek, ha sokat okoskodunk, mi: nullák!

Magdus halálosan unta az élet emez ügyes-bajos dolgairól szóló jeremiádat. Nem értette, hogy lehet szakadatlan ennyi szomorúsággal tölteni az időt, mikor künn süt a nap, a budai kertekben zöldek a fák, nyílnak az orgonabokrok s lehet boldogan tenniszezni.

XXXIII.

A szovjet vörös május ünnepének csak szétverődő visszhangja jutott a fővárosból Baráthnéhoz. Húvösvölgy e távoli pontján kizárólag a szekereken és koszikon tova vágató vidám csoportok zaja élénkitette az utat.

Kati már korán délelőtt a városba sietett. Az ünnepélyen tekintélyes férjével együtt, — ki a Lenin-fiúk között már szerepet játszó nagysággá törtetett, — a nagy felvonulás díszmenetébe vettek részt. Katit valami fantasztikus szovjet istennőnek öltöztették. Meglehetősen hiányos vörös jelmezt adtak rá, mely szabadon hagyta nyakát és karjait. Duzzadó keblei kacéran domborodtak a hanyag leplek alatt.

Az istennő óriási bőségszarúnak formált, tömén-telen virággal ékes alkotmány tölcserében trónolt. Szerelmes férje alföldi népviseletben, a kalapján lengő árvalányhaj bokrétával, a tölcser előtt cifra szűrrel leterített bakon ült, honnan kevély rátartiséggal biztatott előre két hatalmas, felvirágozott, szalagokkal díszített ökröt.

Az irigyek és bámészkodók nem hiányoztak körülöttük.

A fiatal vörös katona élénk képzeletében a jelen színes képe tovább szövődött, mint érdekes regény fejleményei. Lelki szemeivel látta önmagát:

... Jön diadalmenetben, mint rettegett vezér, és hódol előtte alázatosan a nép...

Igen, igen, ő az, ő és neki szól minden!...

Övé a lobogó, az ének és a mámor a szemekben... Adott körülmények között mi sem volt természetesebb, mint hogy az istennő dicsőült férje társaságában az egész napot távol töltötte Hűvösvölgytől.

Hanna teljesen egyedül maradt és leverten morzsolta le otthonában a főváros izgalmas napját. Szokatlan hangulat lepte meg, amit éjszakai álmának tulajdonított. Lelke folyton a múltban járt és elföldelt emlékek keltek eleven életre képzeletében. Oldalakat írt naplójába. Volt olyan perce, melyben összekulcsolta kezét és gyötrődve sóhajtott:

— Szeretnék buzgón imádkozni, de nem tudok!...

A hit ereje nem adhatott vigaszt a hitetlennek.

Kinyitotta zongoráját. Még megvolt. Ehhez a legkedvesebbjéhez görcsösen ragaszkodott minden nyomorúságában. Ott állott régi barátja az üresre fosztott szalonban. Hanna sokszor órákig játszott, enyhülést, vigaszt keresve a zenében. Leült s egy régi magyar dalt kezdett zongorázni. Egyszerre azt veszi észre, hogy ujjai önkénytelenül átsiklanak abba a heves keringőbe, amit olyan élesen hallott álmában húzni a cigányoktól...

Künn alkonyult. A fakuló májusi égbolt szinte átetsző világoskékén veszett a végtelenbe. A láthatár peremén, a levegő oceánjában, mint törtető hajóraj siklottak tova a fehérhátú, boglyas bárányszerűek.

Hannának napközben többször eszébe jutott a gróffal füzött szerelmének első ideje. Megismerkedésük, az a bizonyos delejes áram, mi testébe futott a férfi érintése nyomán. Igen, mikor a gróf rásegítette köpenyét, úgy érezte, mintha egyszerre mindenki előtt karjaiba szorította volna... Forró örvény nyílt előtte, piros lángocskák táncolták körül. Láta villanásukat s szédült zavarral mosolygott. Kinyílt ajkán ült az ígélet és hívás... Maga a Végzet. És harmadnapon, mint gátjátépő folyam sodorta szenvedélye a gróf kedvesévé. Azóta? — gondolta Hanna keserűen, — a delejes áram minden megalázás, gyötrelme és kínszenvedésen ke-

resztül is — köt. A hiba tehát egyedül bennem volt és van: a Béltéký vér...

Lyubinszky szokatlan korán tért haza.

Jókedve volt, szép remények kecsegtették. Holnap?.. Holnap már minden rendben lesz. Halkan fütýörészve jött az elhanyagolt kerten át s a szobákba érve, széles derűlségébe köszöntésképpen megölelte Hannát.

Az asszony nagyon meglepődött s nem viszonozta az enyelgést. Hideg tartózkodással lépett odább. Az utóbbi időben érintkezésükből hiányzott minden szerelmes gyöngédség. Két ellenséges fél voltak, akik összecsapás előtt mérlegelik egymás erejét.

— Hanni, mondta a gróf a régi, lágy hangon, — nem sértődvé meg az asszony hűvös magatartásán, — kár, hogy nem jöttél a városba, érdemes volt szétnézni. Micsoda farsangi húhót csaptak !

— Tudod, hogy gyűlölöm őket s nem érdekelnek, — szólt hideg rövidséggel az asszony.

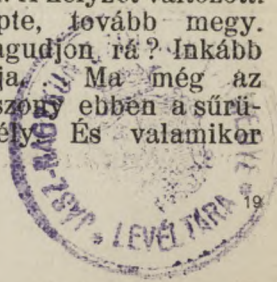
Csönd állott be.

A gróf cigarettára gyújtott, és sétálni kezdett aláfel a kongó szobák hosszában. Hanna egyik nyitott ablak előtt keresztbefont karokkal, mozdulatlanul állott. Nézte a felnyuló fasударakat.

A férfi sétájában ahányszor az asszony felé fordulva jött, mindig erősen szemügyre vette.

Hanna halovány arca olyan volt az estbehajló szürkületben, mint egy életrekelt, gyönyörű camea. Szemeinek mély sötétje kilobogott bőrének bársonyos fehérségéből.

A gróf csapodár szíve, mely mindig váltakozó hangulatok és érzéki fellobbanások rabja volt, hevülni kezdett a nő szépségének szemléletében. A helyzet változott. Már nem volt útjában Hanna. Átlépte, tovább megy. Holnap már nincs is . . . Miért haragudjon rá? Inkább kívánja. . . érzi, hogy erősen kívánja. Ma még az övé lehet. Olyan izgató az egész asszony ebben a sűrűsödő homályban, mint maga a rejtély. És valamikor annyi gyönyört adott. . .

Megállott a nő előtt és keze után nyult.

— Milyen szép asszony vagy te, Hanni, — mondta elismerőleg, mintha ennek látásával sohasem tudna betelni, vagy mindig újra meggyőződne felőle.

A nő semmit sem felelt. Tekintete mereven fügött a lombok sűrűjén.

— Kár érted, — mondta a férfi olyan halkán, mint egy sóhajtás és megsimogatta az asszony haját.

— Hogy érted? — szólt Hanna végre tompa hangon mozdulatlan merevségében.

— Sokféleképpen, válaszolt a gróf kitérőleg. És ismét sétálni kezdett.

Hallgattak.

Egészen besötétedett. Az ereszkedő éjtszaka elmosta a lombok csipkézett körvonalaikat s a fák, mint nehéz tömegek vágódtak az utak mentén az égbolt sötétszürke borulatába.

Hanna egyidő mulva megfordult és csöndesen szólott:
— Vacsorázzunk.

Mivel Kati, a modern istennő, trónján ülve e napon semmiféle szolgálatot nem teljesített, Hanna maga látta el a legszükségesebbet.

Az egyszerű vacsora csakhamar az asztalon állott.

Míg az asszony jött, ment, a gróf állandóan szemmel kísérte. Most, mikor egészen bizonyosan tudta, hogy rövid idő választja el a szökéstől és örökre elhagyja kedvesét, azon törte a fejét, hogy hódítsa vissza egy éjtszakára. Egy utolsó éjtszakára. . . Folytonos csalásokban kihűlt szenvedélye után, hirtelen, követelő érzéki vágy rohanta meg: birni őt. . . birni ma. . . mindenáron. . .

-- Milyen hideg vagy Hanni, akár a havasok. . . — mondta vacsoraközben Lyubinszky felzaklatott idegekkel.

— Csodálkozol? — kérdezte az asszony fanyar hangon és először nézett ezen az estén a férfi szemébe.

— Ennyi fáradsággal lángolhatnál is! — mondta amaz élénk arccal, tüzesedő szemmel.

— Valaha úgy is volt . . . — sóhajtott az asszony keserűen.

— Volt? Ha, ha! — tört ki a gróf erős hangon, gúnyos nevetéssel, — nincs *volt* Hanni! Mindíg minden: *van*! Érted? Úgy és addig, ameddig az ember akarja.

Hanna hűvösen mosolygott és nem felelt semmit. Mi ez? — kérdezte önmagában. Recidíva? Mondják, hogy a nagy betegségeknel veszedelmes. S a szerelemben? Óh . . . tudhatom? . . . Hanna szó nélkül felkelt az asztaltól, az üres szalonba ment, ahol a zongora állott.

— Játsszom, — gondolta, — ez lesz a legokosabb.

Megütötte a billentyűket s furcsa! . . . megint fölhangzott a szilaj keringő, az álombeli . . . önkénytelenül.

A gróf azonban nem azok közül való volt, akiket könnyen el lehet tészkélni. Az ellentállás rohamra izgatta. Az asszony után ment, mellé állott, nézte a fehér ujjak gyors iramát a billentyűkön és . . . a vad keringő az érzékeibe csapott, a vére forróra tüzesedett. Hirtelen átkapta az asszony derekát, magához ragadta és szenvedélyes csókokba fojtotta annak minden elhárító ellentállását.

Hanna idegfesztettsége a szerelmi csata alatt könyvekben tört ki. Hevesen sírt. A férfi fölitta szemének gyöngyeit, ajkára tapasztotta száját, s addig nem engedte szabadon, míg lehetétől ki nem követelte a megértést. Az asszony kétségbeesetten érezte, hogy megint teljesen bele zuhan kínos szerelmébe. Tudta, hogy akkor százszoros lesz szenvedése . . .

— Ismerlek Rex! . . . — sóhajtotta a gróf lángoló vallomásaira.

Hanna az izgalmas tusában valami idegen, erős illatot érzett a férfi kabátjából kiáradni s egy kemény papiros gyűrődésének halk zörejét az oldalzsebben. Míg gondolatai ezt a két körülményt kutatták, a férfi ölbekapta s magával vitte közeli fekhelyéig.

Szerelmük első idejére emlékeztető gyöngéd he-

vességgel suttogott becéző szavakat Hanna fülébe, ki riadva kérdezte önmagától:

— *Mikor lesz gyűlöletem erősebb szerelmemnél?*

A forró ostrom végre lassan fölolvasztotta az aszszony szívéből az összegyűlt, régi neheztelések jegét s olyan teljes mámmal viszonzta a férfi öleléseit, melyben megszűnik minden gondolat . . .

Meddig? . . . Hogyan? . . . Idő és tér elveszett előle. A fokozott izgalomban Hanna felkorbácsolt idegeivel úgy érezte, hogy szerelmese karján álmvilágba merült, hol a megbocsátás enyhe balzsama a mult minden keserűségét kiegyenlíti . . . S a jelen útja? . . . Óh, igen, igen, a jelen útja újra gyönyör lesz és extázisok.

Órák múlva, mikor tobzódó vágyuk elernyedtt s a gróf álomba szenderült, Hanna emeleti hálószobájában akart pihenést keresni.

Künn az éjtszaka már mélyen előrehaladt és sötétsége lassan szürkületbe mállott, mikor Hanna lábujjhegyen elhagyta a gróf szobáját.

A hallba jutva, az ébredő virradat gyöngén beszűrődő derengése mellett ért fel a lépcsőkhöz és feküdt ágyába. Egész lényé annyira fel volt zaklatva, hogy a kívánt álm helyett józanító töprengések kintáltak.

Tehát előlről kezdődik minden? Ez az a valami, aminek jöttében hittem? És mit hozhat a jelen, vagy jövő ebben a szerelemben a jól ismert, keserű mult után? . . .

— Hah, — fordult meg fekhelyén, — mi ez? Milyen illat? . . . A vánkosomon érzem? Nem, nem . . .

Hanna fölkapta fejét.

— Most is . . . Hajamból jön, ezen a részen, a fonásból . . . Valahogy magába szívta Rextől . . . Igen, igen ez az idegen, erős illat csapott meg a zongoránál . . . Rex kabátjából áradt . . .

Fölpattant, mint akit nyíl sebez és futva menekül. Fölpattant és ágyába vágott a régi kételkedés.

Az átélt jelen mámor azonnali cselekvésre űzte. Mintha valaki beszélt volna hozzá értelmes, világos hangon:

... Nem csak az illat áradt ... Valami zörgött is ... papiros ... levél? ... talán illatos, szerelmes levél! ...?

— Meg kell tudnom!

Mezítelen lábakkal, hogy zajt ne csapjon, visszament a hallba s feszült óvatossággal hallgatózott. Vajjon mélyen alszik-e Rex? Benyithat-e, és megkeresheti azt a ... talán levelet ... anélkül, hogy fölébresztené?

Az ajtóhoz lopódzott. Fülét a kulcslyukra tette. Mély csönd ... Éppen ki akarta a kilincset zajtalanul nyitni, mikor a szürke homályban észrevette, hogy a hall fogasán valami formátlan tömeg lóg. Odalépett.

Ah, a keresett ruha volt!

Érezte az idegen, erős illatot ... Kutató ujjai alatt megzörrent a papír ...

— Igen, igen, itt van ... egy levél!

Kiragadta a kabát zsebéből, és pillanatok alatt hálószobájában volt vele. Megfelelően sietve fölgújtotta a villanyt.

A levél Rexnek szólott és nő irta!

Olvasta döbbenettel, kétségbeeséssel.

Olvasta tizszer, hússzor és előlről kezdte megint. Egyes szavak, mint delejes áram kötötték meg értelmét s nem engedték tovább. Rámeresztette szemét a betűkre, mintha nem értené tartalmukat és rettentő világosan látott belőlük mindent.

Az egész aljasságot. A régi csalást, kijátszást, az örök hazugságot. És a jelen árulást. Ez sértette a legmélyebben.

Az első percekben krétafehér volt arca és reszkett egész teste. Most égő, vörös foltok gyúltak ki rajta, lángolt, mint tűoszlop és fájdalma bőszült haragba csapott.

„A mult minden gyönyörével vár és ölel Ellyd ...”
— ismételte szinte önkívületben a levél sorait.

Szemei szikrázva meredtek ki üregeikből, úgy érezte, hogy vére tömör, nehéz sűrűségben vészes zúgással ütődik folyton halántékához.

Felhördült . . . a fogai görcsösen összezárultak és recsegték a kintől. Elkecseregése tetőfokán kimondta a düh, a bosszú, az elégtétel véres ítéletét:

— Meglakolsz, te szörnyeteg! Te áruló a szerelemben is! . . .

Újra Bélteky volt, a szenvedélyek asszonya.

Kihúzta magát egyenesre. Ruganyosan ugrott azt egyik ablakhoz, melynek keménytöltésű vánkosaiban a kommunisták elől rejtegette Browningját. Megnézte a töltéseket. Rendben voltak. Lerohant az emeletről lángoló szemmel, büszkén, mint ahogy az igazi harcos rohan a halálba.

A többi csak pillanatok kérdése volt.

Benyitott a grófhöz, fölrántotta a villanyt, és már célozott is . . .

A mult minden szenvedése, kínja, gyötrelme és vihara sűrűsödött össze ebben a villámlásban és dördülésben.

Lyubinszky, aki az erős ajtónyitásra éppen fölkapta fejét, — átlótt torokkal esett vissza a párnákra.

Hanna eldobta a fegyvert és szemében felcsillanó örömmel, diadalmasan nézte a gróf nyakából a vastag sugárban kiszökő vért, mely ömlött, ömlött . . . Elborította az ágyat, lecsurrant a földre. A hulló cseppek vékony, bibor szalaggá tömörültek s a földön kanyarogni kezdtek ő fele . . .

Az asszony vad kacagásban tört ki, mint az eszelősök.

— Ha, ha! A másik másképpen várt, — ugy-e, Rex . . . ? Te hitvány áruló! Ha, ha! . . . A másik! . . . Én . . . ha, . . . ha! . . . Óh, én a mult minden elégtételével! — kiáltotta szilaj extázisban tovább hahotázva.

Órület határszélére jutott. Lángoló szemeiben már

már téboly örvénye sötétült. Egyszerre, — minden átmenet nélkül, — hirtelen abbahagyta a harsogó kacajt. Zavaros tekintetét merev feszültséggel rögzítette a szoba egyik homálybavesző pontjára. Mintha valamit látott volna ott, ami lenyűgözte ... Kebeléből mély, kínos sóhaj szakadt.

Minő gondolat gyötörhette? .. Talán kísérteties látomány ..? Vizió ..?

Az alakja is mintha megmerevedett volna ...

Ezalatt a bibor szalag egyre szélesedett a földön ... A halott arcára már nyugalom fagyott, elsimítva az utolsó pillanat rémületét és kinját.

Hanna most lassan elfordította szörnyű tekintetét a homálybavesző pontról, hova percekig kövült döbbenettel révedt s imbolygó léptekkel, — mint az alvajáró, — az eldobott fegyver fele tartott ...

Fölkapta és magára emelte.

Dörrenés ... S a következő pillanatban átlőtt szívvel zuhant a padlóra.

XXXIV.

Kisérteties csönd ... Égő villanylámpák, két merev holttest és vér ... vér. Vérből két kanyargós, széles vonal a padlón, mely egymás közelében két rozsdavörös tócsába fagyott.

A borzalmakra felvirradt a madárdalos, májusi reggel és semmi sem látszott tudomást venni arról, hogy a természet harmónikus, pompás szépségéből két villanással kiszakadt két lobogó, emberi élet.

A földszint csukott redőnyei közül nem verődött ki a belső fény. Az emeleti hálósoba erkélyre tárt ajtaján a felkelő nap ragyogása elhomályosította az égve hagyott villamos láng erejét. Kivülről szunnyadó béke látszott előmleni a zöld lombok közt hallgató villán és benn az örök békesség honolt. A két szenvedélyes em-

beri szív vérbefagyott, már nem volt többé varázsa a gyönyörnek, sem bosszúszomja a gyűlöletnek, minden vád, kín, bűn elcsúszott a halál néma ölelésében.

És következett minden sorjában.

A fölfedezés, Kati szörnyű rémülete, ki mikor meglátta a holttesteket, hangosan sikoltozva menekült a kerten át az útra. Emberek gyűltek, kezdődtek a különböző híradások, hatósági intézkedések, hullaszállítás és végül egy könnyörületes szív jósága.

Ki lehetett volna más ez az érző lélek, mint a szenvedők barátja?

Horváth Erzsí eltemette a két halottat.

A vizsgálat minden kétséget kizárólag megállapította, hogy gyilkosság és öngyilkosság esete forog fenn. A Browningot a halott nő kezében találták, ki még akkor is szorította rágörbült, merev ujjáival.

Erzsit mélyen megrendítette Hanna tragikus halála, kinek hálósobájában megtalálták a grófnak címzett, idegen szerelmes levelet. Nyitva hevert a földön és magyarázatát adta Baráthné elkeseredett cselekedetének. Erzsí a két halottat egymástól külön, a temető két messzeeső pontján temettette el. Ösztönösen érezte, hogy Hanna kívánságának tesz így eleget. És hozzálátott a gróf feleségének felkutatásához. Azonban ez a fáradozás nem járt eredménnyel s a gyász hír nem volt közölhető. Úgy lehet, a dúsgazdag Eugénia grófnő éppen úgy mesebeli hitves volt csupán, — (valamely alkalmi taktika a gróf részéről,) — mint az állandóan bőkezű és nem létező jó Kamilla tante.

Erzsit egy napon nagy meglepetés érte. Hanna sirjára vitt virágokat s mikor a temetőben a hant közelébe ért . . .

— Úr Isten — riadt meg hangos dobogással szíve és visszahőkölt. — Kelemen Béla . . .

Megállott azzal az elhatározással, hogy azonnal távozik, de nem tudta szemét levenni az elébe táruló képről.

A doktor levett kalappal állott a sír előtt. Arca az erős,

szabad világításban halványnak és szenvedőnek tünt fel. Lelkében különös és ellentétes érzések hullámozgottak. — Hanna, — mondták gondolatai a földben porladónak, — lásd, eljöttem sírodhoz . . . Először és — utóljára. Bármilyen értelmetlennek találom az eszemmel e szentimentális, e neveltséges gyöngédséget, hogy én, a kijátszott, megcsalt szerető halóporodban fölkeresselek, — belső kényszer ereje mégis ide hozott. Meg akarom mondani neked Hanna, hogy nem haragszom. Nem . . . Te a vádasklakban megmondtad leplezetlenül, ki vagy . . . s én vallomásod ellenére tovább szerettelek. A hiba tehát bennem volt. Az én szenvedélyemben. Nem tudtam lemondani rólad addig, amíg . . . Hagyjuk . . . Azután szenvedtem, elzárkóztam, remete lettem. Mikor már többé nem szerettelek, a — szerelmet sem sóvárogtam. A vörösrózsák! Óh, a vörösrózsák . . . akkor és most . . . Nem haragszom Hanna . . . — Kelemen száraz szemekkel, mereven nézett a földhalomra, melyet vörös rózsák friss, sűrű erdeje borított. Vonásin szoborszerű mozdulatlanság feszült. Szemöldökei között a mély vágás szinte zordan ékelődött. Dús fekete hajában halántéka körül fehér szálak sokasága vegyült. Deresedett. Ó volna az, a néhány év előtti hódító ifjú? Erzsi régen látta, a Zsombódy-árvaház avatására nem jött el a doktor. Özvegy Kelemen Pálné fiához költözött Budapestre, ki teljesen visszavonulva minden társaságtól, kizárólag munkájának élt.

Erzsi nézte, nézte be nem telő, szomorú nézéssel.

A síron rengeteg vörös rózsá... Hanna kedvenc virága . . . Ő hozta régi szerelmesének. Megbocsátott? . . . Talán szereti most is? . . . Óh, elborított vele minden göröngyöt, tékozolva szórta a halomra, mint királynő útjára hintheti imádó, alázatos lovag. . . Igaz, a halálban nincs sérelem, harag, gyűlölet, csak megbocsátás és kiengesztelődés. Igaz, igaz. . .

A leány szeméből két nehéz könny gördült a kezében tartott virágokra.

Az a szerelem, — gondolta szenvedően, — mely egyszer mindenható erejében élt, él a síron túl is . . . Tudom, érzem.

Megfordult és nesztelen léptekkel távolodott el a sirtól. Első könnye nyomán szaporán pergett a többi is, mint szétszakadt gyöngyfűzér hosszú sora.

— Oh, én, . . . én is így szeretek . . . örökre reménytelenül. . .

Útközben egy gondozatlan sírra tette Hannának hozott virágait, és a kijárat felé sietett.

Erzsi, mint mindig, fájdalmát a munkába ölte. A haza forgott veszedelemben : a hazáért kellett cselekedni. A kommunizmus szocializálta pesti bérpalotáját s vidéken fekvő nagybirtokát. Javai fölött nem rendelkezett. Így, személyét nem kímélve, az ellenforradalom titkos szervezkedését szolgálta. Farkas Lőrinnel állandó összeköttetést tartott fenn, tőle tudomást szerezve meggyéje összefogható erejéről, melyre a fővárosban készülők ellenforradalomnak szüksége volt. Birtokában lévő összes Zsombódy ékszereket átadta a fegyverkezés költségeire.

Oh, a forradalmak békés polgára sokat tanulhatott volna tőle !

Az események tornyosulásában csakhamar kiviláglott, hogy a szovjet vörös május ünnepe inkább szemfényvesztése volt a kommunizmus megerősödésének, mint diadala. A tanácskormány a fővárosban már ápril végén leleplezett egy ellenforradalmi szervezkedést, sőt akasztatott is. Május első felében ugyancsak ez a sors érte a második megmozdulást. A vidék állandóan lázadott. A falusi nép legtöbb helyen gyűlölettel támadt direktóriumára ellen. Különösen Dunántúl állott harciasan szembe Marx kiforgatott eszméivel.

A vidéki zavargások helyén Szamuely tüstént megjelent a Lenin-fiúk terror csapatával és rögtönítélő törvényszéket ült. Ellenforradalmi gyanúkok alapján bizonyíték és kihallgatás nélkül akasztatta a jómódú gaz-

dákat és tisztos polgárokat. Neve kezdett rettegett lenni és hóhérmunkája félelmesen iktóztatós.

A szovjet ellen ápril közepén megindított román offenzíva egyelőre az elfoglalt Tisza vonalánál megállott. A román haderő, mint fenyegető felhő állandó félelemben tartotta a Tanácskormányt bevonulásával. Közben a csehek felbuzdulva a románok példáján szintén előnyomulást kezdtek. A vörös hadsereg gyors tempóban visszakergeti őket Szepességig. A diadal rövid, Clémenceau sürgönye megállásra kényszeríti a Tanácskormányt.

Az utcák falán új plakátok kerültek a régiek mellé riasztó figyelmeztetésül az ellenforradalom híveinek. És szóltak:

„Te, sötétben bujkáló, rémhírterjesztő ellenforradalmár, reszkess!”

Vagy:

„Le a nemzetközi békeharamiákkal! Éljen a világszovjet!”

Visszont:

„Ne tétovázz! Állj mellénk a vörös hadseregbe!”
— És így tovább.

Az életükért rettegő burzsujok között halkán sutogott szavak nyújtanak némi vigaszt a rémület vak-sötét napjaiban.

— Hallottad? Van ellenkormány! Aradon alakult. Már Szegedre költözött . . . Hadsereget szerveznek. Horthyé az érdem . . . Már fölállították a Fehér Gárdát!

— Hála Istennek! Jönnek nemsokára . . . Jönnek, jönnek!

Óh, ebben az időben a Batthyány palota szűknek bizonyult a Lenin-fiúk széles munkakörének befogadására! A parlamentben helyezkedtek el, melynek boltíves pincéiben lejátszódó véres események a francia forradalom rémuralmának borzalmaira emlékeztetnek. A nemzeti eszmék martírjainak egész serege pusztult el gyilkos kezükön.

A fenyegető helyzet keserüségét növelte az élelmiszer hiány, a gazdasági csőd s a pénz elértéktelenedése.

— Jön-e a megváltás? A Fehér Gárda? — sóvárgott a remegő reménykedés szakadatlanul az elnyomottak szívében. Azok, akik a hatalmat bírták, fölsziszszentek s erős marokkal kaptak a gyeplőszárba. De a vészes idők rohanó paripáit már nem fékezhette számító akarat.

XXXV.

Csonkamagyarország, a kar-s lábnélküli béna, végső veszedelemben fulladozott. Lelketlen, áruló erők ingoványba taszították, a láb süllyedt alatta s nem nyúlt sehonnan baráti kéz, mely kimentse. Haláltusájában még egy hősiesség lendülettel életre akart kelni és odakiáltotta a könyörtelen világ gúnyos közönyébe:

— Június huszonnegy, ellenforradalom!

— Ide nézzetek! Én, a nyomorék, a béna, egymagam, a nélkül, hogy valaki segítene rajtam, visszajövök a halálból, ahova kergettetek!

Főlemelem tiltakozó szavam mindenek ellen, amiket gaz bérencsek nevemben elkövettek és élni akarok, élni becsülettel!

— Dicső nemzeti multamban felújhódva, — csonka testemmel csodák csodájára egyedül vergődöm ki a mocsárból, a hinárból, az aknából, melyet alámástak!

És felvirradt a gyászoló magyarokra a nagy nap: ezerkilencszáztizenkilenc június huszonnegyedike.

Kedd volt. Szokatlanul hűvös légáramlat borzolta a margitszigeti fák dús lombját, ahol a népbiztosok nyaraltak. Napjában többször egy-egy könnyű felhő kerekedett valahonnan s mint az áprilisi ritka eső, néhány percig szemezett. Az ég hol derült, hol borult. A pesti utcák poros kövezetén apró, tölcseeres örvényeket sodort kavargva a kellemetlenkedő szél.

Milly bárónő elzárkózott magányában ezen a napon úgy érezte, hogy nem bírja tovább a magas kőfalak fülledt levegőjét. Ellenállhatatlan vágy hajtotta ki a szabadba. A környék kiránduló helyeit nem volt bátorsága fölkeresni. Az az ötlete támadt, hogy a budai Dunapart gesztenyefái alatt keres üdülést. Éppen indulóban volt, mikor Radák báró becsöngetett.

— Hova, hova? — tudakolta Natyi érdeklődéssel. — Nem jó lesz messze menni. Puskaporszag van. Kora délután három shrapnell repült fel a levegőbe Ó-Buda táján. Ez a jel...

— Ugyan menjen! — förmedt rá Milly. — Jel!... Repült! . . . Mióta hallok már. Ekkor, meg akkor... egész bizonyosan... És nem történt semmi érdemes! Vajudások ezek barátom. Miért higyjem, hogy éppen *ma és most*?... Jöjjen menjünk a budai dunapartra a gesztenyefák alá és lammentáljunk. Úgy sem vagyunk egyébre valók.

— Kedves Milly, — szólt a báró sértődött önérzettel, — nem osztozom véleményében. Én bizony egyébre is vállalkozom a siránkozásnál, sőt...

Az asszony félbeszakította és szemébe nézett:

— Tudja Natyi, akkor ragad maga fegyvert, mikor én piszkafát!

— Honnan tudja?! — pattant fel a báró éles hangon, most már teljesen sértődötten.

— Sejtem Natyi, sejtem, — legyintett kezével Milly, — de nem rólunk van most szó, hanem a fiatalságról. A tetterő az, aminek cselekednie kell.

— És cselekedni fog, — mondta nyomatékosan a báró előbbeni mérgét elraktározva. — Mondok magának valamit Milly, de aztán pszt! hogy Erzsitől tudom. Most beszéltem vele. Ő pedig nem tréfál az ilyen dolgokban. Nagyszerű nő! Az a három shrapnell jeladás volt...

— Már hallottam, — állította meg beszédében Radákot türelmetlenül a bárónő, — lárifári, nem hiszek! Az entente-tal is bolondították, az is mindig

jött ... ! Én hívő hittel szakadatlan vártam ... S mi a vége ? Ránk sem hederít. Talán a Fehér Gárda, az majd eljön ... Most pedig menjünk ki a dunaparra, jöjjön.

Milly bárónő mikor kilépett az ajtón, élénken mondta:

— Újságot tudok Natyi !

A báró, mint a vizsla a nyomon, szimatolva hegyezte fülét. — Mondja kedves Milly, mondja ...

— Ha száz esztendeig törné becses fejét, akkor sem találná ki, — mosolygott Milly a báró izgulásán, — tehát nem kínozzom tovább a várakozással: Gina menyasszony !

— He, he, sikerült ? — nevetett halk gúnyorossággal Radák. — Végre sikerült ? ... És ki a boldog halandó ? Akarom mondani : a másik szenvedő fél ?

— Névszerint : Tamás György. Személyesen nem ismerem.

— Hogy, hogy ? Hiszen maguk elválhatatlanok Ginával ? ...

— Voltunk Natyi, voltunk a jobb időkben ! De most ... Ki ér ma rá egyébbel foglalkozni, mint hogy proli Ófelségééknek mi a legújabb rendelete a felesleges burzsujok számára a Vörösújságban ? Továbbá : lesz-e holnap harapni való ? Vagy egymást esszük ?

— Jó, jó, kedves Milly, de azt csak tudja, ki és mi Tamás György ?

— Regényalak, — mondta görbére biggyesztett szájjal a bárónő, — Gina mindig szerette a holdvilágot.

— Irígykedő iróniával folytatta :

— Ez a szerelme is poétikus lendülettel csúcsondodik holtomiglenná.

— Reálisabban kedves Milly, — sápítózott Radák, — kézzelfoghatóbban ! ... Felettébb érdekel, ki legyen Tamás György a valóságban ?

— Vőlegény ! Hát nem mondtam ? Maga túlságosan mohó, barátom. Még érteném, ha ebben a veszettül éhes világban valami izletes pecsenyéről lenne szó és az után kapkodna ... de így ? ...

Nekem *ez a jó falat* kedves Milly, amennyiben nálam

még gyomrom kiáltó szavát is elnyomja egy kis fűszeres pletyka ... Reám nézve nincs izgatóbb és pompásabb valami, mint a finom flirtek kényes és bonyolult szálai, avagy valamely vehemens szerelmi rapszódia ... Óh, ez a falatok falatja!

— Tehát táplálkozzék kedves barátom, — mondta Milly kegyosztóan. — Annyival is inkább, mert ha ezzel a csemegével jóllakik, több burgonya marad nekünk, — éhezőknek. Tehát: Tamás György miniszteri titkár és vagyonos ember. Parthie. Különben az egészről tegnap értesített Gina személyesen, holott... Holott a történet kezdődik — a köztársasági időben. Azonban eddig homály fődte. Mottó: holdvilág. Buda estenként elhagyatott, Gina rendszerint későn fekvő, szereti az esti mozgást, a sok szabad levegőt ... Nos, egy ismeretlen férfi tolakodóan követi ... követi ... s ő, mint üldözött ártatlanság, Tamásban, — *szintén ismeretlen, de deli nemzetőrben talál szabadfőra*. És ... a hold kibukkan vagy eltűnik a felhők között? ... Tudom is én! Ők azonban egymásra találhatnak ... Így mondja Gina, elhiszem én, gondoljon maga, amit tetszik. Óh, a holdvilág diszkrét és áldásdús, amint a fejlemények bizonyítják. Az esküvő pár hónap múlva lesz, addig, — előttem ismeretlen okok miatt, — várniok kell. Most záradékul számtani rejtvényt adok fel magának. Ginánál Tamás négy évvel fiatalabb és Magdus már cseperedik ... — Milly jelentőségteljesen bölintott fejével a báró fele:

— Ezt adja össze Natyi!

— Már ki is vontam: valóper, — szólt Radák tüntető szakértelemmel.

Villanyosra ültek. Öt óra volt. Az Erzsébethídon haladtak át. A báró sasszemekkel kémlelte a Dunát.

— Milly, nézzen csak oda, — szólt suttogó hangon, — ott, a Ferencz József hídnál ... a vizen monitor vágat lefele ...

— Na, és? — kérdezte a bárónő felhúzott szemöldökkel, hűvös hangon, — mit néznek rajta?

— Nem látja? — Radák hangja szinte remegett a felindulástól.

— Mit?

A lobogót! . . Nemzetiszinű zászló van rajta!

A bárónő elővette lornyonyját.

— Ugyan . . . Képzeli. Én a nagy füstöt látom, ami körülötte leverődik.

Radák bosszusan elhallgatott. Nem akart a villanyoson vitatkozni.

Mikor a kocsia budai dunaparthoz kanyarodott velük, egész sor hajót láttak vesztegelni szorosan a partnál a Lánchídig.

— Nézze, nézze, — szólt újra izgatott susogással a báró, — oda nézzen! Az első hajóra a Lánchíd-főnél!

Csakugyan, — rebegte a bárónő, — csakugyan... Látom, óh, Istenem, látom! . . .

A szeme mintha könnytől lett volna fényesebb.

A hajón három matróz állott. Közülök egy szélesvállú, napbarnított arcú fiatal legény mosolyogva tárt szét egy nemzetiszinű lobogót s a hajó zászlórúdjára tűzte. Aztán bátran, csillogó szemekkel nézett körül.

— Ember a talpán, — meri . . . — mondta a báró elismeréssel.

A matróz fején a sapka hátra volt csapva. Karját keresztbe fonta s az árbóchoz támaszkodott. A hűvös szél belekapott a nemzeti ereklje szent szineibe s büszkén meglobogtatta ősi szépségét, bizó erejét. Az ámulók a partra gyűltek.

Bátor legény, felejtethetlen pillanat!

Mint varázsütésre, egyszerre zászlódszt öltött a hosszú hajósor: piros, fehér, zöld . . . !

Néhány perc alatt nagy csoport verődött össze a parton siető, bámész tolongókból. Ámulat, öröm, ijedtség, döbbenet vagy hozsánna ült a szemekben, kinek-kinek szíve szerint. Két vörös ór csodálkozva nézte a hídról a történeteket.

— Vigyázat, — szól! valaki a tömegben, — baj le-

het... Szemben a Szovjetház. Ágyúkkal van felszerelve. Minden pillanatban idelőhetnek...

Erre a tömeg, — amilyen hirtele összeegyült, — olyan gyorsan szét is oszlott a mellékutcákban.

— Hamar villanyosra! — riadozott ijedten a bárónő, — félek, haza, haza... és Radák karjába kapaszkodott.

A parti villamosok zsúfolva érkeztek. Ember-emberhátán szorongott s ők loholva, lihegve hajszolódtak a Szarvas-térig, hol valóságos rimánkodásra préseltek ki az első peronon annyi helyet, hogy Milly és a boldog hírrel Erzsike siető Radák felférhessenek. A kocsis utasai, mint megbolygatott méhraj, úgy dongtak Emlegettek a lánchídi hajósor, a nemzetiszínű lobogókat, shrapnelleket; rövid szavak, halk megjegyzések röpködtek óvatosan, mint sötétben a félő tapogatózás. Nem tudta senki, ellenség vagy barát az, ki kérdi, figyeli, ki szoros közelségében lehellelével súrolja. A kocsis sebes robogással fordul az Erzsike-hídra, hol alig tett némi távolságot, belsejében a dongás hirtelen lármába csapva zúgott fel:

— Ni, ni! Mi az? Látod? Ott, a Ferenc-József hídnál! Nézd csak! Óh, jön... Jön a monitor! Nézzétek, milyen hatalmas nemzetiszínű zászló leng rajta! Nyílsebesen jön... Istenem!...

— Talán az, amelyik az imént elment? — kérdezte Milly Radákot. A kiabálás elnyelte a válasz hangját:

— Ellenforradalom...! Harc lesz bizonyosan... Nem tréfa! Most kezdődik!...

— A kocsin akadt pár vérbeli kommunista, kik összehúzott szemmel, gyűlölködő haraggal, némán nézték a feltörő lelkesedést. Az a titkos gondolat foglalkoztatta őket, hogy jól emlékezetükbe véssék az örvendezők arcvonásait... A többi majd a Lenin-fiúk dolga lesz.

A különös, kiszámíthatatlan véletlen folytán az egyaránt rohanó villanyos és monitor a híd közepén szinte összefüggő, szoros közelségbe kerültek egymással, olyanformán, hogy a kocsis a hídnak éppen azon a pontján haladt akkor, ahol abban a pillanatban a monitor megál-

lott, s így közvetlen a kocsi előtt emelkedett föl a hajó kéménye.

És ekkor...

Gyorsabban, mint emberi gondolat fölfoghatná, a kürtből sűrű, fekete füstoszlop csapott ki; fellobogó, széles lángkéve, és siketítő, hatalmas dördülés bömbölt végig a Dunán...

A monitor lőtte a parti Szovjetházat.

Elementáris erejével nyögöző hatalmába ejtett mindenkit e nagyszerű pillanat, ki részese, vagy szemtanúja volt Csonkamagyarország hősies, de árulásba fulladt ellenforradalmának.

Közvetlen a monitor fölött az emberekkel telt villanyos megállott, mintha gyökeret vert volna. A kocsiban pánik keletkezett, vad ordítózás:

— Menjen! Indítson! Harc van! Miért áll? Itt veszünk!

A monitor lövését a Gellérthegy ágyúi viszonozták s a Szovjetház gépfegyverei.

A szörnyű zajban nem lehetett a dühre ingerelt kocsivezető hangját hallani, csak szája mozgása látszott.

— Indítson már! Nem érti? Mit akar? Tűzvonalban állunk! Célponton! Itt pusztulunk, — siráinkoztak a nők, — minden oldalról a monitort lövik!... Indítson!

A kocsi nem mozdult.

Újra füstoszlop, lángkéve, dördülés!...

— Pompás! Nagyszerű! — kiáltott extázisban két fiatalember ez első perronon. Egyik katona volt, a másik civil.

— Ez eltalálta! Pont az erkélyt! A következő beljebb mehet! Lássuk...

Bum!... bum!... zengett végig a Dunán az ágyúk félelmes, vad bőgése.

Milly bárónó elfakult, vértelen arccal, tágranyilt szemekkel, rémülten lihegett. Álla kormos volt a lövegek füstjétől. Kétségbeesetten rángatta a bárót:

— Szálljunk le, jöjjön, menjünk!

A mellette álló két lelkesülő ifjú szájalommal nézett rá. Radák kifeszítette a mellét és fölényesen szolt az ágyúk tüze között:

— Hova menjünk? Lövik az egész területet! Örüljön kedves Milly, hogy átélheti ezeket a felséges, történelmi pillanatokat . . .

Magában pedig teljes elégtétellel gondolta: nesze a piszkafáért!

A fenkölt biztatás a bárónő fogvacogását nem csendesítette. Végső elkeseredésében tárcáját, gyűrűjét, óráját összefogva, a kocsivezetőhöz furakodott s kérlelni kezdte:

— Nézze barátom, magának adom mind . . . Itt van, tessék! Csak indítson!

— Nem lehet! Hát nem látják, hogy nem lehet?! — mordult rá mérgesen a vezető és a villanyos sinekre mutatott. — Az első lövés óta fekszenek!! Nem látják? . . .!

Milly bárónő szeme az útvonalra meredt. Előtte volt az elháríthatatlan akadály. Ugyanis a híd járó-kelő népe a sinek mentén, — mint valamelyes mélyebb ponton a járda csekély magassága mellett, — hasra feküdt, úgy keresve némi védelmet a lövegek ellen.

Sokan a nagy izgalomban leszálltak a villanyosról és körülállották vagy a többiek mellé feküdtek a sinekre. Radák a perronon maradt a két ifjúval. Milly teljesen lemondva a menekülhetésről, a villanyos lépcsőjének az úttest belső felére eső aljára ült kétségbeesett kucorgásba húzva össze tagjait.

— Legalább nem látom a lángot, mikor fölcsap, — gondolta igyekezvén ezzel is kisebbiteni a helyzet borzalmát.

A monitor harmadik lövege is kirobbant, diadalmas zengéssel hasítva át a többi ágyú dörgését. Hősei pár perc alatt visszafordították a kormányt. A hajó kicsúszott a híd védelme alól. Néhány ágyú zúgott utána innen-onna, míg a távolság és kanyarulat elnyelte szem

elől, aztán elcsendesült a Duna széles tükre. A fekvő emberek fölkeltek a sinekről. A villanyos megindult. Az utasok, — boldogan sértetlenségükben s büszkén az átélte nagy eseményre, — hangosan vitatták egymással: hogy történt az egész? Mi lehetett volna velük, ha... stb. Jöttükben a pesti dunaparton vörös katonák rohamozása dübörgött végig és erős puskaropogás. Beljebb érve, a Kossuth Lajos-utcában alig látszott valami harcias mozgalom. A Rákóczi-úton már semmi feltűnő nem volt, az emberek nyugodt egykedvűséggel haladtak dolguk után, mint minden más közönséges napon.

Milly szerette volna odakiáltani mindenkinek:

— Nem tudjátok? Ellenforradalom van! Most kezdődött a Dunán! Onnan jövök!

A bárónő arca előbbeni halványsága után kivörösödve égett. Didergő rémületét az átélt izgalmakban a kín verejtéke váltotta fel, mely a monitor füstjének kormát arcán, nyakán szétmázolta. A hajából csapzottan csúszott ki egy csomó kalapja alól. Testben és lélekben meg volt viselve.

— De ilyent! — mondogatta folyton Radáknak. — De ilyent! Legvadabb álmomban sem képzeltem volna! Hogy én, akinek az idegei... aki nem birom ki, hogy egy csirke nyakát előttem elvágják... én a monitor kürtőjébe kerüljek? Mert ott voltunk! Hát mondja, nem ott voltunk?!

— Majdnem kedves Milly, majdnem. Ha azonban egészen benne lettünk volna, úgy már a Hungária, akárrom mondani a Szovjetház második emeletén tálalnának mindkettőnket burzsuj pecsenyének a népbiztosok elé. Parancsolja, hogy hazakisérjem?

— Nem, nem, csak siessen Erzsike a boldog hírrel! Ki tudja, mit rejt a következő óra...

— Viszontlátásra asszonyom, — a barrikádokon!! — szólt hősies elszántsággal a báró és búcsút vett.

Milly a Rókusnál leszállott a villanyosról. Átvágott a kórház előtti gyepes téren és megdöbbszent csodálko-

zással tapasztalta, hogy az embereknek sejtelmük sincs a Dunán lezajlott harci eseményekről. A téren szerelmes párok enyelegtek a nyári alkonyatban. Hogyan, hát nincs fölkelés, lázadás, tömörülés?! Alusznak a szívek? Nem tud senki semmit? A dunai rettenetes dördülések nem hallatszottak idáig?;...

Jókedvű pár került vele szemben. A férfi vörös katoná volt, a nő cselédféle. A legény hosszúszerű vírággal csiklandozta nevető elvtársnője nyakát. Milly dühösen rájuk akart kiáltani:

— Forradalom van! Nem tudjátok?...

Aztán jobbnak látta, ha hallgat s elnyeli indulatait, melyekkel forrpontra szeretne volna hevíteni a tájékozatlan várost. Sietett otthonába és bezárkózott. Ezer nyugtalan-sággal, tépelődéssel várta a fejleményeket. Mit hoz az éjtszaka, a reggel? Rákerül-e a sor a kézitusára? Lesze csakugyan barrikádharc?... Szemet szemért... fogat fogért... — mormogta hideglelősen.

Az emberek között este hétóra fele kezdtek a külföldi hírek szétszivárogni. Mindenki tudott, vagy kérdezett valamit a másiktól. A város fölött repülőgépek keringtek. A József-körúton az a hír terjedt el, hogy ostromolják a Mária Terézia-téri telefon központot. A vörös őrk nyolc órakor bezáratták a házak kapuit. Félkilenckor lehúzták az ablakok redőnyeit, azzal a kemény paranccsal, hogy senkinek sem szabad kinézni. Továbbá szigorúan meghagyták, hogy a lakásokban azonnal el kell oltani a villanyt és minden másnemű világítást.

Jött az éjtszaka. A sötét otthonukban virrasztó fehérek remegő reménykedése, imádkozása... és a vörösek ádáz dühe, szitka. A város egyes pontjain folyt a harc. Fellegek gyűltek az égre s komorrá tették az éjtszakát. A sötétségben még riasztóbb volt a sűrű puskaropogás s a hatalmas géppuska zápor, mely a pesti körúton söpört végig pokoli, kattogó csattanásokkal. Közben egy-egy ágyú bömbölése hasította át a levegőt. A fellegek egy darabig ritka, nagyszemű esőt vertek

a lehúzott redőnyök falához. Az éjjeli órákban, — mintegy türelmüket vesztve, — hirtelen vad zuhogással ömlöttek szét a város utcáin. Az ablakok párkányzatán erős ütéssel koppantak a jégdarabok s a félelemben virrasztók tízszeresen aggódtak övéikért. Mire a vihar elült s fölhasadt a hajnal . . . eldőlt az ellenforradalom sorsa.

A monitorok, a katonatisztek, a Ludovika Akadémia hadapródjai hőiesen helytálltak, azonban a túlerő és az árulás lefegyverezte őket. Ugyanis a munkásságnak az a rétege, mely előzetesen csatlakozott az ellenforradalmi mozgalomhoz, a kivitel órájában a megállapított tervnek magára vállalt részét a meghatározott időben és jelzett pontokon nem hajtotta végre. Ezzel, hogy utólagosan kivonta magát a megindított fölkelésből: meghiúsította annak sikerét.

Mikor a hatalmas zápor megszűnt s a felkelő nap szétkergette a fellegek kósza foszlányait: elhallgatott az ágyúszó és a puskaropogás. Titokzatos csönd ülte meg a riadt főváros kőhalmazait. A virrasztók kábultan, elcsigázódva várták: ki győz? . . . ki veszít? . . . !

Vörös — vagy fehér? Élet — vagy halál? . .

XXXVI.

Horváth Erzsi ébren töltött éjszakájára keserű reggel köszöntött.

Ő, aki nem ismert más küzdelmet, célt, eszményt, mint a hazáért és szenvedőkért élni, ki minden rendelkezésére álló javával támogatta az ellenforradalmat: élete legnagyobb csapásának érezete a balsikert. Már pirkadáskor felhúzta az ablakredőnyét:

— Mi van? . . . Óh, csönd . . . Sehol senki . . .

Később kezdték szállingózni a dolgaik után látó emberek és . . . Óh, csilingelt a villanyos, jártak a koscsik, söpörték az utcát . . . mintha minden rendben volna! Erzsi rosszat sejtett.

Mikor előtte volt a reggeli „Vörös Ujság“, melynek címlapján a Tanácskormány néhány rövid sorban tudtul adta örvendező boldog híveinek, hogy sikerült az ellenforradalmi megmozdulást teljesen leverniök: Erzsi kezéből földre esett a lap. Elmult egyóra. Ő még mindig ugyanazon a helyen ült s merev mozdulatlansággal nézett maga elé a levegőbe:

— Tehát ennyi lett a nagy műből! Néhány könynyeden írott, gyilkos szó, mely véresen markol mindazok szívébe, kiknek szent a haza. Ennyi és nem több... Akár három ember verekedett volna össze az utcán! Oh, és mégsem hagyjuk abba! Nem és nem! Majd jön a szegedi Fehér Gárda...! Horthyék egyre erősödnek. Jön... jön a gárda!

Azonban ennek nem érkezett még el a beteljesedése. Hátra volt addig néhány keserű pohár. Ki kellett üríteni.

— Mi lesz most az elfogottakkal? — jajdult fel Erzsi szívében a kinzó kérdés, — megölik?...

De a hősöket megvédte Isten.

Páran estek áldozatul csupán, mert az entente olasz missziója nevében Romanelli ezredes közbelépett s a népbiztosok nem merték kivégeztetni a többi foglyokat.

A *békés polgár*, akinek az őszirózsás és vörös forradalmat úgy szervirozták, mint a mesebeli „terülj asztalkám“-at és ki előtt a bűvös szóra ott termett minden földi szép és jó, *amit tunyaságában elvárhatott*, most sehogy sem értette, hogy az ellenforradalom, aminek csakugyan puskapor szaga volt, ágyúdördülése és bátor hősei: eltűnt, elsikkadt, nincs. Kőd előtttem, köd utánnam... — Pedig ezen az éjtszakán nem is aludtam, mint a másik kettőn, — állapította meg csodálkozva, — és még sincs sehol semmi... Ni, ni, hogy megtréfálják a szegény embert!

Erzsit még egy nagy szomorúság érte e napokban.

A pesti ellenforradalommal egyidejűleg annak vidéki elágazásai is megmozdultak. Az izgalmas események között, egy vörös katona Farkas Lőrincet, a nagyra-

becsült, köztiszteletben álló plébánost megölte. Alkonyati órán, ablakából nézett ki a nemesszívű pap, mikor a gyilkos golyó leterítette. A merénylő elmenekült s így nem tudták megállapítani kilétét.

Csonkamagyarország haláltusája tovább folyt.

Július második felében a szovjet offenzívát indított a Tisza vonalánál veszteglő román csapatok ellen. Azonban a Tanácskormányt az a meglepetés érte, hogy az összeverbuvált vörös hadsereg pár napi siker után fegyelmetlenül züllött szerte, a románok pedig átkeltek a Tiszán s a főváros felé tartottak.

Ezzel területileg megbukott a proletárdiktatura.

De megbukott a munkásság lelkében is. Látták, hogy a nagy hazugságok között, melyeket számukra gyártottak, egyike a legnagyobbaknak: a világszovjet. Országunk magában lángolt, rémes, vörös fénnel világítva meg nyomorúságunkat. Körülöttünk minden oldalról állottak a régi bástyák, a nemzeti hadseregek és Kun Béla nem tudott többé csapatokat szervezni sem a románok ellen, sem esetleges utcaharcokra Budapest védelmében.

Beállott az elkerülhetetlen. A Tanácskormány augusztus elsején lemondott. A népbiztosok sietve menekültek Ausztriába. Új kormány alakult, mely kiáltványban közölte, hogy a Munkás-Tanáctól ideiglenesen átvette a vezetést a Tanácskormány helyett, amennyiben az entente a béketárgyalások megkezdését ehhez a feltételhez kötötte. Bánk Ernő ismét politikai tényező lett és Lorberné megkezdte újra szónoklatait. Azonban a jóra való törekvések között a végzet feltartóztathatlan... és augusztus negyediken... a románok megszállották Budapestet.

Jöttek... Jöttek végtelen sorokban és dübörgött lovaik patkója alatt a magyar kövezet...

Nem, nem! Nem a köveken jöttek... a szíveinken! a könnyeinken! a kínjainkon!

Rajtunk, az egész életünkön...

Voltak férfiak, a büszke, harcos szittya faj késő fiai, kik nem mertek egymás szemébe nézni ezen a borzalmas napon; kik nem beszéltek és nem tekintettek ki az utcára ablakaikból.

Mérhetetlenül szégyelték magukat.

Hát *idegen* fegyver kellett a kommunizmus megdöntésére? Hát *nem voltak* bátor férfiak elegendően idehaza? *Soha még nagyobb időket és törpébb embereket!*

És voltak asszonyok, kik sírva borultak szent képeik elé:

Uram irgalmazz! Krisztus kegyelmezz!

Jöttek ... jöttek végtelen sorokban ...

És testünkön csattogott a román patkó ...

A mocsár fölé, — melyben az ország béna teste vergődött, — idegen kezek kiterítették a szemfedeleket. Voltunk és mégsem voltunk. Akár a tetszhalottak. Halottunk, láttunk, éreztünk mindent, de nem beszélhettünk, nem védekezhettünk. Halottak voltunk, a fekete lepel esett, hullott, csavarodott ránk ... és mi vártunk, túrtunk szó, sóhaj, mozdulat nélkül azzal a vak, ösztönös, mindennél erősebb hittel, hogy a gyászszerartás után jön a feltámadás.

Az elkárhozott lelkek kutatják olyan tikkadt szomjúsággal a mennybolt csillagát, mint ahogy a halálba taszított magyar szívek néztek Szeged felé.

A Fehér Gárda, a mennybolt csillaga, jön-e ...?

Megérjük? Meglátjuk? ...

Uram irgalmazz! Krisztus kegyelmezz!

És Szent István csonkává nyomorított országának minden nemzetiségű és hitű gúzsbavert, nyomorgó gyermeke egyaránt döbbenetes rémülettel állott a kérlelhetetlen végzet előtt és lelkében egyforma keserűséggel gyötrődött:

— Mi lesz velünk? ...

És Szegeden a Fehér Gárda, a tettekéész, lelkes nemzeti hadsereg tehetetlenségre kárhóztatva ökölbeszo-

rított kézzel túrt, várt ... Idegen hatalmak nyűgző ereje verte béklyóba.

Nem mozdulhatott.

— Mi lesz velünk? ...

Keserű napok ... Gyötrelem, megaláztatás, szégyen. Az ellenséges hatalom széles tenyérrel, vaskos könyökkel helyezkedett el fővárosunkban. Felvettük az idegen jármot, ami sebesre marta testünket s lázbeteggé korbácsolta lelkünk.

Az első napok heves izgalomban teltek. A románok tüstént kézre akarták keríteni a bujkáló, veszedelmes kommunistákat, mielőtt azok összeesküvést tervezhetek volna. Sok helyen házkutatást tartottak, s a legkisebb gyanúokra vagy árulkodásra fegyveres erővel léptek fel. És ebben a nagy nyomorúságban egyszerre minden ember a más dolgával foglalkozott; megkezdődtek a vádak és mosakodások áldatlan perpatvarai, amelyek a román szigor, hajsza és üldözések tetőpontján az izgatót kedélyeket utcai verekedésekbe lendítették, hol ki-ki meggyőződése szerint adta ki a mérgét.

A zsidóságnak az a túlnyomó része, mely teljesen távol tartotta magát és ellenszenvezett a vörös Terrorral, nyugtalan érzések között vergődött. Az esetleg elkövetkezendő vádakra gondolt, melyek egyes bűnösökért talán elvben az egész felekezetüket sújthatják. Sok példa volt erre népük történetében.

És vajjon nem volt-e mindenki válogatás nélkül egyaránt hibás, aki május elsején vörös kokárdát viselt, aki vásárolta és vitte az arasznyi vörös zászlót? Hazudott-e mindenki akkor, vagy színt vallott? Óh, dehogy, dehogy! Azt írták, mondták, szónokolták és szuggerálták akkor, hogy küszöbön a világszovjet, Európa egyesülése. S amint van tömeghangulat, tömegigazság, úgy van tömegkényszer is:

— Ha te meg ő, — hát én is!

Ennyit jelentett legtöbb esetben a vörös kokárda s

a kis zászló. Most azonban ott tolakodott mindakettő a visszajáró kísértetek között.

A *békés polgár* lekiismerete ebben az ítéletidőben is zavartalanul nyugodt volt, amennyiben a hanyagság, nemtörődomség s a közömbös „csinálja más“ politikai álláspontnak, melyet követett nem volt vörös, fehér, vagy nemzetiszíne, — tehát számadása sem. Jó esetben biztos szék volt ez a terített asztalnál, hol szabad a lakmározás, — rossz esetben üres fazék, hideg tűzhely. S szó, ami szó, ebben az állig gombolkózott, önző biztonságban hallatlan dolog esett meg vele!

És pedig, eme keserű, lázas napok túlfutott, szenvedélyes izgalmában, mikor az ifjúság hosszasan elfojtott dühének első szabad kitörésében utcai verekedéseket röktönzött, — hite szerint azonnali igazságot szolgáltatva a bűnösöknek: ekkor történt vele a sajnálatos eset. *Békés polgárunk* éppen egy körúti villanyoson ment s elégedetten szemlélte, hogy két ifjú miként dulakodik a perronon egy izraelita deákkal, mikor egy mellette álló, elhanyagolt külsejű, barázdás képű férfi, — kit bosszantott a polgár rosszmájú derűlsége, — mérgesen rákiáltott:

— Ne vigyorogjon!

Polgárunk, — ki sohasem viselt kardot, puskát s tenyerét is csak barátságos kézszorításra használta felebarátaival szemben, — e kihívó sértésre az első percben elhülve meredt az ismeretlenre. Aztán gyors hebegéssel, — amit természeténél a nagyobb fokú izgalom rendszert kiváltott, — tiltakozni kezdett:

— Mi . . . mi . . . micsoda? — Szemei egészen kidülledtek. — Ho . . . ho . . . hogy mer?!

— Szédelő! — ordított a másik.

A lármára a két verekedő ifjú, — akik az izraelita diákokat már megálló nélkül leszállították, — odacsörtettek, mint rögtönítelő bíróság. Az elhanyagolt külsejű férfi, — ki éppen a kommunben nyilvánított magatartásáért bujkálóban volt a románok elől, — azonnal átlátta a

helyzet veszedelmét és sietett köpenyegfordítással üszköt dobni:

— Szédelő! — ismételte dühödten, — kampós-orrú . . . zsidó . . . kommunista . . .

Polgárunk elfehéredett s hörögve hebegte a nagy indulattól:

— Sze . . . sze . . . szemtelen! So . . . so . . . sohasem voltam . . .

— Kampósorrú, rongyszedő, vörös zászlós, Lenin-fiú, — orditozták szaporán az ifjak, nem adva hitelt a polgár bizonygató szavainak, hogy sértett személye őskeresztény — s jól elpáholták.

Akadtak a szemtanuk között olyanok is, kik ismerve a *békés polgár* ábrázatát és mulasztásait a forradalmakból, gúnyosan mosolyogtak az esetén azzal a megállapítással, hogy: „ami késik nem mulik!” . . . Alaposan rászolgáltál pajtás erre a kitüntetésre.

Még néhány lármás, vádaskodó, verekedő nap következett, aztán lassanként eltompult az éles gyűlölködés, a késhegyre menő harag s mint sülyyedő hajóban a veszendők, csak azt éreztük mélységes gyötrellemmel, kétségbeesett, vérfagyasztó rémülettel: ha nem nyúl felénk segítő kéz — elveszünk . . .

A napok multak? . . . Vagy elátkozva dermedtünk?

Már őszi szél fúj a magyar tarlón . . . Már kópárak voltak az ágak, dércsípettek . . . És a Fehér Gárda? A segítő kéz? . . . A megmentő, megváltó Magyar Igazság meddig késik még? . . .

Jön, jön nemsokára! . . .

S mi, a multakban élők, a jövődöt várók, a veszendők, a tetszhalottak egyetlen könyörgő sóvárgásba kapcsolódtunk össze:

— Jöjjetek! . . .

És ütött a megváltás órája! . . .

Ezerkilencszáztizenkilenc november tizenhatodika.
Jöttek! Jöttek ők! A mieink! . . .

A hőseink, a fiaink, a véreink!

Vágyaink, álmaink lekönyörgött, szent valósága:

A Fehér Gárda! A nemzeti hadsereg!

Horváth Erzsi lakásának ablakai a Ferenc-József hídra néztek. Már korán reggel dúsan felékesítette virágfüzérekkel. Hatalmas nemzetiszínű zászló lobogott az erkélye felett s lelkes, nagy szemében az üdvözültek extázisa égett. Várt, ahogy örökös rab esengi a szabadság óráját, ahogy boldog ara a nászt.

Az ég felhős volt. Csipősszél fújt a Dunán és lassú eső permetezett. De ki törődött ezzel? Már a koraregeli órákban minden örvendező sietett helyet biztosítani magának az útvonalon, ahol a menet elhaladt. Mint nap-sütésben a tárgyak mögött az árnyék, úgy húzódott meg az ujjongók tábora mögött a rettegők csapata. Azok, akik résztvettek a kommunizmus szervezésében, vagy lelkesülten szolgálták annak letűnt hatalmát, most féltek a megváltozott helyzettől, melyet a nemzeti hadsereg bevonulásával számukra az új kormányzat jelentett. Félték a számonkérő biráskodások és döntések súlyától, melyek elkerülhetetlen igazsággal fenyegették bűneik kísértetét.

— Itt a tetemrehívás, — gondolták a bizonytalaság kellemetlen, borzongató érzésével se nagy napon részben otthonukban maradtak, részben óvatosan a lelkes tömeg háta mögé kerülve lesték az elröppenő megjegyzéseket . . . tájékozódásul.

A *forradalmak békés polgára* ünneplőben törtetett előre. Meg volt elégedve, végre kedve szerint történtek az események. Örülhetett nyíltan, kimondhatta véleményét hangosan. A villanyoson kapott lecke használt, a derék ember most már sokkal tájékozottabb volt az eseményeket illetőleg, sőt némely tudatlanak már ő nyújtott felvilágosítást. Újabban pártkörbe járt, hol érdeklődött és vitatkozott, ismerte a politikai helyzetet és Sir George Clerk küldetését Magyarországon. Teli tüdővel szívta a beszéd zsibongását, mellyel az egymásmellé verődött szomszédok fűtötték a várakozás hosszú idejét.

A zajgásba öröm, lelkesedés, könnyes szemek, hálasóhajok vegyültek. És gyúlt, özönlött a végtelen emberáradat. Valahonnan mindig jöttek és növelték hullámát.

Erzsi az erkélyen állott... Feje fölött a szél hol összezsavarta, hol szétbontotta a széles zászlót. A szemező eső kipirult arcába csapott.

Végre, végre! A Gellérthegyen felharsant a Kürt-szó...

A diszmenet már jön, már a hídon van!

Valóság, itt jönnek, itt vannak a magyarok!

A menet közeledik, átér a hídon, a zúgás nő, tombolásba tör... Az emberek üdvivalgása túlharsog mindent, mikor meglátják fehér lován, ellentengernagyi díszében, mellén rengeteg, csillogó kitüntetéssel a Fővezért. Egyetlen hatalmas kiáltásba tömörül minden hang.

— Éljen Horthy Miklós! Éljen a hős, a szabadtó, az igaz magyar!

Régi, legendás idők kelnek életre ezekben a szent pillanatokban...

Óh, a magyar nemzet feltámadásának történelmi hősei ők mind, mind, akik jönnek!...

Erzsi örömlázban égve, tágranyilt szemekkel néz... néz, mintha sohasem tudna betelni ennek a magasztos gyönyörűségnek a látásával.

A hősök között jön Balázs Dénes... Óh, ha megerhette volna ezt a nagy napot Farkas Lőrinc! Valóság... mindez valóság...!

Mikor az utolsó vitéz is elhaladt, Erzsi szobájába lépett, újjongó zokogással borult térdre az ágya fölött függő hatalmas feszület előtt és elragadtatott, alázatos hálaadással rebegte ajka:

— Alleluja!...

Künn, az aprószemű esőben a lelkesült tömeg lassanként oszladozni kezdett. Áradatát elnyelték a szétágazó utcák, a házak s végül a csendes otthonok.

A nagy nap lázában elhangzott nemzeti zsolozsmák visszhangja szélesen zengett országsgazerte s a körülzárt, meggyötört magyar föld belső felszabadulásának örömnepén a haza minden fiának lelkében egyetlen, izzó kérdés tornyosult:

— Mit hoz a jövőnd? . . .

— — — — —

Csonkamagyarország felszabadult, élt . . . A szívek örömmámorban úsztak, a hősi erő összedobbant: vagyunk, — leszünk! És izgatott képzeletünkben a vízözöni fehér galamb ott lebegett az olajággal ósrégi, szűzmáriás, harci lobogónk felett:

— Reméljete! . . .

Jön a tavasz: a csonka törzs majd kihajt . . . Jön termő nyár: lesz még aratása a magyarnak. Lombosok, terebélyesek leszünk újra s erős ágaink szélesen ontják majd az érett gyümölcsöket az ősi haza szentelt földjén, ahol most köröskörül . . .

Oh 1914 nyaratól 1919 teléig! . . .

A történelem gigászi korában ez a:

Magyar Kálvária.

Nemzetünk ciklonját írta a Sors. A véráztatott, könnyharmatos lapokon gyúlt, gyúlt a fekete betű, embermilliók szenvedése, balsorsa, kétségbeesése és tragédiája.

Hogy volt kibírható? . . . Hogy volt átélhető? . . .

De most! Magyar dobszó perdül az utcákon és masíroznak a magyar katonák . . . Halljátok?! Látjátok?! Igen, igen, a járó-kelők tekintete boldog szeretettel simogatja őket. Sokan megállanak a járda-széleken s gyönyörködve nézik . . . nézik, míg elhalad a csapat . . .

Az idő télbe fordult s mégis mintha zsendülő tavasz napsugara ömlesztene friss vért a sokáig sényvedő erekbe, melyeknek keringése, lüktetése: egészség, erő, bizakodás. Az elnyomottak és rettegők megkönnyebülve föllélekzettek. A háború és forradalmak világa alatt egyetemes chaossá sodródott emberi sorsok a nemzeti

újhódásban lassanként külön körökre kezdtek válni. Az emberek boldogan érezték, hogy a véres kényszerek bénító bilincse lehullott rólunk. Egyéni életük ismét szabad, tetteik függetlenek. Új alkalmak, lehetőségek és eshetőségek nyílnak számukra a boldogulhatás terén. Vége a tegnapi és holnap összefolyó, bizonytalan sötét-ségének. Van virradat, van ma. Ma és élet!

Az emberek újra terveznek, mernek és alkotnak. A munka és a vállalkozási kedv fellendült. A szerelmes párok pótolva eddigi várakozó késedelmüket — sietve fészket raknak. Eljegyzés, házasság tolong a napirenden. A decemberi csipős hideg ellenére a vaci-utcai déli korzó látogatott. Pest színe-java itt találkozik, cseveg és vásárol. Az embersokaságból kiemelkedik Balázs Dénes szálas alakja. Ismerik. Tudják, hogy harctéri hős, a Fehér Gárda oszlopos tagja s most a nemzeti hadsereg egyik büszkesége. Sok szép asszony tekintete tapadt rá hosszasan, amint a Ritz felé siet. Gina esküvői ebédjére hivatalos. Csak ő hiányzik, a többiek már összegyűltek az elegáns hotel egyik külön termében.

Együtt van újra a régi baráti kör. Osváth feljött a birtokáról, hogy Gina tanuja lehessen. A főispán nagyon megöregedett a szépséges Hannával való szakítás s annak tragikus halála óta. Ő is elfelejtette a nevetést, mint Kelemen Béla, a másik tanu, ki híres ember lett. Horváth Erzsí is eljött. Ő semmit sem változott. Szeme tündöklő, arca halovány s ruhája egyszerű, mint régen. Csak a dolga sok . . . rengeteg . . . Minden sebet szeretne bekötözni, amit a háború nemzetén ejtett. Egyetlen vágya: az imádott haza felvirulása. Már nyugodtabban nézi Kelemen Bélát, mint régen . . . Szíve nem kalapál olyan vadul és nem követelődzik. Megbékélt, leszámolt a lehetetlennel. Az ifjúság ereje, rugalmassága; a munka, cselekvések és áldozatok, melyeket a bázáért hozott átsegítették lelkét az első, kínos szerelmi válságon. Ha a jelen nem is nyújtott sebzett szívének semmi örömet a

jövő titokzatos fátyla mögött rejlett még egész ifjú élete
... s minden eshetőség.

Kelemen Pálné immár matróna, Milly bárónő pedig ismét a fiatalodás művészetéhez látott törekvő, de sikertelen igyekezettel. Natyi agilisabb, mint valaha, csak szemei kerültek nagyon mélyre s álla lett előreszőköbb. Bánk Ernő szintén jelen van, a pártéleti nagyság. Most is komoly és ünnepélyes, mintha a közgazdasági helyzet viszonyait vagy eshetőségeit mérlegelné.

Gina s a deli Tamás György boldog meglepődéssel örülnek az életnek. Magdus azonban más véleményen van az esetet illetőleg. Mélységes titokban nem egyszer gondolt már arra az időre mikor ő lesz majd mennyasszony ... s most Gyurka papa sehogy sincs inyére. Szivecskéje mintha nagyobbbat dobbant volna, mikor Balázs Dénes, — széles vállán pompásan feszülő atillájában, mellén számos kitüntetésével, — az ünnep-
lők között megjelent.

A hóst hangos „hurrah“-val fogadták. Büszkéek voltak rá valamennyien. Hittek, reménykedtek benne:

— Nem veszhet el a haza, míg ilyen fiai vannak!

— Danikám, — szólt Radák kedveskedő hangon, — mégis csak minden érdemrendednél szebb ennek a muzska vágásnak forradása az álladon ... Irigyellek érte! Engem még az asszonyok sem karmoltak meg soha ...

— Szégyen pajtás, nagy szégyen! — felelt derülten Dénes. — De a legnagyobb baj az, hogy a csorbát már ki sem köszörülheted. Végképpen lekésted a csatát a hölgyekkel! Ugy-e, bárónő?

— Több, mint bizonyos! — mondta nevetve Milly s mulatott Natyin az egész társaság.

A lakodalmi ebéd vidám hangulatban folyt. Üdvözlő pohárköszöntőket mondtak, lelkesen éltetve Ginát és Tamást, kik bevallották fogadalmukat, mely házasságuk kitolt idejét a haza belső felszabadulásához kötötte. Nevettek az ajkak, gyöngyözött a bor, koccantak

a csillogó kristályserlegek, vége-hossza nem volt a dikióknak, mintha mindenki mindent egyszerre akart volna elmondani, amiről sokáig hallgatott. Mikor Dénes beszélt, Magdus lelkesülten nézte a daliás vitézt, gyönyörűnek találta mellén a csillogó érdemrendeket és serdülő lényének legtitkosabb zugában sejtelmes, forró kívánság vert fészket:

— Bár ilyen lenne majd a vőlegényem!

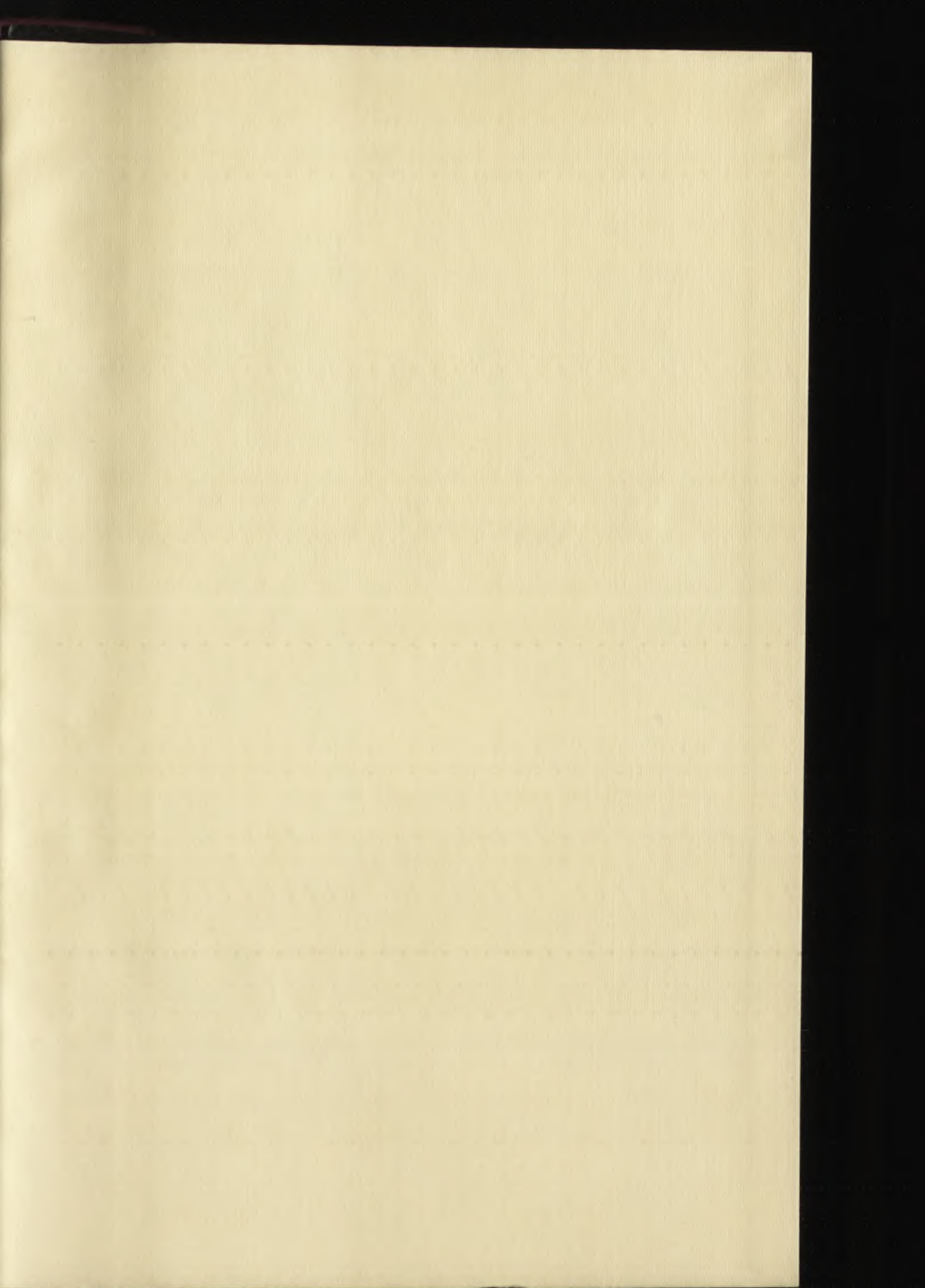
Ezerkilencszáz tizenkilenc december hava.

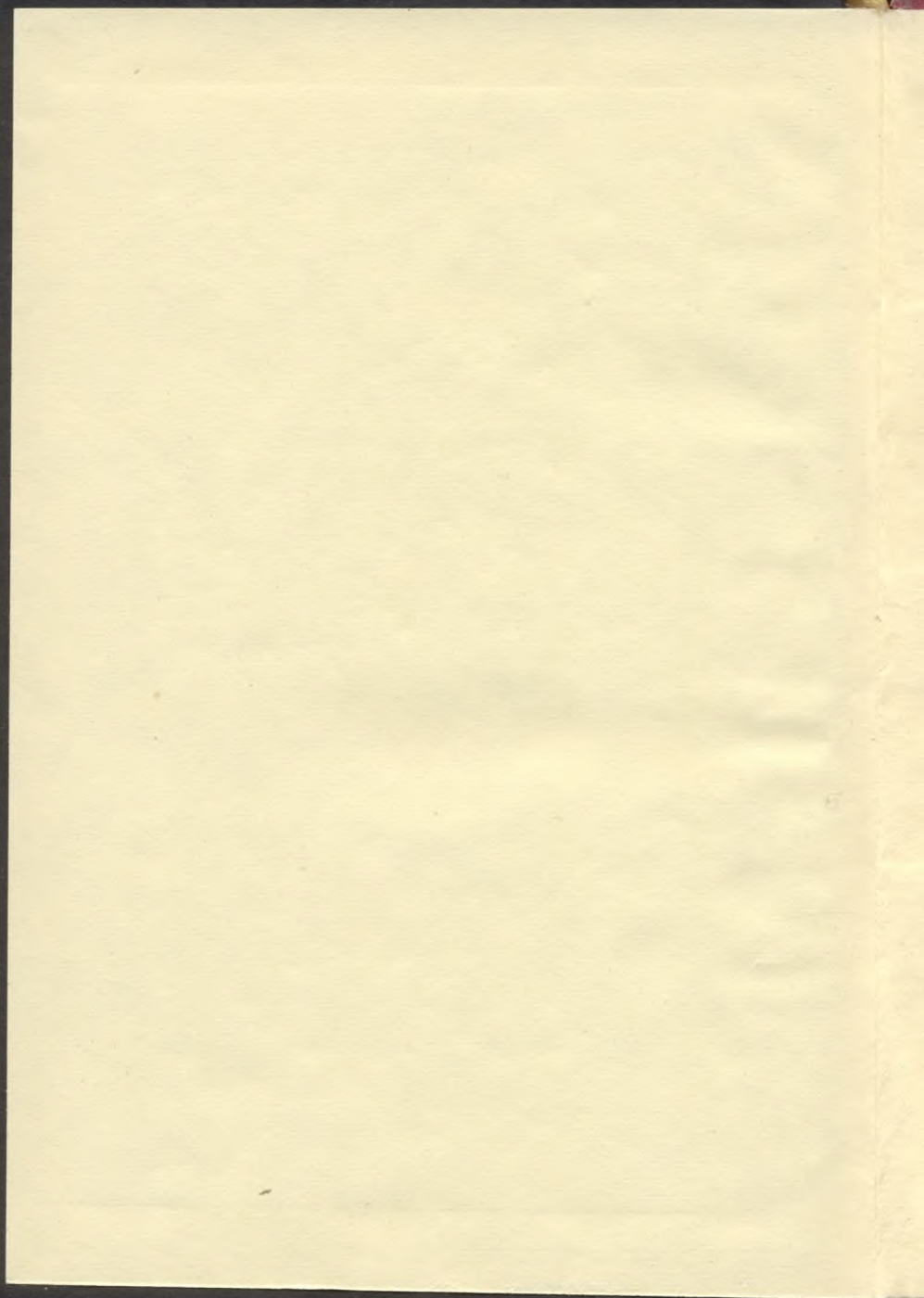

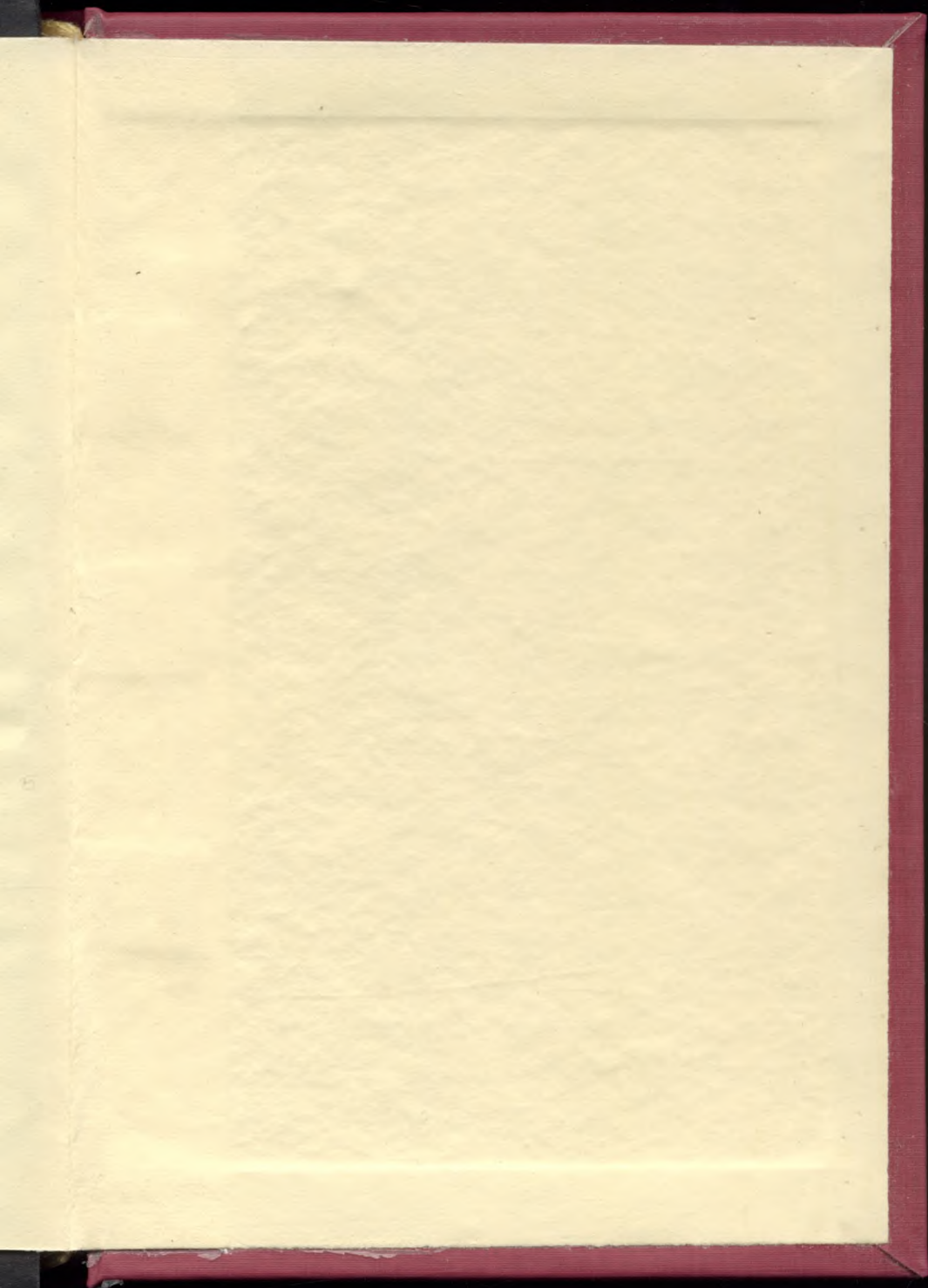
ÉRTELEMZAVARÓ SAJTÓHIBÁK :

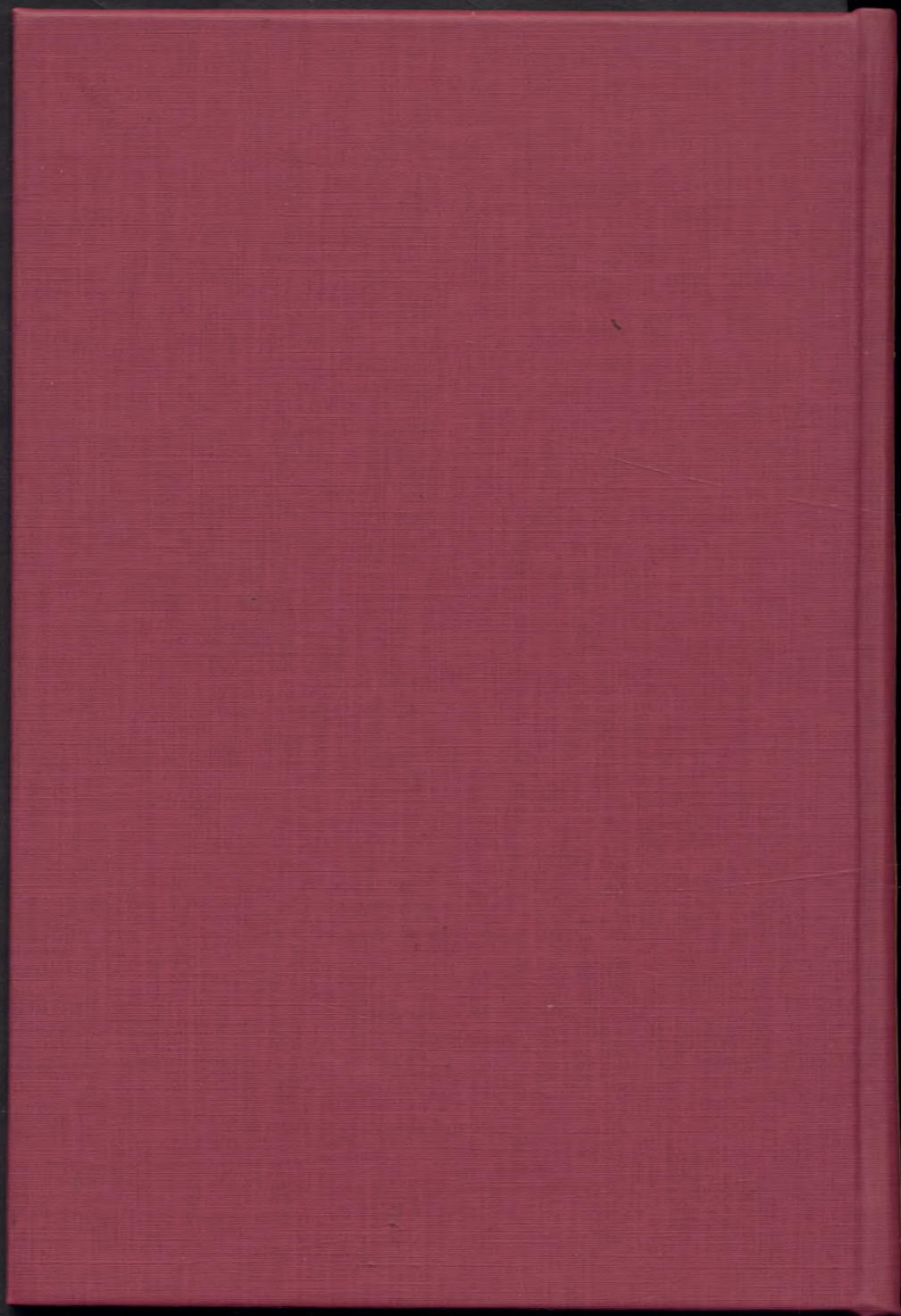
Lap.		Sor.	
3	felülről	14	életet, olvasd: <i>életét</i> .
3	alulról	8	érzése továbbá, olv.: <i>érzése, továbbd.</i>
4	felülről	2	levezetés, olv.: <i>leveretés</i> .
6	"	7	verranda, olv.: <i>veranda</i> . Etc.
7	"	10	dologknak, olv.: <i>dolgoknak</i> .
12	"	4	körü, olv.: <i>körül</i> .
12	"	15	Különbne, olv.: <i>Különben</i> .
13	alulról	16	Baráthal, olv.: <i>Baráthtal</i> . Etc.
24	"	14	hólapta, olv.: <i>hólabda</i> .
24	"	8	Hozzatok, olv.: <i>Hozatok</i> .
28	felülről	6	fogagja, olv.: <i>fogadjá</i> .
35	"	5	ragas kodása, olv.: <i>rogaszkodsa</i> .
35	alulról	6	bíbli i, olv.: <i>bibliai</i> .
55	felülről	8	lélegzéstől, olv.: <i>lélekzéstől</i> .
58	alulról	13	Relytélyes, olv.: <i>Rejtélyes</i> . Etc.
60	felülről	17	pakolatlan, olv.: <i>pakkolatlan</i> .
75	"	6	csúztatta, olv.: <i>csúsztotta</i> .
97	"	16	nyíllott, olv.: <i>nyílott</i> .
100	"	2	barlanhgoz, olv.: <i>barlanghoz</i> .
110	alulról	10	me illetődve, olv.: <i>megilletődve</i> .
125	felülről	14	megjlent, olv.: <i>megjelent</i> .
149	"	8	Milynek, olv.: <i>Millynek</i> .
158	alulról	5	szól, olv.: <i>szólt</i> .
160	"	3	Csingtan, olv.: <i>Csingtau</i> .
168	"	17	Sötél, olv.: <i>Sötét</i> .
169	"	12	podgyásza, olv.: <i>poggyásza</i> . Etc.
178	felülről	12	aggodó, olv.: <i>aggódó</i> .
178	alulról	5	lábabozó, olv.: <i>lábbadozó</i> .
189	"	8	nagyszerű a, olv.: <i>a nagyszerű</i> .
191	"	3	XXI., olv.: <i>XXII</i> .
197	"	15	röstelem, olv.: <i>röstellem</i> .
203	"	8	autóból, olv.: <i>autótól</i> .
208	"	10	erótikus, olv.: <i>erotikus</i> .
214	felülről	4	folytogatta, olv.: <i>fojtogatta</i> .
225	"	7	nyomukba, olv.: <i>nyomukban</i> .
236	"	19	prédikáthat, olv.: <i>prédikálhat</i> .
260	alulról	9	öltekezik, olv.: <i>költekezik</i> .
283	felülről	2	szegény naradi, olv.: <i>szegény maradi</i> .
320	"	18	tapadt, olv.: <i>tapadt</i> .

NYOMATOTT:
A BENICZKY FIÚOTTHON KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
HOMOKON.

Gy. Czike Valéria: HÁROM VILÁG

8